

ทัศนะของคนลาวต่อคนไทย

แม้วัตถุประสงค์ของการศึกษาเรื่องนี้เกี่ยวข้องกับชีวิตทางสังคมของคนไทยในประเทศไทย ลาว (และกัมพูชา) แต่ผู้วิจัยพิจารณาว่าการใช้ชีวิตทางสังคมของคนไทยในประเทศไทยทั้งสองจะดีหรือไม่เพียงใด ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับทัศนะและการยอมรับคนไทยของประชาชนเจ้าของประเทศ ในส่วนแรกของบทนี้ได้แสดงให้เห็นแล้วว่า มิติความสัมพันธ์ไทย-ลาวในเชิงประวัติศาสตร์ ไม่رابรื่นนัก เป้าหลอมทางประวัติศาสตร์ทำให้เกรงว่าทัศนะของคนลาวต่อคนไทยไม่น่าจะดีนัก ขณะเดียวกัน กรณีความไม่เข้าใจระหว่างกันในระยะหลังกู้รุนแรงพอที่จะหักล้างความพยายามที่จะสร้างความร่วมมือระหว่างรัฐบาลของประเทศไทยทั้งสองและระหว่างประเทศในอนุภูมิภาค ดังนั้น การพูดคุยกับคนไทย 2 รุ่นอายุต่อไปนี้จะช่วยให้ข้อมูลอีกแหล่งหนึ่งว่าความรู้สึกของคนลาวที่มีต่อกันไทยในปัจจุบันเป็นเช่นไร และอิทธิพลในเชิงประวัติศาสตร์และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ค่อนข้างเป็นไปในทางลบนั้นยังคงอยู่มากน้อยเพียงไร

ผลการวิจัยในส่วนนี้ได้จากการสนทนากลุ่ม 4 ครั้ง ผู้ร่วมสนทนามีทั้งชาวลาว อาจารย์มหาวิทยาลัย นักศึกษาลาว และคนไทยที่ทำงานแล้ว (ดูบทที่ 3) ในบรรดาผู้ร่วมสนทนานี้อาจแบ่งตามกลุ่มอายุได้เป็น คนรุ่นเก่าซึ่งมีอายุมากกว่า 40 ปีขึ้นไป และคนรุ่นหลุ่ม สาว ผู้อ่านจะพบว่าในบางประเด็นคนสองรุ่นนี้มีทัศนะแตกต่างกันอย่างชัดเจน สำหรับคนรุ่นเก่าโดยเฉพาะที่ทำงานในภาคราชการ การติดต่อบริษัทเอกชนของบุคคลเหล่านั้นจะทำด้วยความระมัดระวังทั้งนี้ เพราะระบบราชการของประเทศไทยยังมีข้อจำกัดในกิจกรรมทำงานนี้ แต่สำหรับคนรุ่นใหม่แล้วการสนทนามีความเป็นกันเองและคู่สนทนาสามารถเปิดเผยทัศนะได้โดยแทบไม่มีการปิดกัน ต่อไปนี้เป็นข้อมูลสรุปจากการสนทนากลุ่มระหว่างผู้วิจัยกับคู่สนทนาชาวลาว

การเปิดเผยความรู้สึกต่อกัน

คู่สนทนาท่านหนึ่งที่จัดอยู่ในกลุ่มผู้มีอายุค่อนข้างมากเปิดจาก การสนทนาด้วยการแสดงความคิดเห็นเป็นเชิงปักป้องว่าการเปิดเผยความรู้สึกต่อกันไม่น่าจะเหมาะสมนัก หลายสิ่งที่บังเกิดขึ้นไม่ควรนำมากล่าวถึงจะดีกว่า สำหรับคนไทยแล้วอาจจะรู้สึกว่าการเปิดเผยความรู้สึกเหล่านี้เป็นเรื่องธรรมดា แต่สำหรับคนไทย[ควรจะใช้คำว่าข้าพเจ้า] แล้วน่าจะปล่อยให้หายเรื่องที่เกิดขึ้นผ่านไปโดยไม่หยิบยกขึ้นมาพูดจะดีกว่า

การดูถูกคนลาว

อุปสรรคสำคัญที่สุดต่อการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนลาวกับคนไทยน่าจะเป็นที่ว่า คนลาวทุกกลุ่มอายุรู้สึกตรงกันว่า ‘คนไทยชอบดูถูกคนลาว’ ไม่โดยทางตรงก็โดยทางอ้อม การดูถูกนี้ซ่อนอยู่ในความหมายของคำพูด หรือการปฏิบัติในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ การกล่าวว่าคนลาวเป็น ‘คนชื้อ’ ‘คนทุ่ง’ ‘ยังไม่พัฒนา’ ‘ยากจน’ หรือ ‘ไม่สะอาด’ (ดูหัวข้อความสัมพันธ์เชิงประวัติศาสตร์ประกอบ) นอกจากนั้นผู้สนับนาวัยรุ่นที่เป็นนักศึกษาเยังหยิบยกกรณีสื່อมวลชนไทยที่มักนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับคนลาวที่เป็น เชย และล้าหลัง (ดูกรณีคำสัมภาษณ์ของนักรังสีไทยที่นำเสนอด้วยก่อนหน้านี้ประกอบ) ภาพยันตร์ไทยเรื่องหนึ่งที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับทีมฟุตบอลของลาวถูกยกขึ้นมาสาธารณูปโภค แม้ภาพยันตร์เรื่องนี้จะจบลงด้วยดี กล่าวคือแสดงถึงความสำเร็จของทีมฟุตบอลลาว แต่สำหรับคู่สนับนาที่ได้ชมภาพยันตร์เรื่องนี้แล้วอดรู้สึกไม่ได้ว่าเนื้อหาของภาพยันตร์แสดงการล้อเลียนและเสียดสีคนลาವ่าล้าหลังและด้อยพัฒนา

ความรู้สึกทำนองนี้สะท้อนให้เห็นจากทัศนะของคู่สนับนาส่วนใหญ่ ยกเว้นกลุ่มที่มีอายุมากที่ส่วนมากที่ทำการแสดงความคิดเห็นโดยตอบคำถามนี้เพียงสั้น ๆ

ผลของวัฒนธรรมที่ใกล้เคียงกัน

การมีวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันช่วยให้คนไทยและลาวสามารถสร้างความสัมพันธ์กันได้ง่ายขึ้น นอกจากภูมิหลังทางวัฒนธรรมที่ช่วยทำให้แต่ละฝ่ายเข้าใจกันได้มากขึ้นแล้ว การที่คนของทั้งสองประเทศสามารถสื่อสารกันด้วยภาษาที่คล้ายคลึงกันทำให้ย่นเวลาในการทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ตามจากการสนับนาทำให้ได้ข้อคิดเกี่ยวกับผลของการมีวัฒนธรรมที่ใกล้เคียงกันสองประการ

คู่สนับนาวัยรุ่นคนหนึ่งซึ่งให้เห็นว่าการที่คนลาวและไทยสามารถสื่อสารกันได้ง่ายและมีวัฒนธรรมที่ช่วยให้การเข้าใจความหมายของการสื่อสารมีอุปสรรคน้อยนั้นทำให้คนลาวส่วนใหญ่ ติดตามข่าวสารจากสื่อมวลชนไทยอยู่เสมอ ปัญหาคือบางครั้งข่าวสารที่เผยแพร่ผ่านสื่อมวลชนไทยอาจมีเนื้อหาทำนองดูถูกคนลาวจะโดยมีเจตนาหรือไม่ก็ตาม เนื้อหาของข่าวสารเหล่านี้คนลาวเป็นจำนวนมากสามารถรับรู้และเข้าใจได้ทันที ด้วยเหตุนี้อาจทำให้เกิดปัญหาขุนใจระหว่างกันได้ง่าย และที่สำคัญมักบานปลายเป็นความขัดแย้งระหว่างชาติที่ไม่จบลงง่าย ๆ

คู่สนับนาที่มีอายุในอีกว่างสนับนาหนึ่งให้ความเห็นคล้ายคลึงกัน โดยกล่าวว่าการที่คนไทยและคนลาวมีภาษาวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันอาจสร้างปัญหาความไม่เข้าใจกันได้ในบางครั้ง ถ้าคนไทย ‘ด่า’ หรือ ‘ตำหนิ’ คนลาว คนลาวสามารถเข้าใจได้ทันที ต่างจากคน เวียดนามที่อาจจะด่าคนลาวเหมือนกันแต่เมื่อฟังไม่รู้เรื่องปัญหาที่ไม่เกิด การที่มีภาษาและ

วัฒนธรรมเดียวกันและผูกพันกันแบบพื้นเมืองก็จะเหมือนกับพื้นของในบ้านเดียวกันที่มักมีข้อขัดแย้ง ทะเลาะกันอยู่เสมอ ๆ ทั้ง ๆ ที่ยังรักกันอยู่ แต่กับบ้านที่อยู่ติดกันไม่เคยทะเลาะกันเลย แต่ก็ไม่เคยช่วยเหลือกันเพราจะจริง ๆ แล้วเกลียดซังกันอยู่ลึก ๆ

คนความมองคนไทยและเมืองไทยอย่างไร

ทศนะระหว่างวัยรุ่นชาวบากลุ่มที่มีอายุมากแตกต่างกันค่อนข้างชัดเจนในประเด็นนี้ สำหรับกลุ่มวัยรุ่นแล้วแสดงความซื่นชมและประทับใจคนไทยและเมืองไทยอย่างยิ่ง ขณะที่กลุ่มสนทนาระมีความรู้สึกล่าวยึดถือประเด็นนี้อย่างกวาง ๆ และไม่แหงด้วยอารมณ์และความรู้สึก

วัยรุ่นเกือบทุกคนชื่นชมคนไทยว่าเป็นคน ‘ปากหวาน’ ‘น่ารัก’ ‘ใจดีจนน่ากลัว’ ‘มีมารยาท’ ต่างจากคนลาวที่อาจพูดไม่เพราะแต่จริงใจ วัยรุ่นหลายคนเคยเดินทางมาเที่ยวกรุงเทพฯ และใช้ชีวิตโดยการเที่ยวอย่างสุดเหวี่ยงทั้งวันและเกือบทั้งคืน โดยแม้จะเดินทางกลับมาที่พักอย่างเหน็ดเหนื่อยภายในช่วงกลางวันแล้ว พอดอกค้ากิจยังออกตามถนนเที่ยวอีก ท่าทางและแววตาของคู่สนทนาระท่อนให้เห็นว่า ความรู้สึกสนุกเพลิดเพลินในการเที่ยวกรุงเทพฯ ยังคงอยู่ขณะพูดคุย

วัยรุ่นคนหนึ่งซึ่งคนในกลุ่มเรียกว่าเป็น ‘นักวิชาการ’ แสดงความซื่นชมกับระบบการศึกษาของไทยและเปรียบเทียบให้เห็นว่าความเข้มข้นของการศึกษาในประเทศไทยไม่สามารถเทียบได้ จากการมีเพื่อนที่เป็นนักธุรกิจไทยในประเทศลาวสร้างความประทับใจให้กับวัยรุ่นผู้นี้มาก เชอกล่าวว่า ความลึกซึ้งและระบบการคิดของคนไทยซึ่งเป็นเพื่อนเชอคนนี้สะท้อนให้เห็นถึงความเฉลี่ยวฉลาดและสิ่งที่เชอเชื่อว่าระบบการศึกษาที่สามารถสอนคนได้เป็นอย่างดี

วัยรุ่นที่เป็นนักวิชาการคนเดียวคนนี้ยังให้ความเห็นโดยปะจันถึงความก้าวหน้าด้านการแพทย์ของประเทศไทยจากการมีประสบการณ์ที่ดีในการพาบิดามารดาที่โรงพยาบาลศิริราช ทำให้เชอเชื่อในฝีมือของแพทย์ไทยและระบบการรักษาพยาบาลที่มีประสิทธิภาพ

การสนทนากับกลุ่มผู้ใหญ่ชาวได้ข้อคิดที่แตกต่างไปบ้าง คู่สนทนาระที่เป็นข้าราชการลาวท่านหนึ่งแสดงทศนะว่าคนไทยที่เดินทางมาประกอบอาชีพในประเทศลาวส่วนใหญ่เป็นคนมีฐานะและมีความรู้ระดับหนึ่ง ดังนั้นคนไทยเหล่านี้จึงไม่สร้างปัญหาให้กับประเทศลาว นอกจากนั้นยังสร้างภาพที่ดีให้กับคนไทยทั้ง ๆ ที่ความจริงแล้วคนไทยก็เป็นจำนวนมากไม่ได้ดีอย่างนี้ นอกจากนั้นการติดต่อกับทางการลาว ก็มักไม่มีปัญหาอะไร เพราะรู้ว่าเบี่ยงกฎหมายที่อยู่ก่อนแล้ว ส่วนหนึ่งของคนไทยเหล่านี้เป็นประเภท ‘เด็กเส้น’ คือมีคุณเตรียมการติดต่อกับทางการลาวมาล่วงหน้าแล้วแต่เมยังมีคนค่อยคำนึงความสะดวกให้อีก

เปรียบเทียบคนไทยกับคนเวียดนาม

คู่สันทนาวัยรุ่นลาว (ซึ่งครอบครัวเป็นเจ้าของสถานประกอบการ) ให้ความเห็นว่า คนเวียดนามเป็นคนขยันขันแข็งในการทำงานมากกว่า นอกจานั้นยังไม่เลือกงาน เวลาทำงาน มีความยืดหยุ่น โดยยินดีที่จะทำงานเกินเวลาและไม่เรียกร้อง ต่างจากคนไทยที่มักทำงานตามกฎเกณฑ์ไม่ค่อยยืดหยุ่น เช่น เมื่อหมดเวลาทำงานก็จะหยุดทันทีคล้ายกับพากผั้ง อย่างไร ก็ตามคู่สันทนาอีกคนหนึ่งแสดงทัศนะว่าไม่ชอบคนเวียดนามรุ่นใหม่ซึ่งมีนิสัยค่อนข้างเห็นแก่ตัวมากเกินไป

สำหรับกลุ่มที่มีอายุมากแล้ว ไม่ได้แสดงทัศนะเปรียบเทียบคนไทยกับคนเวียดนามอย่างชัดเจน โดยคิดว่าไม่มีความแตกต่างกัน นอกจากนั้นจะเปรียบกูญหมายของประเทศลาวไม่แบ่งแยกการปฏิบัติต่อชาวต่างประเทศ

ความคิดเห็นต่อการประกอบอาชีพของคนไทย

หนุ่มสาวลาวให้การยอมรับการเดินทางมาประกอบอาชีพของคนไทยในประเทศลาวโดยไม่คิดว่าเป็นภาระและงานคนลาวหรือกอบโกยผลประโยชน์ วัยรุ่นกลุ่มนี้คิดว่ารัฐบาลลาวสามารถเก็บภาษีจากคนไทยไปใช้พัฒนาประเทศซึ่งเป็นผลดีกับคนลาวในภายหลัง นอกจากนั้นยังช่วยให้คนลาวเป็นจำนวนมากมีงานทำ คนลาวยังได้เรียนรู้วิธีการบริหารงานตลอดจนเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาบ้านเมือง

คู่สันทนาวัยรุ่นคนหนึ่งให้ข้อคิดว่าคนลาวรุ่นเก่าไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงในลักษณะนี้ซึ่งอาจจะเป็นเพระคิดตรงข้ามกับคนรุ่นใหม่โดยมองดูว่าคนต่างชาติที่เข้ามาต่างมุ่งที่จะเอาเปรียบจากคนลาวและทิ้งปัญหาไว้ภายนหลังจากที่เดินทางกลับประเทศของตนแล้ว

กลุ่มสันทนาที่ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการกล่าวเพียงแต่ว่ามันเป็น ‘นโยบาย’ ของรัฐบาลในปัจจุบัน ผู้ใหญ่ต้องคิดแล้วว่าเป็นเรื่องดีจึงเปิดประเทศให้คนไทยและคนชาติอื่น ๆ มาหากินในประเทศลาว สำหรับตนในฐานะคนลาวและเจ้าหน้าที่ปฏิบัติจึงยอมรับว่าเป็นสิ่งที่จะสร้างประโยชน์ต่อประเทศชาติ

ปฏิกริยาต่อนโยบายการเปิดประเทศของรัฐบาลลาว

ทุกคนเข้าใจดีว่ารัฐบาลลาวกำลังเปิดประเทศมากขึ้นและผ่อนปรนความเคร่งครัดในดูมการณ์และกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ให้เข้มงวดน้อยลง แต่เดิมป้ายโฆษณาต้องเขียนเป็นภาษาลาวแต่ในปัจจุบันสามารถเขียนเป็นภาษาอื่นได้ คู่สันทนาวัยรุ่นยังกล่าวด้วยว่าสำหรับพวกรุ่นพ่อใจกับนโยบายเปิดประเทศทำนองนี้ เพราะช่วยให้ตนเองมีอิสระมากขึ้น วัยรุ่นคนหนึ่งเชื่อว่าภาพของ

ตนเองบนปกนิตยสารซึ่งแต่งตัวค่อนข้างหวานพร้อมกับกล่าวว่าหากเป็นสมัยก่อนภาพทำงานองนี้ก็คงจะไม่มีให้เห็น แต่การเปิดประเทศทำให้คนลาวยอมรับวัฒนธรรมและความคิดใหม่ ๆ มากขึ้น ขณะเดียวกันคนไทยได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ จากประเทศอื่น ๆ มาตามไปด้วย

กลุ่มสนทนาที่มีอายุเข้าใจและยอมรับวัฒนธรรมใหม่ ๆ จากต่างประเทศ แต่ในเวลาเดียวกันได้ชี้ให้เห็นว่าสิ่งเหล่านี้มีทั้งผลดีและผลเสีย สิ่งที่คนกลุ่มนี้เป็นห่วงคือ นิสัยของวัยรุ่นลาวที่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยขึ้น แต่ตัวไม่เหมาะสม และมีภาระทางการเงินไม่เบา เมื่อคนรุ่นก่อน กลุ่มสนทนาเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงของวัยรุ่นลาวที่กล่าวมาข้างต้นเกิดจากอิทธิพลจากต่างประเทศที่ได้เรียนรู้ผ่านสื่อมวลชนรูปแบบต่าง ๆ

การรับรู้ต่อความร่วมมือของอนุภูมิภาค

เป็นที่น่าแปลกใจที่คู่สนทนาทุกคนแม้แต่ผู้ให้สัมภาษณ์ที่ทำงานเป็นพนักงานสิริพในห้องอาหารของโรงแรมขนาดเล็กรับรู้ถึงความร่วมมือในรูปอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง เกือบทั้งหมดของผู้ให้สัมภาษณ์คิดว่าความร่วมมือในลักษณะนี้จะช่วยเพิ่มนาเศรษฐกิจของประชาชนลาวและประชาชนในประเทศอื่น ๆ ความร่วมมือในลักษณะนี้ยังเปิดโอกาสให้ชาวกรีโนนุภูมิภาคได้แลกเปลี่ยนความรู้และวัฒนธรรมได้มากขึ้น

กลุ่มสนทนาเห็นด้วยที่ควรจะเปิดพรมแดนหรือตัดตอนระเบียบข้อบังคับเพื่อทำให้การเดินทางข้ามประเทศระหว่างประเทศทำได้สะดวกขึ้น อย่างไรก็ตามการสนทนา กับกลุ่มที่มีอายุมากให้ข้อคิดว่าเรื่องนี้คงเกิดขึ้นไม่ร้ายนักโดยเฉพาะกับประเทศไทย ผู้วิจัยสนับสนุนข้อโต้แย้งนี้พร้อมกับยกตัวอย่างการข้ามแดนของคนไทยมายังผู้ลาวยังต้องใช้เวลามากและขาดระบบที่จะอำนวยความสะดวก ความสะดวกแก่ผู้ผ่านแดน คู่สนทนาปากปั๊บการทำงานของระบบราชการลาวยังไม่เป็นไปได้ ประเด็นนี้ไม่ควรถือว่าเป็นการยุ่งยากเพรากการขอวีซ่าไปยังสหราชอาณาจักรเมืองมีชั้นตอนและข้อจำกัดมากกว่าที่ ดังนั้นสิ่งที่ทางการลาวปฏิบัติจึงไม่ควรหยิบยกขึ้นมาอ้าง

หนึ่งในกลุ่มสนทนาที่มีอายุยังเสริมให้เห็นด้วยว่าหากประเทศจากนโยบายที่ชัดเจนของทางการลาว การเปิดพรมแดนคงต้องมีข้อจำกัด ในบางครั้งที่เกิดกรณีขัดแย้งนโยบายของการปิดล้อมทางเศรษฐกิจ เช่น การปิดด่านชายแดนมักถูกนำมาใช้จากการฝ่ายไทย ในทางปฏิบัติแล้ว ข้าราชการลาวมีโอกาสที่จะให้ไว้จราณญาณตัดสินใจน้อย ดังนั้นการแก้ไขปัญหาส่วนใหญ่จึงต้องขึ้นกับฝ่ายเหนือขึ้นไป นอกจากนั้นระดับเจ้าหน้าที่ด้วยกันก็ยังมีโอกาสสร้างความคุ้นเคยกันน้อยมาก คู่สนทนาได้ยกตัวอย่างนายด่านไทย-ลาว ณ จุดข้ามแดนแห่งหนึ่งที่อยู่ห่างกันเพียง

ແມ່ນໍາຄັ້ນແຕ່ໄມ່ເຄຍທຳຄວາມຮູ້ຈັກກັນເປັນສ່ວນຕົວ ດ້ວຍເຫດຸນີ້ກາຣອໍານວຍຄວາມສະດວກໃນກາຣໜ້າມພຽມແດນຄົງເປັນປັບປຸງຫາອຍ່າງນ້ອຍກີໃນຮະບະສັນ

ແນ້ກາຣສັນທາຈະໃຫ້ຄຳຕອບວ່າສ່ວນໃໝ່ສັບສຸນຕ່ອກກາຣສ້ວງຄວາມຮ່ວມມືອີນຮະດັບອນຸກົມືກາຄີ້ງໂດຍຫລັກກາຣແລ້ວຕ້ອງສລາຍພລປະໂຍ່່ນແລະຄວາມແຕກຕ່າງ ແຕ່ຄຳຕອບບາງກຣນີໍຢັງສະຫຼອກກາຣຍືດມັນຕ່ອກປະໂຍ່່ນຂອງປະເທດລາວ ຄຳຕອບເກີ່ວກບະຮບບົນດາທີ່ຈະໃຫ້ຮ່ວມກັນເປັນຕົວອຍ່າງທີ່ສຸດ ໂດຍຫລັກກາຣແລ້ວຄົງຕ້ອງມີກາຣກຳໜົດເງິນສຸກຸລກລາງຂຶ້ນ ແຕ່ເນື່ອຜູ້ວິຈັດລອງທດສອບດູວ່າວ່າງສັນທາຈະມີປົກກົກົມາຍ່າງໄຈ້າກຈະໃຫ້ເງິນສຸກຸລບາທເປັນສື່ອຂອງກາຮື້ອຂາຍແລກເປັ່ນຮະຫວ່າງໄທຍ-ລາວ ທີ່ກີເປັນປົມຕາມທີ່ຄາດຄືສ່ວນໃໝ່ມີຍ່ອມຮັບ ບາງຄົນເສັນອວ່າຄວາມໃໝ່ເງິນສຸກຸລກີບເພື່ອປະກອບປຸກຮ່ວມຮະຫວ່າງປະເທດທັງສອງ

ຂໍ້ເສັນອຕ່ອກກາຣສ້ວງສຣົຄໍຄວາມຮ່ວມມືອີນອນຸກົມືກາຄ

ກາຣສັນທາໃຫ້ຂໍ້ເສັນອແນະບາງປະກາຣໄດ້ຄວາມເຄາຮີພແລະຈົງໃຈຮ່ວ່າງກັນຖຸກນໍາເສັນອເປັນອັດບແຮກພະລືດືອເປັນພື້ນຖານຂອງຄວາມຮ່ວມມືອີນ ນອກຈາກນັ້ນຍັງມີກາຣເສັນອໃຫ້ຮູ້ສູບາລໄທຍຄົບຄຸມກາຣແພຍແພວ່າຂ່າວສາວຂອງສື່ອມວລ່ານທີ່ມັກຈະນຳໄປສູ່ຄວາມໄມ່ເຂົ້າໃຈຂອງປະເທດທັງສອງ ຄູ່ສັນທາຄານທີ່ຕ້ອງກາຣໃຫ້ເພີ່ມຄວາມຊ່ວຍເໜືອທັງໃນດ້ານກາຣຕຶກໜາ ແລະເສົາຫຼວງສູງກິຈແກ່ປະເທດລາວ ກາຣເລັກເປັ່ນທາງວັດນອຮ່ວມເປັນອົກວິທີ່ທີ່ຈະຊ່ວຍເສົມສັນພັນໂມຕົວໃຫ້ສື້ຂຶ້ນ

ຄູ່ສັນທາວ້າຍຮູ່ນົກໜຶ່ງແສດງຄວາມເຫັນວ່າອຍາກໃຫ້ຮູ້ສູບາລລາວເປັ່ນແປ່ງວິທີກາຣສ້ວງກາພພຈນີ້ຂອງປະເທດລາວ ກາຣທີ່ຮູ້ສູບາລລາວພຍາຍາມໂນໝາຍາຂາຍຂົນປະປະເພນີ ອຣມຊາດີແລະວັດນອຮ່ວມເກົ່າແກ່ມາກເກີນໄປທໍາໃຫ້ຄົນຕ່າງໆຊາດີຮັບຮູ້ວ່າລາວເປັນປະເທດລໍາໜັງແລະຍັ້ງໄມ່ພັດນາ ສິ່ງນີ້ອາຈາເປັນສາເໜຸດໃຫ້ຄົນຕ່າງໆຊາດີມັກດູກຸກຄນລາວອູ່ເສມອ

ອກີປ່າຍພລ

ພື້ນຖານຄວາມສັນພັນຮີ

ຂໍ້ມູນລເຊີງປະວັດຕີສາສຕ່ຣທີ່ເສັນອໄວ່ໃນບານນີ້ແສດງໃຫ້ເຫັນວ່າຄວາມສັນພັນຮີໄທຍ-ລາວໂດຍເນັພາໃນດີຕໍ່ໄມ່ຮ່ວມເຮັນນັກ ເຫດຸກຮົມທາງປະວັດຕີສາສຕ່ຣສ່ວນໃໝ່ສະຫຼອກຄົງຄວາມຂັດແຍ້ງຮ່ວ່າງປະເທດທັງສອງມາໂດຍຕລອດ ມີເພີ່ມຮະບະເວລາສັນ ທີ່ລາວຕ້ອງກາຣປັດແອກຈາກຊາດີຕະວັນຕົກທີ່ຕຽງກັບສມັຍທີ່ນາຍປົວໂຕ ພນມຍົງຄ ເປັນນາຍກວັງສູນຕົວຂອງໄທຍເທົ່ານັ້ນທີ່ໄທຍໄດ້ໃຫ້ຄວາມຊ່ວຍເໜືອແກ່ປະເທດລາວ ແມ່ນຮະບະໜັງຄວາມຮ່ວມມືອະຫວ່າງໄທຍລາວຈະພັດນາຂຶ້ນແຕ່ກົມ້ມັກມີເຫດຸໃຫ້ຕ້ອງເກີດຄວາມຂັດແຍ້ງເປັນຄັ້ງຄຈາວ ດ້ວຍເຫດຸນີ້ລາວຈຶ່ງໄມ່ໃຫ້ຄວາມໄກລ໌ສືດກັບປະເທດໄທຍເປັນກຣນີ

พิเศษดังเช่นที่ให้กับประเทศไทยเพื่อนบ้านอีกสองประเทศคือ กัมพูชา และเวียดนาม สิ่งที่ยืนยันการอภิปรายในลักษณะนี้ นอกจจากจะเป็นข้อมูลแสดงความขัดแย้งที่กล่าวมาแล้ว กรณีการยกเว้นวีซ่าเข้าประเทศไทยแก่พลเมืองไทยก็เพิ่มมิผลเมื่อไม่นานมานี้ ขณะที่พลเมืองเวียดนาม กัมพูชา จีน หรือ แม้แต่มาเลเซียได้รับการยกเว้นวีซ่ามาก่อนพลเมืองไทยทั้งสิ้น (Embassy of the Lao People's Democratic Republic, Washington D.C. 1997)

อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ในลักษณะนี้ไม่น่าจะเป็นอุปสรรคต่อความร่วมมือระหว่างประเทศไทยทั้งสอง ทั้งนี้ด้วยเหตุผลบางประการ ประการแรก ความคล้ายคลึงของกฎหมายของทั้งสองประเทศโดยเฉพาะภาษาและวัฒนธรรมสามารถบดบังความขัดแย้งที่เคยปรากฏมาในอดีต ควบคู่กับเหตุผลนี้คือในปัจจุบันและในอนาคตอันใกล้พลเมืองลาวจะยังคงรับรู้ข่าวสารจากเมืองไทยอยู่ต่อไป อิทธิพลของการรับรู้ข่าวสารผ่านทางเมืองไทย เช่นนี้จะช่วยให้คนชาวอมรับคนไทย ยกเว้นในกรณีที่อาจมีข้อขัดแย้งเนื่องจากการเผยแพร่ข่าวสารของฝ่ายไทยเป็นครั้งคราวซึ่งรัฐบาลไทยต้องหาทางควบคุม

ประการที่สอง ทัศนะต่อต้านคนไทยปรากฏrunแรงเฉพาะกับคนลาวที่มีอายุซึ่งเคยผ่านประสบการณ์หรือยังฝังใจกับความขัดแย้งของอุดมการณ์ทางการเมืองภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง แต่สำหรับคนรุ่นใหม่โดยเฉพาะกลุ่มนชนชั้นกลาง และนักธุรกิจแล้วไม่ได้รู้สึกเคลื่อนแคลลงหรือหัวดราแรงคนไทยมากนัก ดังนั้นหากไม่มีเหตุให้ต้องเกิดความขุนเคืองระหว่างประเทศในอนาคตแล้ว ความสัมพันธ์ไทย-ลาวในอนาคตจะเป็นไปในทางบวก

ด้วยอย่างความสัมพันธ์ของประเทศไทยในประชาคมยุโรปเป็นเหตุผลประการที่สามที่ย่อมมาสนับสนุนการกล่าวอ้างข้างต้น ประเทศไทยกลุ่มประชาคมยุโรปล้วนเคยมีประสบการณ์ในการทำสังคมและมีข้อขัดแย้งมาโดยตลอด แต่ความคล้ายคลึงของภาษา(ตัวเขียน) วัฒนธรรม ประชารกร และสภาพภูมิศาสตร์ สามารถทำให้การรวมตัวของภูมิภาคบังเกิดขึ้นได้ การรวมตัวไม่จำกัดเฉพาะในด้านเศรษฐกิจ แต่ยังครอบคลุมถึงการคุ้มครองทางสังคม (Council of Europe ก.d.a) หรือแม้แต่การป้องกันประเทศไทย ดังนั้นหากสามารถทำให้เกิดความตระหนักในผลประโยชน์ร่วมกันได้แล้ว ความคล้ายคลึงในลักษณะเดียวกับประเทศไทยและยุโรปน่าจะช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ที่แนคงดีกว่ากันได้

เหตุผลประการสุดท้ายเกี่ยวน้ำเงื่องกับมูลค่าการลงทุนของไทยในประเทศไทยมีสัดส่วนสูงที่สุด (Embassy of the Lao People's Democratic Republic, Washington D.C. 1997) นอกจากนั้นเศรษฐกิจของลาวในปัจจุบันต้องพึ่งพาการผลิตสินค้าและบริการจากประเทศไทย

ดังนั้นโดยพื้นฐานแล้วประเทศไทยไม่มีเหตุผลใดที่จะต้องถอนความสัมพันธ์กับประเทศไทยหากไม่มีเหตุความขัดแย้งที่รุนแรงโดยไม่จำเป็น

ความจำเป็นในการสร้างแนวสนับสนุนด้านบริการทางสังคมตามแนวทางเด่น

ประเด็นที่นำอภิปรายถูกถียงอีกมิติหนึ่งคือ ควรพัฒนาแนวสนับสนุนด้านบริการทางสังคมตามแนวทางไทย-ลาว ขึ้นหรือไม่ แนวสนับสนุนด้านบริการทางสังคมในที่นี้หมายถึง การทำให้จังหวัดตามแนวทางเด่นซึ่งมีพร้อมและติดกับลาวเป็นพื้นที่ที่มีบริการทางสังคม อาทิ สถานพยาบาล สถานศึกษา สถานที่พัก แหล่งจัดหางาน และศูนย์กลางของการสร้างความมั่นคงทางสังคมทั้งของรัฐและเอกชนที่มีมาตรฐานเพื่อให้การสนับสนุนทางสังคมแก่กลุ่มคนไทย ในประเทศไทยหรือไม่

จากข้อมูลการศึกษาและประสบการณ์ของผู้วิจัยทำให้เกิดความโน้มเอียงที่จะเชื่อว่า แนวคิดนี้มีความจำเป็นและเป็นไปได้ด้วยเหตุผลบางประการ

1. **กลุ่มเป้าหมาย ข้อมูลจากการวิจัยแสดงให้เห็นว่าคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศไทยปรับตัวจากปัญหาการเข้าถึงบริการทางสังคมในประเทศไทยด้วยการกลับมาใช้บริการทางสังคมโดยเฉพาะ การศึกษา และสาธารณสุขในประเทศไทย (เพราะไม่สามารถพึงบริการในประเทศไทยได้) บุคคลเหล่านี้ยังมีสถานะเป็นคนไทยและคาดหวังการคุ้มครองจากรัฐบาลไทยสูง (ตารางที่ 4.9) ที่เป็นอยู่ในขณะนี้รู้สึกไม่สามารถจัดการคุ้มครองให้กับคนเหล่านี้ได้ ดังนั้นทางที่รัฐจะทำได้คือนำจ่าจากทางพัฒนาจังหวัดตามแนวทางเด่นให้เป็นแนวพื้นที่ที่จะให้บริการทางสังคมแก่ผู้ที่ยังเป็นพลเมืองไทยและปฏิบัติตามหน้าที่คือยังคงเดียวกันให้กับประเทศไทย ดังนั้นการเข้าถึงบริการเหล่านี้จึงถือเป็นสิทธิที่รัฐควรให้ความคุ้มครอง**

กลุ่มผู้ใช้บริการไม่ได้จำกัดเฉพาะคนไทยเท่านั้น เพราะในปัจจุบันมีชาวต่างประเทศที่ไปประกอบอาชีพในลาวเป็นจำนวนมากไม่น้อย อาทิ ชาวญี่ปุ่น เกาหลี มาเลเซีย สิงคโปร์ หรือแม้แต่ชาวตะวันตก บุคคลเหล่านี้ต้องการการคุ้มครองทางสังคมที่ได้มาตรฐานเช่นเดียวกับพลเมืองไทย นอกจากกลุ่มชาวต่างประเทศเหล่านี้แล้ว พลเมืองลาวที่มีฐานะดีเป็นอีกกลุ่มเป้าหมายหนึ่งที่มีศักยภาพมากพอที่จะใช้บริการที่จัดขึ้น ดังข้อมูลการวิจัยที่กล่าวมาก่อนหน้านี้ ดังนั้นมีความจำเป็นที่จะประเมินผลกระทบของกลุ่มเป้าหมายทั้งที่เป็นคนไทย ชาวลาว และชาวต่างประเทศในประเทศไทยแล้ว การจัดตั้งแนวสนับสนุนบริการทางสังคมตามจังหวัดชายแดนไทย-ลาว จึงมีความคุ้มค่าทั้งในเชิงเศรษฐกิจและสังคม

2. นโยบายของประเทศ ในปัจจุบัน รัฐมีนโยบายจะทำให้ประเทศเป็นศูนย์กลางด้านทางรักษาพยาบาลอยู่แล้ว การพัฒนาแนวสนับสนุนด้านบริการทางสังคมตามแนวชายแดน ด้านตะวันออกเฉียงเหนือ จึงมีส่วนสนับสนุนนโยบายของรัฐ ข้อแตกต่างระหว่างสองแนวคิดนี้คือ นโยบายศูนย์กลางด้านการรักษาพยาบาลให้ความสำคัญกับด้านเศรษฐกิจและมุ่งที่จะรองรับความต้องการของชาติต่างประเทศเท่านั้น จุดเน้นด้านนี้แตกต่างจากแนวสนับสนุนด้านบริการสังคมตามแนวชายแดน ที่นอกจากจะมีบริการทางสังคมที่หลากหลายกว่าแล้ว วัตถุประสงค์สำคัญเกี่ยวข้องกับมิติทางสังคมขณะที่ประเทศไทยเป็นเพียงผลผลิตได้เท่านั้น

วัตถุประสงค์ทางสังคมที่ว่า는데คือการสร้างแนวสนับสนุนที่จะให้ความคุ้มครองทางสังคมกับพลเมืองไทยที่จำเป็นต้องประกอบอาชีพในประเทศไทยและประเทศไทยขึ้นในอนุภูมิภาค พลเมืองไทยเหล่านี้ไม่สามารถพึ่งพาบริการทางสังคมในประเทศนั้น ๆ ได้ เพราะเป็นบุคคลต่างด้าวหรือไม่ก็ เพราะบริการที่มีอยู่ไม่มีคุณภาพ ขณะเดียวกันการขยายการคุ้มครอง หรือบริการของสวัสดิการสังคมไทยไปสู่ประเทศเหล่านี้ ตลอดจนการพัฒนากลไกระดับภูมิภาคที่จะสามารถสร้างความคุ้มครองให้กับพลเมืองระดับภูมิภาคทำงานอย่างเดียวกับในยุโรปหรือเมริกาเหนือ (ดู Council of Europe n.d.a; Department of Justice(Canada) 2004) ก็ยังไม่อยู่ในวิสัยที่จะเป็นไปได้ในอนาคตอันใกล้ การสร้างแนวสนับสนุนด้านบริการสังคมจึงถือเป็นความพยายามที่รัฐจะทำให้ ‘สิทธิพลเมือง’ บังเกิดขึ้นกับคนไทยกลุ่มนี้ซึ่งยังคงปฏิบัติหน้าที่ในส่วนะผลเมืองของประเทศด้วยการเสียภาษี และนำเงินตราเข้าสู่ประเทศไทย

การพัฒนาแนวสนับสนุนด้านบริการทางสังคมยังมีส่วนสร้างผลผลิตได้ทางเศรษฐกิจ ที่เป็นเช่นนี้ เพราะมีชาวต่างประเทศเป็นจำนวนมากที่ประกอบอาชีพในประเทศไทยเหล่านี้และต้องประสบปัญหาทำงานอย่างเดียวกับคนไทย พลเมืองของประเทศไทยเหล่านี้รวมทั้งคนไทยที่มีฐานะจึงเป็นกลุ่มเป้าหมายของแนวสนับสนุนด้านบริการสังคมตามแนวชายแดนด้วย การให้บริการแก่กลุ่มเป้าหมายนี้เน้นไปในด้านเศรษฐกิจที่สามารถสร้างกำไรแก่การลงทุนจากภาครัฐหรือเอกชนไทย

3. ตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ เมืองหลวงและเมืองสำคัญ ๆ ของประเทศไทย (และกัมพูชา) อยู่ใกล้กับชายแดนไทย ด้วยทำเลทางภูมิศาสตร์ลักษณะนี้ทำให้โอกาสที่คนลาวที่มีฐานะ คนไทยและชาวต่างประเทศในลาว ซึ่งส่วนใหญ่อาศัยหรือประกอบอาชีพในเมืองสำคัญ ๆ สามารถเดินทางเข้ามาใช้บริการที่จะจัดตั้งได้โดยไม่ยากนัก

ปัญหาการคุ้มครองสิทธิทางสังคมของคนไทย

ในบทที่ 2 ได้กล่าวถึงปัญหาที่ชาวพม่าต้องเผชิญกับการถูกละเมิดสิทธิระหว่างที่อาศัยในประเทศไทยซึ่งจำแนกเป็น 4 ประเภท (ดู Wai 2004) คือ การกดขี่แรงงาน โอกาส การเข้าถึงบริการทางสังคม การครอบปั๊ชัน และปัญหาการยอมรับจากพลเมืองเจ้าของประเทศ ในบรรดาปัญหา 4 ประการข้างต้น การกดขี่แรงงานไม่ใช่ปัญหาของแรงงานไทย เพราะเกื้อหนุนทั้งหมดของแรงงานเป็นแรงงานที่มีฝีมือที่ทำงานกับผู้ประกอบการไทยที่เปล่งทุนในประเทศไทยนั่น ๆ ส่วนที่เหลือก็เป็นเจ้าของกิจการหรือผู้ประกอบการที่เป็นผู้ลงทุน

การเข้าถึงบริการทางสังคมเป็นปัญหากับคนไทยเช่นกัน แต่มีลักษณะแตกต่างจากกรณีของแรงงานพม่าในประเทศไทยที่ Wai ได้กล่าวไว้ สำหรับกรณีของคนไทยในประเทศลาว แล้วปัญหานี้เกิดจากข้อจำกัดของปริมาณและคุณภาพของบริการ (ดังที่กล่าวมุ่งตัวอย่างระบุเป็นปัญหาสำคัญขั้นดับตน ๆ ของการดำรงชีวิตในประเทศลาว) มากกว่าจะเป็นปัญหาด้านการก่อภัยกับคนไทยในประเทศลาวเป็นตัวแทนของ ‘ทุน’ กล่าวคือเป็นผู้ลงทุนหรือไม่ก็เป็นแรงงานระดับฝีมือชั้นเดินทางไปในระดับที่เป็นฝ่ายนายจ้าง นอกจากนั้นบุคคลเหล่านี้ยังเข้าเมืองอย่างถูกกฎหมาย ส่วนหนึ่งของบุคคลเหล่านี้เสียภาษีและจ่ายเงินสมทบให้กับระบบความมั่นคงของประเทศลาว จากเหตุผลเหล่านี้คนไทยในประเทศลาวจึงอยู่ในฐานะที่จะเข้าถึงบริการทางสังคมที่จัดไว้ได้ เมื่อข้อจำกัดด้านปริมาณและคุณภาพของบริการกล้ายเป็นอุปสรรคของการเข้าถึงบริการคนไทยเหล่านี้จึงปรับตัวโดยการอาศัยการคุ้มครองจากสวัสดิการจากประเทศไทยซึ่งมีปริมาณและคุณภาพมากและดีพอที่จะให้หลักประกันได้ ความເຂົ້າຄ່ານວຍອອກຕະແໜ່ງທາງກົມືສາສຕຣີທີ່ກ່າວມາແລ້ວຊ່ວຍໃຫ້ການປັບຕົວລັກຜະນະນີ້ເປັນໄປໄດ້ ໃນທາງທຸກໆໄຟແລ້ວຄືວ່າສ່ວນໃໝ່ຂອງคนไทยเหล่านີ້ໄດ້ຮັບຄວາມຄຸ້ມຄອງຈາກສວັສດິກາຣ໌ທີ່ໄດ້ຈາກການປະກອບອາຊີພ (occupational welfare) ໂດຍມີນາຍຈ້າງເປັນຜູ້ຮັບຜິດຂອບ ແລ້ວກາຣຄຸ້ມຄອງທີ່ສໍາຄັນອີກແລ່ງໜຶ່ງຄືກາຮ້ອງຄວາມຄຸ້ມຄອງຈາກກາຄເອກະນ (private welfare) ແລ້ວສຸດທ້າຍຄືສວັສດິກາຣຈາກຮັສ (state welfare) สำหรับกรณีສຸດທ້າຍສ່ວນໃໝ່ເປັນດ້ານກາຣຕຶກຂາຊອງນຸ່ຽມາກກວ່າໃນດ້ານອື່ນ ຂະທິສອງແລ່ງແຮກເປັນກາຣຄຸ້ມຄອງດ້ານກາຣເຈັບປ່ວຍເປັນຫຼັກ

การละเมิดสิทธิในแง่ของการครอบปั๊ชันดูจะเป็นปัญหาที่คนไทยในประเทศลาวต้องประสบมากกว่าด້ານອື່ນ ຂໍ້ມູນຈາກກາຮ້ອງຄວາມຄຸ້ມຄອງທີ່ ພົບປະກິດສຶກສາກິດ ລ້ວນປັບປຸງໄປໃນທີ່ສຳຫັກ ສ່ວນປະເທົ່ານີ້ສຸດທ້າຍອັນໄດ້ແກ່ກາຍອມຮັບຈາກພລມືອງລາວດູຈະເປັນປັບປຸງແພະການກິດກັນດ້ານອາຊີພ ສ່ວນການໃຊ້ບົນກາຣທາງສັງຄົມອື່ນ ໄນຖຸກຮະບຸວ່າເປັນປັບປຸງມາກັນ

ที่นำสนใจเกี่ยวกับประเด็นของการกีดกันทางอาชีพ คือ ขณะที่ประมาณ 30% ของตัวอย่างระบุว่าได้รับโอกาสอยกว่าคนลาวนั้น อีกประมาณ 27% กลับอ้างว่าได้รับโอกาสที่มากกว่าพลเมืองลาว (ที่เหลือประมาณ 42% กล่าวว่าได้รับโอกาสที่เท่าเทียมกัน) ผู้วิจัยต้องการคำอธิบายในประเด็นนี้จึงย้อนกลับไปวิเคราะห์ข้อมูลเพิ่มเติม และพบว่าตัวแปรที่ทำให้เกิดความแตกต่างในประเด็นนี้ที่สำคัญคือสถานภาพทางอาชีพ (ประเภทอาชีพและรายได้) และความรู้และความตระหนักในกฎหมายและสิทธิหน้าที่ ตารางที่ 4.13 แสดงให้เห็นว่าผู้ประกอบอาชีพในฐานะผู้ประกอบการและผู้ประกอบอาชีพอิสระมีสัดส่วนของการถูกกีดกันทางอาชีพน้อยกว่าผู้ทำงานในฐานะลูกจ้างประมาณ 30% หรือกล่าวในทางกลับกันคือไม่ถูกกีดกันหรือรู้สึกว่าได้รับสิทธิมากกว่าคนลาวมากกว่ากลุ่มลูกจ้าง ทำนองเดียวกับสถานภาพด้านรายได้ ดังตารางที่ 4.14 ที่กลุ่มที่มีรายได้มากจะถูกกีดกันทางอาชีพน้อยกว่า หรือในทางตรงข้ามได้รับสิทธิพิเศษมากกว่ากลุ่มที่มีรายได้น้อย คำอธิบายในประเด็นนี้ส่วนหนึ่งเกี่ยวข้องกับการได้รับสิทธิพิเศษด้านภาษีอื่นๆ ตามกฎหมายส่งเสริมการลงทุนของผู้ประกอบการซึ่งได้กล่าวมาแล้ว

ความรู้และความตระหนักในกฎหมายและสิทธิเป็นอีกสองตัวแปรที่จะลดการถูกกีดกันด้านอาชีพได้ ผู้อ่านจะทราบได้จากตารางที่ 4.15 ที่แสดงตัวเลขให้เห็นว่าสัดส่วนของผู้ที่รู้สึกว่าถูกกีดกันทางอาชีพในกลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้ในสิทธิหน้าที่ของคนไทยในต่างแดนระดับปานกลางถึงมากต่ำกว่ากลุ่มที่มีความรู้ในสิทธิฯ น้อยหรือไม่มีเลยประมาณ 10% ในทางตรงข้ามคือกลุ่มแรกมีความรู้สึกว่าได้รับสิทธิพิเศษทางอาชีพมากกว่าพลเมืองลาวมากกว่ากลุ่มหลังประมาณ 10% (โดยความรู้สึกว่าได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมของหั้งสองกลุ่มอยู่ในระดับที่เกือบท่ากัน) ผลการวิเคราะห์เป็นไปในทันนองเดียวกันเมื่อเปรียบเทียบตามระดับของความรู้ในกฎหมายสำหรับคนต่างด้าว (ตารางที่ 4.16)

ตารางที่ 4.13 ความแตกต่างของความรู้สึกว่าถูกกีดกันทางอาชีพจำแนกตามสถานภาพการทำงาน

สถานภาพการทำงาน	ความรู้สึกว่าถูกกีดกันทางอาชีพ (จำนวนและร้อยละ)			รวม
	ถูกกีดกัน	เท่าเทียม	ได้รับสิทธิมากกว่า	
ผู้ประกอบการและผู้ประกอบอาชีพอิสระ	6 (10.0%)	32 (53.3%)	22 (36.7%)	60 (100.0%)
ลูกจ้างและคู่สมรสของผู้ประกอบอาชีพ	53 (39.0%)	52 (38.2%)	31 (22.8%)	136 (100.0%)

ตารางที่ 4.14 ความแตกต่างของความรู้สึกว่าถูกกีดกันทางอาชีพตามกลุ่มรายได้

กลุ่มรายได้	ความรู้สึกว่าถูกกีดกันทางอาชีพ (จำนวนและร้อยละ)			รวม
	ถูกกีดกัน	เท่าเทียม	ได้รับสิทธิมากกว่า	
20,000 บาทลงไป	32 (40.0%)	37 (46.3%)	11 (13.8%)	80 (100.0%)
มากกว่า 20,000 บาท	27 (23.1%)	47 (40.2%)	43 (36.8%)	117 (100.0%)

ตารางที่ 4.15 ความแตกต่างของความรู้สึกว่าถูกกีดกันทางอาชีพตามระดับความรู้ในสังคมที่ของคนไทยในประเทศไทย

ระดับความรู้	ความรู้สึกว่าถูกกีดกันทางอาชีพ (จำนวนและร้อยละ)			รวม
	ถูกกีดกัน	เท่าเทียม	ได้รับสิทธิมากกว่า	
ไม่รู้เลยหรือรู้น้อย	39 (35.8%)	46 (42.2%)	24 (22.0%)	109 (100.0%)
รู้พอควรหรือมีความรู้มาก	27 (23.1%)	39 (42.9%)	30 (33.0%)	96 (100.0%)

ตารางที่ 4.16 ความแตกต่างของความรู้สึกว่าถูกกีดกันทางอาชีพตามระดับความรู้ในกฎหมายที่จำเป็นสำหรับคนต่างด้าวในประเทศไทย

ระดับความรู้	ความรู้สึกว่าถูกกีดกันทางอาชีพ (จำนวนและร้อยละ)			รวม
	ถูกกีดกัน	เท่าเทียม	ได้รับสิทธิมากกว่า	
ไม่รู้เลยหรือรู้น้อย	43 (36.8%)	48 (41.0%)	26 (22.2%)	117 (100.0%)
รู้พอควรหรือมีความรู้มาก	18 (21.7%)	37 (44.6%)	28 (33.7%)	83 (100.0%)

ความรู้ในสิทธิและกฎหมายสำหรับบุคคลต่างด้าว

การอภิปรายในประเต็นก่อนหน้านี้ให้ข้อพิสูจน์ที่ชัดเจนว่าการตระหนักในสิทธิและหน้าที่และความรู้ในกฎหมายที่จำเป็นสำหรับบุคคลต่างด้าวเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้โอกาสที่จะถูกกีดกันด้านสิทธิมีน้อยลง หรืออาจจะปรับเปลี่ยนให้กลายเป็นผู้ได้รับสิทธิพิเศษได้ แต่น่าเสียดายที่คนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศลาวส่วนใหญ่ยังมีความรู้และความตระหนักในสิทธิและหน้าที่ตลอดจนกฎหมายที่จำเป็นสำหรับบุคคลต่างด้าวน้อยหรือไม่มีเลย คนไทยเหล่านี้แสดงความต้องการที่จะได้เรียนรู้เกี่ยวกับสาระที่จำเป็นเหล่านี้ (ดูตารางที่ 4.3)

ได้กล่าวไว้ในบทที่ 2 แล้วว่าในยุคโลกาภิวัตน์ปฏิสัมพันธ์ของประชากรระหว่างประเทศด้านเศรษฐกิจและสังคมเป็นไปอย่างรวดเร็วกว่าปฏิสัมพันธ์ทางการเมือง หรือเป็นสิ่งที่ใช้คำว่าความไม่ลงตัวของโลกาภิวัตน์ สภาพการที่คนไทยในประเทศลาวเดินทางไปใช้ชีวิตและประกอบอาชีพเป็นจำนวนมากทั้ง ๆ ที่ขาดความรู้ด้านกฎหมายตลอดจนด้านสิทธิหน้าที่ที่จำเป็นสห翁ภาพของความไม่ลงตัวของโลกาภิวัตน์ดังกล่าว สิ่งที่รัฐบาลจำเป็นต้องปฏิบัติคือหาทางช่วยให้เกิดความลงตัวเพื่อแก้ไขปัญหาการปรับตัวเนื่องจากถูกกีดกันทางสิทธิของคนไทยในต่างแดน

การลงทุนด้านเศรษฐกิจและสังคมในประเทศลาว

ปัจจุบันลาวกำลังอยู่ในระยะของการพัฒนาเศรษฐกิจ ข้อมูลจากการสำรวจ และกรณีศึกษาบ่งบอกว่าโอกาสที่จะลงทุนในประเทศลาวยังมีอยู่ทางอีกมากซึ่งจะกล่าวเป็นข้อเสนอแนะในภายหลัง แต่สิ่งที่ต้องหันมาอภิปรายในที่นี้คือการลงทุนของรัฐในต่างแดนยังขาดความสมดุลระหว่างมิติทางเศรษฐกิจและสังคม (คล้ายคลึงกับสถานการณ์ภายในประเทศ) ซึ่งถือเป็นความไม่ลงตัวของโลกาภิวัตน์อีกด้วยและหนึ่ง การปรับตัวของคนไทยในสุานะของบุคคลต่างด้าวนอกจากต้องการการเสริมความแข็งแกร่งด้านการเมืองในเชิงการให้ความคุ้มครองด้านสิทธิ และกฎหมายแล้ว การลงทุนทางสังคมในการสร้างโครงสร้างพื้นฐานของสิ่งอำนวยความสะดวกทางสังคมนอกเขตเด่นของประเทศเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยสร้างความสมดุล ด้านการปรับตัวของคนไทยในประเทศลาว(และประเทศอื่น ๆ) อย่างไรก็ตามความสำเร็จนี้ จำเป็นต้องอาศัยการดำเนินบทบาททางการเมืองที่เหมาะสมเพื่อหาทางแก้ไขข้อจำกัดทางกฎหมาย บางประการทั้งนี้เพราการลงทุนในการพัฒนาบริการทางสังคมแตกต่างไปจากการลงทุนทางเศรษฐกิจ ข้อห้ามเกี่ยวกับการลงทุนด้านสถานพยาบาลของต่างชาติในประเทศลาว (ดูEmbassy of the Lao People's Democratic Republic, Washington D.C. 1997) เป็นตัวอย่างหนึ่งของข้อจำกัดที่กว้าง

โอกาสของความร่วมมือไทย-ลาว

แม้ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-ลาว ไม่ค่อยจะเกือบหนนุนต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองดังได้กล่าวมาแล้ว แต่ข้อมูลจากการสำรวจและจากการสนทนากลุ่มกับคนไทยทำให้ผู้วิจัยเชื่อว่าโอกาสการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศไทยทั้งสองน่าจะมีโอกาสอันดีด้วยเหตุผลบางประการ ประการแรกคนไทยรุ่นใหม่มีทัศนะเปิดกว้างและยอมรับคนไทยมากขึ้น ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยทั้งสองควรจะพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้น เหตุผลประการที่สองเกี่ยวข้องกับความรู้สึก ‘เหนื่อยกว่า’ หรือความคิดตามลักษณะความเป็นเจ้า (ดูบทที่ 2) ของคนไทยที่มีต่อลูกสาวไม่ได้ดูน่าเริงอย่างที่คาดไว้ คนไทยในประเทศไทยให้ความเดาพรุนแก่ปรัชญาและประวัติศาสตร์ของประเทศไทย ที่สำคัญยังเชื่อว่าคนไทยและลาวสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสมกลมกลืน (ตารางที่ 4.11) เหตุผลประการสุดท้ายคือคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศไทยที่มีภูมิลำเนาในภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีทัศนะต่อพลเมืองลาวและต่อความร่วมมือของอนุภูมิภาคตีกว่าผู้ที่มาจากภาคเหนือและภาคใต้ (ตารางที่ 4.12ค) พลเมืองไทยในภูมิภาคทั้งสองถือเป็นภูมิใจสำคัญของการสร้างสรรค์ความร่วมมือในรูปแบบทวิภาคีและในรูปอนุภูมิภาค ที่เป็นเช่นนี้เพราะมากกว่า 80% ของผู้ประกอบการและลูกจำชราไทยในประเทศไทยมีภูมิลำเนาจากทั้งสองภาคนี้ เหตุผลทางภูมิประชากรจึงเป็นปัจจัยเกือบหนนุนอีกประการหนึ่ง

บทที่ 5

ประเทศไทยกับสิทธิทางสังคมของคนไทย

ในบทนี้จะนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล 5 ส่วน ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับประเทศไทยกับพม่า
2. กฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของคนต่างด้าว
3. การเข้าถึงบริการทางสังคมและทัศนะของคนไทยในประเทศไทย (ข้อมูลจาก การสำรวจ)
4. กรณีศึกษาของคนไทยที่ใช้ชีวิตอยู่ในประเทศไทย
5. ทัศนคติของคนไทยที่มีต่อคนไทย
6. อภิปรายผล

ข้อมูลทั่วไป

สภาพภูมิศาสตร์และประชากร

ประเทศไทยมีชื่อทางการว่า ราชอาณาจักรกัมพูชา อยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ทิศตะวันตกเฉียงเหนือของคาบสมุทรอินโดจีน) มีพรมแดนติดต่อกับประเทศไทย ๗ ดังนี้ ทิศเหนือ ติดประเทศไทย (จังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ และบุรีรัมย์) และลาว (แขวงอัตตะปือและจำปาสัก) ทิศตะวันออกติดเวียดนาม (จังหวัดก่อนทุม เปลกู ชาลาย ด็อกลัก ส่องแบ๊ เทยนิน ลองอาน ด่งท้าบ อันชาง และเกียงชาง) ทิศตะวันตกติดประเทศไทย (จังหวัดสระแก้ว จันทบุรี และตราด) และทิศใต้ติดกับประเทศไทย มีพื้นที่ ๑๘๑,๐๓๕ ตารางกิโลเมตร เป็นพื้นที่ ๑๗๖,๕๒๐ ตารางกิโลเมตร พื้นที่ ๔,๕๑๕ ตารางกิโลเมตร ประเทศไทยมีขนาดประมาณ ๑ ใน ๓ ของประเทศไทย

ลักษณะภูมิประเทศตอนกลางของประเทศไทยเป็นท่าเลสาบ แม่น้ำและที่ราบลุ่ม โดยมีช่องระบายน้ำออกทางภาคตะวันออกเฉียงใต้ ส่วนภาคตะวันตกเฉียงใต้ ภาคตะวันตกเฉียงเหนือ และภาคตะวันออก เป็นเทือกเขาล้อมรอบที่ราบลุ่มตอนกลาง เส้นเขตแดนโดยรอบ

ประเทศยาวประมาณ 2,572 กิโลเมตร มีสันเขตแดนติดต่อกับประเทศไทยเป็นระยะทาง 798 กิโลเมตร ประเทศกัมพูชา มีแม่น้ำ/ทะเลสาบสำคัญดังนี้

(1) แม่น้ำโขง ให้จากลาวเข้าสู่ภาคเหนือของกัมพูชาแล้วไหลผ่านเข้าเวียดนาม มีความยาวในเขตกัมพูชารวม 500 กิโลเมตร

(2) แม่น้ำทะเลสาบ เชื่อมระหว่างแม่น้ำโขงกับทะเลสาบ ความยาวประมาณ 130 กิโลเมตร

(3) แม่น้ำบาสัก (Bassac) เชื่อมต่อกับแม่น้ำทะเลสาบที่หน้าพระมหาราชวัง กรุงพนมเปญ ความยาว 80 กิโลเมตร

(4) ทะเลสาบ (Tonle Sap) เป็นทะเลสาบขนาดใหญ่ มีเนื้อที่ทั้งหมด 3,000 ตาราง กิโลเมตร

กัมพูชานอดีตเป็นดินแดนที่คุ้มสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ มีป่าไม้ แร่นานาชนิด มีการคั้นพบแก๊สธรรมชาติและแหล่งน้ำมันดิบหลายแห่ง ในอ่าวไทยรวมทั้งบริเวณกรุงพนมเปญ อาณาบริเวณลุ่มแม่น้ำโขงทะเลสาบและลำธารเป็นอยู่ข้าวคุ้นที่มีปลาชูกชู แม่น้ำในกัมพูชา มีลักษณะเชือกอำนวยสะดวกต่อการสร้างเชื่อมพลังน้ำเพื่อผลิตไฟฟ้า และการชลประทานไม่ต่ำกว่า 18 แห่ง แต่ในรอบ 30 ปีที่ผ่านมา ป้าไม้ถูกทำลายเพราะภาวะสังคม การถูกทิ้งระเบิดและอาวุธเคมี (قنเหลือง) โดยสหรัฐอเมริกาในช่วงสงครามเวียดนาม และการค้าไม่ซึ่งกันว่าเป็นสินค้าของสำคัญของกัมพูชา ระหว่างปี 2533-2538 ประกอบกับการทำเหมืองแร่ ได้ทำลายความหลากหลายในระบบนิเวศลง เกิดมลภาวะทางน้ำ ทรัพยากรสิ่อมโทรม ผนวกกับกระแทกการต่อต้านการสร้างเชื่อมมีเพิ่มขึ้นทั่วโลก โอกาสที่จะสร้างเชื่อมพลังน้ำจึงมีน้อยมาก (เขียน ธีรวิทย์, 2543; CIA 2006)

ในปี พ.ศ.2549 กัมพูชา มีประชากร 13,881,427 คน ประกอบด้วยชนเชื้อชาติต่าง ๆ 20 เชื้อชาติ เป็นเชื้อชาติเขมร (Khmers) 90% ส่วนที่เหลือ 10% เป็นเวียดนาม (Vietnamese) จีน (Chinese) جام (Chams) ชาวเขา (Hill Tribes) และชนกลุ่มน้อยเชื้อชาติไทย ลาว และพม่า การประเมินการขยายตัวของประชากรที่อัตรา้อยละ 1.78 ต่อปีถือว่าเป็นประเทศที่มีอัตราการขยายตัวประชากรสูงประเทศหนึ่งในเอเชีย ขณะเดียวกันอัตราการตายของทารกมีสูง เช่นกัน ประชากรส่วนใหญ่ประมาณ 85-90% อาศัยอยู่ในที่ราบลุ่มตอนกลางของประเทศ ความหนาแน่นของประชากร 69 คนต่อตารางกิโลเมตร โดยมีความหนาแน่นสูงในที่ราบภาคกลาง (National Institute of Statistic of Cambodia 2004)

สังคมและความไม่สงบภายในประเทศในระยะ 30 ปีที่ผ่านมา ก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายประชากร โดยเฉพาะช่วงการปกครองระบอบเขมรแดง เขมรแดงได้บังคับให้ชาวกรุงพนมเปญออกไปอยู่ในชนบท ประชาชนล้มตายจากภาวะสังคมร้าย มีผู้ลี้ภัยสังคมร้ายไปอยู่ในค่ายอพยพโดยเฉพาะบริเวณชายแดนไทยกัมพูชาและไปตั้งถิ่นฐานใหม่ในต่างประเทศ สังคมทำลายครอบครัว สังคมและชุมชนกัมพูชา ผลงานให้กัมพูชา มีผู้พิการแขนขามากที่สุดในโลก การสรุปทำให้ครอบครัวชาวกัมพูชา มีผู้หญิงเป็นหัวหน้าครอบครัวถึง 29.2% ประชากรผู้ใหญ่ที่มีอายุมากกว่า 18 ปี เป็นหญิงประมาณร้อยละ 56

ภายหลังปี พ.ศ.2522 กัมพูชา มีภาวะการณ์เกิดมาก (baby boom) ทำให้ในปัจจุบัน ประชากรเกือบครึ่งหนึ่งมีอายุไม่ถึง 20 ปี เปรียบเสมือนกำลังแรงงานในอนาคตที่จะรองรับการลงทุนในทุกด้าน ทำให้นักลงทุนจากประเทศต่างๆ มองเห็นโอกาสที่จะใช้ประโยชน์จากค่าแรงงานที่ต่ำกว่าประเทศอื่น และหาลู่ทางย้ายฐานการผลิตมายังประเทศไทย หากการเมืองมั่นคงและสิทธิประโยชน์ที่ได้รับจากการลงทุนมากเพียงพอที่จะจูงใจ (สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศฯ ณ กรุงพนมเปญ 2549)

ภูมิอากาศของประเทศไทยกัมพูชาอยู่ภายนอก อีกทิศของลมมรสุมคล้ายประเทศไทย กัมพูชา มีเพียง 2 ฤดู ฤดูฝนเดือนพฤษภาคม ถึง เดือนตุลาคม และฤดูแล้งช่วงเดือนพฤษจิกายนถึงเดือนเมษายน อุณหภูมิเฉลี่ย 24 องศาเซลเซียส อุณหภูมิบางแห่งแตกต่างกันมาก ช่วงอากาศหนาว อุณหภูมิต่ำสุด 9.5 องศาเซลเซียส ช่วงอุณหภูมิสูงสุด 40 องศาเซลเซียส

ความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา

ท่ามกลางประเทศเพื่อนบ้านในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ชนชาติไทยและกัมพูชา มีความคล้ายคลึงกันมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นวิถีชีวิต ความเชื่อ ภาริตประเพณี ภาษาพูด ภาษาเขียน ศิลปะการแสดง และศาสนาพุทธที่ประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากประเทศอินเดียผ่านกัมพูชา ความสัมพันธ์ของชนชาติไทยและกัมพูชา มีมานานก่อนสูญเสียเป็นราชธานี (Kasetsiri 2003) การศึกษาประวัติศาสตร์กัมพูชาจะช่วยให้มีความเข้าใจในความสัมพันธ์ของทั้งสองชนชาติมากขึ้น

การสืบค้นทางประวัติศาสตร์พบว่า เมื่อ 5,000 ปีก่อนพุทธศักราช มีคนเข้ามาหากินบนแผ่นดินที่ตั้งประเทศไทยกัมพูชานับจากก่อนแล้ว และในราว 3,000 ปีก่อนพุทธศักราช พบรากถั่งซุงชนโดยอาศัยอยู่ในถ้ำทางตะวันตกเฉียงเหนือของพระตะบอง ต่อมามีการเลี้ยงสัตว์ การเพาะปลูกในแบบต่อนกลางของประเทศไทย และรู้จักการทำโลหะสัมฤทธิ์และเหล็ก ตามลำดับ ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 5 เส้นทางการค้าทางบกระหว่างอินเดียกับจีน ถูกปิดกั้นลงจากสังคมระหว่าง

ชนผ่าต่าง ๆ ที่อยู่บนเส้นทาง ทำให้มีการเปิดเส้นทางคมนาคมทางน้ำระหว่างดินแดนทั้งสอง เรือสินค้าได้มาขึ้นฝั่งที่ดินแดนฟูนัน (Funan) ซึ่งอยู่ตอนเหนือของอ่าวไทย (ประเทศไทยเวียดนามปัจจุบัน) พบว่าดินแดนดังกล่าวมีประชาชนชาวขแมร์ ผิวเข้ม ผู้หยัก อาศัยอยู่ก่อนแล้ว (Royal Government of Cambodia 2006)

ประวัติศาสตร์ของกัมพูชาผ่านกาลเวลา และการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาย ในที่นี้จะแบ่งออกเป็น 4 ยุค โดยเป็นยุคอาณาจักรโบราณ 3 ยุคได้แก่ ยุคฟูนัน (Funan) (พ.ศ.600-1100) ชาวฟูนันเป็นชนชาติที่ใช้วัฒนธรรมอินเดีย อาศัยในบ้านไม้ หลังคามุงด้วยจาก หรือใบatal และพูดภาษาขแมร์ แต่เขียนด้วยอักษรสันสกฤต ชาวฟูนันมีความสามารถในการขุดคลอง และสร้างท่าเรือตามลำน้ำต่าง ๆ โดยใช้หักระดับด้านวิศวกรรมที่ได้รับจากพ่อค้าชาวอินเดีย คลองระบายน้ำ และชลประทาน Angkor Borei เป็นแบบอย่างที่แสดงถึงความสามารถของชาวฟูนัน ยุคเจนละ (พ.ศ.1100-1344) ชาวเจนละ ซึ่งอยู่ทางตอนเหนือได้แยกตัวเป็นอิสระและล้มล้างอาณาจักรฟูนันไปในเวลาดังกล่าว Bhavavarman I ได้สร้างเมืองหลวงขึ้นที่ สมบอร์ ไพรกุก จังหวัดกำปงchrom ผู้สืบทอดคือ Ishanavarman I ได้สร้างปราสาท Ishanapura เป็นวิหารหลวงขึ้นทางทิศใต้ของกลุ่มปราสาทสามบอร์ ไพรกุก และถือเป็นปราสาทที่ใหญ่แห่งหนึ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อาณาจักรไบรานยุคสุดท้ายคือยุคหานคร (พ.ศ. 1345 - 1975) เป็นยุคที่นครวัด นครธม ซึ่งตั้งอยู่ใกล้ทะเลสาบ และอยู่ทางเหนือของเมืองเสียมราฐ เป็นเมืองหลวงของกัมพูชา เป็นยุคที่อารยธรรมของขอมเจริญรุ่งเรืองมาก มีศิลปะและสถาปัตยกรรมที่โดดเด่น เมื่อยังใหญ่ที่สุดอาณาจักรครอบคลุมไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ที่มีหลักฐานเป็นปราสาทหินโบราณในลักษณะศิลปกรรมเดียวกัน ตั้งอยู่ทางด้านตะวันออกจรดพื้นที่ชายฝั่งทะเลจีนใต้ของเวียดนาม ส่วนทางด้านตะวันตกสินสุดบริเวณปราสาทเมืองสิงห์ในจังหวัดกາญจนบุรี ทางทิศเหนือไปจุดตอนใต้ของจีน และทางใต้ลงไปถึงบริเวณที่เคยถูกเรียกว่า อาณาจักรศรีวิชัย

ยุคที่ 4 คือ ยุคหลังพระนครจนถึงปัจจุบัน ประเทศไทยกัมพูชาในตอนต้นของยุคหลังพระนครได้สิ้นอำนาจ เนื่องจากเป็นเมืองขึ้นของไทย ตั้งแต่ พ.ศ.2137 ถึง พ.ศ.2161 พ่อได้รับเอกสารจากไทย ก็เกิดปัญหาส่วนรวมกับเวียดนามบ้าง กับไทยบ้าง สงครามภายในบ้าง จนกระทั่งใกล้ชั้นพุทธศาสนาที่ 24 ฝรั่งเศสเริ่มเข้ามายึดบناทในอินโดจีน และใน พ.ศ.2406 กษัตริย์นโรดมได้ทำสนธิสัญญาให้กัมพูชาเป็นรัฐในอารักขาของฝรั่งเศสเพื่อป้องกันการรุกรานจากไทย เวียดนาม และกลุ่มกบฏในประเทศ โดยประเทศไทยฝรั่งเศสได้สัมปทานป้าไม้ สิทธิการสำรวจแหล่งแร่ และการเผยแพร่ศาสนาคริสต์เป็นการแลกเปลี่ยนกับการให้ความคุ้มครอง ต่อมาฝรั่งเศสได้กัดตันให้กัมพูชาเป็นส่วนหนึ่งของอินโดจีนฝรั่งเศส โดยยอมรับอำนาจการบริหารราชการ การศึกษา การ

คลังและการค้า และแบ่งรายได้จากการเก็บภาษีอากร มาเป็นค่าใช้จ่ายของเจ้าหน้าที่ชาวฝรั่งเศส แต่ตั้งข้าหลวงฝรั่งเศส ยกเลิกระบบทาส ปฏิรูปการเก็บภาษีอากร ถ่ายโอนสิทธิการถือครองที่ดิน จากครอบครัวชนนาingsู่ประชาชน ซึ่งเป็นการทำลายอำนาจทางการเมือง และเศรษฐกิจของชนชั้นปักครองชาวกัมพูชาที่ตั้งอยู่บนระบบการควบคุมกำลังแรงงาน และการเก็บภาษีอากรจากผลผลิตทางการเกษตรของประชาชน อิทธิพลของประเทศฝรั่งเศสได้พัฒนาระบบราชการ สาธารณูปโภค ถนนและท่าเรือของประเทศกัมพูชา จนถึงปี พ.ศ. 2497 กัมพูชาจึงได้อิสรภาพคืนมา และเรียกชื่อประเทศว่า พระราชอาณาจักรกัมพูชา มีเมืองหลวงชื่อ พนมเปญ (เขียน หิริวิทย์, 2543; The Royal Government of Cambodia 2006)

พ.ศ.2498 พระเจ้านโรดมสีหันสละราชสมบัติให้พระเจ้านโรดมสุราม陀พระบิดา ขึ้นครองราชย์แทน พระองค์คือตั้งพระคราเรื่องชื่อสังคมราษฎร์นิยม และได้รับเลือกเป็นนายกรัฐมนตรี ต่อมาเมื่อพระบิดาสวรรคต จึงทรงเป็นประมุขรัฐโดยไม่ได้ครองราชย์ พระเจ้านโรดมสีหัน ทรงคิดตั้งทฤษฎีพุทธสังคมนิยม ซึ่งเป็นการปักครองที่ยึดหลักพุทธธรรมเป็นหลักในการบริหารประเทศ ในช่วงนี้ประเทศไทยแอบเอี่ยวacademic กำลังอยู่ในภาวะกรณีต่อสู้ระหว่างลัทธิ คอมมิวนิสต์กับลัทธิประชาธิปไตย พระเจ้านโรดมสีหันถูกปฏิรูปโดย นายพลล่อนนอล เมื่อปี พ.ศ.2513 และได้เปลี่ยนราชอาณาจักรกัมพูชาเป็นสาธารณรัฐเขมร นายพลล่อนนอลได้เป็นประธานาธิบดีคนแรก ในปีพ.ศ. 2518 กัมพูชาถูกกลุ่มเขมรแดงโดยการนำของนายพลพอล พต ได้เข้ายึดครองกัมพูชา ปักครองโดยระบบทคอมมิวนิสต์อย่างสุดโต่ง ประชาชนถูกสังหารประมาณ 2 ล้านคน พ.ศ.2522 เวียتنามกับเขมรบางกลุ่มบุกเข้ายึดกัมพูชา และขับไล่เขมรแดงโดยการนำของพอล พต ออกไปสู่ป่าชายแดนไทย-กัมพูชา เวียตนามตั้งรัฐบาลสังคมนิยมโดยนายเงง สัมริน เป็นผู้นำประเทศ พ.ศ.2523-2536 กลุ่มเขมรแดงและกลุ่มเขมรອีกหlaysay ฝ่ายตั้งรัฐบาลผลัดกันอยู่ตามชายแดนประเทศไทยกัมพูชา และจับมือกันต่อสู้กับกองทัพเวียตนามที่หนุนหลังรัฐบาลกัมพูชาในขณะนั้น

พ.ศ.2536 สถาปัตยกรรมสิ่งก่อสร้างรักษาสันติภาพนานาชาติ พร้อมกับการขยายเหลือทางด้านการเงินอีก 3 พันล้านเหรียญสหรัฐ เพื่อให้มีการเลือกตั้ง เพื่อจัดตั้งรัฐบาลขึ้น ปักครองประเทศไทยอย่างถูกกฎหมาย และเป็นการเริ่มต้นการปักครองระบบทประชาธิปไตยในกัมพูชา

ความสัมพันธ์ไทยกัมพูชา สามารถแบ่งได้ดังนี้

- ความสัมพันธ์ในยุคประวัติศาสตร์ หลักฐานระบุว่า พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ ก่อตั้งอาณาจักรสุโขทัย เมื่อประมาณ 800 ปีเศษที่ผ่านมา ด้วยการแยกตัวเป็นอิสระจากอาณาจักรขอม

ความสัมพันธ์ในขณะนั้นอยู่ในฐานะรัฐอิสระที่อยู่ติดกัน มีการกระทบกระแทกและครอบครอง ดินแดนของกันและกันบ้างเป็นคราวๆ รวมทั้ง มีการเคลื่อนย้ายของคน ตำรา ความรู้ ประสบการณ์ ระหว่างราชสำนักขอมกับราชสำนักไทย ลำดับมาเป็นช่วงๆ นับแต่สุโขทัย อโยธยา และ รัตนโกสินทร์ของไทย ฝ่ายกัมพูชาที่มีการย้ายราชธานีเป็นลำดับจากมหานคร (นครวัด-นครธม) ลະເວກ ອູໂດງ ຈນທ້າຍສຸດມາອູ້ ໂພນ ພື້ນທີ່ທີ່ເປັນກຸງພົນມເປັນ ເນື້ອງຫລວງໃນປັຈຈຸບັນ (สำนักงาน ส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ ໂພນ ກຽມພົນມເປັນ 2548)

เมื่อณาจารย์ขอนที่เต่าเดินเคยยิ่งใหญ่ ถูกแบ่งแยกตัดตอนออกไป เหลือเป็นประเทศไทย กัมพูชาที่ถูกประกอบด้วยสองชาติใหญ่คือ ไทย และเวียتنาม ซึ่งในเวลาหนึ่น อาจเห็นกัมพูชาเป็น รัฐฉันชน ต่างด้องการมีมิตรภาพกับกัมพูชา แต่ความไม่แน่นอนของการเมืองภายในกัมพูชาที่ แบ่งเป็นฝักฝ่ายไม่ค่อยยอมกันด้วยดี และมักจะขอความช่วยเหลือจากประเทศไทยข้างเคียงที่เป็นฝ่าย ของตน เมื่อรัชกาลที่ 1 ปราบดาภิเษกและสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ขึ้นแล้ว ทรงมีส่วนในการ อาทิเชกพระองค์เอง (Prince Eng) ซึ่งพำนักในกรุงเทพฯ มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2333 ให้กลับมาเสวย ราชสมบัติกัมพูชาในปี พ.ศ. 2337 จึงเป็นแบบอย่างในช่วงเวลาหนึ่งที่กษัตริย์จะอาทิเชกในกรุงเทพฯ ก่อนเดินทางมาปกคล้องกัมพูชา นอกจ้านี้ ไทยได้แต่งตั้งข้าราชการเขมรผู้หนึ่งมีนามว่า “แบบ” ให้ดูแลราชธานี “ອູໂດງ” ครองตำแหน่ง “สำเร็จราชการกรุงกัมพูชาอิบดี” ซึ่งท่านได้ปฏิบัติ หน้าที่ด้วยการจัดทัพขึ้นต่อสู้กับเวียتنาม ทั้งภายในเขมรเองและต่อสู้ติดพันไปในเวียتنาม เมื่อ รัชกาลที่ 1 ได้ออาทิเชกพระองค์เองเป็นกษัตริย์แล้ว เพื่อตอบแทนคุณความดีของท่าน จึงขอเมือง พระตะบอง และพระมหานคร (เสียมราฐ พระตะบอง และศรีสิงห์) ซึ่งท่านได้ปกคล้องก่อนหน้านั้นแล้วแต่ตั้งพระองค์เองและท่านเป็น “พระยาอภัยธิเบศริเศษสงค์รามราชนิรันดร์อันวิชัย อภัยไพรี ปราบกรรมเปี่ยหุ” (ต้นตระกูล “อภัยวงศ์”) ให้ขึ้นตรงต่อกรุงรัตนโกสินทร์ตั้งแต่นั้นมา เปรียบเสมือน การเข้าครอบครองดินแดนส่วนนี้โดยไทย ต่อมาก็ได้ขยายอำนาจไปทั่วประเทศ เช่นเดียวกับการรัฐ ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436 หรือ ค.ศ. 1893) จึงคืนดินแดนส่วนนี้ให้กับกัมพูชา แล้วกลับมาครอบครอง ดินแดน 3 จังหวัดนี้อีกครั้งในสังคมมหาอาเซียนบูรพาระหว่างปี พ.ศ. 2484-2489 ก่อนจะคืนให้อีก ครั้งเมื่อสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2

ในพระราชพงศาวดารและหนังสือประวัติศาสตร์ไทยจะกล่าวถึงการทำสังคಹามและ ครอบครองกัมพูชาในลักษณะเป็นวีกรรวมและชัยชนะของประเทศไทย โดยไม่ได้คำนึงว่าการ กระทำนั้นชอบธรรมหรือไม่ ในขณะเดียวกันการที่ผู้นำเขมรหาวิธีการให้ประเทศไทยเป็นอิสระจากไทย ผู้เขียนประวัติศาสตร์ไทยมีทัศนะว่าคนเขมรไม่รู้จักกฎหมาย ไร้เจ้าเมือง (เขียน นิรภัย แล้วคณะ 2543; Son Soubert 2004)

2. ความสัมพันธ์ในยุคสังคมเมือง ราชอาณาจักรไทย และราชอาณาจักรกัมพูชา
 ได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกันอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2493 ถือเป็นการยอมรับอธิปไตยและความเป็นประเทศของแต่ละฝ่ายว่า ต่างเป็นรัฐเอกราชที่เสมอภาค เท่าเทียมกัน อย่างไรก็ตาม ปัญหาเขตแดนที่ยังขาดเส้นแบ่งเขตที่ทั้งสองฝ่ายยอมรับอย่างชัดเจน ได้นำมาซึ่งการโต้แย้งและพิพาทกันเป็นครั้งคราวในเวลาต่อมา กรณีที่ใหญ่และถือเป็นบทเรียนที่สำคัญมากสำหรับทั้งสองประเทศคือ ในปี พ.ศ. 2502 กัมพูชาฟ้องต่อศาลโลกกรณี ปราสาทเขาพระวิหาร ซึ่งท้ายสุดแม่ศาลโลกได้ตัดสินเมื่อ พ.ศ. 2505 ว่า เขาราชวิหารเป็นของกัมพูชา แต่คำวินิจฉัยก็ไม่ได้ระบุอย่างชัดเจนถึงการแก้ไขปัญหาในเรื่องเขตแดนไว้ด้วย

กัมพูชาภัยไทยมีพรบเดนติดต่อกันยาว 798 กิโลเมตร ส่วนใหญ่มีการปักปันเขตแดนให้ชัดเจน ประกอบกับปัจจัยทางการเมืองของประเทศไทยในช่วงเวลาดังกล่าวมีการเปลี่ยนรัฐบาลอยู่บ่อยครั้ง มีมีน้อยรายและคนที่รับผิดชอบในการทำงานที่ด้านนี้อย่างต่อเนื่อง และประเทศไทยกัมพูชาเองก็มีปัญหาขัดแย้งภายในรุนแรงกว่า 30 ปี รัฐบาลทั้ง 2 ประเทศเริ่มตั้งคณะกรรมการเพื่อกำหนดแนวทางและมาตรการในการรักษาเสถียรภาพบริเวณชายแดนของทั้งสองประเทศเมื่อปี พ.ศ. 2538

ไทยพัวพันกับความขัดแย้งภายในของกัมพูชา เหตุการณ์ที่สำคัญคือ อนุญาตให้สร้างใช้เครื่องบินซี-52 ใช้สนามบินคู่ตะเกาไปทิ้งระเบิดกัมพูชา ช่วง พ.ศ. 2512-2515 ฝ่ายไทยถือว่าเป็นการต่อต้านการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ และช่วยรัฐบาลที่ถูกต้องตามกฎหมายต่อต้านเรียกนามผู้รุกราน ในช่วงต่อมาระหว่าง พ.ศ. 2522-2534 รัฐบาลกัมพูชาภายใต้การสนับสนุนของเรียกนาม กล่าวหาว่าไทยช่วยเฆราวด์ที่ไม่ยอมปลดอาวุธ หน่วยข่าวกรองอเมริกันได้ยอมรับในภายหลังว่าการทิ้งระเบิดทำให้มีประชาชนกัมพูชาเสียชีวิต ประมาณ 700,000 คน

รัฐบาลไทยไม่มีนโยบายรับผู้อพยพและพยายามผลักดันผู้อพยพกลับประเทศโดยตลอด ในช่วง พ.ศ. 2520-2521 รัฐบาลไทยเปิดรับผู้อพยพชาวกัมพูชาครั้งลีก้าจากกองกำลังเฆราวด์ 30,000 คน หลังจากนั้นรัฐบาลไทยได้ปิดชายแดน และแนะนำให้องค์กรสหประชาชาติเพื่อผู้ลี้ภัย และองค์กรกาชาดสากลให้ตั้งโครงการบรรเทาทุกข์ในประเทศกัมพูชานานเดือนมิถุนายน 2522 ชาวกัมพูชา 40,000 คนถูกบังคับให้เดินทางกลับเข้าประเทศทางเข้าพระวิหาร ซึ่งเป็นบริเวณเขาสูงชันและเข้าสู่ทุ่งที่มีทุ่นระเบิดฝังอยู่ รัฐบาลไทยเปิดรับผู้อพยพอีกครั้ง เมื่อثارเรียกนามเข้ายึดครองกัมพูชาและผลักดันกองกำลังเฆราวด์ลงมาอย่างชายแดนไทย มีผู้อพยพชาวกัมพูชาจำนวน 250,000 คนได้ลี้ภัยไปตั้งถิ่นฐานใหม่ในต่างประเทศ เช่น อเมริกา ฝรั่งเศส ออสเตรเลีย ผู้หลั่งถิ่นกว่า 350,000 คนอาศัยในค่ายอพยพ 9 แห่งตามชายแดน และเมื่อ

เหตุการณ์ภายในประเทศไทย ลีกค่าย ในปีพ.ศ. 2536 ผู้ผลิตินเหล่านี้ได้เดินทางกลับคืนประเทศไทย เพื่อใช้สิทธิในการเลือกตั้ง (เขียน ธีรวิทย์ และคณะ 2543)

การรับผู้อพยพเป็นภาระทางเศรษฐกิจและการหันนึ่งของประเทศไทยที่กำลังพัฒนาเช่นประเทศไทย การส่งอาหารและวัสดุอุปกรณ์ให้แก่ผู้อพยพตามค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ตามชายแดน ผลให้จำนวนสินค้าในตลาดห้องถินไม่เพียงพอ อีกทั้งยังปรับราคาสูงขึ้นนำความเดือดร้อนมาสู่คนไทย ตามหมู่บ้านที่อาศัยอยู่ใกล้ศูนย์อพยพ ประกอบกับมีข้าราชการเป็นจำนวนมากมาทำงานกับผู้อพยพ คนไทยบริเวณชายแดนจึงเกิดความรู้สึกว่าผู้อพยพมีความเป็นอยู่ที่ดีกว่าตนเองและมีทัศนคติไม่ดีต่อผู้อพยพ

3. ความสัมพันธ์ทางการค้าและบทบาทของภาคเอกชนไทย ความสัมพันธ์ ในช่วงนี้เริ่มภายนอกหลังจากสิ่งที่ สงเคราะห์ความต้องการสิ่งสุดลงและการล้มลุกของเศรษฐกิจ ระบบอุตสาหกรรมในปี พ.ศ. 2532 การค้าชายแดนไทย - กัมพูชาเปลี่ยนไปเป็น 2 ช่วง ช่วงแรก พ.ศ. 2531-2536 กัมพูชาอยู่ในสภาวะระหว่างฝ่ายต่าง ๆ คือรัฐบาลกัมพูชาควบคุม สัมรินช์ มี เวียดนามหนุนหลังต่อสู้กับรัฐบาลสมกัมพูชาประชาธิปไตย (หรือเขมรสามฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายเจ้าสีหนุ ฝ่ายเขมรเสรีและฝ่ายเขมรแดง) มีชาวกัมพูชาลี้ภัยมาอยู่ในค่ายอพยพและตามแนวชายแดน รวมทั้งกองกำลังกัมพูชาทั้ง 3 ฝ่าย ต่างมาพิงพิงอาหาร ยาภัคชาโรคและเครื่องนุ่งห่มเพื่อการยังชีพ ในระยะแรกการค้าขยายอยู่ในลักษณะการลักลอบค้าที่เรียกว่า ตลาดมืด เนื่องจากเป็นข้อห้ามทางการเมือง การค้าในช่วงนั้นไม่มีการใช้เงินตราแต่เป็นการแลกเปลี่ยนของมีค่า เช่น ทองคำ ทรัพย์สินมีค่า รวมทั้งไม้และอัญมณี

การค้าในช่วงที่ 2 เริ่มจากพ.ศ. 2536 ถึงปัจจุบัน สินค้าไทยเพิ่มจากหมวดสินค้าอุปโภค ไปสู่หมวดอุปกรณ์ก่อสร้าง ยานพาหนะ เชือเพลิง อุปกรณ์การสื่อสาร เครื่องใช้ไฟฟ้า ตลอดจนสินค้าฟุ่มเฟือย ได้แก่ เทปเพลิง วิดีโอ เสื้อผ้าแฟชั่น เหล่านี้เป็นต้น โดยไทยเกินดุลการค้ากัมพูชามาตลอดจากสถิติมีน้ำหนักบาทในปี 2541 เป็น 2 หมื่นล้านบาทในปี 2544 และ 3 หมื่นล้านบาทในปี 2548 (กระทรวงพาณิชย์ 2549)

เมื่อรัฐบาลกัมพูชาประกาศนโยบายผลักดันบ่อนการพนันออกจากกรุงพนมเปญในปี 2542 ให้ไปอยู่ตามแนวชายแดนไทย - กัมพูชา ผู้มีอำนาจฝ่ายกัมพูชาอนุญาติการเปิดบ่อนนอกจำกเพื่อหวังผลประโยชน์ส่วนตัวแล้ว ยังหวังนำรายได้จากการพนันมาชดเชยการขาดดุลการค้าชายแดนกับไทย ปัจจุบันมีบ่อนการพนัน 13 บ่อนจากชายแดนจังหวัดสุรินทร์ถึงจังหวัดตราดที่ดำเนินกิจการโดยนายทุนคนกัมพูชา คนไทย และคนต่างด้าวที่อาศัยซ่องโข่งของกฎหมายในการเปิดบ่อนตามแนวชายแดน (วัชรินทร์ ยงศิริ 2548)

ประเทศไทยก้มพูชาเปิดประเทศไทยรับการลงทุนจากนานาชาติครั้งแรกในปี พ.ศ. 2531 ด้วยความต้องการจะพัฒนาประเทศภายหลังภาวะสงคราม โดยปราศจากหน่วยงานของรัฐในการดูแลรับผิดชอบการลงทุน ประเทศไทยนับได้ว่า มีโครงการลงทุนมากเป็นอันดับหนึ่งถึง 90 โครงการ มีทั้ง โครงการระยะสั้น ที่หวังผลตอบแทนอย่างรวดเร็ว เพราะนักลงทุนไม่มั่นใจในสถานการณ์ทางการเมืองของกัมพูชาไปจนถึงการลงทุนระยะยาวและขนาดใหญ่อาทิ สายการบิน ธนาคาร การสื่อสาร โทรทัศน์ โรงแรม เป็นต้น ลักษณะการลงทุนของภาคเอกชนไทยขาดการประสานงานและการควบคุมดูแลจากหน่วยราชภารตไทย เนื่องจากกัมพูชาได้รับมาตราด้วยชาติจากการเลือกตั้งเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2536 รัฐบาลกัมพูชาได้ประกาศเปลี่ยนแปลงนโยบายเศรษฐกิจใหม่ รวมทั้งทบทวนสัญญาการลงทุนที่ภาคเอกชนไทยทำไว้กับรัฐบาลก่อน รัฐบาลกัมพูชาซึ่งเหตุผลเพื่อปราบปรามคอร์ปชั่นในวงราชการและวงการเมืองและแก้ไขสัญญาที่กัมพูชาเสียเบรียบ โดยยกเลิกสัมปทานสายการบินไทย 2 บริษัท คือ สายการบินคัมโบเดีย อินเตอร์เนชันแนล และแอร์ไลน์ และสายการบินสยามกัมปูเจีย และแอร์ไลน์ ยกเลิกสัญญาเช่าโรงแรมแกรนด์ โรงแรมพนมเปญ ไฟลท์ติ้ง แก้ไขระยะเวลาสัมปทานที่ให้แก่บริษัท IBC จาก 99 ปีเป็น 30 ปีและยกเลิกใบอนุญาตสุด และยึดโรงโมหินของธุรกิจก่อสร้าง ฯลฯ การทบทวนสัญญาการลงทุนกับนักธุรกิจไทยครั้งนี้ทำให้นักธุรกิจไทยหลายรายได้รับผลกระทบเสียหายจนบางรายต้องปิดกิจการถอนตัวกับไปประเทศไทย

การประกาศปิดป้ายรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัน เมื่อวันที่ 14 มกราคม 2532 ทำให้ประเทศไทยขาดแคลนไม่ รัฐบาลจึงอนุญาตให้นำไม้นำเข้าจากประเทศไทยเพื่อบ้านอีกทั้งยังยกเว้นการแสดงใบรับรองถินกำเนิดไม่จากประเทศไทยกัมพูชา (certificate of origin) เพื่อลดปัญหาอย่างมากทางการเมือง บริษัทเอกชนไทยสามารถเข้าไปติดต่อซื้อไม้แล้วขอสัมปทานทำไม้กับกัมพูชาฝ่ายต่าง ๆ ได้โดยสะดวก (วัชรินทร์ ยงศิริ 2548)

ในปี พ.ศ. 2536 องค์การสหประชาชาติมีมติลงโทษทางเศรษฐกิจต่อเขมรแดง แต่กระนั้นสำนักข่าวเอพี นิตยสารฟาร์กัสเทอร์นอีโคโนมิก องค์กรพัฒนาเอกชน Global Witness รวมทั้งเจ้าหน้าที่กัมพูชารายงานว่าคนไทยยังคงค้าไม้และอัญมณีกับเขมรแดงมีมูลค่าไม่ต่ำกว่า 10 ล้านเหรียญสหรัฐต่อปี ช่วยให้เขมรแดงมีทุนในการซื้ออาวุธต่อสู้ได้เป็นเวลานานปี รัฐบาลแห่งชาติกัมพูชาที่มาจาก การจัดการเลือกตั้งโดย UNTAC ได้ประกาศปิดป้ายในปี พ.ศ. 2538 ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บริษัททำไม้เอกชนไทย 27 บริษัท แต่หลังจากนั้นรัฐบาลกัมพูชา กับให้สัมปทานทำไม้แก่บริษัทต่างประเทศ 11 ประเทศ ได้แก่ มาเลเซีย ได้หัววัน อินโดนีเซีย สิงคโปร์ และญี่ปุ่น เหตุการณ์เหล่านี้แสดงให้เห็นถึงผลประโยชน์จากการเอกชนที่นำไปสู่การซื้อขายระหว่างบังหลวงและความไม่จริงใจระหว่างรัฐบาลทั้ง 2 ฝ่าย (วัชรินทร์ ยงศิริ 2548)

ความขัดแย้งด้วยการใช้กำลังในก้มพูชาได้เปิดโอกาสให้มีการแทรกแซงจากไทยมาโดยตลอด และบางที่เป็นการกระทำของภาคเอกชนที่มีผลประโยชน์ผูกพันในก้มพูชา การพยายามยึดอำนาจของเจ้านรอดม จักรพงศ์ (อดีตรองนายกรัฐมนตรีในรัฐบาลสุน เซน) และ นายพล ชิน ชิง (อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย) ในปี พ.ศ. 2537 มีคนไทยถูกจับในข้อหาพัวพันกับกรณี 14 คน ในจำนวนนี้มี พ.ต.ท. อุดมย บุญเสริฐ บริษัทชินวัตรซึ่งเข้าไปทำธุรกิจคิเบลทีวีถูกกล่าวหาว่าสนับสนุนอยู่เบื้องหลังกลุ่มกบฎ ปราภว่ารัฐบาลผสมก้มพูชาในขณะนั้นไม่สนใจติดตาม เขายื่งให้ถึงที่สุด ปล่อยคนไทยหันหมากลับประเทศ ส่วนกษัตริย์นรอดม สีหนุ กพระราชนาน กอภัยโทษให้แก่นายพล ชิน ชิง และเจ้าชายจักรพงศ์ โดยไม่มีใครทำให้กระจ่างและนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ การขาดความร่วมมือของรัฐบาลทั้งสองฝ่าย ยอมเปิดโอกาสให้มีการแทรกแซงกันเพื่อผลประโยชน์ตัวต่อไป (เขียน ธีรวิทย์ 2543)

รัฐบาลต่อมาได้โดยนายอันนท์ บันยารชุน ได้บริหารนโยบายต่างประเทศในส่วนที่เกี่ยวกับก้มพูชาร่วมกับอาชีวินตามแนวทางของสหประชาชาติ และยืนยันว่ารัฐบาลไทยสนับสนุนข้อตกลงปารีสและเลิกสนับสนุนเขมรฝ่ายต่าง ๆ เด็ขาด รัฐบาลได้อนุมัติงบประมาณเพื่อซ่อมถนนและกู้ภัยเบ็ด เพื่อกำนัลความสะอาดให้ผู้ลี้ภัยจำนวน 350,000 คน เดินทางกลับประเทศเพื่อร่วมการเลือกตั้งดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ก้มพูชาได้รับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและวิชาการจากไทยตลอดมาทุกปีในวงเงิน 20 ล้านบาทต่อปี เพื่อพัฒนาการศึกษา การเกษตร การแพทย์และสาธารณสุข การค้าและบริการ ปรับปรุงสาธารณูปโภค การคมนาคม บูรณะเส้นทางรถไฟสายอรัญประเทศ-ปอยเปต-ศรีโสภณ บูรณะสนามบิน และสิ่งอำนวยความสะดวกในการสื่อสารระหว่างประเทศห่วงโซ่อุปทาน ความช่วยเหลือเหล่านี้บางครั้งถูกมองว่าเพื่อหวังผลประโยชน์ตอบแทน ด้านการค้า การลงทุน การเปิดธุรกิจท่องเที่ยวและการถ่ายโอนเทคโนโลยี (เขียน ธีรวิทย์ และคณะ 2543 ; วัชรินทร์ ยงศิริ 2548)

เหตุการณ์การเผาสถานทูตไทย รวมทั้งกิจกรรมของคนไทยโดยคนก้มพูชาบางกลุ่ม เมื่อวันที่ 29 มกราคม 2546 เป็นตัวอย่างของการที่มีทัศนะที่คาดคะเนแรงต่อกันในประชาชน บางกลุ่ม จากความรู้สึกที่ถูกครอบงำดินแดนในอดีต และการครอบงำทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม ในปัจจุบัน ผนวกกับองค์ประกอบทางการเมืองที่ไม่เร่งเข้ารับบทเหตุแต่กลับใช้สถานการณ์เพื่อกำจัดคู่แข่งทางการเมืองในประเทศไทย อย่างไรก็ตาม คนไทยที่อยู่ในกรุงก้มพูชาจะเกิดเหตุจำนวนหนึ่งยืนยันว่า ชาวก้มพูชาได้ช่วยเหลือตนให้ออกจากสถานการณ์ความรุนแรงในเวลานั้น และตนได้กลับเข้าไปในกรุงพนมเปญอีกเมื่อเหตุการณ์เข้าสู่ภาวะปกติ (Wechsler 2006; Yoon 2003; Wikipedia 2003)

4. ความสัมพันธ์ในปัจจุบัน กรมเอเชียตะวันออก กระทรวงต่างประเทศได้สรุป

ความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชาในปัจจุบันว่า มีพัฒนาการที่ก้าวหน้าและอยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจกัน โดยมีกรอบความร่วมมือต่าง ๆ เป็นพลังขับเคลื่อนได้แก่ ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ อิร瓦ดี – เจ้าพระยา – แม่น้ำ (Ayeyawady - Chao Phraya - Mekong Economic Cooperation Strategy - ACMECS) กรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง (Greater Mekong Sub - region - GMS) กรอบความร่วมมือสามเหลี่ยมมรกต มติที่ประชุมคณะกรรมการรัฐมนตรีร่วมไทย-กัมพูชา (ระหว่างวันที่ 31 พฤษภาคม - 1 มิถุนายน พ.ศ. 2546) ที่เมืองเสียมราฐ และจังหวัดอุบลราชธานี (ซึ่งถือเป็นสัญลักษณ์ของการพื้นคืนความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชาให้กลับคืนสู่ภาวะปกติอย่างสมบูรณ์แบบภายหลังการเกิดเหตุการณ์ไนส์ลงบินกรุงพนมเปญ เมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2546) และมติที่ประชุมคณะกรรมการรัฐมนตรีร่วมว่าด้วยความร่วมมือทวิภาคีไทย-กัมพูชา ครั้งที่ 5 ที่กรุงพนมเปญ (ระหว่างวันที่ 7-8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549) นอกจากนี้ ยังมีกลไกความร่วมมืออีกมากทั้งในระดับรัฐบาลและระดับห้องถึงมีส่วนช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ ความร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทยกับกัมพูชาที่สำคัญในปัจจุบันได้แก่ การจัดกิจกรรมฉลองครบครอบ 55 ปี ของการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-กัมพูชา (ระหว่างวันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ. 2548 – 19 ธันวาคม พ.ศ. 2549) โดยมีกิจกรรมที่ทั้งสองฝ่ายฉลองร่วมกันกว่า 40 โครงการ ซึ่งหลายโครงการได้ดำเนินการลุล่วงไปแล้วและประสบความสำเร็จด้วยดี กรมเอเชียตะวันออก กระทรวงต่างประเทศได้สรุปความสัมพันธ์ไทยกัมพูชาในปัจจุบันออกเป็น (กรมเอเชียตะวันออก กระทรวงต่างประเทศ 2549)

1. ความสัมพันธ์ด้านการเมือง ผู้นำไทยกับกัมพูชา มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดและมีการแลกเปลี่ยนการเยือนระหว่างกันอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งมีส่วนช่วยให้ความร่วมมือระหว่างสองประเทศดำเนินไปอย่างราบรื่นและสามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ความร่วมมือที่สำคัญในปัจจุบัน ได้แก่

- การสำรวจและปักปันเขตแดนทางบกไทย-กัมพูชา ไทยกับกัมพูชา มีพรมแดนทางบกติดต่อกันประมาณ 798 กิโลเมตร มีหลักเขตทั้งสิ้น 73 หลักเขต โดยมีคณะกรรมการเขตแดนร่วมและคณะกรรมการเทคนิคร่วมเป็นกลไกสำคัญที่กำกับดูแลการกิจการสำรวจปักปันและแก้ไขปัญหาเขตแดนทางบก ขณะนี้ ทั้งสองฝ่ายได้เริ่มสำรวจเส้นเขตแดนบริเวณหลักเขตที่ 48-49 ในจังหวัดสระแก้ว ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2549 และจะทยอยสำรวจและปักปันเขตแดนที่เหลือต่อไป นอกจากนี้รัฐบาลไทยกับกัมพูชา ยังสนับสนุนให้มีการแก้ไขปัญหาพื้นที่แหล่งทิ่มที่

ทั้งสองฝ่ายอ้างสิทธิ์ทับซ้อนกันเพื่อให้สามารถแสวงประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในทะเลได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

- ความร่วมมือชายแดน ปัจจุบันไทยกับกัมพูชา มีจุดผ่านแดนถาวรห่วงกัน 6 จุด และจุดผ่อนปรนอีก 9 จุด เพื่อกำหนดให้ผู้สัญจรข้ามแดนระหว่างประชาชนทั้งสองฝ่ายบนพื้นฐานของความตกลงสัญจรข้ามแดนไทย-กัมพูชา ปี 2540 ซึ่งกำหนดให้ผู้สัญจรข้ามแดนต้องใช้เอกสารเดินทางที่ถูกต้อง รวมทั้งการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติในพื้นที่ชายแดน การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมในพื้นที่ชายแดน อย่างไรก็ได้ ปัญหานี้พื้นที่ชายแดนยังคงมีอยู่ โดยเฉพาะการลักลอบค้ายาเสพติด แรงงานลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย การจราจรรถยนต์และรถจักรยานยนต์ ปัญหาการปฏิบัติต่อชาวกัมพูชาที่ถูกจับกุม การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ไทยเพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมอาจนำไปสู่การเสียชีวิตและบาดเจ็บ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐบาลและประชาชนของทั้งสองประเทศได้

- ความร่วมมือด้านแรงงานและการตอต้านการค้ามนุษย์ ไทยกับกัมพูชาได้จัดทำบันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือในการจ้างแรงงานไทย-กัมพูชา และบันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือในการขัดการค้าเต็กและหญิงและการซ่วยเหลือเหยื่อจากการค้ามนุษย์ เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2546 เพื่อจัดระเบียบและแก้ไขปัญหาแรงงานข้ามแดนโดยผิดกฎหมาย ชาวกัมพูชาในประเทศไทย รวมทั้งป้องกันและปราบปรามขบวนการค้ามนุษย์ ทั้งนี้ เมื่อเดือนเมษายน 2548 ทางการไทยได้ขึ้นทะเบียนแรงงานชาวกัมพูชาไว้แล้วจำนวน 183,541 คน มีผู้ได้รับการรับรองสัญชาติและได้รับเอกสารประจำตัวแล้วจำนวน 32,254 คน

- การพัฒนาร่วมเข้าพระวิหาร รัฐบาลไทยกับกัมพูชาเห็นชอบร่วมกันที่จะพัฒนาปราสาทเข้าพระวิหารเพื่อให้เป็นสัญลักษณ์ของความสัมพันธ์อันดีงาม โดยได้จัดตั้งกลไกขึ้นกำกับดูแล การดำเนินงานด้านต่าง ๆ คือคณะกรรมการร่วมเพื่อพัฒนาเข้าพระวิหารและคณะกรรมการอีก 2 คณะ โดยเริ่มโครงการพัฒนาภายหลังจากที่ UNESCO ได้ขึ้นทะเบียนปราสาทเข้าพระวิหารเป็นมรดกโลก

2. ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชานทางเศรษฐกิจดำเนินไปอย่างใกล้ชิด ปัจจุบันมีคนไทยอาศัยอยู่ในกัมพูชาประมาณ 495 คน ส่วนใหญ่เข้าไปประกอบธุรกิจส่วนตัว อาทิ โรงเรม ร้านอาหาร และค้าขาย ประเทศไทยถือเป็นคู่ค้าที่สำคัญและเป็นผู้ลงทุนรายใหญ่ในกัมพูชา แต่โดยที่ระบบการบริหารจัดการภายในของกัมพูชา ได้แก่ การจัดเก็บภาษี การส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุน ความโปร่งใส ฯลฯ ยังขาดมาตรฐานและไม่เป็นสากล

ทำให้การค้าและการลงทุนของไทยในกัมพูชา มีต้นทุนสูงและเติบโตช้าไม่สอดคล้องกับศักยภาพ และสถานะทางเศรษฐกิจของไทย รัฐบาลสองฝ่ายได้เล็งเห็นความสำคัญและตกลงที่จะร่วมมือกัน การแก้ไขปัญหาและลดอุปสรรคด้านการค้าและการลงทุนระหว่างกันให้เป็นรูปธรรมต่อไป

นอกจากนี้ ไทยกับกัมพูชา ยังขยายความร่วมมือด้านเศรษฐกิจภายในได้ครอบคลุม ฯ โดยเฉพาะ ACMECS อาทิ การจัดทำ Contract Farming การรับซื้อผลผลิตการเกษตร 10 ชนิด ในอัตราภาษีนำเข้าร้อยละ 0 การส่งเสริมการซื้อขายสินค้าแบบหักบัญชี (Account Trade) การจัดตั้ง One Stop Service เพื่ออำนวยความสะดวกด้านพิธีศุลกากร การฝึกอบรมและพัฒนาผลผลิตทางการเกษตร โครงการจัดทำแปลงเกษตรสาธิตในพื้นที่จังหวัดชายแดนของกัมพูชา เป็นต้น

3. ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรม

- ความร่วมมือด้านวัฒนธรรม ไทยกับกัมพูชา มีความคล้ายคลึงกันทางด้านศิลปวัฒนธรรมอย่างมาก สามารถเป็นสื่อกลางในการส่งเสริมความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีระหว่างกัน เช่น ความพยาຍາมที่จะประسانรอยร้าวของความสัมพันธ์ภายหลังเหตุการณ์ความไม่สงบในกรุงพนมเปญ เมื่อปี 2546 ด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารร่วมไทย-กัมพูชา เพื่อส่งเสริมความร่วมมือด้านวัฒนธรรมและเป็นกลไกในการระดับความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนของทั้งสองประเทศ โดยได้มีการจัดประชุมร่วมกันเพื่อกำหนดทิศทางความร่วมมือและแผนปฏิบัติการประจำปีสำหรับใช้เป็นกรอบในการดำเนินงานร่วมกัน นอกจากนี้ ยังได้จัดตั้งคณะกรรมการด้านวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และการท่องเที่ยว เพื่อผลักดันความร่วมมือในแต่ละสาขาด้วย

- ความร่วมมือทางวิชาการ ไทย-กัมพูชา ไทยได้ให้ความช่วยเหลือแก่กัมพูชาผ่านสำนักงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ (สพร.) กระทรวงการต่างประเทศ โดยให้ความสำคัญต่อการพัฒนาด้านการเกษตร การศึกษาและด้านสาธารณสุขเป็นหลัก รวมทั้งการพัฒนาในสาขาอื่น ๆ เช่น การพัฒนาทรัพยากรม努ช ฯ การพัฒนาชนบท และการท่องเที่ยว เป็นต้น โดยในปี 2546 และปี 2547 ไทยได้ให้ความช่วยเหลือแก่กัมพูชาเป็นงวดประมาณจำนวน 81.35 ล้านบาท และ 38.38 ล้านบาท ตามลำดับ ซึ่งไม่รวมความช่วยเหลือที่กัมพูชาได้รับโดยตรงจากส่วนราชการ สถาบันการศึกษา และภาคเอกชนอีกจำนวนมาก

การเมืองและการปกครอง

แต่ละจังหวัดหรือกรุง จะมีผู้ว่าราชการจังหวัดหรือกรุงกับรองผู้ว่าฯ อีก 7-9 คน ซึ่งได้รับการแต่งตั้งตามวาระของรัฐบาล(5 ปี) เป็นผู้ปกคล้อง ทั้งนี้ จังหวัดจะแบ่งเขตการปกครองย่อยเป็นอำเภอและตำบล ขณะที่กรุงจะแบ่งเขตการปกครองย่อยเรียกเป็น “คาน” และ “สังกัด” ทั้งนี้ หมู่บ้านหนึ่ง ๆ ซึ่งเป็นชุมชนย่อยลงไปจะเรียกว่า “ภูมิ”

ปัจจุบันก้มพูชามีระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญ พราบานสมเด็จพระบรมนาถนารายณ์ สืบมุนีเสด็จฯ ขึ้นครองราชย์ เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2547

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของกัมพูชาใช้ระบบแบ่งเขตแล้วเลือกตามบัญชีรายชื่อของพี่คุณกรรมการเมือง ในสัดส่วนประชากร 100,000 คนต่อสมาชิกสภา 1 ที่นั่ง ทั้งนี้ชาวกัมพูชาอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี จึงมีสิทธิลงคะแนน โดยผู้ที่ได้สัญชาติกัมพูชาโดยการเกิดอายุไม่ต่ำกว่า 25 ปี และ 40 ปี เท่านั้น จึงมีสิทธิรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทน และสมาชิกวุฒิสภาตามลำดับ อนึ่ง หลังได้รับเลือกตั้ง หากสมาชิกพี่คุณกรรมการเมืองได้พ้นสภาพก่อนครบวาระของสภาพี่คุณกรรมการเมืองนั้น ๆ สามารถส่งคนของตนเข้ามารับตำแหน่งและทำหน้าที่แทน ทำให้เมื่อพี่คุณกรรมการเมืองได้สามารถจัดตั้งเป็นรัฐบาลก็จะเป็นรัฐบาลที่สามารถบริหารประเทศได้ค่อนข้างจะมีความมั่นคงตลอดเวลา 5 ปี ทำให้การเลือกตั้งแต่ละครั้งจะแข่งขันกันรุนแรง

รัฐสภាយของกัมพูชาเป็นสภารัฐ ประกอบด้วย สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา

- ສภาຜູ້ແທນຮາຍງວຽກ ປະກອບດ້ວຍສມາຊີກ 123 ດາວ ມາຈາກກາລເລືອກຕັ້ງໂດຍຮະບບ
ສັດສົນຕາມບັນຫຼາຍຂໍ້ອທິພຣົກກາຣມເມືອງເສັນອ ມີວະກາດດໍາຮັງຕໍ່ແນ່ງຄວາລະ
5 ປີ ມີສມເດັຈກຣມພຣະນໂຣດມ ຮັນຖົທີ່ ເປັນປະການສປາແໜ່ງໜາຕີ ແລະມີສມເດັຈ
ເຫັນ ສັນວິນ ເປັນຮອງປະການ ດາວທີ່ໜຶ່ງແລະນາຍງວ ຍືດເປັນຮອງປະການຄົນທີ່ສອງ
- ຖຸ່ມສປາ ປະກອບດ້ວຍສມາຊີກ 61 ດາວ ມາຈາກກາລເລືອກຕັ້ງ (ກັບຕຣີຢີທຣົງແຕ່ງຕັ້ງ
2 ດາວ) ທ່ານ້າທີ່ກຳລັນກຽມກົງໝາຍ ດໍາຮັງຕໍ່ແນ່ງຄວາລະ 6 ປີ (ຍກເວັນຫຼຸມສມາຊີກ
ຊຸດແຮກຊື່ງຮັບຮູ້ຮ່ວມນູ້ນູ່ນີ້ບໍ່ເພາະກາລໃຫ້ມາຈາກກາລແຕ່ງຕັ້ງແລະດໍາຮັງຕໍ່ແນ່ງໃນ
ວາລະ 5 ປີ) ສມເດັຈເຈີຍ ຊືມ ເປັນປະການຫຼຸມສປາ ແລະມີພຣະອົກຈັກສະໜີ້ສົວສົດີ້ ຊົວນມັນ
ຮັກໜີ້ ເປັນຮອງປະການຄົນທີ່ໜຶ່ງແລະນາຍພອ ບຸນ ສເວົວ ເປັນຮອງປະການຄົນທີ່ສອງ
ໂຄງສ້າງກາຣປຣິຫາຣ
- ມີກະທຽວໜັກ 26 ກະທຽວ ໄດ້ແກ່ (1) ສຳນັກນາຍກົງຮູ້ມັນຕົວ (2) ກລາໂໜ່ມ
(3) ມາດໄທຢ (4) ປະສານງານກັບຮັບສປາແລະກາລປ່ອງກັນກາຮູ້ຈົດປະພຸດມີໂຄບ
ໃນງານຮ່າງການ (5) ກາຣຕ່າງປະເທສແລະຄວາມຮ່ວມມືຂອງຮ່າງປະເທສ (6) ເສຣ່ງສູງກິຈ
ແລະກາຣຄລັງ (7) ຂ່າວສາຮ (8) ສາຄາຮນສຸຂ (9) ອຸດສາກກວ່າມ ແໜ້ອງແວ່ ແລະ
ພັ້ນງານ (10) ວາງແພນ (11) ພານີ້ຍ (12) ສຶກໜ້າຮິກາຣ ເຍວ້ານ ແລະກາກີ້ຳໝາ
(13) ເກະທຣ ປໍາໄນ້ ແລະກາຣປະມົງ (14) ວັດນອຮ່ວມແລະສິລປາກຣ (15) ສິງແວດລ້ອມ
(16) ພັດນາຊັນບທ (17) ແຮງານແລະກາຣຝຶກຝົນອາຊີຟ (18) ໄປຣະນີ່ແລະ
ໂທຮມນາຄມ (19) ສາສນາ (20) ກິຈກາຮສຕົວ (21) ກະທຽວກິຈກາຮສັງຄມແລະທ່າຮ
ຜ່ານສຶກ (22) ໂຍຮາຮິກາຣແລະກາຣຂນສົງ (23) ຍຸດທອຣມ (24) ກາຣທ່ອງເທິ່ງວ
(25) ພັດນາຜົນເມືອງແລະກາກ່ອສ້າງ (26) ຂລປະທານ ແລະອີກ 2 ສຳນັກງານອີສະວະ
(ເຫັນເທົ່າທັງວ) ໄດ້ແກ່ ສຳນັກງານກາຣບິນພລເວືອນ ແລະສຳນັກງານຂ້າວ້າຊກາພລເວືອນ

ສປາພເສຣ່ງສູງກິຈ

ເມື່ອມີກາຣລົງນາມສັນຕິພາບຂອງເຂມຣ 4 ຜ້າຍ ທີ່ກຽງປະວິສ ປະເທສິງເສ ເມື່ອວັນທີ
23 ຕຸລາຄມ 2534 ອົງກາຣສຫປະຈາຕີໃນນາມ United Nations Transitional Authorities in
Cambodia (UNTAC) ໄດ້ເຂົ້າມາຈັດຮະເປີບທາງດ້ານກາຣເນື້ອງຂອງປະເທສ ດ້ວຍກາຈັດກາລເລືອກຕັ້ງ
ຈັດຕັ້ງຮັບປາລເຂພາກາລ ແລະມີສ່ວນຮ່ວມໃນກາຣແຕ່ງຕັ້ງສມາຊີກສປາຮ່າງຮັບຮູ້ຮ່ວມນູ້ນູ່ ຕລອດຈົນກາຣ
ປະກາສໃຫ້ຮັບຮູ້ຮ່ວມນູ້ນູ່ເມື່ອວັນທີ 24 ກັນຍາຍນ 2536 ອີ່ອວ່າເປັນກາຣວັນສິນສຸດກາຮກິຈທີ່ UNTAC ໄດ້ຮັບ

มอบหมายอย่างเป็นทางการ เวลา 1 ปี 11 เดือน ที่ UNTAC ดำเนินการและใช้งบประมาณไปกว่า 1 พันล้านдолลาร์สหรัฐ

สังคมมกlong เมืองในกัมพูชาที่ดำเนินมากกว่า 30 ปี ได้ทำลายฐานการผลิตหั้งภาค การเกษตรและภาคอุตสาหกรรมต่าง ๆ โดยสิ้นเชิง UNTAC มุ่งแต่จะรักษาสันติภาพและความ สงบคงในชาติตามภารกิจหลักที่ได้วับമอบหมาย ในช่วงดังกล่าวมีเพียงการปรับปรุงทางหลวง จากเมืองท่ากรุงสีหนุ มากรุงพนมเปญ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่การดำเนินการของ UNTAC ใน การขนถ่ายสัมภาระและของกินของใช้ซึ่งเกือบทั้งหมดต้องนำเข้ามาให้เจ้าน้ำที่และประชาชน จับจ่ายใช้สอย ในเวลาันนี้ไม่มีการพัฒนาอุตสาหกรรมหลักใด ๆ นอกจากธุรกิจโรงแร่และ บ้านเช่ากับธุรกิจขนาดย่อมในเรื่องอาหารและน้ำดื่ม เพิ่มขึ้นจากเดิมที่มีแต่ภาคการเกษตรซึ่งเป็น เศรษฐกิจหลักของประเทศไทย

รัฐบาลสมหวังการเลือกตั้งครั้งที่ 1 (ปี 2536) และครั้งที่ 2 (ปี 2541) ยังคงต้องมุ่งที่จะสร้างความปรองดองในชาติเป็นหลัก การพัฒนาทางสังคมและเศรษฐกิจด้านต่าง ๆ ได้ดำเนินการไปภายใต้คำแนะนำของธนาคารโลก และธนาคารพัฒนาแห่งเอเชีย รวมทั้งองค์กรและประเทศผู้ให้ความช่วยเหลือ โดยมีการออกกฎหมายเบี่ยบพื้นฐานต่าง ๆ รองรับธุรกรรมและความเชื่อมั่นทางด้านเศรษฐกิจ เช่น กฎหมายภาษี กฎหมายจดทะเบียนนิติบุคคล กฎหมายประกันภัย กฎหมายธนาคาร กฎหมายแรงงาน กฎหมายการให้สัมปทาน ฯลฯ ที่มีลักษณะเป็นสากล รวมทั้งได้เข้าเป็นสมาชิกองค์กรระดับโลกและระดับภูมิภาคต่าง ๆ ส่วนการปฏิบัติการด้านการค้าการลงทุนได้ปล่อยให้เป็นภารกิจและการตัดสินใจของภาคเอกชนเป็นหลัก รัฐใช้สัมปทานสิทธิประโยชน์ทางภาษีภายใน (กฎหมายส่งเสริมการลงทุนเริ่มใช้ปี 2537) และสิทธิประโยชน์ทางด้านโครงการและภาษีจากประเทศคู่ค้าโดยเฉพาะญี่ปุ่นและอเมริกา ฯลฯ เป็นเครื่องมือกระตุ้นให้เกิดการลงทุนทั้งจากภายในเช่นส่วนใหญ่ได้แก่อดีตผู้ลี้ภัยหรือลูกหลานที่กลับมาพร้อมความรู้ประสบการณ์และทุนทรัพย์ ได้กับการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ เพื่อให้เกิดการจ้างแรงงานรองรับประชากรวัยทำงานที่กำลังมีเพิ่มมากขึ้น (ผลจาก baby boom หลังปี 2522 ทำให้เกือบครึ่งหนึ่งของประชากรก้มพูชาในปัจจุบันมีอายุต่ำกว่า 20 ปี) อุตสาหกรรมสิ่งทอจากหลายประเทศได้ขยายฐานการตัดเย็บmanyang ก้มพูชาที่มีគุต้า สิทธิทางภาษี มีค่าแรงงานต่ำ ให้สิทธิพิเศษอื่น ๆ เกิดการจ้างงานนับแสนคน และนำเงินตราเข้าประเทศกว่าร้อยละ 90 ของมูลค่าส่งออก รวมทั้งก่อให้เกิดธุรกิจเกี่ยวน้ำเนื่องและการก่อสร้างขยายตัวตามมาทั้งที่เป็นผลจากการขยายตัวของประชากรและการเดินทางเข้ามาย่องนักท่องเที่ยว อุตสาหกรรมเบาเริ่มมีบทบาท

เนื่อง ภาคการเกษตร และเศรษฐกิจของประเทศไทยติดกับการเปลี่ยนแปลงของตลาดโลกมากขึ้น เป็นลำดับ

กัมพูชาได้เป็นเจ้าภาพจัดประชุมอาเซียนซัมมิตในปี พ.ศ.2545 และได้รับความช่วยเหลือเพิ่มเติมเป็นพิเศษจากมิตรประเทศ เพื่อปรับปรุงสาธารณูปโภคต่าง ๆ รวมทั้ง ถนนและเส้นทางคมนาคมสายต่าง ๆ โดยเฉพาะในเมืองหลวง ภาพข่าวที่ปรากฏให้เห็นถึงความสงบปลอดภัยและความคล่องตัวของครัวดซึ่งเป็นมาตรฐานโลกที่บรรพชนได้มอบไว้ ประกอบกับสนับสนุนบินพนมเปญและเสียมราฐรับปรุงจนได้มาตรฐานสากลและการใช้ชั้นนโยบายเปิดกว้างฟ้า (Open Sky Policy) ส่งผลให้การท่องเที่ยวและเศรษฐกิจขยายตัว ทั้งจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาและประชาชนมีรายนต์มากขึ้นและนิยมเดินทางไปที่ต่าง ๆ ภาคบริการมีบทบาทมากขึ้นและมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจใกล้เคียงกับภาคการเกษตรและภาคอุตสาหกรรม โดยเฉพาะภายนหลังการจัดตั้งรัฐบาลผสมชุดที่ 3 ที่ใช้เวลาเกือบ 1 ปีหลังจากการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม 2546 ได้โดยสันติ การเข้ามาของนักท่องเที่ยวกว่า 1 ล้านคนในปี 2547 และมีแนวโน้มที่จะขยายตัวเพิ่มขึ้นถึง 1.4 ล้านคนในปี 2548 ทั้งนี้ จากการที่การท่องเที่ยวได้ขยายตัวขึ้นค่อนข้างมาก ทำให้ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวพยายามที่จะให้มีการกำหนดเป้าหมายของนักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางเข้ามาในกัมพูชาได้ถึง 4.0 ล้านคน พ.ศ. 2553

เศรษฐกิจที่เติบโตมาอย่างต่อเนื่องของกัมพูชา สะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จของการปล่อยให้ภาคเอกชนทำงานภายใต้กลไกการตลาดเสรี ประกอบกับความช่วยเหลือของนานาชาติที่ให้กับกัมพูชาเป็นหลากร้อยล้านдолลาร์สหรัฐฯ ตลอดระยะเวลากว่า 10 ปีที่ผ่านมา หากแต่พิจารณาให้ดีแล้ว พบว่า การเติบโตที่เกิดขึ้นมาจากการบริโภคที่ขยายตัวเป็นหลัก โดยปราศจากอุตสาหกรรมต้นน้ำ หรือกลางน้ำที่จะรองรับและทำให้การเติบโตมั่นคง ประกอบกับขนาดตลาดของกัมพูชาโดยตัวเองไม่ใหญ่หรือมั่นคงเพียงพอ และค่าแรงงานที่ต่ำกว่าอาชญาไม่สามารถชดเชยอัตราค่าสาธารณูปโภคที่สูงกว่าประเทศอื่น รวมทั้งปัญหาเงินได้ตื้อ แลปัญหาการตีความและบังคับใช้กฎหมายที่เหลื่อมล้ำ อาจเป็นอุปสรรคต่อการลงทุนในกิจการที่ต้องรอผลตอบแทนในระยะยาว

1. การพัฒนาเศรษฐกิจ ก้ามพูชาประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติก้ามพูชาระยะ 5 ปีมาแล้ว ทั้งสิ้น 3 ฉบับคือ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ช่วงปี พ.ศ. 2539-2543 รัฐบาล
กัมพูชาเน้นการลงทุนในโครงการต่างๆ ได้แก่ อุตสาหกรรมการผลิตเพื่อส่งออก อุตสาหกรรมที่เน้น
การใช้แรงงาน อุตสาหกรรมเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และอุตสาหกรรม

ทดแทนการนำเข้า เพื่อสร้างพื้นฐานในการเร่งพัฒนาประเทศทั้งในด้านการพัฒนาทรัพยากร มนุษย์ การพัฒนาสาธารณูปโภคสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ฯลฯ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ช่วงปี พ.ศ.2544-2548 รัฐบาล กัมพูชาได้ให้ความสำคัญด้วย

- การรักษาอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศให้อยู่ในระดับ ร้อยละ 6-7 ต่อปี
- การกระจายความเจริญไปสู่ชนบทเพื่อสร้างความเสมอภาคให้กับคนในสังคม
- การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่เหมาะสมและยั่งยืน

ฉบับที่ 3 แผนพัฒนาฯ ยุทธศาสตร์แห่งชาติ (National Strategic Development Plan-NSDP) ช่วงระหว่างปี พ.ศ.2549-2553 ยุทธศาสตร์ลดความยากจนแห่งชาติ (National Poverty Reduction Strategy-NPRS) รวมทั้งเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหส่วนราชการของสหประชาชาติ (Cambodia's Millennium Development Goals-CMDGs) ซึ่งมีจุดมุ่งหมายให้กัมพูชาก้าวเดินไปสู่การพัฒนาและความเจริญก้าวหน้าที่มั่นคงและยั่งยืน

นายกรัฐมนตรีอุ้น เสน ได้แต่งนโนบายและประกาศยุทธศาสตร์สี่เหลี่ยม (จัตุก้อน) เพื่อการเจริญเติบโต การจ้างงาน ความเสมอภาคและประสิทธิภาพในกัมพูชา (Rectangular Strategy for Growth, Employment, Equity and Efficiency in Cambodia) ต่อที่ประชุมคณะกรรมการตีนัดแรกภายหลังการจัดตั้งรัฐบาลเมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2547 สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

ก. หลักการภายในตี้ยุทธศาสตร์สี่เหลี่ยม

- เป็นวาระแห่งชาติของกัมพูชาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเร่งรัดการแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคมที่กัมพูชากำลังเผชิญอยู่และการพัฒนาศักยภาพของกัมพูชาได้แก่ (1) การส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (2) สร้างเสริมการสร้างงาน (3) การปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการของรัฐบาลเพื่อประกันความเท่าเทียมกันและความเป็นธรรมในสังคม (4) การเพิ่มประสิทธิภาพและความสามารถของรัฐบาลในการดำเนินโครงการปฏิรูปในทุกสาขาเพื่อลดความยากจนและบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน

- ความสำคัญของยุทธศาสตร์สี่เหลี่ยม ได้แก่ การมุ่งพัฒนาประเทศเพื่อต่อยอดจากยุทธศาสตร์สามเหลี่ยม (ตรีก้อน หรือ Triangular Strategy) ซึ่งเป็นหลักพื้นฐานของการดำเนินงานของรัฐบาลชุดก่อน โดยมีวัตถุประสงค์ 9 ประการ ได้แก่ (1) การจัดความเสมอภาคทางเพศ (2) การจัดระบบการศึกษาขั้นต้น 9 ปี (3) การส่งเสริมความเท่าเทียมกันทางเพศ (4) การ

ลดอัตราการตายของทารก (5) การปรับปรุงระบบสาธารณสุข (6) การต่อสู้กับโรคติดต่อร้ายแรง (HIV/AIDS มาลาเรีย ฯลฯ) (7) การป้องป้องสิ่งแวดล้อม (8) การสร้างหุ้นส่วนระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนา (9) การเก็บภาษีทุนระเบิดและการซ่วยเหลือผู้เคราะห์ราย ทั้งนี้ เพื่อเป็นพื้นฐานของการดำเนินนโยบายด้านเศรษฐกิจโดยมุ่งพัฒนาและนำประเทศไปสู่การเติบโต การทำงาน ความเท่าเทียมกัน และความมีประสิทธิภาพรวมทั้งเกือภูมต่อการปฏิรูปทางการเมืองและความร่วมมือกันอย่างเป็นระบบระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน

๑. โครงสร้างของยุทธศาสตร์สี่เหลี่ยม ประกอบด้วย

- ยึดหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) โดยมุ่งเน้นการปฏิรูป 4 ประการ ได้แก่ (1) การต่อต้านการฉ้อราษฎร์บังหลวง (2) การปฏิรูปกฎหมายและการค้า (3) การบริหารสาธารณสุข (4) การปฏิรูปกองทัพ โดยเฉพาะการลดจำนวนกำลังพลและหันไปเพิ่มประสิทธิภาพของบุคลากรและอาชญากรให้เป็นไป
- สร้างเสริมสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาประเทศ ได้แก่ (1) ความสงบเรียบร้อย เสถียรภาพทางการเมืองและระบอบทางสังคม (2) การสร้างหุ้นส่วนด้านการพัฒนาชุมชน ภาคเอกชน ประเทศผู้บุริจात และประชาชน (3) การพัฒนาด้านเศรษฐกิจและการคลัง (4) การบูรณาการก้ามพูชาเข้าสู่ภูมิภาคและโลก

- ยุทธศาสตร์สี่เหลี่ยมยังได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศใน 4 สาขาหลัก ได้แก่ (1) ด้านการเกษตร (2) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (3) การพัฒนาภาคเอกชนและสนับสนุนการสร้างงาน (4) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะด้านการศึกษาและสาธารณสุข

๒. ยุทธศาสตร์การลดความยากจนของรัฐบาล ได้แก่

- การเสริมสร้างความสงบเรียบร้อย เสถียรภาพ และจัดระเบียบทางสังคมโดยใช้มาตรการชี้สนับสนุนกฎเกณฑ์และความถูกต้องชอบธรรมตามกฎหมาย การเคารพในสิทธิมนุษยชนและความเป็นประชาธิปไตย เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมทางการเมืองและความมั่นคงให้นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว

- การรักษาอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนประมาณร้อยละ 5-7 ต่อปี
- การส่งเสริมการกระจายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เท่าเทียมกันระหว่างคนรวยกับคนจน ระหว่างเมืองกับชนบท และระหว่างผู้ชายกับผู้หญิง

- การพัฒนาการบริหารจัดการและการใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน

2. ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ ก้ามพูชา มีระบบเศรษฐกิจแบบอาศัยกลไกการตลาด ภาวะเศรษฐกิจประเทศก้ามพูชา ปี 2548 มีผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติตามราคา

ตตลาด (GDP) มูลค่า 5,391.0 ล้านдолลาร์สหรัฐฯ โดยจำแนกเป็นผลผลิตที่มาจากการเกษตร ร้อยละ 32.9 ภาคอุตสาหกรรมร้อยละ 29.2 และภาคบริการร้อยละ 37.9 ตามลำดับ คิดเป็นรายได้ ประชากรต่อคนต่อปี หรือ GDP per capita เท่ากับ 386.0 долลาร์สหรัฐฯ เศรษฐกิจก้ามพูชาขยายตัวร้อยละ 7.7 เป็นการขยายตัวเพิ่มขึ้น (Real GDP Growth in %) ในภาคเกษตร ร้อยละ 4.5 ภาคอุตสาหกรรม ร้อยละ 10.7 ภาคบริการร้อยละ 6.3 ตามลำดับ

ในปี 2549 กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) คาดการณ์ว่าเศรษฐกิจก้ามพูชา มีแนวโน้มชะลอตัวลงเล็กน้อย เมื่อเทียบกับอัตราเติบโตในปี 2548 เศรษฐกิจก้ามพูชาอย่างคงได้รับแรงเกื้อหนุนจากการขยายตัวของการส่งออก การลงทุนขนาดใหญ่ของภาครัฐ และการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ อย่างไรก็ตามยังมีปัจจัยเสี่ยงจากการแพร่ระบาดของโรคหวัดนกซึ่งมีแนวโน้มจะเป็นโรคระบาดซ้ำซาก และราคาน้ำมันที่อยู่ในระดับสูงซึ่งอาจส่งผลกระทบให้ดุลบัญชีเดินสะพัดมีแนวโน้มขาดดุลเพิ่มขึ้น

ระหว่างปี 2537-2547 ก้ามพูชา มีอัตราเติบโตทางเศรษฐกิจเฉลี่ยร้อยละ 7.1 ต่อปี ขณะที่ในปี 2548 สถาบันเศรษฐกิจก้ามพูชา (Economic Institute of Cambodia or EIC) ประมาณการว่าเศรษฐกิจมีการขยายตัวกว่าร้อยละ 10 เมื่อเทียบกับปีก่อน และเป็นประเทศที่มีอัตราการขยายตัวสูงสุดในกลุ่ม ASEAN เนื่องจากประเทศอื่นในกลุ่ม มีอัตราการเติบโตเพียงร้อยละ 5-7 เท่านั้น ทั้งนี้เป็นผลมาจากการเพิ่มการส่งออกเสื้อผ้าและสิ่งทอไปยังตลาดอเมริกา และยุโรปที่เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 44 การเพิ่มของจำนวนนักท่องเที่ยวปัจจัยหนึ่งมาจากการก้ามพูชาไม่มีปัญหาการก่อการร้ายและภัยธรรมชาติ และการเพิ่มของผลผลิตด้านการเกษตร รวมทั้งเป็นผลมาจากการพยายามของรัฐในการที่จะ (1) เพิ่มการเติบโตอย่างมั่นคงและแข็งแรงของเศรษฐกิจ มากภาค (2) รักษาดุลยภาพและการเพิ่มประสิทธิภาพของการบริหารด้านการคลัง (3) ลดปัญหาความยากจน (4) เพิ่มประสิทธิภาพของตัวชี้ทางสังคม เช่น การขยายการศึกษา การลดจำนวนการเกิดการให้บริการด้านสาธารณสุข โดยเฉพาะ HIV/AIDS การหนี้สาธารณะให้แก่ประชาชนบทรวมถึงการดูแลด้านสุขอนามัยเป็นต้น

3. อัตราเงินเฟ้อ สถาบันสถิติแห่งชาติ (National Institute of Statistics or NIS) ประมาณอัตราเงินเฟ้อของปี 2548 ว่าอยู่ที่ร้อยละ 6.6 เปรียบเทียบกับปี 2547 ซึ่งอยู่ที่ร้อยละ 5.6 และปี 2546 ซึ่งอยู่ที่ร้อยละ 0.5 ทั้งนี้เป็นผลจากการเพิ่มขึ้นของอัตราดอกเบี้ย ร้อยละ 10.6 เนื้อสัตว์และสัตว์ปีก เพิ่มร้อยละ 71.4 ปลาเพิ่มขึ้นร้อยละ 17 และผักเพิ่มร้อยละ 18.7 ด้านราคาหมวดค่าขนมสั่งเพิ่มร้อยละ 9.1 โดยเป็นผลมาจากการค่าน้ำมันเชื้อเพลิงที่เพิ่มขึ้นร้อยละ 21.3 และการเพิ่มของค่าขนส่งสั่งผู้โดยสาร ร้อยละ 8.6

กัมพูชาเป็นประเทศที่เศรษฐกิจเปิดกว้างและมีความนิยมใช้เงินตราสกุลต่าง ๆ โดยเฉพาะเงินสกุลแข็ง (Hard Currencies) เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนตามสถานที่และในโอกาสต่าง ๆ อาทิ долลาร์สหรัฐฯ เป็นสื่อหลักในธุรกิจการค้าและการท่องเที่ยวในเมือง เงินบาท ของไทยเป็นสื่อหลักตามจังหวัดที่มีชายแดนติดต่อกับไทย เงินเรียลกับการซื้อขายของคนใน ห้องถิน ฯลฯ และเป็นสังคมที่นิยมถือเงินตราสกุลหลักและถือเป็นเงินสดไว้เป็นส่วนใหญ่น่าจะมีผลต่อขนาดเศรษฐกิจที่แท้จริง (สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ ณ กรุงพนมเปญ 2548)

4. อัตราการแลกเปลี่ยน ปี 2548 ค่าของเงินเรียลต่อหน่วย กล่าวคืออัตราแลกเปลี่ยนของทางราชการต่อหน่วยร้อยละ 1.9 แต่ยังดีกว่าอัตราแลกเปลี่ยนในห้องตลาดซึ่งอ่อนตัวลงร้อยละ 2.1 ทั้งนี้ ธนาคารชาติประกาศว่าอัตราแลกเปลี่ยนโดยเฉลี่ยของเงินเรียลตลอดปี 2548 คือ 4,040 เรียล ต่อ 1 долลาร์สหรัฐฯ ประมาณเงินในระบบ ขยายตัวร้อยละ 16 เทียบกับปีก่อนซึ่งขยายตัวร้อยละ 30 โดยคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 22 ของ GDP และเงินที่ใช้ในระบบยังคงเป็นเงินдолลาร์สหรัฐฯ ถึงร้อยละ 70 ขณะที่การใช้เงินเรียล ยังคงจำกัดอยู่ และมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 5.7 ของ GDP

5. การจ้างงาน กำลังแรงงานเป็นผลสะท้อนภาคเศรษฐกิจของประเทศ กัมพูชาถูกจัดว่าเป็นประเทศของคนหุ่นสาวจากปรากฏการณ์ในปัจจุบันประชากรเกือบครึ่งหนึ่งมีอายุไม่ถึง 20 ปี การสมัครงานในประเทศในปี พ.ศ.2547 พบว่า กัมพูชา มีกำลังแรงงาน 7 ล้านคน หรือ 54% จากจำนวนประชากร 12.8 ล้านคน แรงงาน 3 ใน 4 อายุในภาคเกษตรกรรม (74.2%) 7% อายุในภาคอุตสาหกรรม 18.8% อายุในภาคบริการ มีเพียง 0.2% มีสถานะเป็นนายจ้าง ในขณะที่ 13% เป็นลูกจ้างที่ได้รับค่าแรง แรงงานส่วนใหญ่เป็นแรงงานในครัวเรือนที่ไม่ได้รับค่าจ้าง

วัยแรงงานของประเทศกัมพูชานับจากผู้ที่มีอายุ 10 ปี ขึ้นไป 75% ของประชากรกลุ่มนี้เป็นกำลังการผลิตทางเศรษฐกิจที่สำคัญ (คิดเป็น 78% ของประชากรชาย และ 71% ของประชากรหญิง ในวัยแรงงาน) 1 ใน 3 ของกำลังแรงงานจบการศึกษาชั้นประถมศึกษาหรือสูงกว่า มีเพียง 4% จบมัธยมศึกษาตอนปลายหรือสูงกว่า ในขณะที่ผู้ที่จบการศึกษาระดับสูงจำนวนมากจบชีวิตลงในอุคชณรแดง

กำลังแรงงานในภาคเกษตรลดลงจาก 75% ในปี พ.ศ. 2542 เป็น 55% ในปี 2547 การจ้างงานเพิ่มขึ้นในภาคอุตสาหกรรม ได้แก่ อุตสาหกรรมสิ่งทอ และภาคบริการ ครัวเรือน ส่วนใหญ่ยังอยู่ในภาคเกษตร โดยมีกำลังการผลิต 83% ใน ฤดูฝน และ 34% ในฤดูแล้ง

ตั้งแต่ พ.ศ. 2544 กัมพูชา มีกำลังแรงงาน 250,000 คน เข้าตลาดแรงงานทุกปี ในขณะที่ สามารถบรรจุงานได้เพียง 50,000 ตำแหน่งในภาคที่เป็นทางการ กำลังแรงงานเหล่านี้เป็นคนหนุ่มสาวที่อยู่ในภาคเกษตรที่มีกำลังผลิตต่ำและพร้อมที่จะย้ายถิ่นเพื่อไปทำงานภาคอุตสาหกรรมและบริการในเมือง รวมทั้งในประเทศเพื่อนบ้าน เช่นประเทศไทย (EIC 2548; Asian Development Bank 2005; National Institute of Statistics 2004)

สถาบันเศรษฐกิจกัมพูชา Economic Institute of Cambodia (EIC) เมยแพรเมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2548 ว่า เศรษฐกิจในระบบของกัมพูชา จำงานถึงร้อยละ 85 ของกำลังแรงงาน และให้ผลผลิตถึงร้อยละ 62 ของ GDP

6. การค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ กัมพูชาถือได้ว่าเป็นประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจที่เปิดกว้างมากประเทศหนึ่ง เนื่องจากมีสัดส่วนของการค้าระหว่างประเทศ (Degree of Openness) ในปี 2546 ร้อยละ 107.1 ของ GDP เป็นการส่งออกร้อยละ 47.6 และการนำเข้าร้อยละ 59.5 ของ GDP กัมพูชาได้รับการจัดอันดับการค้าเสรี (Degree of Openness) ในปี พ.ศ. 2548 ที่ 68 จาก 157 ประเทศ ซึ่งเป็นอันดับที่ดีกว่าไทยและมาเลเซีย

ธนาคารชาติกัมพูชา (National Bank of Cambodia or NBC) และ EIC สรุปตัวเลข การส่งออกในปี 2548 ว่า มูลค่า 2.9 พันล้านдолลาร์สหรัฐ เพิ่มจากปีก่อนร้อยละ 18 ขณะที่การนำเข้ามีมูลค่า 3.8 พันล้านдолลาร์สหรัฐ ทั้งนี้ มูลค่าการส่งออกและนำเข้ามีสัดส่วนใน GDP ร้อยละ 53 และ 69 ตามลำดับ สินค้าส่งออกที่สำคัญยังคงกระ-hook ตัวอยู่กับเสื้อผ้าและสิ่งทอ ขณะที่สินค้านำเข้าสำคัญยังคงเป็นวัตถุดิบสิ่งทอ ผลิตภัณฑ์น้ำมันเชื้อเพลิง เครื่องยนต์ เครื่องจักรกล และสินค้าอุปโภคบริโภค

การลงทุนของภาคเอกชนเพิ่มทั้งจำนวนโครงการและเงินลงทุนเมื่อเปรียบเทียบกับปีที่ผ่านมา โดย The Council for the Development of Cambodia หรือ CDC ได้อนุมัติการลงทุน 102 โครงการ มูลค่า 695 ล้านдолลาร์สหรัฐ หากว่าปีที่ผ่านมา ร้อยละ 200 เป็นการลงทุนด้านอุตสาหกรรมจำนวน 82 โครงการ ซึ่งส่วนใหญ่หรือ 53 โครงการเป็นโรงงาน Garment และมีการลงทุนขนาดใหญ่คือการตั้งโรงงานผลิตปุ๋นซีเมนต์ มูลค่า 181 ล้านдолลาร์สหรัฐฯ

กัมพูชาได้รับความช่วยเหลือและเงินกู้ระยะสั้นจากประชาคมโลก ระหว่าง พ.ศ. 2534-2548 เป็นจำนวนเงิน 5 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ ซึ่งจัดว่าเป็นประเทศที่ได้รับความช่วยเหลือสูงที่สุดในโลกประเทศหนึ่ง

การปฏิบัติตามระเบียบด้านแรงงานของอเมริกาและกลุ่มสหภาพยุโรปทำให้กัมพูชาได้รับสิทธิประโยชน์อย่างมากมาย ก่อให้เกิดการสร้างงานและการลงทุนอย่างต่อเนื่อง กัมพูชา

ได้รับการยอมรับในการปฏิบัติต่อแรงงานตามหลักของแรงงานสากล การส่งออกสินค้าไปประเทศดังกล่าวได้รับ GSP ทำให้มูลค่าการส่งออกเพิ่มจาก 20 ล้านдолลาร์สหรัฐ ในปี 2539 เป็น 2,115 ล้านдолลาร์สหรัฐ ในปี 2548 หรือเพิ่มขึ้น 10 เท่าในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของประเทศไทยสามารถขยายการส่งออกเป็นมูลค่าได้ถึงปีละ 2.44 พันล้านдолลาร์สหรัฐ ปัจจุบันกัมพูชา มีโรงงาน ตัดเย็บเสื้อผ้าและโรงงานสิ่งทอ 258 โรง คุณงาน 299,500 คน ซึ่งคุณงานเหล่านี้ได้รับค่าจ้างปีละ 20 ล้านдолลาร์สหรัฐ ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งจ้างงานที่สำคัญโดยเฉพาะสำหรับแรงงานสตรี

นอกจากนี้กัมพูชาอย่างได้เข้าเป็นสมาชิกของ ASEAN และ WTO รวมถึงสมาชิกความร่วมมือของอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง อิร瓦ติ-เจ้าพระยา-แม่โขง (ACMECS) และอนุภูมิภาคอื่น ๆ จึงเป็นการเพิ่มโอกาสในการขยายการลงทุน การสร้างงานและการค้าภายในกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้

กัมพูชาอย่างได้รับสิทธิประโยชน์จากประเทศต่างๆ เป็นกรณีพิเศษอีกเช่น สาธารณูปถัมภ์โรปได้ให้สิทธิเรื่อง Duty-Free และ Quota-Free รวมถึง GSP แก่สินค้าที่ส่งออกจากกัมพูชามากกว่า 6,000 รายการ

อเมริกากำลังพิจารณาเรื่อง “TRADE-ACT 2005” โดยเฉพาะคือสินค้าเกษตร รวมทั้ง Duty-Free ในเรื่องเครื่องนุ่งห่มและสินค้าที่ส่งจากประเทศด้วยพัฒนาในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิกไปยังตลาดอเมริกา

ญี่ปุ่นได้ให้ GSP แก่สินค้าที่ส่งออกจากกัมพูชาจำนวน 226 รายการ ขณะที่จีนให้ 380 รายการ และเกาหลีใต้ให้ 78 รายการ

นอกจากนี้กลุ่มประเทศ ASEAN ได้ให้ AISP แก่สินค้า 630 รายการ จึงทำให้กัมพูชาสามารถส่งออกสินค้าไปประเทศต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวางโดยเฉพาะสินค้าเกษตร

ในขณะที่ผลจากการประชุมคณะกรรมการรัฐมนตรีของประเทศในกลุ่ม WTO ครั้งที่ 6 ซึ่งจัดที่ฮ่องกง เมื่อเดือนธันวาคม 2548 ได้สั่งสัญญาณที่ดีตอกัมพูชาและประเทศไทยสมาชิกประเทศตัวอย่างพัฒนาอีก 50 ประเทศกล่าวคือ ประเทศไทยพัฒนาแล้วจะตัดและลดการให้ความช่วยเหลือต่อสินค้าที่ตนเองผลิตภายในปี 2556 และให้สิทธิด้าน Duty-Free และ Quota-Free แก่ประเทศไทยเพื่อให้ส่งสินค้าเข้าประเทศของตนได้ตั้งแต่ปี 2551 เป็นต้นไป และจัดสรรความช่วยเหลือแก่ประเทศไทยด้วยพัฒนาในรูปของความช่วยเหลือในการพัฒนาด้านการค้า การพัฒนาทรัพยากรม努ชย์ และการขยายการผลิตเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการส่งออก

สภาพสังคม

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูงมาก ประชากรส่วนใหญ่ในชนบทประกอบอาชีพทางการเกษตรเพื่อยังชีพ หรืออีกนัยหนึ่งคือเศรษฐกิจแบบพอเพียง ดินแดนกัมพูชาเคยเป็นที่รู้จักก่อนมีน้ำใจอ่อนโยน มีอัตลักษณ์ไม่ตรึงตัว ไม่มีการแข่งขัน ประกอบด้วยกลุ่มชนชาติต่างๆ ประมาณ 20 เชื้อชาติ ประมาณ 90% ของประชากรเป็นเชื้อชาติเขมร ชนกลุ่มน้อยอื่นๆ มีน้อย

ชาวบ้านหรือเวียดนามเป็นชนกลุ่มน้อยกลุ่มใหญ่ที่สุด ประมาณ 4.3% ของประชากรชาวบ้านนิยมเก็บกลุ่มกันเอง และรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของตน ชาวกัมพูชาส่วนใหญ่รังเกียจและระวางชาวบ้าน มีอดีตว่าชอบบนอกดินแดงของกัมพูชา ชาวเวียดนามตกเป็นเป้าของภารชั่บได้ ด้วยเหตุผลทางการเมืองและเศรษฐกิจ

จีนเป็นชนกลุ่มน้อยที่ใหญ่ที่สุดในดับสองของกัมพูชา ชาวจีนในกัมพูชาประกอบสมกิจลีนกับชาวเขมรพื้นเมืองได้ดี มีการแต่งงานข้ามเชื้อชาติจีน-เขมรอย่างแพร่หลาย เมื่อวันที่ 24 กันยายน 2499 ได้ออกนโยบายส่วนอาชีพ ทำให้คนจีนจำนวนมากเลือกแปลงสัญชาติเป็นเขมร ลูกที่เกิดในกัมพูชาจึงได้สัญชาติกัมพูชาโดยอัตโนมัติ

ชาวจามเป็นชนกลุ่มน้อยอันดับสาม ชาวจามเคยมีอาณาจักรรุ่งเรืองของตนบริเวณตอนใต้ของเวียดนามปัจจุบันตั้งแต่ศตวรรษที่ 2 เริ่มอ่อนแอและล้มลายในศตวรรษที่ 17 ชาวจามอาศัยอยู่ในกัมพูชาส่วนที่เป็นชายแดนติดต่อกับเวียดนามค่อนข้าง ผสมกลมกลืนไปกับชาวเขมร

โครงสร้างของประชากรชาติพันธุ์และอาชีพของพลเมืองสังคมกัมพูชาไม่มีลักษณะจำเพาะที่มีเงื่อนไขส่งเสริมความขัดแย้งที่รุนแรง แต่มีความแตกแยกกันมากในด้านความเชื่อในลัทธิอุดมการณ์ในการปกครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งลัทธิคอมมิวนิสต์และประชาธิปไตย การขัดแย้งกันในด้านอุดมการณ์ทางการเมืองได้ขยายตัวเป็นการต่อสู้กันด้วยกำลัง ในช่วงปี 2513-2533 กัมพูชาถูกเป็นสนับสนุนให้กับฝ่ายคอมมิวนิสต์และประชาธิปไตย ไม่ต่างจาก 2 ล้านคน จนในที่สุด ต้องอาศัยสนับสนุนประชาชาติเข้าไปฟื้นฟูสันติภาพในประเทศ ภาวะสังคมได้ส่งผลให้มีการผลักดันกันของประชากรชาติพันธุ์ต่างๆ พร้อมๆ กับสร้างช่องว่างในด้านฐานะของคนในสังคมและขยายความไม่ไว้วางใจกันต่อไปอีก เพราะหากฐานของสังคมถูกสั่นคลอนมาตลอด

1. ความยากจน กัมพูชาเผชิญกับภาวะสังคมความยากในประเทศเป็นเวลากว่า 30 ปี ภาวะสังคมก่อให้เกิดการร้ายถิ่นฐานภายในประเทศ ผู้ลี้ภัยสังคม แม่เมียสังคม ทหารเด็ก เด็กกำพร้า วัยรุ่นไม่มีเงินพอที่จะลงทุนด้านสุขภาพ การศึกษา สาธารณูปโภคต่าง ๆ

จากการที่มี GDP ค่อนข้างต่ำหรือ GDP ต่อหัว เพียง 312 долลาร์สหรัฐฯ ในปี 2546 ทำให้กัมพูชาถูกกำหนดให้เป็นประเทศที่อยู่ในกลุ่มประเทศที่มีการพัฒนาต่ำ และมีปัญหาการกระจายรายได้ของประชากร โดยประมาณว่าประชากรในกรุงพนมเปญมีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี ประมาณ 1,100 долลาร์สหรัฐฯ ขณะที่ประชากรในกรุงพระสีหนุ และจังหวัดเสียมราฐมีรายได้เฉลี่ยใกล้เคียงกันหรือประมาณ 600 долลาร์สหรัฐฯ ต่อคนต่อปี และประชากรในจังหวัดอื่น ๆ จะมีรายได้เฉลี่ยแล้วประมาณ 180 долลาร์สหรัฐฯ ต่อคนต่อปี สถิติโดยสรุปประชากรกัมพูชาประมาณร้อยละ 36 มีความเป็นอยู่ยากลำบาก ได้เส้นความยากจนอย่างยิ่ง (poverty line; World Bank defined 1.0 US\$/Person/Day, Cambodia defined 0.5 US\$/P/D)

Economic Institute of Cambodia ได้เคยเสนอผลการศึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับเส้นความยากจน ได้ให้ข้อสรุปถึงภาวะค่าครองชีพว่า ค่าใช้จ่ายขั้นต่ำรวมค่าการศึกษาขั้นปฐมและสุขภาพต่อครัวเรือน สำหรับพ่อ แม่ และเด็กอีก 3 คน จะตกประมาณ 300 долลาร์สหรัฐฯ ต่อเดือนสำหรับผู้อยู่ในเมือง และประมาณ 150 долลาร์สหรัฐฯ ต่อเดือนสำหรับผู้อยู่ในชนบท

ความพยายามพัฒนาประเทศที่ผ่านมาได้ทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนกัมพูชาดีขึ้นเป็นลำดับ ดังจะเห็นได้จากสภาพถนน โรงเรียน การให้บริการด้านสุขภาพ และอัตราการรู้หนังสือ อย่างไรก็ตามปัญหาความยากจนยังคงเป็นเรื่องสำคัญซึ่งรัฐบาลจะต้องแก้ไข แม้ว่าเป้าหมายที่จะลดอัตราความยากจนจากร้อยละ 47 ในปี 2537 เป็นร้อยละ 35 ของจำนวนประชากรในปี 2548 ประสบผลสำเร็จให้เห็นชัดเจน แต่จำนวนผู้ที่อยู่ใต้เส้นยากจน (poverty line) ได้เพิ่มจาก 4.6 ล้านคนเป็น 4.8 ล้านคน ซึ่งเป็นปัญหาจากการขยายตัวของประชากร

ปัญหาพื้นฐานที่ก่อให้เกิดความยากจนจำเป็นจะต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ได้แก่ (Asian Development Bank 2005)

- ปัญหาของภาคเกษตรกรรม เรื่องกรรมสิทธิ์ในที่ดิน การขาดที่ดินเพื่อใช้ทำการลงทุนที่พอเพียง รวมทั้งการขาดสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขาดระบบประทานและการขาดทรัพยากรมนุษย์ที่มีความรู้
- ปัญหาของภาคเกษตรอุตสาหกรรม คือการที่ภาคราชการที่ไม่เข้มแข็ง และแทนที่เจ้าหน้าที่ภาครัฐจะให้การสนับสนุน แต่กลับเป็นการเพิ่มภาระให้ชุมชนการผลิตมากกว่า

2. สุขภาพ ประเทศไทยมีพัฒนาการสาธารณสุขผลิตบุคลากรทางการแพทย์แผนปัจจุบัน ภายหลังจากได้รับอิสรภาพจากประเทศฝรั่งเศสในปี พ.ศ. 2496 และเพื่อทดแทนบุคลากรทางการแพทย์ชาวฝรั่งเศสที่ถอนตัวออกไป อย่างไรก็ตามระบบควบเข้มระห่วง พ.ศ. 2518 ถึง พ.ศ. 2522 ได้ทำลายโรงพยาบาลหลายแห่งและสังหารบุคลากรทางการแพทย์ไปเป็นจำนวนมาก เหตุผลหนึ่งคือเพื่อทำลายอิทธิพลทางตะวันตกที่ครอบงำประเทศไทย ในช่วงเวลาดังกล่าวประชาชนต้องพึ่งการแพทย์และสมุนไพรพื้นบ้านในการรักษาพยาบาล

ภายหลังระบบควบเข้มระห่วง องค์กรความช่วยเหลือจากนานาชาติได้บริจาคเวชภัณฑ์ให้แก่ชาวกัมพูชา มีการขยายยานิตยาดา姆มีดหมายแห่ง มีเวชภัณฑ์เชือย่างจำกัดในกรุงพนมเปญ

ในปี พ.ศ. 2528 มีรายงานว่ารัฐบาลกัมพูชาพยายามให้ระบบสังคมนิยม ได้ส่งเสริมการแพทย์พื้นบ้าน โดยจัดให้มีแพทย์พื้นบ้านประจำที่ศูนย์สาธารณสุขประจำจังหวัด และอำเภอ และจัดทำบัญชีรายชื่อสมุนไพรพื้นบ้านประจำจังหวัด การแพทย์พื้นบ้านยังคงแพร่หลายอยู่จนถึงปัจจุบันและเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตประชาชนชาวกัมพูชา ส่วนการแพทย์สมัยใหม่ในช่วงนั้นได้รับอิทธิพลจากเวียتنาม สาธารณรัฐเวียดนามและยังคงมีการรักษาพยาบาลในช่วงนี้ได้ส่งเสริมการคุ้มกำเนิดในช่วงเวลาต่อมาจึงมีการรายงานอัตราการเกิดที่สูงมากเป็นประวัติการณ์และทำให้โครงสร้างประชากรเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน

เมื่อกัมพูชาได้จัดการเลือกตั้ง และมีรัฐบาลตามระบบประชาธิปไตย กัมพูชาได้รับเงินกู้ระยะยาว จากธนาคารพัฒนาแห่งเอเชีย (ADB) กองงานพัฒนานานาชาติแห่งสหราชอาณาจักร (DFID) และสมาคมพัฒนานานาชาติ (IDA) รวมทั้งสิ้น 77 ล้านเหรียญสหราชอาณาจักร สำหรับสนับสนุนการพัฒนาการสาธารณสุขของประเทศไทย

ภาวะสุขภาพ (UNICEF 2006)

- ภาวะสุขภาพของชาวกัมพูชาอยู่ในระดับไม่ดี ผู้พิการมี 4% หรือ 538000 ราย ผู้พิการจากทุนระเบิด 1 ในทุก ๆ 250 คน 1:384 พิการแขนขา เป็นสถิติสูงสุดในโลก อีกทั้งยังมีกับระเบิดที่ยังไม่ได้ถูกไนกัมพูชาอีกประมาณ 4 ล้านถูก

- ในแต่ละเดือนจะมีประชากร 18% มีปัญหาสุขภาพ ในจำนวนผู้ป่วย 25% จะเป็นเด็กเล็ก อายุต่ำกว่า 5 ปี สถิติทุโภูนาการ 44% ของเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี เป็นสถิติสูงสุดในเอเชีย

- องค์กรอนามัยโลกรายงานในปี 2543 การติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ 2.8% ในกลุ่มประชากร 15-49 ปี ประมาณการณ์ติดเชื้อ 169,000 ราย ประชาชนมากกว่า 60,000 ตายจาก การติดเชื้อ

- อัตราการเสียชีวิตของทารกลดลงจาก ปี พ.ศ.2541 จาก 93 ราย ต่อทารก 1,000 คน เป็น 66 ราย ต่อ 1,000 คน ในปี พ.ศ. 2546 อัตราการเสียชีวิตของเด็กเล็กอายุ 1-4 ปี ลดลง จาก 31 ต่อ 1,000 ราย ในปี พ.ศ.2541 เป็น 17 ต่อ 1,00 ราย ในปี พ.ศ. 2546

การป้องกันสุขภาพ

- เด็กอายุต่ำกว่า 2 ปี 97% ได้รับการฉีดยุงคุกจากน้ำแม่ ในจำนวนนี้ 28% ได้กินนมแม่เพียงไม่กี่วัน เด็ก 8 ใน 10 คน ได้รับวัคซีนและไวนามินอโภค
- การสูบบุหรี่ ชายชาวภัยพูชาอายุ 14 ปี ขึ้นไป สูบบุหรี่เป็นประจำ 40 % ในขณะที่ผู้หญิงสูบบุหรี่ 4% การสูบบุหรี่มีสถิติสูงในชนบทเมื่อเปรียบเทียบกับการสูบบุหรี่ในเมือง 90% ของประชากรรู้ถึงโทษของการสูบบุหรี่
- เชื้อไอวี เอดส์ 90% ของประชากรอายุ 15 ปี ขึ้นไป เคยได้ยินเรื่องโรคเอดส์ 88% รู้ว่าการใช้ถุงยางอนามัยสามารถป้องกันโรคได้

สาธารณูปโภค

- ประชาชนสามารถมีน้ำดื่มที่ปลอดภัยในปี พ.ศ. 2540 มีจำนวน 30% เพิ่มมากขึ้น เป็น 48% ในปี 2542 และ ในปี 2546 มีจำนวน 70% ในฤดูฝนและ 48% ในฤดูแล้ง มีค่าวาเรือนเพียง 20% ที่มีส่วนชีม ครัวเรือน 75% ไม่มีส่วน

3. **การศึกษา** ระบบการศึกษามีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในประเทศไทยกัมพูชา การศึกษาเริ่มต้นโดยพระภิกษุในพระพุทธศาสนาตามวัดวาอารามที่มีทั่วประเทศ ตามประเพณีพระภิกษุมีหน้าที่ในการสอนพระศาสนา ส่วนวิชาทางโลกมีความสำคัญในอันดับรองลงมา โรงเรียนวัดรับเฉพาะนักเรียนชาย หลักสูตรในโรงเรียนวัด นักเรียนจะเรียนพระธรรมโดยภาษาบาลี ส่วนวิชาอื่น ๆ ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเกษตรศาสตร์ เรียนโดยภาษาเขมร เมื่อประเทศฝรั่งเศสเข้ามาอิทธิพลในประเทศไทยกัมพูชา ฝรั่งเศสได้นำการศึกษาตามหลักสูตรฝรั่งเศสเข้ามาใช้ในประเทศควบคู่ไปกับการศึกษาท้องถิ่น แต่ฝรั่งเศสได้ส่งเสริมการศึกษามากนักในประเทศไทยกัมพูชา

รัฐบาลของสมเด็จสีหนุกวายหลังได้รับเอกสารจากประเทศฝรั่งเศส (พ.ศ.2496-2513) ได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาการศึกษามากได้จัดตั้งโรงเรียนเพิ่มขึ้น ประชาชนมีทัศนะที่ดีต่อการศึกษา และรักการศึกษา จนเกิดปัญหานับถ้วนที่ติดต่อ งาน และทำงานต่ำกว่าระดับขึ้นในประเทศ

การศึกษาในกัมพูชาตกต่ำในสมัยรัฐบาลล่อน นอล (2513-2518) เพราะเกิดสังคมร้ายในประเทศไทย งบประมาณแผ่นดินมากกว่า 60% เป็นรายจ่ายด้านการทหาร ครุและ

นักเรียนกวัยฉกรรจ์ทั้งในเขตป่าครองของรัฐบาลและในเขตยึดครองของฝ่ายคอมมิวนิสต์ถูกเกณฑ์ไปเป็นทหาร งบประมาณพัฒนาการศึกษาถูกตัดลงมาก

ในสมัยรัฐบาลพอล พต ระบบการศึกษาถูกปฏิวัติ เช่นเดียวกับด้านอื่น โรงเรียนกล้ายเป็นที่ร่วงเปล่า พรรคคอมมิวนิสต์สอนให้นักเรียนเรียนวิชาคู่กับการผลิตในหน่วยการผลิตหรือสหกรณ์ เด็กอายุ 5 ขวบให้เรียนกิจกรรม (เข็นรังเพลง) วันละ 2-3 ชั่วโมง เวลาที่เหลือออกไปเล่นไล่กันจากที่ลงกินข้าว เลี้ยงคaway เก็บปุย ชุดดินสร้าง อ่างเก็บน้ำ ฯลฯ แล้วแต่สถานที่ทำงานที่เหมาะสมสำหรับเด็ก นักเรียนมีรายชื่อไปให้เรียนทุกภูมิควบคู่ไปกับการปฏิวัติในทำนองเดียวกัน การเรียนแพทย์เรียนกับหมอในกระบวนการรักษาคนไข้ ครูอาจารย์ที่ไม่ร่วมขบวนการปฏิวัติ หากไม่เลี้ยงส่งความไปประเทศที่สาม ก็จะถูกฆ่าตาย เมื่อเขมรแดงหมัดคำนัดอัตราการไม่รู้หนังสือของประชาชนมีมากกว่า 40 % และเด็กอายุต่ำกว่า 14 ปีขาดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ในสมัยรัฐบาลเงง สำริน-สุน เชน มีการรื้อฟื้นและปฏิรูประบบการศึกษา แต่มีอุปสรรคมาก ปัญหาที่สำคัญ คือ การขาดแคลน อาคารห้องเรียน อุปกรณ์การเรียนการสอน ครู ตลอดจนงบประมาณการศึกษา ปัญหาการขาดแคลน ครู อาจารย์เป็นเรื่องใหญ่ ในปี พ.ศ.2531 กัมพูชาเมืองพีกหัดครุ่วทั่วประเทศ 21 แห่ง ให้การอบรมครุรูระดับต่าง ๆ ประมาณ 55,000 คน ปัญหาสำคัญที่ยังแก้ไม่ตกคือ เงินเดือนครุรูยังต่ำมาก และครุต้องหารายได้พิเศษเพื่อยังชีพ

รัฐบาลกัมพูชาภายหลังการเลือกตั้งตามข้อตกลงปารีสแล้ว ได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาการศึกษาซึ่งมีปัญหามาก ที่สำคัญคือ มีเด็กจำนวนมากไม่ได้เข้าสู่ระบบการศึกษา เพราะความยากจน หรือไปเข้าโรงเรียนแต่ไม่นานก็หายหน้าไป อัตราคนอ่านออกเขียนได้ยังต่ำคือประมาณ 67.8% ของประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป เพศชายมีสัดส่วนสูงกว่าเพศหญิง 81.8% ต่อ 58.1% คนในชนบทมีอัตราการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ในอัตราสูง

การศึกษาเอกชนมีความสำคัญมากในกัมพูชาโดยเฉพาะในกรุงพนมเปญ ในช่วงก่อนระบบบังคับนิยม มีโรงเรียนเอกชนที่ก่อตั้งโดยศาสนา และชนกลุ่มน้อย ได้แก่ ชาวจีน เวียดนาม โรمانคาಥอลิก และมุสลิม เพื่อให้เด็กสามารถเรียนภาษา วัฒนธรรม และศาสนาของกลุ่มตนได้ การศึกษาเอกชนยังช่วยรองรับเด็กที่ไม่สามารถเข้าเรียนในโรงเรียนของรัฐได้

ภายหลังการเลือกตั้งที่ไว้ในปี พ.ศ.2536 รัฐบาลให้เสรีภาพในการจัดตั้งโรงเรียนเอกชน เนื่องจากประเทศเสรีนิยมทั้งหลายโรงเรียนที่ได้รับความนิยมมากเป็นโรงเรียนสอนภาษาต่างประเทศ ภาษาอังกฤษ ได้รับความนิยมมากที่สุด ภาษาอังกฤษและภาษาอังกฤษเชี่ยวชาญความนิยมลงภายหลังการล้มลุกของลัทธิคอมมิวนิสต์ แต่ภาษาจีนได้รับความนิยมมากขึ้น

คนที่ได้รับการศึกษาสูง หรือมีวิชาความรู้พิเศษ (เช่น คอมพิวเตอร์) หรือคนที่มีความรู้ภาษาต่างประเทศ จะมีงานและรายได้ดี

รัฐธรรมนูญ 2536 ระบุว่ารัฐต้องจัดการขั้นพื้นฐาน 9 ปี แก่ประชาชนทุกคนโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย เจตนา湿润ของรัฐธรรมนูญได้รับการยืนยันเมื่อก้มพูชาเข้าเป็นรัฐภาคีของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก และการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All)

สถิติการศึกษา 2547 (www.nis.gov.kh)

- ประชากรอายุ 25 ปี ขึ้นไป หญิง 43% ชาย 20% ไม่เคยได้รับการศึกษา หรืออาจมีการศึกษาเพียงเล็กน้อย หญิง 0.4% ชาย 18% ได้เรียนในระดับอุดมศึกษา ในปี พ.ศ.2547 ประชากร 3.7 ล้าน (55%) อายุ 5-24 ปี เข้าเรียนในระบบ สถิติปี พ.ศ.2547 พบว่าผู้ที่อยู่ในตลาดแรงงาน อายุระหว่าง 20-29 ปี 17% จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

- ค่าใช้จ่ายในการศึกษาในระดับอนุบาลและประถมศึกษา ประมาณ 50,000 เหรียญ (10 เหรียญสหรัฐ) ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 393,000 เหรียญ (ประมาณ 100 เหรียญสหรัฐ) ระดับอาชีวศึกษา 1.1 ล้าน เหรียญ (250 เหรียญสหรัฐ) และระดับมหาวิทยาลัย 2.1 ล้าน เหรียญ (500 เหรียญสหรัฐ)

- การเข้าเรียนขั้นประถมมือต่อเพิ่มขึ้น 86% ในปี 2542-2543 เป็น 92% ปี 2547-2548 ซึ่งว่างระหว่างประเทศญี่ปุ่นลดลงเกินครึ่ง จาก 7.4 เป็น 2.4 ในปี 2547-2548

- เด็กที่มีปัญหาที่ยังไม่ได้เข้าเรียน 181,000 คน 60% เป็นเด็กหญิงและในจำนวนนี้มีเด็กพิการ เด็กชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ในที่ห่างไกล เด็กกำพร้า ป่วย และยากจน

4. ความมั่นคงทางสังคม การคุ้มครองทางสังคมสามารถพิจารณาได้จากระบบที่เป็นทางการที่รัฐมีหน้าที่จัด และโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมที่ไม่เป็นทางการ รัฐธรรมนูญก้มพูชาได้ระบุไว้ใน มาตรา 36 ประชาชนชาวก้มพูชาไม่ว่าเพศใดมีสิทธิในการมีงานทำตามความสามารถของคนและตามความต้องการของสังคม ชาวก้มพูชาทุกคนมีสิทธิตามที่กฎหมายระบุในการประกันสังคม และสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ทางสังคม และมาตรา 72 ประชาชนจะได้รับความคุ้มครองทางสุขภาพ ผู้ยากจนจะได้รับบริการจากโรงพยาบาลของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายในการปรึกษาแพทย์ การรักษาพยาบาล และการคลอดบุตร แต่กรณีนี้รัฐบาลก้มพูชาถูกยังไม่สามารถให้ความคุ้มครองประชาชนได้ตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติ (Sophal Chan and Sophal Ear 2004)

ในปี พ.ศ.2546 รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณด้านความคุ้มครองทางสังคม 31 ล้านเหรียญสหรัฐ ซึ่งใช้จ่ายจริง เป็นเงิน 3.8 ล้านเหรียญสหรัฐ หรือ 10% ของงบประมาณทั้งหมด

แต่รัฐบาลจะมีระเบียบราชการในการใช้จ่ายงบประมาณทำให้งบประมาณส่วนนี้ถูกใช้จ่ายใน วงจำกัด การทำงานเพื่อขอจัดปัญหาความยากจนส่วนใหญ่จะเป็นโครงการที่ได้รับการสนับสนุน จากประเทศผู้บริจาคและองค์กรพัฒนาเอกชนจากภายนอกประเทศไทย

ในปี พ.ศ.2546 กระทรวงกิจการสังคม แรงงาน การฝึกอาชีพและเยาวชน และ กระทรวงกิจการ农事และท่าอากาศยาน ได้รับงบประมาณ 8 ล้านเหรียญสหรัฐฯ และ 16 ล้าน เหรียญสหรัฐฯ ตามลำดับ งบประมาณส่วนใหญ่ใช้จ่ายในด้านเงินบำนาญ ค่าจ้างและเงินเดือน

4.1 บำนาญข้าราชการเกษตร ข้าราชการบำนาญ และพิการ 22,169 คน ได้รับ เปี้ยนบำนาญ ประมาณ 70,000 เรียล (17.5 เหรียญสหรัฐฯ) ต่อเดือน ต่ำสุด 27,000 เรียล (7 เหรียญสหรัฐฯ) ต่อเดือน คิดค่าเฉลี่ย 0.58 เหรียญสหรัฐฯ ต่อคนต่อวัน และ ต่ำสุด 0.22 เหรียญสหรัฐฯ ต่อคนต่อวัน ในขณะที่เส้นความยากจนกำหนดที่ 2,000 เรียล (0.50 เหรียญ สหรัฐฯ) ต่อคนต่อวัน ต่อจำนวนการบริโภค 2,100 แคลอรี่ต่อวันต่อคน และรัฐบาลกำลังพิจารณา ปฏิรูประบบของทุนบำนาญเพื่อให้เกิดความยั่งยืนโดยอาจเปลี่ยนสังกัดหน่วยงานหรือให้บริษัท ประกันสุขภาพเอกชนดูแล อย่างไรก็ตามจะเป็นจะต้องมีการปรับปูงฐานเงินเดือนราชการ เพื่อให้เหมาะสมกับความเป็นจริง

4.2 การดูแลท่าอากาศยาน ความไม่สงบภายในประเทศกัมพูชาเริ่มสิบปีที่แล้ว ทำให้ ท่าอากาศยานกว่าห้ามีนคนต้องตายจากการสู้รบ หรือพิการ จากสถิติกองกิจการท่าอากาศยาน จำนวนท่าอากาศยาน 56,833 คนที่ตายไป มีผู้อยู่ในความดูแล (gravida, บุตรและบิดามารดา) ทั้งสิ้น 253,500 คน

การใช้จ่ายงบประมาณปี 2546 เท่ากับ 13.7 ล้านเหรียญสหรัฐฯ เฉลี่ย 29 เหรียญ สหรัฐฯ ต่อคนต่อปี เมื่อคิดค่าใช้ชดเชยที่ตกลงครอบครัวของท่าอากาศยาน 0.80 เหรียญสหรัฐฯ ลูกอายุต่ำกว่า 18 ปี ที่มีหลักฐาน ว่ากำลังเรียนอยู่ได้รับ 4,000 เรียล (1 เหรียญสหรัฐฯ ต่อเดือน)

4.3 การฝึกอาชีพ การฝึกอาชีพเป็นมาตรการสำคัญของการหนึ่งในการให้ความ คุ้มครองทางสังคมแก่ชาวกัมพูชาเพื่อการมีงานทำ ปัจจุบันมีศูนย์ฝึกอาชีพ 2 แห่งในกรุงพนมเปญ ที่ได้รับความช่วยเหลือจากไทยและเกาหลี

กระทรวงแรงงานได้ตั้งศูนย์ฝึกอาชีพขนาดเล็กอีก 5 แห่งใน 5 จังหวัด สามารถรับ นักเรียนได้ 15-20 คน และมีการสอนทักษะที่จำกัด ศูนย์เหล่านี้ได้รับการสนับสนุนจากองค์กร ทุน และองค์กรพัฒนาเอกชน ปัจจุบันมีแนวคิดให้ศูนย์ฝึกอาชีพที่เป็นของรัฐออกนอกรอบบบ

ราชการและเลี้ยงตัวเอง แนวคิดนี้ย่อมส่งผลกระทบต่อกันมากจนที่ไม่สามารถเข้าใช้บริการในศูนย์เหล่านี้ได้

กองทุนสุขภาพ ปัจจุบันก้มพูชา มีกองทุนสุขภาพ 2 ประเภท ได้แก่

- Social Health Insurance สำหรับข้าราชการ และคนงานโรงงาน (สิงห์) ที่จะปฏิบัติตามกฎหมายประกันสังคม แต่ในปัจจุบันรัฐบาลกำลังเตรียมการเพื่อการบังคับใช้กฎหมายประกันสังคมโดยได้รับความช่วยเหลือจากองค์กรแรงงานระหว่างประเทศ
- Equity Fund กองทุนสุขภาพผู้ยากไร้ตั้งงบประมาณปี 2546-2548 จำนวน 20 ล้านเหรียญสหรัฐฯ เพื่อจัดบริการสุขภาพแก่ผู้ยากจน แต่กรอบนั้นบุคลากรทางการแพทย์ตามโรงพยาบาลและศูนย์อนามัยยังคงได้รับเงินเดือนและค่าตอบแทนที่ต่ำกว่าความเป็นจริงซึ่งย่อมส่งผลต่อกุณภาพของการจัดบริการ

ประเทศไทยก้มพูชาเป็นประเทศไทยที่ได้รับความช่วยเหลือจากต่างประเทศเป็นจำนวนมากสูงถึง 40% ของงบประมาณรายจ่าย หรือมีมูลค่ากว่า 500 ล้านเหรียญสหรัฐฯ ต่อปี เป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่า 10 ปี ในกรณีดำเนินโครงการต่าง ๆ เพื่อขัดปัญหาความยากจนในประเทศไทยก้มพูชา เช่น ความช่วยเหลือเพื่อบรรเทาสาธารณภัยต่าง ๆ และการให้ความคุ้มครองทางสังคม ได้แก่ โครงการด้านเกษตรกรรม ทรัพยากรธรรมชาติ การศึกษา การพัฒนาสุขภาพและสังคม โดยมีจุดมุ่งหมายในการคุ้มครองประชาชนที่ยากจน ผู้หญิง และเด็ก ความช่วยเหลือจากต่างประเทศช่วยลดช่องว่างของสังคม และมีส่วนช่วยให้รัฐบาลนำงบประมาณไปใช้ในส่วนอื่น

5. บทบาทหญิงชาย รัฐธรรมนูญก้มพูชาระบุไว้อย่างชัดเจนในเรื่องสิทธิเท่าเทียมกันของหญิงชายชาวก้มพูชาได้แก่ เรื่องของการมีงานทำ ค่าจ้าง การแต่งงาน ความเสมอภาคในทรัพย์สิน รวมถึงการหย่าร้าง รัฐบาลก้มพูชาได้ให้สัตยาบรณ์ในอนุสัญญาว่าด้วยการขัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2535 ตั้งคณะกรรมการกิจการสตรี ในปี 2536 ซึ่งปรับฐานะขึ้นเป็นกระทรวงกิจการ农夫และท่าอากาศยานศึกษาในปี พ.ศ.2541 ในปี พ.ศ.2547 นโยบายจตุโภณได้ระบุภารกิจในการเปลี่ยนทัศนะของสังคมในการเลือกปฏิบัติต่อสตรี ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาประเทศไทย และกฎหมายในเรื่องความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2548 อนุญาตให้เจ้าหน้าที่รัฐและประชาชนเข้าแทรกแซงและระงับความรุนแรงในครอบครัว การข่มขืนในคู่ครองถือว่าเป็นความผิดตามกฎหมาย

อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยก้มพูชาได้รับการจัดอันดับความเสมอภาคในบทบาทหญิงชาย ว่าอยู่ในระดับต่ำที่สุดในเอเชีย (0.557) และดัชนีการเสริมศักยภาพในบทบาทหญิงชาย (0.364) (www.adb.org) หญิงชาวก้มพูชาถือเป็นความตระหนักรถึงสิทธิของตนเอง ระบบศาลยังไม่เข้มแข็ง

ความเชื่อทางวัฒนธรรมประเพณียังส่งผลให้ผู้หญิงมีสถานะทางสังคมที่ด้อยกว่าผู้ชาย จำกัดบทบาทผู้หญิงที่จะอยู่ในตำแหน่งสูงในธุรกิจและการทำงานต่าง ๆ และเชิญกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว การข่มขืน และการค้ามนุษย์

การแบ่งงานกันระหว่างหญิงชายในกัมพูชาอย่างคงเป็นแบบจำรีตินิยม ผู้ชายมีบทบาทในการเกษตร ในขณะที่ผู้หญิงจะใช้เวลาในการทำงานบ้าน (ทำอาหาร ซักล้าง ดูแลเด็ก คนพิการ ผู้สูงอายุ และการซื้อขาย) หญิงและชายมีบทบาทใกล้เคียงกันในการทำหัตถกรรม การตักน้ำเก็บน้ำ การก่อสร้าง การทำงานบ้านของผู้หญิงในกัมพูชา อาจคิดเป็นมูลค่าเท่ากับ 1.8 พันล้านเรียลต่อวัน ในขณะที่การทำงานของผู้ชายอาจคิดเป็นมูลค่าเท่ากับ 1.6 พันล้านเรียลต่อวัน ส่วนเวลาพักผ่อนคิดเป็นเวลา 4 ชั่วโมง โดยผู้ชายมีเวลาพักผ่อนมากกว่าผู้หญิง

กฎหมายที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในประเทศกัมพูชาของบุคคลต่างด้าว

ข้อมูลในส่วนของกฎหมายที่จำเป็นในประเทศกัมพูชานี้รวบรวมจากการสัมภาษณ์ ข้าราชการจากกระทรวงแรงงาน และการฝึกอบรมอาชีพ(เปลี่ยนชื่อจากกระทรวงกิจการสังคม แรงงานและพัฒนาศึกษา) ประเทศกัมพูชา ได้แก่ Dr. Seng Sakda อธิบดีกรมแรงงาน Mr.Khon Naryth รองอธิบดีกรมความปลอดภัยและสุขภาพในการทำงาน และ Mr. Chuop Narath รองอธิบดีกรมการจัดหางานและกำลังแรงงาน จากสำนักงานตำรวจนครบาล ชัชวาลย์ Kong Phallack ผู้ช่วยผู้บัญชาการกองตรวจคนเข้าเมือง และ อาจารย์ Kong Phallack ผู้ช่วยคณบดี คณะนิติศาสตร์และกิจการสาธารณสุข มหาวิทยาลัยบัญญาศាសตร์ แห่งกัมพูชา และดำรงตำแหน่งอนุญาโตตุลาการด้านแรงงาน ข้าราชการไทย ได้แก่ คุณบุญนำ กุลกรกัมพุชิริ ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ ณ กรุงพนมเปญ ส่วนเอกสารทางกฎหมายที่ใช้คือ Cambodia Legal & Investment Guide (edition 2006) by Dirksen Filipse Doran & Le (Cambodia) Co.Ltd แหล่งข้อมูลที่สำคัญอีกแหล่งคือ การค้นคว้าผ่านอินเตอร์เน็ต [โดยเว็บไซต์ที่ให้เป็นแหล่งข้อมูลคือ กระทรวงต่างประเทศและ กระทรวงพาณิชย์ ประเทศไทย และ รัฐบาลกัมพูชา](#)

รัฐธรรมนูญ 2536

สาระสำคัญของรัฐธรรมนูญที่บัญญัติถึงสิทธิของบุคคลต่างด้าวประกอบด้วยมาตรา ต่อไปนี้

มาตรา 31 ราชอาณาจักรกัมพูชา ตระหนักและให้ความเห็นชอบต่อ อนุสัญญาว่าด้วย
สิทธิมนุษยชน อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิสตรี และสิทธิเด็ก

มาตรา 53 ราชอาณาจักรกัมพูชาจึงได้ด้วยการอยู่ร่วมกันโดยสันติ กับประเทศ
เพื่อนบ้านและนานาอารยประเทศ

มาตรา 56 ราชอาณาจักรกัมพูชาจะยึดระบบเศรษฐกิจแบบอิสระ ในการตลาดและ
จะอาศัยบรรทัดฐานทางกฎหมายเพื่อเตรียมการไปสู่ระบบเศรษฐกิจดังกล่าว

การได้สัญชาติกัมพูชา

ชาวต่างชาติสามารถขอสัญชาติกัมพูชาได้เมื่อแต่งงานกับประชาชนชาวกัมพูชาหรือ
ขอโอนสัญชาติ ชาวต่างชาติที่ขอโอนสัญชาติเป็นชาวกัมพูชาต้องมีคุณสมบัติดังนี้

1. มีทักษะคิดที่ดีและมีจรวดารណ์ที่ได้รับรองจากที่ทำการเขตที่พำนักอาศัย
2. ไม่มีประวัติอาชญากรรม
3. พักอาศัยอยู่ในประเทศไทยอย่างถาวรสืบเนื่องเป็นเวลา 7 ปี หรือ 3 ปี ในกรณีที่เกิดในประเทศไทย

กัมพูชา

4. พักอาศัยอยู่ในประเทศไทยกัมพูชาขณะดำเนินการขอสัญชาติ
5. อ่านและเขียนภาษาเขมรได้ รู้ประวัติศาสตร์กัมพูชา สามารถพักอาศัยอย่างสันติ
กับชาวกัมพูชา และให้ความเคารพวัฒนธรรมประเทศไทยกัมพูชา

6. ไม่มีความพิการทางกายและจิตใจ

ชาวต่างชาติที่ลงทุน 1.25 พันล้านเรียล (330,000 เหรียญสหรัฐฯ) จะได้รับสิทธิใน
สัญชาติกัมพูชาโดยไม่ต้องพำนักในประเทศไทยเป็นเวลา 7 ปี แต่ต้องใช้ภาษาเขมรได้และมีคุณสมบัติ
ต่าง ๆ ตามที่ได้ระบุ

กฎหมายแรงงานและการทำงาน

กฎหมายแรงงาน พ.ศ.2540 เป็นกฎหมายที่ใช้ในการทำงานในประเทศไทยกัมพูชา
กฎหมายแรงงานฉบับนี้ได้เข้ามาทดแทนกฎหมายแรงงานใน พ.ศ.2535 โดยให้สิทธิแรงงานใน
การรวมตัวเป็นสหภาพแรงงาน การนัดหยุดงานและการเจรจาต่อรองร่วมของผู้ทำงาน โดย
ยึดหลักมาตรฐานสากลได้แก่ หลักการขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ และข้อกำหนดของ
ประเทศไทยและเมริกาซึ่งเอื้ออำนวยให้ประเทศไทยกัมพูชาได้รับสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรจาก
ประเทศไทย เมริกา ถึงแม้ว่ากฎหมายฉบับปัจจุบันจะมีการพัฒนาอย่างมากมาจากการ
ปี 2535 แต่กฎหมายนี้ยังคงรูปแบบสังคมนิยมตามกฎหมายเก่า

กฎหมายแรงงานฉบับปัจจุบันนี้เพิ่มความตระหนักในด้านสิทธิของลูกจ้าง องค์การของลูกจ้าง เช่น สนgapfแรงงาน ความรู้เรื่องกฎหมายแรงงานและแนวทางในการปฏิบัติซึ่งเอื้ออำนวยประยุกต์ให้แก่ภาคธุรกิจในประเทศไทยก็ตามที่ต้องการ นอกเหนือไปจากนี้แล้ว สถาบันวิสาหกิจจำลององค์การแรงงานต่างด้าวและสถาบันวิสาหกิจจำลององค์การแรงงานต่างด้าวในประเทศไทยในเรื่องของการเคลื่อนย้ายแรงงานต่างด้าวและการจัดตั้งสำนักงานจัดหางาน

ราชการก้มพูชาอย่างไม่เข้มงวดกับบริษัทต่างชาติในการจ้างแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย ก้มพูชา ถึงแม่ว่าจะมีกฎระเบียบในการจ้างแรงงานต่างด้าว แต่กฎเกณฑ์ดังกล่าวอย่างไม่เข้มงวด หากเปรียบเทียบกับประเทศไทยอื่นในภูมิภาค นักลงทุนต่างชาติสามารถจ้างงานคนงานต่างด้าวได้โดยง่าย ถึงแม้ว่าจะต้องมีเอกสารทางราชการมากมาย ทั้งนี้เพื่อทดสอบการทำงานช้าๆ กับประเทศไทยที่มีทักษะในระดับสูง

กฎระเบียบการจ้างแรงงานต่างชาติของกัมพูชา

- ชาวต่างชาติที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยกัมพูชาต้องทำสมุดการแรงงานและบัตรการงาน ณ กรมแรงงานและหัตถกรรมในกระทรวงกิจการสังคม แรงงานและทหารผ่านศึก หรือ ณ สำนักงานกิจการสังคมแรงงานและทหารผ่านศึกของจังหวัด/กรุง ที่ตนพำนักอาศัย

- ค่าอาหารสำหรับสมุดการงานและบัตรการงานของชาวต่างชาติที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยกัมพูชา ซึ่งมีกำหนดระยะเวลาอัตรา 100 เหรียญสหรัฐฯ ต่อปี ส่วนผู้ที่อยู่อาศัยเป็นการถาวรสักระยะ 50 เหรียญสหรัฐฯ ต่อปี โดยกำหนดชำระก่อนวันที่ 31 มีนาคมของแต่ละปี (ตามประกาศเลขที่ 302/97 ลงวันที่ 18 กันยายน 2540 ของกระทรวงกิจการสังคม แรงงานและทหารผ่านศึก)

- การทำสมุดการงานและบัตรการงาน ของชาวต่างชาติที่ทำงานในกัมพูชา สำหรับผู้ที่มีกำหนดระยะเวลา ต้องมีเอกสารดังนี้
 - แบบฟอร์มขอทำสมุดการงานและบัตรงาน ซึ่งติดแสตมป์ 1,000 เรียล
 - สำเนาหนังสือเดินทาง
 - ใบอนุญาตให้อัญเชกข้อมูลอย่างถูกต้อง ซึ่งออกให้โดยกระทรวงมหาดไทย
 - หนังสือรับรองสุขภาพจากกรมแพทย์แรงงาน
 - ค่าอาหาร 100 เหรียญสหรัฐฯ
 - รูปถ่ายขนาด 4 x 6 ซม. จำนวน 4 ใบ

สำหรับชาวต่างชาติที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไปและอยู่อาศัยเป็นภารณฑ์ต้องมีเอกสาร
ดังนี้

- แบบฟอร์มขอทำสมุดภาระงานและบัตรภาระงานซึ่งติดแสตมป์ 1,000 บาท
- ใบอนุญาตให้อยู่อาศัยเป็นภารณฑ์ในกัมพูชา ซึ่งออกโดยกระทรวงมหาดไทย
- ค่าอากร 50 เหรียญสหราชอาณาจักร
- รูปถ่ายขนาด 4 x 6 ซม. จำนวน 4 ใบ

ชาวต่างชาติที่เข้ามาทำงานต้องชำระค่าอากรสมุดภาระงานและบัตรภาระงาน ภายในเดือนมีนาคมของแต่ละปี ผู้ที่ไม่ชำระค่าอากรตามระยะเวลาที่กำหนดจะถูกปรับเท่าตัวตามจำนวนปีที่ไม่ได้ชำระ (ตามประกาศเลขที่ 520 ลงวันที่ 31 ธันวาคม 2540 ของกระทรวงกิจการสังคม แรงงานและทหารผ่านศึก)

ห้ามเจ้าของโรงงานหรือผู้ประกอบการจ้างงานชาวต่างชาติที่ไม่มีสมุดภาระงานและบัตรภาระงาน และห้ามจ้างแรงงานชาวต่างชาติเกินกว่าร้อยละ 10% ของจำนวนแรงงานชาวกัมพูชานในแต่ละสถานประกอบการโดยจำนวนสูงสุด 10% นี้สามารถจ้างแรงงานต่างชาติได้ในสัดส่วนดังนี้

- เจ้าหน้าที่ทำงานในสำนักงานไม่เกิน 3%
- ผู้เชี่ยวชาญไม่เกิน 6%
- คนงานที่ไม่ชำนาญไม่เกิน 1%

ในกรณีที่ต้องจ้างเจ้าหน้าที่หรือผู้เชี่ยวชาญต่างชาติเกินกว่าจำนวนที่กำหนดโดยไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เจ้าของโรงงานหรือผู้ประกอบการต้องทำหนังสือขออนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากกระทรวงกิจการสังคม แรงงานและทหารผ่านศึก

สัญญาจ้างแรงงานชาวต่างชาติทุกคน ต้องจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษร พร้อมระบุเงื่อนไขของอาชีพและเหตุผลอื่น ๆ ที่จำเป็นให้ชัดเจน (ตามประกาศเลขที่ 185 ลงวันที่ 30 พฤษภาคม 2540 ของกระทรวงกิจการสังคม แรงงานและทหารผ่านศึก)

การรายงาน

ตามกฎหมายแรงงาน 2540 ภาคธุรกิจจะต้องทำรายงานต่อกระทรวงฯ เมื่อเริ่มต้นหรือสิ้นสุดการทำงานและเมื่อจ้างและเลิกจ้างแรงงาน ภาคธุรกิจจะต้องตรวจสอบความเปลี่ยนแปลงของสมุดภาระงาน ระเบียบพนักงาน และระเบียบการจดทะเบียนการค้าตามรูปแบบรายงานของกระทรวงฯ ภาคธุรกิจที่มีภาระจ้างงานตั้งแต่ 8 คนขึ้นไปต้องมีระเบียบการจ้างงานภายใต้ประกาศด้วยเงื่อนไขการสมัครงาน ข้อมูลเกี่ยวกับค่าจ้าง การลา และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานโดยได้รับการอนุมัติจากผู้ตรวจสอบแรงงาน

สัญญาการจ้างงาน

สัญญาการจ้างงานในประเทศไทยมีความต่อเนื่องกันมาต่อเนื่องเป็นรายเดือนหรือสัญญาโดยวาราได้ การจ้างงานคนต่างด้าวนั้นจะเป็นสัญญาที่เป็นรายเดือนอีกช่วงเพียงอย่างเดียว โดยมีระยะเวลาของสัญญาไม่เกิน 2 ปี หรือมิฉะนั้นจะถือว่าเป็นการจ้างงานถาวร ระยะเวลาการทดลองงานไม่เกิน 1 เดือนสำหรับผู้ใช้แรงงาน 2 เดือนสำหรับผู้ใช้แรงงานที่มีคุณสมบัติเฉพาะ และ 3 เดือน สำหรับลูกจ้างทั่วไป

สัญญาจ้างงานที่ไม่ได้ระบุระยะเวลาสิ้นสุดการทำงานสามารถเลิกได้โดยนายจ้างและลูกจ้าง เมื่อมีการแจ้งล่วงหน้าที่เป็นไปตามเงื่อนไขของกฎหมาย นายจ้างจะต้องมีเหตุผลในการเลิกสัญญาจ้างงาน กฎหมายได้ระบุเรื่องการแจ้งล่วงหน้าในเรื่องการเลิกจ้างโดยอาศัยระยะเวลาการจ้างงานตั้งแต่ 4 วันจนถึง 3 เดือน

ลูกจ้างที่ถูกเลิกจ้างโดยไม่มีการแจ้งล่วงหน้ามีสิทธิได้รับค่าชดเชยเท่ากับจำนวนเงินเดือนและผลประโยชน์ตามระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด ลูกจ้างที่ถูกเลิกจ้างยังคงได้รับเงินสะสมขึ้นอยู่กับค่าจ้างจาก 7 วันถึง 6 เดือน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระยะเวลาการทำงานกับนายจ้างนั้นยกเว้นในกรณีที่ลูกจ้างกระทำการผิดกฎหมายร้ายแรงหรือสัญญาจ้างงานอนุญาตให้มีการเลิกจ้าง ถ้าลูกจ้างไม่ได้รับค่าชดเชยพิเศษ ลูกจ้างมีสิทธิฟื้นศาลได้

การเลิกจ้างจำนวนมากอาจทำได้ เมื่อมีการลดขนาดของธุรกิจหรือมีการปรับปรุงกิจกรรมภายใน ทั้งนี้นายจ้างต้องศึกษาเงื่อนไขของการเลิกจ้างจากกฎหมายแรงงานหรือผู้ตรวจการแรงงาน

สภาพแรงงาน

กฎหมายแรงงาน 2540 ให้สิทธิกับนายจ้างและลูกจ้างในการรวมตัวเป็นสมาคมนายจ้างและสภาพแรงงาน มีข้อห้ามไม่ให้นายจ้างเลือกปฏิบัติต่อลูกจ้างหากลูกจ้างเป็นสมาชิกสภาพ

กฎหมายแรงงานยังเปิดโอกาสให้ลูกจ้างรวมตัวกันนัดหยุดงานโดยมีเงื่อนไขในการยื่นข้อเรียกร้องก่อนการนัดหยุดงานต่อกระทรวงและนายจ้างเป็นเวลา 7 วัน การนัดหยุดงานสามารถทำได้ในหน่วยงานอย่างสงบ และเปิดโอกาสให้ผู้ที่ไม่ประท้วงเข้าทำงานได้โดยที่ไม่มีการข่มขู่

ค่าจ้าง

ไม่มีการระบุค่าจ้างขั้นต่ำตามกฎหมาย ยกเว้นในอุตสาหกรรมสิ่งทอ ซึ่งมีค่าจ้างขั้นต่ำเท่ากับ 45 เหรียญสหรัฐฯ ต่อเดือน นอกจากนั้นกฎหมายระบุเพียงแต่ว่าค่าจ้างจะต้องเพียงพอต่อมากกว่าการครองชีพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

สวัสดิการ

กฎหมายกำหนดลักษณะการจ้างงานได้แก่ ค่าชดเชยระยะเวลาการทำงาน การลาพักร้อน การลาคลอด การลาในกิจครอบครัว กระบวนการยื่นข้อเรียกร้องของลูกจ้าง การทำงานภาคค่าและวันหยุด การรักษาพยาบาล การจ้างงานหญิงและเด็ก ชั่วโมงการทำงานปกติ 8 ชม. ต่อวัน และ 48 ชม. ต่อสัปดาห์ ค่าจ้างทำงานล่วงเวลาคิดเป็น 1.5-2 เท่าของค่าจ้างปกติ การลาประจำปีอนุญาตให้ลาได้ 1 วันครึ่ง ต่อ 1 เดือนการทำงานรวมเป็น 18 วันต่อ 1 ปี และบาง 1 วันต่อระยะเวลาทำงาน 3 ปี

การลาคลอด 90 วัน ลูกจ้างจะได้รับค่าจ้างครึ่งเดือนเมื่อลูกจ้างทำงานมากกว่า 1 ปี

การลาภาระรับภาระในการครอบครัว เช่น การแต่งงาน งานศพ 7 วันต่อปี

นายจ้างที่มีลูกจ้างตั้งแต่ 100 คนขึ้นไปจะต้องจดให้มีห้องบริบาลทารกและศูนย์เด็กเล็กหรือจ่ายค่าเลี้ยงดูเด็กหากไม่สามารถจัดสรุบบริการดังกล่าวได้

ความปลอดภัยในการทำงาน

นายจ้างจะต้องดูแลความสะอาดและความปลอดภัย เพื่อสุขภาพของลูกจ้าง “ได้แก่ ห้องน้ำ น้ำดื่ม ที่เพียงพอ นายจ้างต้องรับผิดชอบค่ารักษาพยาบาลในกรณีที่เกิดอุบัติเหตุและโรคจากการทำงาน อย่างไรก็ตามลูกจ้างที่ตั้งใจก่อให้เกิดอุบัติเหตุจะไม่ได้รับสิทธิชดเชย ลูกจ้างต้องรายงานอุบัติเหตุในสถานประกอบการต่อกระทรวงเพื่อให้กระทรวงได้ตรวจสอบและ amat รายงาน ป้องกันอุบัติเหตุที่จะเกิดขึ้นอีก

หากลูกจ้างได้รับอุบัติเหตุจนไม่สามารถปฏิบัติงานได้ถึง 4 วันยังได้รับค่าจ้างตามปกติ

หากลูกจ้างไม่สามารถปฏิบัติงานได้จาก 4-20 วันจะได้รับค่าชดเชยเพิ่มจ้างค่าจ้าง ปกติ

หากลูกจ้างได้รับอุบัติเหตุอย่างร้ายแรงและก่อให้เกิดความพิการไม่สามารถทำงานภายในหลัง 20 วัน ก็จะขึ้นทะเบียนผู้พิการและได้รับสิทธิผู้พิการ

กฎหมายอนุญาตให้ศาลดดจำนวนค่าจ้างที่จ่ายให้แก่ลูกจ้างที่ก่อให้เกิดอุบัติเหตุ เสียหายอย่างร้ายแรงในการทำงาน และในกรณีเดียวกันนายจ้างก็จะถูกปรับหากก่อให้เกิดความเสียหายต่อลูกจ้างอย่างร้ายแรง

ข้อพิพาทแรงงาน

หากเกิดข้อพิพาทแรงงานคู่กรณีจะต้องยื่นเรื่องต่อผู้ตรวจแรงงานในระดับจังหวัดและระดับเขตเพื่อการประนีประนอม โดยผู้ตรวจแรงงานจะใช้เวลาประนีประนอมภายใน 3 สัปดาห์ หลังจากได้รับเรื่องร้องเรียน หากยังไม่มีข้อยุติ คู่กรณีสามารถยื่นเรื่องต่อศาลได้ไม่เกิน 2 เดือน หลังจากที่ไม่ได้ข้อยุติ

ในกรณีของการพิพาทแรงงานโดยสหภาพแรงงานตามเงื่อนไขการเจรจาต่อรองร่วมสหภาพต้องยื่นเรื่องต่อผู้ตรวจการ และผู้ตรวจการต้องดำเนินการภายใน 48 ชม. เมื่อได้รับการร้องเรียน กระทรวงจะแต่งตั้งผู้ไกล์เกลี่ยให้ดำเนินการไกล์เกลี่ยข้อพิพาทภายใน 15 วัน

หากยังไม่ได้ข้อบุคคลากรจะส่งเรื่องต่อคณะกรรมการอนุญาโตตุลาการ เพื่อดำเนินการซึ่งขาดภายใน 15 วัน ซึ่งผลการซึ่งขาดสามารถที่จะนำไปปฏิบัติได้ทันที หากคู่กรณีไม่มีร้องเรียนภายใน 8 วัน ผู้ไกล์เกลี่ยและประธานกรรมการเหล่านี้ปฏิบัติงานโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย

กฎหมายแรงงานนี้เปิดโอกาสให้จัดตั้งศาลแรงงานขึ้นได้ แต่อย่างไรก็ตามในปัจจุบันยังไม่มีการจัดตั้งศาลแรงงานขึ้นในประเทศไทย

การประกันสังคม

การประกันสังคมของกัมพูชาถือว่าประเทศไทยขึ้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้ประกาศกฎหมายประกันสังคมในปี พ.ศ.2545 แต่ยังไม่มีผลบังคับใช้เป็นทางการ ในปี พ.ศ.2546 กระทรวงแรงงานและฝ่ายอุปนายกฯ ได้ขอความช่วยเหลือทางเทคนิคจากองค์การแรงงานระหว่างประเทศ เพื่อเตรียมการในการจัดและใช้ประกันสังคมในกัมพูชา องค์การแรงงานระหว่างประเทศได้ทำรายงานการศึกษาและข้อเสนอแนะต่อการประกันสังคมใน พ.ศ.2547

การค้ามนุษย์

มาตรา 45,46 และ 48 ในรัฐธรรมนูญระบุว่าบุคคลยอมได้รับความคุ้มครองมิให้ถูกบังคับใช้แรงงานเยี่ยงทาส รวมทั้งการบังคับหญิงในการค้าประเวณี และการใช้แรงงานเด็กกฎหมายต่อต้านการลักพา การค้ามนุษย์ และการค้าประเวณี ปี พ.ศ.2539 ระบุโทษผู้ที่นำผู้คนไปค้าประเวณีมิโทษจำคุกระหว่าง 5-15 ปี จะมิโทษจำคุก 15-20 ปี หากเหยื่อมีอายุต่ำกว่า 15 ปี นอกจากนี้ ประเทศไทยกัมพูชาได้ให้การรับรองอนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศในเรื่องการบังคับใช้แรงงานตั้งแต่วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2512

กฎหมายการเข้าเมือง พ.ศ.2537

มาตราสำคัญ ๆ ที่ควรทราบ ได้แก่

มาตรา 2 ชาวต่างชาติที่ไม่มีสัญชาติกัมพูชา จะได้รับการปฏิบัติโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติต่อสัญชาติ และความเชื่อทางศาสนาของบุคคลนั้น

มาตรา 3 กฎหมายฉบับนี้จะบังคับกับผู้เข้าเมืองทุกคน ยกเว้นในกรณีที่บุคคลนั้นเลือกการคุ้มครองจากกฎหมายในระดับนานาชาติที่ราชอาณาจักรกัมพูชาเข้าเป็นรัฐภาคี

มาตรา 17 ชาวต่างชาติสามารถเดินทางได้อย่างเสรีในราชอาณาจักรกัมพูชา ในกรณีที่จำเป็นกระรวมหาดไทยจะมีคำสั่งห้ามการเดินทางของชาวต่างชาติในบางพื้นที่

มาตรา 18 เจ้าของที่พักต้องแจ้งการเข้าพำนักของชาวต่างชาติต่อสถานีตำรวจนายใน 24 ชั่วโมงที่มีชาวต่างชาติเข้าพักอาศัย

มาตรา 19 ชาวต่างชาติเข้าทำงานในประเทศไทยกัมพูชาภายใต้กฎหมายแรงงานของราชอาณาจักรกัมพูชา กระรวมหาดไทยมีหน้าที่ตรวจสอบและประสานงานกับกระทรวงพัฒนาสังคม แรงงาน และหน่วยงานอื่นๆ (ปัจจุบัน กระทรวงแรงงานและฝึกอาชีพ) ในเรื่องใบอนุญาตทำงานของคนต่างด้าวตามสถานประกอบการต่าง ๆ

มาตรา 20 ผู้บัญชาการตัวจริงประจำจังหวัดจะต้องรายงานต่อกองตรวจคนเข้าเมืองในกรณีการตาย หรือการสูญหายของบุคคลต่างด้าวที่เดินทางเข้าไปในท้องที่ของตน

มาตรา 21 ชาวต่างชาติที่พำนักอาศัยในประเทศไทยกัมพูชาจะได้รับบัตรต่างด้าวที่สามารถพำนักอาศัยในระยะแรก 2 ปี และสามารถต่ออายุบัตรได้ทุก 2 ปี หากไม่ต่ออายุบัตรจะถือว่าเป็นผู้เข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย บุคคลต่างด้าวจะต้องจ่ายค่าบัตรต่างด้าวและภาษีตามที่มีระบุไว้ในกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ผู้ถือหนังสือเดินทางประเทศไทยสามารถขอวีซ่าเข้ากัมพูชาได้จากสถานเอกอัครราชทูตกัมพูชาในประเทศไทย โดยเสียค่าธรรมเนียม 1,000 บาท หรือขอวีซ่านักท่องเที่ยว หรือผู้เดินทางผ่าน (transit) ได้เมื่อเดินทางถึงประเทศไทย โดยกรอกแบบฟอร์ม Visa on Arrival ได้วีซ่าประเภทท่องเที่ยวคิดค่าธรรมเนียม 20 เหรียญสหรัฐฯ ส่วนวีซ่าประเภทธุรกิจค่าธรรมเนียม 25 долลาร์สหรัฐฯ โดยทั้ง 2 ประเภทต่างอยู่ได้ 30 วัน

การเข้าออกประเทศไทยสามารถกระทำได้ทางท่าอากาศยานนานาชาติสองแห่งคือที่กรุงพนมเปญ และที่จังหวัดเสียมเรียบ ทางท่าเรือนานาชาติของกัมพูชา และยังสามารถใช้จุดผ่านแดนถาวรระหว่างประเทศไทยกับกัมพูชา ที่เปิดบริการตั้งแต่ 07.00-20.00 น. ทุกวัน รวม 6 จุด ได้แก่

จังหวัดศรีสะเกษ อำเภอภูสิงห์ ช่องสะจำ - ช่องจุม อ. อันลองเงว จ.อุดรธานีชัย

จังหวัดสุรินทร์ อำเภอครบเชิง ช่องจอม - ช่องโกร์เสนีด อ.สำโรง จ.อุดรธานีชัย

จังหวัดสระแก้ว อำเภอรัษฎาประเทศ บ้านคลองลึก - ช่องปอยเปต อ.โอลิรา

จ.บันเตี้ยเมียนเชย

จังหวัดจันทบุรี อำเภอปิงน้ำร้อน บ้านแหลม - ช่องพนมพรือ อ.กำเรียง จ.พระตะบอง

จังหวัดจันทบุรี อำเภอปิงน้ำร้อน บ้านผักกาด - ช่องบ้านพรอม อ.ศาลากรรวา กรุงไพริน

จังหวัดตราด อำเภอคลองใหญ่ บ้านหาดเล็ก - ช่อง Jamie เยี่ยม อ.มนต์ลีสีมา

จ.กาฬสินธุ์

ประชาชนที่อยู่ตามชายแดนสามารถขอทำบัตรผ่านแดนจากหน่วยงานปกครองในท้องถิ่น ซึ่งจะสามารถเข้าเดินทางได้ใกล้ถึงจังหวัดที่ถัดจากจังหวัดที่อยู่ติดกับภูมิลำเนาของตน โดยแต่ละครั้งจะสามารถอยู่พำนักได้ไม่เกิน 7 วัน

นอกจากจุดผ่านแดนทางข้างต้นแล้ว ไทยและกัมพูชาจังหวัดที่ติดกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่ออำนวยความสะดวกสำหรับประชาชนที่อยู่อาศัยในจังหวัดชายแดนที่ติดกับประเทศไทยเพื่อนบ้านสามารถเดินทางข้ามไปมาหากสูรัสห่วงกันได้อีก 8 แห่ง ประกอบด้วยจังหวัดอุบลราชธานี 1 แห่ง สระแก้ว 3 แห่ง จันทบุรี 3 แห่ง และตราด 1 แห่ง

สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ ณ กรุงพนมเปญ แนะนำผู้ประสงค์จะไปประกอบธุรกิจในกัมพูชา ควรจะดำเนินการ ดังนี้ (สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ ณ กรุงพนมเปญ 2549)

1. ให้ขอวีซ่าประเภทธุรกิจ (Business Visa) ค่าธรรมเนียม 25 เหรียญสหรัฐฯ เมื่อเดินทางเข้าประเทศไทยกัมพูชา เพื่อจะได้นำไปประกอบการขอวีซ่าประเภทผู้อยู่อาศัย (Multiple Visa) ขยายระยะเวลาพำนักในประเทศไทยเป็นรายปี ค่าธรรมเนียมปีละ 285 เหรียญสหรัฐฯ

2. หากเข้ามาทำงานเป็นพนักงานหรือลูกจ้างบริษัทฯ (กฎหมายอนุญาตให้สถานประกอบการจ้างงาน 10 อัตรา เป็นคนต่างด้าวได้ 1 อัตรา) เมื่อได้งานแล้วต้องทำใบอนุญาตทำงาน (Work Permit) โดยต้องรับการตรวจสุขภาพ ขอโควต้าทำงาน และขอใบอนุญาตทำงานเป็นรายปี เสียค่าธรรมเนียม 15 เหรียญสหรัฐฯ, 25-30 เหรียญสหรัฐฯ และ 100 เหรียญสหรัฐฯ ตามลำดับ

3. หากเข้ามาเป็นเจ้าของประกอบกิจการร้านค้า หรือร้านอาหารขนาดเล็ก ผู้ประกอบการต้องยื่นจดทะเบียนกิจการกับสำนักงานพาณิชย์จังหวัด/กรุงเทพมหานครที่ร้านค้าตั้งอยู่ และต้องขอเลขที่เบียนผู้เสียภาษีพร้อมเสียภาษีประกอบการรายปี (ปัตอง; Patent) กับกรมสรรพากร และเสียภาษีเงินได้ในลักษณะประเมินเหมาเป็นรายปี หากเป็นร้านขนาดใหญ่เมื่อจดทะเบียนกับกระทรวงพาณิชย์แล้ว ต้องขอให้หน่วยงานที่เกี่ยวเนื่องกับกิจการพิจารณาเห็นชอบก่อน ขออนุญาตประกอบการกับหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง เช่น กิจการประเทศไทย ขนาดใหญ่ 20 โต๊ะขึ้นไป และมีการแสดง ต้องผ่านการตรวจสอบสถานประกอบการ ต้านยัคคีภัย ด้านสาธารณสุข จึงขออนุญาตประกอบกิจการกับกระทรวงการท่องเที่ยว แล้วไปขอจดทะเบียนภาษีและชำระปัตองรายปี

กาน>

ระบบภาษาชีซึ่งกัมพูชาค่อนข้างเข้าใจยาก ซ้ำซ้อน และการบังคับจัดเก็บขาดความชัดเจน รวมทั้งการออกกฎหมายเบี่ยงการเรียกเก็บและอาจมีเปลี่ยนแปลงได้ ประกอบกับขาดองค์กรหรือหน่วยงานที่จะตัดสินใจนิจฉัยซึ่งขาด จึงมีปัญหาในทางปฏิบัติค่อนข้างมากทั้งกับผู้บังคับและผู้ถูกบังคับ

1. ภาษาไทย

1.1 ภาษาอังกฤษได้

(ก) จากผลประกอบการของธุรกิจ (Tax on Profit) รัฐบาลก้มพูชาเรียกเก็บภาษีเงินได้จากการประกอบธุรกิจเป็น 2 ลักษณะ คือ แบบHEMAJAYA (Estimated Regime) ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการประกอบการโดยบุคคลธรรมดา เสียภาษีในอัตราภักวหน้าร้อยละ 0-20 ของเงินได้สุทธิ กับแบบที่จ่ายภาษีตามผลประกอบการจริงในระบบบัญชีงบดุล (Real regime) ซึ่งเรียกเก็บจากนิติบุคคลทั่วไปในอัตราร้อยละ 20 ของกำไรสุทธิ ยกเว้นธุรกิจเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งกิจการที่รับสมปทานขาดเจ้าก้าชและน้ำมันดิบที่เรียกเก็บในอัตราร้อยละ 30 ของกำไรสุทธิ

การเก็บภาษีเงินได้จากการประกอบธุรกิจ รัฐบาลก้มพูชาได้กำหนดภาระภาษีขั้นต่ำซึ่งเปรียบเสมือนภาษีล่วงหน้าไว้ในอัตรา้อยละ 1 ของยอดขายรวมภาษีทุกประเภท ยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่ม โดยต้องชำระเป็นรายเดือน หากสิ้นงวดบัญชีปีภาษีแล้ว ภาระภาษีจากกำไรสุทธิที่ต้องจ่ายเมื่อสิ้นงวดมากกว่าภาษีขั้นต่ำตามยอดขายที่ชำระไว้แล้ว ก็ให้ชำระส่วนที่ขาดอยู่ หากชำระไว้เกินให้ถือเป็นภาษีขั้นต่ำ

(ค) เงินปันผล ต้องเสียภาษีจากเงินได้ที่เป็นเงินปันผลตามอัตรา ดังนี้

- ร้อยละ 20 ของเงินปันผลที่ได้รับจากกิจการที่ชำระภาษีกำไรมากกว่าอัตรา ร้อยละ 0
- ร้อยละ 12.09 (11 ใน 91) ของเงินปันผลที่ได้รับจากกิจการที่ชำระภาษีกำไรมากกว่าอัตรา ร้อยละ 9
- ร้อยละ 0 ของเงินปันผลที่ได้รับจากกิจการที่ชำระภาษีกำไรมากกว่าอัตรา ร้อยละ 20 ໄว้แล้ว

(ง) การหักภาษี ณ ที่จ่าย ผู้ประกอบธุรกิจมีหน้าที่หักภาษี ณ ที่จ่าย ในอัตรา
ร้อยละของมูลค่าเงินหรือสิ่งของที่ได้จ่ายดังนี้

ผู้รับซึ่งเป็นผู้มีสิทธิที่อยู่ในประเทศไทย (พำนักในประเทศไทยมากกว่า 182 วันในรอบ 12 เดือนของปีภาษี) ให้หักภาษี ณ ที่จ่าย ดังนี้

อัตราอ้อยละ 15

- สำหรับค่าบริการที่ได้จ่ายให้แก่บุคคลธรรมด้า รวมถึงค่าจัดการ ค่าปรึกษา และบริการอื่น
- สำหรับค่า Royalty ค่าใช้สิทธิในการทำเหมือง และดอกเบี้ยจ่ายแก่ผู้รับซึ่งไม่ใช่ธนาคารหรือสถาบันคอมทรัพย์ในประเทศไทย

อัตราอ้อยละ 10

- สำหรับค่าเช่าสังหาริมทรัพย์ และอสังหาริมทรัพย์

อัตราอ้อยละ 6

- สำหรับดอกเบี้ยที่ธนาคารพาณิชย์หรือสถาบันคอมทรัพย์ในประเทศไทยจ่ายแก่บัญชีเงินฝากประจำ

อัตราอ้อยละ 4

- สำหรับดอกเบี้ยที่ธนาคารพาณิชย์หรือสถาบันคอมทรัพย์ฯ จ่ายแก่บัญชีเงินฝาก คอมทรัพย์ หากผู้รับไม่ใช่ผู้มีสิทธิที่อยู่ในประเทศไทย ให้ผู้จ่ายหักภาษี ณ ที่จ่าย สำหรับเงินได้ที่เป็นค่าดอกเบี้ย Royalty ค่าเช่า และค่าใช้ทรัพย์สิน รวมทั้งค่าบริการในการจัดการหรือค่าเทคนิคตามประกาศของกระทรวงเศรษฐกิจและ การคลัง และเงินปันผลในอัตราอ้อยละ 14 ของที่จ่าย และอัตราอ้อยละ 20 สำหรับเงินได้ประเภทเงินเดือน

2. ภาษีทางอ้อม

2.1 ภาษีมูลค่าเพิ่ม (VAT) รัฐบาลกัมพูชาเรียกเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มกับการขายสินค้าและการให้บริการรวมทั้กการนำเข้าซึ่งสินค้าทุกรายการในอัตราอ้อยละ 10 ของมูลค่าที่มีการซื้อขาย ยกเว้นกรณีการซื้อขายที่ดินและเงินตรา ของใช้ทางการทูตและองค์กรระหว่างประเทศ กับกิจการที่ได้รับการยกเว้นตามกฎหมาย ได้แก่บริการไปรษณีย์สาธารณะ, บริการของโรงพยาบาล คลินิก ร้านยา และทำฟัน รวมทั้งการขายสินค้าเพื่อการบริการดังกล่าว, การบริการขนส่งผู้โดยสาร ที่รัฐเป็นเจ้าของทั้งหมด, บริการประกันภัย, บริการทางการเงินเบื้องต้นตามประกาศของกระทรวงเศรษฐกิจและการคลัง, การนำเข้าของใช้ส่วนตัวที่ได้รับการยกเว้นจากนำเข้าและมีมูลค่าไม่เกินตามประกาศของกระทรวงเศรษฐกิจและการคลัง, และกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของสาธารณะที่ไม่แสวงหากำไรและได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงเศรษฐกิจและการคลัง

2.2 ภาษีสรรพสามิต หรือ the Specific Tax on Certain Merchandise and Services (Specific tax) มีหมายอัตราขึ้นอยู่กับชนิดของสินค้าและบริการ และในอนาคตตั้งแต่ ต้นปี 2550 ผู้ประกอบการให้ที่พักแรมมีภาระต้องชำระภาษี Accommodation Tax ในอัตรา ร้อยละ 2 ของยอดขาย

2.3 ภาษีอื่น ๆ ภาษีสำหรับสินค้าที่นำเข้า การนำสินค้าเข้ากัมพูชาจะถูกเรียกเก็บ อากรศุลกากรนำเข้า (Custom Duty ; CD) สำหรับสินค้าทั่วไป จะมี 4 อัตรา คือ อัตรา 0, ร้อยละ 7, ร้อยละ 15 และร้อยละ 35 ของราคานำเข้า CIF โดยพิจารณาเรียกเก็บจากสินค้า ตามลำดับความสำคัญและจำเป็นต่อการดำรงชีวิตไปจนเป็นสินค้าฟุ่มเฟือย กับค่าแบบคำร้องขอ นำเข้า (ใบอนุญาต) ฉบับละประมาณ 3.80 เหรียญสหรัฐฯ หากเป็นสินค้าที่มีคุณลักษณะเฉพาะที่ กว้างขวางและมีอัตราภาษีสูง เช่น ยาสูบ น้ำมันเชื้อเพลิง ฯลฯ ให้เรียกเก็บอากรเพิ่ม (Added Tax ; AT) และ/หรือภาษีสรรพสามิต (Specific Tax ; ST) เพิ่มเติมอีกจำนวนหนึ่ง (ถ้ามี) โดยทั้งหมดต้องนำรวมคำนวณเสียภาษี ทั้งหมด 2 ชุด คือ

นโยบายการลงทุน

สภาเพื่อการพัฒนา กัมพูชา (Council for the Development of Cambodia : CDC) ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2537 ทำหน้าที่รับผิดชอบพิจารณาอนุมัติและดูแลการลงทุนทั้งหมด ใน ลักษณะการให้บริการแบบ “One-stop Service” สำหรับการอนุมัติการลงทุนจากต่างประเทศมี คณะกรรมการบริหาร 2 ชุด คือ

1. The Cambodia Investment Board (CIB) ทำหน้าที่ดูแลการลงทุนของภาคเอกชน
2. The Cambodia Rehabilitation and Development Board (CRDB) ทำหน้าที่ ติดต่อและดูแลโครงการที่เกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐานและภาครัฐ รวมถึงติดต่อกับหน่วยงานที่ให้ เงินช่วยเหลือและองค์กรเอกชนที่ไม่แสวงหากำไร (Non-government Organizations : NGOs) ต่าง ๆ เพื่อช่วยในการพัฒนาประเทศ

รัฐบาล กัมพูชา มีนโยบายส่งเสริมให้มีการลงทุน ได้แก่ กฎหมายการลงทุน พ.ศ.2537 โดยระบุถึงสิทธิประโยชน์ที่โครงการลงทุนจะได้รับจากสภาเพื่อการพัฒนา กัมพูชา (Council for the Development of Cambodia : CDC) ซึ่งมีการอนุมัติสิทธิประโยชน์ให้กับนักลงทุน ดังนี้

1. เสียภาษีเงินได้นิติบุคคลในอัตรา ร้อยละ 9
2. การยกเว้นการเก็บภาษีเงินได้นานถึง 8 ปี
3. การนำผลขาดทุนคำนวนภาษีในปีต่อ ๆ ไปได้นาน 5 ปี

4. การยกเว้นภาษีนำเข้าวัตถุดิบ และเครื่องจักรในการผลิต
5. การอนุญาตให้โอนเงินตราต่างประเทศออกได้อย่างเสรี
6. การโอนเงินผลกำไร ไม่ต้องถูกหักภาษีหัก ณ ที่จ่าย
7. ให้สิทธิเช่าที่ดินได้ถึง 10,000 เยกเตอร์ นาน 99 ปี และสามารถต่ออายุได้
8. ไม่มีการเก็บภาษีสินค้าส่งออก
9. บริษัทที่มีชาวកัมพูชาถือหุ้นมากกว่าร้อยละ 50 สามารถเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินได้
10. จะไม่โอนกิจการของนักลงทุนมาเป็นของรัฐ

ประเภทอุตสาหกรรมที่รัฐบาลกัมพูชาให้การส่งเสริมตามกฎหมายการลงทุน และสามารถได้รับการพิจารณาให้สิทธิประโยชน์ต่าง ๆ มีดังนี้

1. อุตสาหกรรมที่เน้นการใช้เทคโนโลยี
2. อุตสาหกรรมที่มีการจ้างงานจำนวนมาก
3. อุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก
4. อุตสาหกรรมการเกษตร
5. การพัฒนาระบบสาธารณูปโภค
6. อุตสาหกรรมที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว
7. อุตสาหกรรมที่พัฒนาและปักป้องลิ่งแวดล้อม
8. อุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในเขตส่งเสริมการลงทุน หรือ Special Promotion Zone (SPZs)

เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2546 รัฐสภาแห่งชาติกัมพูชา (The National Assembly) อนุมัติกฎหมายการลงทุนฉบับใหม่ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายการลงทุนฉบับลงวันที่ 5 สิงหาคม 2537 (Law on the Amendment to the Law on Investment of the Kingdom of Cambodia) โดยมีสาระสำคัญที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ดังนี้

- (1) ขอบเขตของกฎหมาย ครอบคลุมเฉพาะโครงการลงทุนที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนด (Qualified Investment Project: QIP) หรือโครงการ QIP ที่สามารถยื่นขอรับใบอนุญาต ลงทุนที่เรียกว่า “Final Registration Project” จาก CDC
- (2) ระยะเวลาในการพิจารณาอนุมัติโครงการลงทุน แบ่งเป็น 2 ช่วงเวลา ดังนี้

ช่วงแรก ภายใน 3 วันทำการ นับจากวันที่ได้รับคำขออนุมัติการลงทุนและเอกสารที่เกี่ยวข้องครบถ้วน โดย CDC จะออกใบรับรองการจดทะเบียนที่มีเงื่อนไข (Conditional

Registration Certificate) ให้แก่โครงการลงทุนที่เข้าข่ายได้รับอนุมัติลงทุนตามที่กฎหมายฯ อยู่ด้านการลงทุน (Investment Sub-decree) กำหนดไว้ เช่น

- เป็นโครงการลงทุนที่สามารถขอวัสดุที่มีประโยชน์ด้านการลงทุนตามที่กำหนด เช่น การเพาะปลูกพืชไร่ ปศุสัตว์ อุตสาหกรรมแปรรูปอาหารที่มีมูลค่าเงินลงทุนสูงกว่า 0.5 ล้าน เหรียญสหรัฐฯ อุตสาหกรรมอื่นๆ ที่มีมูลค่าเงินลงทุนสูงกว่า 1 ล้านเหรียญสหรัฐฯ เช่น สิ่งท่อ เพอร์ฟูร์ กระดาษ เคมีภัณฑ์ เครื่องจักรและอุปกรณ์ ฯลฯ
- เป็นโครงการลงทุนที่มีเงื่อนไขตามที่กำหนดไว้ เช่น อุตสาหกรรมบุหรี่ที่มีการผลิตเพื่อส่งออก 100% การผลิตแอลกอฮอล์ และการผลิตภาพยนตร์ที่ต้องขออนุมัติหน่วยงานที่เกี่ยวข้องการสำรวจแหล่งแร่และอัญมณี และโรงสีข้าวที่มีนักลงทุนห้องถังถือหุ้นร่วมลงทุนด้วย เป็นต้น
- ไม่เป็นโครงการลงทุนที่ห้ามลงทุน เช่น การผลิตยาเสพติดและการตัดไม้ (ไม่ออกใบอนุญาตใหม่ (New License) ให้) ฯลฯ

Conditional Registration Certificate จะมีรายละเอียดต่างๆ เกี่ยวกับขั้นตอนการอนุมัติโครงการลงทุน รวมทั้งสิทธิประโยชน์ที่จะได้รับตามกฎหมายการลงทุนฉบับใหม่ อย่างไร ก็ตาม หากเป็นโครงการลงทุนที่ไม่เข้าข่ายที่จะได้รับอนุมัติลงทุน CDC จะออก Letter of Non-compliance ให้แก่นักลงทุน พร้อมซึ้งเหตุผลรวมทั้งระบุสิ่งที่ CDC ต้องการเพิ่มเติมเพื่อใช้ในการพิจารณาออก Conditional Registration Certificate ให้นักลงทุนได้รับทราบ แต่ถ้า CDC ไม่ได้ออก Conditional Registration Certificate หรือ Letter of Non-compliance ให้แก่นักลงทุนภายใน 3 วันทำการ จะถือว่าโครงการลงทุนนั้นได้รับ Conditional Registration Certificate โดยอัตโนมัติ

ช่วงที่สอง ภายใน 28 วันทำการ นับจากวันที่ออก Conditional Registration Certificate โดย CDC จะออกใบรับรองการจดทะเบียนขั้นสุดท้าย (Final Registration Certificate) ให้แก่โครงการลงทุนที่ได้รับความเห็นชอบจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ โครงการลงทุนที่ได้รับ Final Registration Certificate สามารถเริ่มดำเนินโครงการลงทุนนั้นได้ทันที

(3) สิทธิประโยชน์ด้านภาษี สาระสำคัญที่เปลี่ยนแปลงไป คือ ช่วงเวลาในการยกเว้นภาษี (Tax Holiday) สำหรับภาษีเงินได้นิติบุคคล (Corporate Income Tax) หรือภาษีกำไร (Profit Tax) กล่าวคือ โครงการ QIP ยังคงได้รับการยกเว้นภาษีฯ อยู่ แต่ระยะเวลาในการยกเว้นมีข้อจำกัดมากขึ้นโดยให้คำนวนจาก Trigger Period + 3 ปี + Priority Period โดยที่ Trigger Period สูงสุดนับจากปีแรกที่กิจการเริ่มมีกำไร หรือ 3 ปีหลังจากที่กิจการเริ่มมีรายได้เป็นครั้งแรก ขึ้นกับช่วงเวลาใดจะถึงก่อน ส่วน Priority Period จะกำหนดไว้ใน Financial Management Law

(เป็นกฎหมายบประมาณประจำปีของกัมพูชา ซึ่งจะกำหนดช่วงเวลาการให้สิทธิประโยชน์ โครงการลงทุนแต่ละประเภทต่างกัน) อย่างไรก็ตาม หลังจากสิ้นสุดช่วงเวลาที่ได้รับการยกเว้นภาษีฯ และนักลงทุนต้องเสียภาษีฯ ในอัตรา 20% สำหรับโครงการลงทุนทั่วไป และ 30% สำหรับโครงการผลิตน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ รวมทั้งการสำรวจทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ ทองคำ และอัญมณี ฯลฯ อย่างไรก็ตามกฎหมายภาษีฉบับใหม่ (Law on the Amendments to the Taxation of the Kingdom of Cambodia as of 6 February 2003) กำหนดให้ยกเว้นโครงการลงทุนที่ได้รับการอนุมัติก่อนกฎหมายการลงทุนฉบับใหม่ประกาศใช้ จะยังคงได้รับการลดหย่อนภาษีฯ 9% เป็นระยะเวลาไม่เกิน 5 ปี นับจากวันที่กฎหมายการลงทุนฉบับใหม่ประกาศใช้

(4) การเข้าที่ดิน

(4.1) สัญญาเช่าระยะยาวไม่ต้องมีข้อจำกัดด้านระยะเวลาในการเช่า

(4.2) สัญญาเช่าระยะสั้นที่มีการกำหนดเวลาในการเช่าไว้ สามารถต่ออายุใหม่ได้ นอกจากนี้ กฎหมายการลงทุนฉบับใหม่ยังอนุญาตให้นักลงทุนสามารถนำที่ดินเป็นหลักประกันในการจดจำของ รวมทั้งสามารถโอนสิทธิ์ในสิ่งหริมทรัพย์และทรัพย์สินส่วนบุคคลที่ปลูกสร้างบนที่ดินแปลงดังกล่าวได้อีกด้วย แต่ต้องไม่เกินกำหนดเวลาในสัญญาเช่าที่ดิน (www.ops.moc.go.th)

กฎหมายหุ้นส่วนบริษัท

Law on Commercial Enterprises หรือกฎหมายหุ้นส่วนบริษัทที่กำหนดนิติสัมพันธ์ และข้อปฏิบัติต่างๆ ขององค์กรธุรกิจ ที่มีระเบียบแบบแผนในลักษณะสากลมากขึ้น ซึ่งผ่านสภาผู้แทนเมื่อวันที่ 26 เมษายน 2548 และมีผลใช้บังคับแล้ว น่าจะมีส่วนช่วยให้นักลงทุนต่างชาติ มั่นใจในการเข้ามาประกอบธุรกิจในกัมพูชามากขึ้น จากความสามารถในการนำหุ้นบริษัทของตนเข้าซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนในตลาดหุ้นที่มีขึ้นในอนาคตได้ ทั้งนี้ กฎหมายได้กำหนดหลักการสำคัญในการจัดตั้งห้างหุ้นส่วนและบริษัทโดยสรุป ดังนี้

(1) ประเภทขององค์กร ได้กำหนดให่องค์กรธุรกิจประกอบด้วย

ห้างหุ้นส่วน หมายถึงนิติบุคคลที่บุคคล 2 คนหรือมากกว่าร่วมกันจัดตั้งขึ้นโดยการจดทะเบียน จำแนกเป็นห้างหุ้นส่วนสามัญ กับห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัท จำกัด หมายถึง นิติบุคคลที่บุคคลตั้งแต่ 1 คนหรือมากกว่าร่วมกันจัดตั้งขึ้นด้วยการจดทะเบียนบริษัทสนับสนุนและข้อบังคับนายทะเบียน จำแนกเป็น Private limited company (ผู้ถือหุ้น 2-30 ราย), Single member private limited company (ผู้ถือหุ้นรายเดียว)

และ Public limited company (ซึ่งนิยามว่าเป็น Limited company ที่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายนี้ให้สามารถออกหุ้นของบริษัทขายแก่สาธารณะ) ทั้งนี้ กฎหมายกำหนดให้บริษัทจะมีสัญชาติกัมพูชาต่อเมื่อ (ก) มีสถานประกอบการและจดทะเบียนที่ตั้งสำนักงานในกัมพูชา และ (ข) มีบุคคลสัญชาติกัมพูชาถือหุ้นของบริษัทเกินกว่าร้อยละ 51 ของหุ้นที่สามารถออกเสีย

ทั้งนี้ กฎหมายระบุการแสดงชื่อห้างฯ หรือบริษัทเป็นอักษรเขมรต้องอยู่เหนือและมีขนาดใหญ่กว่าภาษาอื่น

ธุรกิจต่างชาติ หมายถึง นิติบุคคลที่จดตั้งตามกฎหมายต่างประเทศที่มีสถานประกอบการหรือประกอบธุรกิjin กัมพูชา จำแนกเป็น สำนักงานตัวแทน, สาขา, และบริษัทลูก ทั้งนี้ นิยาม “การประกอบธุรกิจ” หมายถึง การกระทำการอย่างไรอย่างหนึ่ง ดังนี้ (ก) เช่าสำนักงาน หรือพื้นที่ โรงงานเพื่อทำการผลิตหรือให้บริการนานกว่า 1 เดือน หรือ (ข) จ้างบุคคลทำงานให้นานกว่า 1 เดือน หรือ (ค) กระทำการได้โดยที่กฎหมายกัมพูชาอนุญาตแก่นัคนั่งต่างด้าว

(2) ทุน การจดตั้งองค์กรธุรกิจประกอบบริษัทที่ประกอบกิจการทั่วไปต้องมีทุนจดทะเบียนขั้นต่ำ 1,000 USD โดยมีค่าใช้จ่ายในการจดทะเบียนจดตั้งประมาณ 1,000 USD (รวมค่าปัต่องรายปี 1,140,000 เรียล และค่าธรรมเนียมจดทะเบียน 170 USD แล้ว) หากเป็นการประกอบธุรกิจตามกฎหมายเฉพาะ อาจถูกบังคับเรื่องทุนจดทะเบียนขั้นต่ำด้วย เช่น ธนาคารพาณิชย์ ต้องมีทุนจดทะเบียนไม่ต่ำกว่า 13 ล้าน USD ประกันภัย ต้องมีทุนจดทะเบียนไม่ต่ำกว่า 7 ล้าน USD

(3) ความเป็นนิติบุคคล การเปลี่ยนแปลง และการสิ้นสภาพ จะมีผลต่อเมื่อ นายทะเบียนได้รับจดทะเบียน (สำนักงานส่งเสริมการค้าต่างประเทศฯ ณ กรุงพนมเปญ 2549)

การเข้าถึงบริการทางสังคมและทัศนะของคนไทยในประเทศกัมพูชา

(ข้อมูลจากการสำรวจ)

คุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง

คุณลักษณะของตัวอย่างคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศกัมพูชาสรุปได้ดังนี้ (ตารางที่ 5.2)

1. กลุ่มตัวอย่างของการสำรวจเป็นเพศชายร้อยละ 66.3 และเพศหญิงร้อยละ 33.7
2. อายุเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 37.52 ปี โดยผู้ที่มีอายุระหว่าง 30-35 ปี และ 36-40 ปี เป็นตัวอย่างกลุ่มใหญ่ที่สุดที่มีขนาดใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ 26.7 และ 27.7 ตามลำดับ

3. ตัวอย่างกลุ่มใหญ่ที่สุด (41.5%) เป็นผู้ที่อาศัยในประเทศไทยมานานกว่า 5 ปี ขณะที่ผู้มีระยะเวลาอาศัยระหว่าง 3 ถึงน้อยกว่า 5 ปีเป็นตัวอย่างกลุ่มเล็กที่สุด (11.7%)

4. กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ต่อเดือนมากกว่า 40,000 บาทขึ้นไป มีจำนวนมากที่สุดคือ ร้อยละ 40.9 และรายได้ 20,001-40,000 บาท น้อยที่สุด คือ ร้อยละ 23.7

5. ในประเด็นเรื่องการเสียภาษี มีคนไทยจำนวนมากที่เสียภาษีให้กับประเทศไทยเอง คือร้อยละ 29.9 รองลงมาคือเสียภาษีให้กับห้องสองประเทศ ร้อยละ 27.8 และพบว่ามีเพียง ร้อยละ 18.2 ที่เสียภาษีให้กับประเทศไทยเพียงประเทศเดียว

6. กลุ่มตัวอย่างมีภูมิลำเนาในภาคกลางมากที่สุด คือร้อยละ 45.8 และรองลงมาคือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 36.5 กลุ่มตัวอย่างที่มีภูมิลำเนาในภาคใต้มีเพียงร้อยละ 5.4

7. กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คือ ร้อยละ 72.1 มีการศึกษาระดับ ป.วส. หรืออนุปริญญาขึ้นไป ส่วนที่มีการศึกษาต่ำกว่าอนุปริญญามีเพียงร้อยละ 27.9 เท่านั้นจึงน่าจะสรุปได้ว่า ส่วนใหญ่ของคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศไทยมีระดับการศึกษาค่อนข้างสูงและเป็นกลุ่มที่มีทักษะฝีมือและความเชี่ยวชาญในการประกอบอาชีพ

8. กลุ่มตัวอย่างคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศไทยมีสถานภาพโสดมากที่สุด ร้อยละ 45.6 รองลงมาคือสมรสและมีบุตรแล้ว ร้อยละ 31.4 ส่วนผู้ที่มีสถานภาพหย่า-หม้าย และหย่า-หม้ายและมีบุตร มีเพียงร้อยละ 7.4

9. กลุ่มตัวอย่างประกอบอาชีพลูกจ้างเป็นจำนวนมากที่สุด ร้อยละ 76.6 รองลงมาคือเจ้าของกิจการและอาชีพอิสระ ร้อยละ 22.3

10. กลุ่มตัวอย่างประกอบอาชีพในภาคการก่อสร้างจำนวนมากที่สุด คือ ร้อยละ 21.9 รองลงมา คือ ภาคการโรงแร่และร้านอาหาร และการขนส่ง การติดต่อสื่อสารในระดับที่ใกล้เคียงกัน และน้อยที่สุดคือในภาคเกษตร ร้อยละ 0.6

ความตระหนักในสิทธิและหน้าที่

ผลการสำรวจพบว่ากลุ่มตัวอย่างร้อยละ 45.1 มีความรู้เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่เพียงเล็กน้อย กลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่พอสมควรและรู้เป็นอย่างดี ร้อยละ 29.5 กลุ่มตัวอย่างที่ไม่รู้เลยมีร้อยละ 25.5 กล่าวในอีกทางหนึ่งก็คือมากกว่าครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของคนไทยในต่างแดนเพียงเล็กน้อยหรือไม่รู้เลย ด้วยเหตุนี้จึงอาจเป็นสาเหตุให้เกิดข้อหาที่ประณีตว่าคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศไทยมีความตระหนักรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่จำเป็นสำหรับคนต่างด้าวนั้น ประมาณร้อยละ 75.4 ของตัวอย่างมีความรู้เพียงเล็กน้อย

หรือไม่มีความรู้เลย ประมาณร้อยละ 97.6 ของกลุ่มตัวอย่างมีความต้องการที่จะได้รับความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่จำเป็นสำหรับคนต่างด้าวมาก ในทำนองเดียวกันประมาณร้อยละ 98.5 ของกลุ่มตัวอย่างเห็นด้วย หรือเห็นด้วยอย่างยิ่งที่จะต้องมีการจัดอบรมหรือปฐมนิเทศให้กับคนไทยที่เดินทางไปประกอบอาชีพในประเทศไทย (ตารางที่ 5.2)

ตารางที่ 5.1 ลักษณะของตัวอย่างคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศไทย

คุณลักษณะ	จำนวน	ร้อยละ	คุณลักษณะ	จำนวน	ร้อยละ
-----------	-------	--------	-----------	-------	--------

เพศ				การศึกษา		
ชาย	134	66.3	มัธยมศึกษาตอนต้นหรือต่ำกว่า	31	15.2	
หญิง	68	33.7	มัธยมศึกษาตอนปลาย	17	8.3	
			ปวช.	9	4.4	
ช่วงอายุ (อายุเฉลี่ย 37.52 ปี)			ปวส.หรืออนุปริญญา	30	14.7	
29 ปีลงมา	34	17.4	ปริญญาตรี	85	41.7	
30-35 ปี	52	26.7	บัณฑิตวิทยาศาสตร์	32	15.7	
36-40 ปี	54	27.7				
41-45 ปี	19	9.7	สถานภาพสมรส			
46 ปีขึ้นไป	36	18.5	โสด	93	45.6	
ระยะเวลาในการอาศัย (เฉลี่ย 4.8 ปี)			สมรสแล้ว	32	15.7	
น้อยกว่า 1 ปี	44	23.4	สมรสและมีบุตรแล้ว	64	31.4	
1-น้อยกว่า 3 ปี	44	23.4	หย่า-หม้าย	2	1.0	
3-น้อยกว่า 5 ปี	22	11.7	หย่า-หม้ายและมีบุตร	13	6.4	
มากกว่า 5 ปี	78	41.5	อาชีพ			
รายได้ต่อเดือน			เจ้าของกิจการหรืออาชีพอิสระ	45	22.3	
20,000 บาทลงมา	70	35.4	ลูกจ้าง	154	76.6	
20,001-40,000 บาท	47	23.7	เป็นคู่สมรสหรือไม่ได้ทำงาน	2	1.0	
มากกว่า 40,000 บาท	81	40.9	ประเภทกิจการ (กรณีลูกจ้าง)			
การเสียภาษี			ภาคเกษตร	1	0.6	
เสียให้กับประเทศไทย	56		การผลิต	15	8.4	
เสียให้กับประเทศไทยและกัมพูชา	34	29.9	ไฟฟ้า ประปา แก๊ซ	2	1.1	
เสียให้กับสองประเทศไทย	52	18.2	ก่อสร้าง	39	21.9	
ไม่ทราบ	45	27.8	ขายส่ง ขายปลีก บริการซ่อม	26	14.6	
		24.1	โรงเรียน และร้านอาหาร	31	17.4	
ภูมิลำเนา			ขายส่ง โภคภัณฑ์ ติดต่อสื่อสาร	32	18.0	
ภาคเหนือ	25	12.3	ธุรกิจการเงิน	3	1.7	
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	74	36.5	อสังหาริมทรัพย์และให้เช่า	14	7.9	
ภาคกลาง	93	45.8	การศึกษา	3	1.7	
ภาคใต้	11	5.4	บริการสุขภาพและบริการชุมชน	12	6.8	

ตารางที่ 5.2 ความตระหนักในสิทธิและหน้าที่ของคนไทยในประเทศไทยกัมพูชา

ความรู้เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่	จำนวน	ร้อยละ
ไม่รู้เลย	52	25.5
รู้เพียงเล็กน้อย	92	45.1
รู้พอสมควร	56	27.5
รู้เป็นอย่างดี	4	2.0
ความต้องการที่จะได้รับความรู้เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่		
ไม่ต้องการ	6	3.0
ต้องการ	150	73.9
ต้องการอย่างยิ่ง	47	23.2
ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่จำเป็นสำหรับคนต่างด้าว		
ไม่รู้เลย	57	27.9
รู้เพียงเล็กน้อย	97	47.5
รู้พอสมควร	49	24.0
รู้เป็นอย่างดี	1	0.5
ความต้องการที่จะได้รับความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่จำเป็นสำหรับคนต่างด้าว		
ไม่ต้องการ	5	2.5
ต้องการ	138	68.0
ต้องการอย่างยิ่ง	60	29.6
การจัดอบรมหรือปฐมนิเทศเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่		
ไม่เห็นด้วย	3	1.5
เห็นด้วย	146	72.3
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	53	26.2

การใช้บริการด้านที่อยู่อาศัย (ตารางที่ 5.3)

ในประเด็นเรื่องการใช้บริการด้านที่อยู่อาศัยในประเทศไทยมีผู้คนจำนวน 1,000 คน กลุ่มตัวอย่างจำนวนมากถึงร้อยละ 84.3 อาศัยในที่พักที่จัดโดยนายจ้าง รองลงมา คือ มีที่อยู่เป็นของตัวเอง ร้อยละ 9.8 ที่เหลือ คือ กลุ่มที่ต้องเช่าหรืออาศัยกับบุคคลอื่น ๆ สำหรับความคิดเห็นต่อค่าใช้จ่ายด้านที่พักนั้น กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าแพงมากถึงร้อยละ 69.1 และมีความเห็นว่าเหมาะสมแล้ว ร้อยละ 29.3 เพียงร้อยละ 1.6 เท่านั้นที่คิดว่าค่าใช้จ่ายมีราคาถูก

ในการแสวงหาที่พักอาศัยนั้น กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้เช่ามีความเห็นมากกว่าครึ่งว่าที่พักอาศัยนั้นหาได้ไม่ยากนักและหาได่ง่าย ร้อยละ 71.5 ร้อยละ 18.5 ของกลุ่มตัวอย่างเท่านั้นที่คิดว่าการหาที่พักเป็นเรื่องยาก

ในด้านความพึงพอใจต่อสภาพที่พักอาศัยนั้นร้อยละ 78.4 ของกลุ่มตัวอย่างแสดงความพึงพอใจหรือพึงพอใจมากกับสภาพที่พักอาศัย ขณะที่ความพึงพอใจต่อสาธารณูปโภคนั้นร้อยละ 63.3 ของกลุ่มตัวอย่างแสดงความไม่พึงพอใจ โดยเบริยบเทียบแล้วความพึงพอใจด้านที่พักอาศัยมีมากกว่าด้านสาธารณูปโภค

การให้บริการทางการแพทย์ในประเทศไทย (ตารางที่ 5.4)

กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 55.2 ไม่เคยมีประสบการณ์เจ็บป่วยจนต้องพึ่งแพทย์และร้อยละ 44.8 เคยมีประสบการณ์เจ็บป่วยจนต้องพึ่งแพทย์

กลุ่มตัวอย่างที่เคยเจ็บป่วยใช้บริการของสถานพยาบาลของประเทศไทยมากที่สุดคือ ร้อยละ 51.4 รองลงมา คือ สถานพยาบาลเอกชนในประเทศไทยก้มพูชา ร้อยละ 43.2 สำหรับโอกาสการใช้บริการทางการแพทย์หากเจ็บป่วยในครั้งต่อไปนั้น มีเพียงร้อยละ 13.4 เท่านั้นที่คิดว่าจะพึ่งพาบริการทางการแพทย์ของรัฐได้ ความคิดที่จะพึ่งบริการทางการแพทย์ของเอกชนในก้มพูชา มีมากกว่าของรัฐอย่างชัดเจน กล่าวคืออยู่ในระดับถึงร้อยละ 39.9 หรือ คิดเป็น 3 เท่าของความคิดที่จะพึ่งพาบริการของรัฐ

สำหรับกลุ่มที่คิดว่าจะสามารถพึ่งบริการทางการแพทย์ของรัฐและเอกชนในประเทศไทยก้มพูชาได้นั้นให้เหตุผลว่า ‘ได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกับพลเมืองก้มพูชา’ จากการรับบริการจากภาคเอกชนมีมากกว่าจากภาครัฐ แต่สำหรับกลุ่มที่คิดว่าไม่สามารถพึ่งบริการทางการแพทย์ของรัฐและเอกชนในประเทศไทยก้มพูชาได้นั้น ‘มาตรฐานของบริการ’ ‘ราคา’ และ ‘การไม่ได้รับความสะดวก’ เป็นเหตุผลสำคัญที่สุดทั้งในส่วนของบริการจากของรัฐและเอกชนโดยมาตรฐานและความไม่สะดวกเป็นเหตุผลสำคัญของบริการภาครัฐมากกว่าบริการภาคเอกชนแต่ในทางตรงข้าม เหตุผลด้านราคาได้รับการกล่าวอ้างสำหรับบริการภาคเอกชนมากกว่าบริการภาครัฐ

ตารางที่ 5.3 การใช้บริการที่พักอาศัยในประเทศไทย

ประเภทที่พัก	จำนวน	ร้อยละ
เป็นของตนเองหรือครอบครัว	15	9.8

เช่น	55	2.0
นายจ้างจัดให้	129	84.3
อื่น ๆ (อาทิ อาศัยอยู่กับบุคคลอื่น)	6	3.9
ความคิดเห็นด้านค่าใช้จ่ายด้านที่พัก		
แพง	132	69.1
เหมาะสมแล้ว	56	29.3
ถูก	3	1.6
การแสวงหาที่พัก (เฉพาะผู้ที่เช่า)		
หายาก	35	18.5
ไม่ยากนัก	120	63.5
หาได้ง่าย	34	18.0
ความพึงพอใจกับสภาพที่พัก		
ไม่พอใจ	43	21.6
พอใจ	133	66.8
พอใจมาก	23	11.6
ความพึงพอใจกับสาธารณูปโภค		
ไม่พอใจ	126	63.3
พอใจ	70	35.2
พอใจมาก	3	1.5

ตารางที่ 5.4 การใช้บริการทางการแพทย์ในประเทศไทยกัมพูชา

ประสบการณ์เจ็บป่วยจนต้องพึ่งแพทย์	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เคย	111	55.2

เคย	90	44.8
สถานที่ใช้บริการทางการแพทย์		
1. ในประเทศไทย	76	51.4
2. สถานพยาบาลของรัฐในประเทศไทยกัมพูชา	3	2.0
3. สถานพยาบาลเอกชนในประเทศไทยกัมพูชา	64	43.2
4. 1 และ 2	1	0.7
5. 1 และ 3	4	2.7
โอกาสที่จะพึงพาบริการของรัฐหากเจ็บป่วยในครั้งต่อไป		
ได้	25	13.4
ไม่ได้	161	86.6
โอกาสที่จะพึงพาบริการของเอกชนหากเจ็บป่วยในครั้งต่อไป		
ได้	75	39.9
ไม่ได้	113	60.1

โอกาสใช้บริการทางการศึกษา

กลุ่มตัวอย่างเกือบ ร้อยละ 90 ไม่มีความประสงค์จะส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษาระดับพื้นฐาน ในสถานศึกษาของรัฐของประเทศไทยกัมพูชา ขณะที่ ร้อยละ 73.5 ไม่ประสงค์จะส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษาในสถานศึกษาของเอกชน เหตุผลสำคัญที่กลุ่มตัวอย่างไม่ต้องการส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษาทั้งกรณีสถานศึกษาของรัฐและเอกชน คือ มาตรฐานการศึกษาไม่ดีพอ ในการนี้สถานศึกษาของรัฐ เหตุผลรองจากคุณภาพหรือมาตรฐานการศึกษา คือ ขาดความสะอาดวกรและบริการไม่ทั่วถึง และ ราคาแพงเกินไป แต่สำหรับบริการจากสถานศึกษาเอกชนแล้วเหตุผลรองลงมา คือ ราคาแพงเกินไป ขาดความสะอาดและบริการไม่ทั่วถึง

ผู้คิดว่าจะส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษาระดับพื้นฐานในสถานศึกษาของรัฐหรือเอกชนมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นคือ ประมาณร้อยละ 10.6 และ ร้อยละ 26.5 ตามลำดับ เหตุผลของกลุ่มนี้ที่นำมาข้างคือ ได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกับพลเมืองกัมพูชา และคุณภาพการศึกษาดีพอเป็นสำคัญ โดยเปรียบเทียบแล้วคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศไทยกัมพูชา มีความเชื่อว่า สถานศึกษาของเอกชนในประเทศไทยกัมพูชาน่าจะจัดการเรียนการสอนระดับพื้นฐานให้กับบุตรหลานของตนได้ดีกว่าสถานศึกษาของรัฐ (ตารางที่ 5.5)

ตารางที่ 5.5 โอกาสในการใช้บริการการศึกษาของรัฐและเอกชนในประเทศไทยกัมพูชา

ความคิดที่จะส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษาระดับพื้นฐานในสถานศึกษาของรัฐ	จำนวน	ร้อยละ
---	-------	--------

ส่ง		20	10.6
เหตุผล (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)			
ได้รับการปฏิบัติเท่าเทียมกับพลเมืองกัมพูชา	9		
มาตรฐานดีเพียงพอ	5		
ราคาไม่แพง	4		
สะดวกและทั่วถึง	2		
เหตุผลอื่น ๆ	9		
ไม่ส่ง		168	89.4
เหตุผล (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)			
มาตรฐานไม่ดีพอ	138		
ไม่สะดวกและไม่ทั่วถึง	52		
ราคาแพงเกินไป	19		
ได้รับการปฏิบัติไม่เท่าเทียมกับพลเมืองกัมพูชา	11		
เหตุผลอื่น ๆ	28		
ความคิดที่จะส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษาระดับพื้นฐานในสถานศึกษาของเอกชน			
ส่ง		49	26.5
เหตุผล (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)			
มาตรฐานดีเพียงพอ	33		
ได้รับการปฏิบัติเท่าเทียมกับพลเมืองกัมพูชา	9		
สะดวกและทั่วถึง	9		
ราคาไม่แพง	7		
เหตุผลอื่น ๆ	13		
ไม่ส่ง		136	73.5
เหตุผล (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)			
มาตรฐานไม่ดีพอ	83		
ราคาแพงเกินไป	54		
ไม่สะดวกและไม่ทั่วถึง	27		
ได้รับการปฏิบัติไม่เท่าเทียมกับพลเมืองกัมพูชา	3		
เหตุผลอื่น ๆ	22		

การประกอบอาชีพ (ตารางที่ 5.6)

กลุ่มตัวอย่างที่คิดว่าตนเองได้รับโอกาสมากกว่าพลเมืองกัมพูชา มีสูงถึง ร้อยละ 43.5 ซึ่งจำนวนนี้เป็นตัวอย่างกลุ่มใหญ่ที่สุด ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีทัศนะว่าตนเองได้รับโอกาสเท่าเทียม กับพลเมืองกัมพูชาอยู่ในระดับรองลงมา คือ ร้อยละ 37.7 ส่วนที่น้อยที่สุดคือ กลุ่มคิดว่าถูกกีดกัน ร้อยละ 18.8 มีประเด็นที่น่าสังเกตคือ หากรวมจำนวนของสองกลุ่มแรกเข้าด้วยกันแล้วย่อมแสดงให้เห็นว่ากว่า ร้อยละ 80 ของคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศกัมพูชาได้รับสิทธิในการประกอบอาชีพเท่าหรือมากกว่าพลเมืองกัมพูชา

ข้อมูลจากตารางที่ 5.1 แสดงเห็นแล้วว่า ประมาณร้อยละ 60 ของตัวอย่างมีรายได้มากกว่า 20,000 บาทต่อเดือน จำนวนเงินดังกล่าวบวกกับรายได้ที่เพื่อสมควร ด้วยเหตุผลนี้ น่าจะทำให้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 70.9) พอดีหรือพอใจมากต่อรายได้ที่ได้รับต่อเดือน อย่างไรก็ตามปัญหาในการประกอบอาชีพของตัวอย่างคนไทยในประเทศกัมพูชากลุ่มนี้ คือความไม่มั่นคงในงานประมาณ ร้อยละ 61.7

ส่วนผู้ที่มีความมั่นคงและมั่นคงมากในทางอาชีพมีอยู่ประมาณ ร้อยละ 38.3 ของตัวอย่างซึ่งน่าจะเป็นกลุ่มน้อยจ้าง ผู้ประกอบอาชีพอิสระ และบางส่วนของกลุ่มลูกจ้าง กลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้แสดงทัศนะเกี่ยวกับลู่ทางในการประกอบอาชีพในประเทศกัมพูชาว่าโอกาสในการประกอบอาชีพมีมาก โดยประมาณ ร้อยละ 84 คิดว่าลู่ทางในการประกอบอาชีพมีพอสมควรหรือมีมาก มีเพียง ร้อยละ 11.7 เท่านั้นที่มีทัศนะว่าลู่ทางในการประกอบอาชีพมีอยู่น้อย สำหรับอาชีพที่กลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่ามีโอกาสในการสร้างรายได้ในประเทศกัมพูชา 5 อันดับแรก ได้แก่ อาชีพค้าขาย รองลงไป คือ ธุรกิจร้านอาหารไทย อาชีพก่อสร้าง กิจการท่องเที่ยว และบริการรับจ้างตามลำดับ อาชีพต่าง ๆ ที่ได้รับการเสนอว่ามีโอกาสสร้างรายได้ในประเทศกัมพูชา ได้แก่

อาชีพ	จำนวนผู้เสียชีวิต (คน)
1. ค้าขายเครื่องอุปโภค บริโภคทั่วไป	72
2. ธุรกิจร้านอาหารไทย	45
3. ธุรกิจก่อสร้างและค้าขายวัสดุก่อสร้าง	38
4. กิจการห้องเที่ยว	31
5. บริการรับจ้างทั่วไป	18
6. ธุรกิจสารสนเทศ และด้านเทคโนโลยี	17
7. เสร์วิสราย ความงาม สุขภาพ	16
8. ธุรกิจการเกษตร การประมง	14
9. นำเข้า และส่งออก	12
10. โรงแรม ที่พัก	11
11. อุตสาหกรรมโรงงาน	10
12. โรงพยาบาลและธุรกิจด้านการแพทย์	8
13. โรงเรียน สถานศึกษา	7
14. ธุรกิจบันเทิง	7
15. บริการตัดเย็บ ซักวีด	7
16. ธุรกิจขนส่ง	6
17. ธุรกิจที่ดิน อสังหาริมทรัพย์	5
18. ช่างซ่อมยานพาหนะ และงานน้ำย่อยอะไหล่ล้อตread	4
19. บ่อนคาสิโน	4
20. ออกแบบเมือง	3
21. การเงินการธนาคาร	3
22. ธุรกิจผิดกฎหมาย	3
23. งานช่าง-ชื่อไม่	2
24. ร้านรับจัดดอกไม้	2

ตารางที่ 5.6 การประกอบอาชีพในประเทศไทยกัมพูชา

ความเท่าเทียมในการประกอบอาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
ได้รับโอกาสเสมอภ่วงเมืองกัมพูชา	36	18.8
ได้รับโอกาสเท่าเทียมกัน	72	37.7
ได้รับโอกาสมากกว่าภ่วงเมืองกัมพูชา	83	43.5
ลุ่ทางในการประกอบอาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
มีน้อย	23	11.7
มีพอสมควร	121	61.7
มีมาก	52	26.6
ความพึงพอใจในรายได้	จำนวน	ร้อยละ
ยังไม่พึงพอใจ	57	29.1
พอใจ	129	65.8
พอใจมาก	10	5.1
ความมั่นคงในอาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มั่นคง	119	61.7
มั่นคง	68	35.2
มั่นคงมาก	6	3.1

หลักประกันของชีวิต

ด้านโปรแกรมการประกันสุขภาพของกลุ่มลูกจ้างนั้น กลุ่มตัวอย่างได้รับการคุ้มครองจากโปรแกรมที่นายจ้างจัดให้มากที่สุด รองลงไปคือ โปรแกรมประกันสุขภาพที่ทำกับบริษัทเอกชนในประเทศไทย นอกจากนี้ประมาณ ร้อยละ 5.9 “ได้รับการคุ้มครองจากประกันเอกชนในประเทศไทยกัมพูชา มีเพียงส่วนน้อยประมาณ ร้อยละ 2 เท่านั้นที่เป็นผู้ประกันตนกับโปรแกรมการประกันสังคมที่จัดให้โดยรัฐบาลประเทศไทยกัมพูชา

ในส่วนของโปรแกรมการประกันชีวิตนั้น กลุ่มตัวอย่างได้รับการคุ้มครองจากการทำประกันชีวิตกับบริษัทเอกชนในประเทศไทย และโปรแกรมการประกันชีวิตที่จัดให้โดยนายจ้างมาก เป็นอันดับหนึ่งและสองในอัตรา ร้อยละ 44.3 และ 33.5 ตามลำดับ รองลงมา คือ การประกันกับบริษัทเอกชนในประเทศไทยกัมพูชา ร้อยละ 3.9 มีกลุ่มคนไทยเพียง ร้อยละ 1.5 เท่านั้นที่ได้รับการคุ้มครองจากโปรแกรมการประกันชีวิตที่จัดให้โดยรัฐบาลกัมพูชา ดังนั้น กล่าวได้ว่าโปรแกรมสร้างหลักประกันทั้งในด้านสุขภาพและการประกันชีวิต ให้กับคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศไทย

กัมพูชาที่สำคัญ คือ โปรแกรมที่จัดให้โดยนายจ้าง และโปรแกรมที่ทำกับบริษัทเอกชนในประเทศไทย เป็นที่น่าสังเกตว่า กลุ่มตัวอย่างประมาณร้อยละ 14.4 และ 18.2 ไม่ได้รับการคุ้มครองด้านสุขภาพ และการประกันชีวิตจากที่ได้เลย (ตารางที่ 5.7)

ตารางที่ 5.7 โปรแกรมการคุ้มครองความมั่นคงของชีวิตของคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศไทย กัมพูชา

โปรแกรมการประกันสุขภาพ (บุคคลหนึ่งอาจได้รับการคุ้มครองมากกว่า 1 โปรแกรม)	จำนวน	ร้อยละ
โปรแกรมที่จัดโดยนายจ้าง	88	43.6
การประกันกับบริษัทเอกชนในประเทศไทย	80	39.6
อยู่ภายใต้การคุ้มครองของโปรแกรมที่จัดโดยรัฐบาลกัมพูชา	4	2.0
การประกันกับบริษัทเอกชนในประเทศกัมพูชา	12	5.9
ประกันสังคม หรือโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค ในประเทศไทย	6	2.9
ไม่ได้รับการคุ้มครองจากโปรแกรมใดๆ	29	14.4
โปรแกรมการประกันชีวิต (บุคคลหนึ่งอาจได้รับการคุ้มครองมากกว่า 1 โปรแกรม)	จำนวน	ร้อยละ
โปรแกรมที่จัดโดยนายจ้าง	68	33.5
การประกันกับบริษัทเอกชนในประเทศไทย	90	44.3
อยู่ภายใต้การคุ้มครองของโปรแกรมที่จัดโดยรัฐบาลกัมพูชา	3	1.5
การประกันกับบริษัทเอกชนในประเทศกัมพูชา	8	3.9
ไม่ได้รับการคุ้มครองจากโปรแกรมใดๆ	37	18.2

ความคาดหวังในการสร้างหลักประกันทางสังคมจากรัฐบาลไทย
กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นพลเมืองของประเทศไทย มีความคาดหวังการคุ้มครองทางสังคมจากรัฐบาลไทย โดยแยกพิจารณาได้ ดังนี้

1. **ความคาดหวังโดยรวม** ในภาพรวมแล้วพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคาดหวังต่อการสร้างหลักประกันทางสังคมจากรัฐบาลไทยค่อนข้างสูง โดยมีระดับคะแนนเฉลี่ยความคาดหวังโดยรวมอยู่ในระดับ 27.3 คะแนนหรือประมาณร้อยละ 78 จากคะแนนเต็ม ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็นรายละเอียดแต่ละประเด็นได้ดังปรากฏในตารางที่ 5.8

ตารางที่ 5.8 ความคาดหวังในการสร้างหลักประกันทางสังคมของรัฐบาลไทย

อันดับของความคาดหวังทางสังคมจาก รัฐบาลไทย	คะแนนเฉลี่ยของ ความคาดหวัง	ค่าความเบี่ยงเบน มาตรฐาน
1. การให้ความคุ้มครองสิทธิตามกฎหมาย	4.5	0.72
2. การคุ้มครองด้านสุขภาพเช่นเดียวกับผู้ที่ อาศัยอยู่ในประเทศไทย	4.2	0.90
3. การประกันชีวิตโดยรวมเช่นเดียวกับผู้ อาศัยอยู่ในประเทศไทย	4.2	0.94
4. หลักประกันด้านที่อยู่อาศัยเช่นเดียวกับ ผู้ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย	3.7	1.08
5. หลักประกันด้านอาชีพและรายได้เช่นเดียวกับ กับผู้ที่พึ่งอาศัยอยู่ในประเทศไทย	3.6	1.11
6. หลักประกันด้านบำนาญเช่นเดียวกับ ผู้ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย	3.6	1.06
7. หลักประกันด้านการศึกษาบุตรเช่นเดียวกับ กับผู้ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย	3.5	1.02
คะแนนเฉลี่ยรวม	27.3	5.2

2. การเปรียบเทียบความคาดหวังระหว่างกลุ่ม ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบ
คะแนนเฉลี่ยรวมของความคาดหวังในการสร้างการคุ้มครองทางสังคมจากรัฐบาลไทยที่สำคัญ
สรุปได้ ดังต่อไปนี้

2.1 กลุ่มตัวอย่างเพศหญิงมีความคาดหวังการคุ้มครองจากรัฐบาลไทยมากกว่า
เพศชาย (ตารางที่ 5.9ก)

2.2 กลุ่มผู้ที่เสียภาษีให้กับประเทศไทยประเทศเดียวมีความคาดหวังโดยเฉลี่ย
มากที่สุด ในขณะที่กลุ่มที่เสียภาษีให้กับประเทศไทยก็มีเช่นกัน แต่กลุ่มที่เสียภาษีให้กับทั้งประเทศไทย
และกัมพูชา มีคะแนนเฉลี่ยรวมของความคาดหวังรองลงมาตามลำดับ (ตารางที่ 5.9ข)

2.3 กลุ่มผู้มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคใต้มีความคาดหวังโดยเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา
คือกลุ่มผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนผู้มีภูมิลำเนาใน
ภาคกลางมีความคาดหวังโดยเฉลี่ยน้อยที่สุด (ตารางที่ 5.9ค)

2.4 ระดับการคาดหวังของกลุ่มตัวอย่างที่มีระยะเวลาการอาศัยน้อยกว่า 1 ปี และ 5 ปีขึ้นไปเป็นสองกลุ่มที่มีคะแนนความคาดหวังโดยเฉลี่ยสูงที่สุด ส่วนกลุ่มที่มีระดับความคาดหวังรองลงมาคือ ผู้ที่มีระยะเวลาการอาศัย 3 ปี-น้อยกว่า 5 ปี และ 1 ปี - น้อยกว่า 3 ปีตามลำดับ (ตารางที่ 5.9ง)

2.5 กลุ่มตัวอย่างที่เป็นลูกจ้างและผู้ประกอบการคาดหวังการคุ้มครองจากรัฐบาลไทยมากกว่ากลุ่มผู้ประกอบอาชีพอิสระ (ตารางที่ 5.9จ)

ตารางที่ 5.9ก คะแนนเฉลี่ยรวมของระดับความคาดหวังเบรียบเทียบระหว่างกลุ่มตัวอย่างเพศชายกับเพศหญิง

เพศ	คะแนนเฉลี่ยรวมของความคาดหวัง
หญิง	27.6
ชาย	27.1

ตารางที่ 5.9ข คะแนนเฉลี่ยรวมของระดับความคาดหวังเบรียบเทียบตามประเทศที่กลุ่มตัวอย่างจ่ายภาษีให้

ประเทศที่จ่ายภาษีให้	คะแนนเฉลี่ยรวมของความคาดหวัง
ไทย	27.7
กัมพูชา	27.3
ไทยและกัมพูชา	26.8

ตารางที่ 5.9ค คะแนนเฉลี่ยรวมของระดับความคาดหวังเบรียบเทียบตามภูมิลำเนา

ภูมิลำเนา (ภาค)	คะแนนเฉลี่ยรวมของความคาดหวัง
ใต้	27.9
เหนือ	27.8
ตะวันออกเฉียงเหนือ	27.8
กลาง	26.8

ตารางที่ 5.9ง คะแนนเฉลี่ยรวมของระดับความคาดหวังเบรียบเทียบตามระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยกัมพูชา

ระยะเวลาการอาศัย	คะแนนเฉลี่ยรวมของความคาดหวัง
น้อยกว่า 1 ปี	27.9
1 ปี-น้อยกว่า 3 ปี	26.5
3 ปี-น้อยกว่า 5 ปี	27.0
5 ปีขึ้นไป	27.5

ตารางที่ 5.9จ คะแนนเฉลี่ยรวมของระดับความคาดหวังเบรียบเทียบตามอาชีพ

อาชีพ	คะแนนเฉลี่ยรวมของความคาดหวัง
ลูกจ้าง	27.7
ผู้ประกอบการ(นายจ้าง)	27.4
อาชีพอิสระ	26.0

ทัศนะที่สะท้อนโอกาสการสร้างความร่วมมือไทย-กัมพูชา

การสร้างความร่วมมือทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมในอนุภูมิภาคมีความสัมพันธ์กับทัศนะที่ประชากรในอนุภูมิภาคมีต่อกัน ผลการวิจัยพบข้อมูลที่สะท้อนทัศนะของคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศไทยกัมพูชาที่มีต่อประชาชนกัมพูชาและรูปแบบความร่วมมือในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ดังนี้

1. **ทัศนะโดยรวม** (ตารางที่ 5.10) คนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศไทยกัมพูชา มีทัศนะค่อนข้างดีต่อประชาชนกัมพูชา โดยมีระดับคะแนนเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 14.1 หรือคิดเป็นร้อยละ 71.0 ของคะแนนเต็ม (20 คะแนน) คำถามที่เกี่ยวข้องกับการอยู่ร่วมกันอย่างผสجمกลืนของคนไทยและคนกัมพูชา มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด มีประเด็นที่นำเสนอใจเกี่ยวกับข้อคำถามที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชาติกัมพูชาอย่างใหญ่พอก ๆ กับประวัติศาสตร์ชาติไทยและคนกัมพูชา มีเกี่ยวต่อกัน เท่ากับคนไทยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากัน คือ 3.8 คะแนน ท้ายที่สุดกลุ่มที่มีทัศนะว่าจะตั้ง McGran ภายในประเทศไทยกัมพูชา มีคะแนนเฉลี่ยเพียง 2.4 คะแนน

ทัศนะของกลุ่มตัวอย่างต่อความร่วมมือของอนุภูมิภาคอยู่ในระดับใกล้เคียงกันกับประเด็นแรก นั่นคือคะแนนเฉลี่ยรวมอยู่ที่ระดับ 70.8 ของคะแนนเต็ม (25 คะแนน) ในประเด็นย่อย ๆ การศึกษาพบว่า ความต้องการให้ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นไป

ทำนองเดียวกับประชาคมยุโรปมีคะแนนสูงถึง 3.9 คะแนนซึ่งอยู่ในระดับที่สูงสุด และการสร้างสรรค์ความสัมพันธ์มีโอกาสเป็นไปได้หากรัฐบาลตั้งใจจริงกับคนไทยและกัมพูชาจะได้รับประโยชน์จากการร่วมมือเท่าเทียมกันมีระดับคะแนนเฉลี่ยเท่าเทียมกัน ในขณะที่ “การใช้เงินสกุลเดียวกัน” มีคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด โดยมีเพียง 2.5 คะแนน

ตารางที่ 5.10 ทัศนะต่อประชาชนกัมพูชาและต่ออุปแบบความร่วมมือของอนุภูมิภาค

อันดับของทัศนะ	คะแนนเฉลี่ยของทัศนะ	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ทัศนะต่อประชาชนกัมพูชา		
1. คนไทยและคนกัมพูชาสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสมกлемกลืน	4.0	0.72
2. ประวัติศาสตร์ชาติกัมพูชาอยู่ในญี่ปุ่นฯ กับประวัติศาสตร์ชาติไทย	3.8	0.87
3. คนกัมพูชาเมืองเกียรติภูมิมากเท่ากับคนไทย	3.8	0.96
4. ท่านตั้งใจที่จะตั้งกรากในประเทศไทยกัมพูชา	2.4	1.04
คะแนนเฉลี่ยรวม	14.2	2.49
ทัศนะต่อความร่วมมือของอนุภูมิภาค		
1. ต้องการให้ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ-สังคมเป็นไปในทำนองเดียวกับประชาคมยุโรป	3.9	0.94
2. การสร้างสรรค์ความสัมพันธ์มีโอกาสเป็นไปได้หากรัฐบาลตั้งใจจริง	3.8	0.89
3. คนไทยและคนกัมพูชาจะได้รับประโยชน์จากการร่วมมือเท่าเทียมกัน	3.7	0.95
4. ต้องการให้พร้อมเดนไทร-กัมพูชาเปิดเสรี	3.4	1.25
5. ประเทศไทยและประเทศกัมพูชาควรใช้เงินสกุลเดียวกัน	2.5	1.17
คะแนนเฉลี่ยรวม	17.7	3.78

2. การเปรียบเทียบทัศนะที่สั่งท้อนโอกาสการสร้างความร่วมมือในอนุภูมิภาค
การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของทัศนะสรุปความแตกต่างได้ดังต่อไปนี้

2.1 กลุ่มตัวอย่างเพศชายมีคะแนนทัศนะโดยเฉลี่ยทั้งสองด้านสูงกว่าเพศหญิง
เล็กน้อย (ตารางที่ 5.11ก)

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่เสียภาษีให้กับประเทศไทยมีคะแนนทัศนะต่อความร่วมมือของ
ประเทศไทยทัศนะต่อประชาชนก้มพูชาในระดับที่เท่ากัน (14.5) แต่ทัศนะต่อความร่วมมือของ
อนุภูมิภาคผู้ที่เสียภาษีทั้งสองประเทศมีระดับน้อยกว่าเพียงเล็กน้อย (ตารางที่ 5.11ข)

2.3 กลุ่มผู้ที่มีภูมิลำเนาในภาคใต้และภาคกลางมีคะแนนทัศนะโดยเฉลี่ยทั้งสอง
ด้านสูงกว่ากลุ่มนักเรียนภูมิลำเนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ตารางที่ 5.11ค)

2.4 กลุ่มตัวอย่างที่อาศัยในประเทศไทยมีคะแนนพูชาระหว่าง 1 ปี-น้อยกว่า 3 ปี เป็นกลุ่ม
ที่มีคะแนนเฉลี่ยของทัศนะทั้งสองด้านต่ำที่สุด ขณะที่กลุ่มที่อาศัยในประเทศไทยนาน 5 ปี
ขึ้นไปมีทัศนะต่อประชาชนก้มพูชาสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ ส่วนทัศนะต่อความร่วมมือของอนุภูมิภาคนั้น
กลุ่มตัวอย่างที่อาศัยในประเทศไทยนาน 3 ปี-น้อยกว่า 5 ปี เป็นกลุ่มที่มีคะแนนเฉลี่ยใน
ด้านนี้สูงที่สุด (ตารางที่ 5.11ง)

2.5 กลุ่มผู้ประกอบการ (นายจ้าง) เป็นกลุ่มที่มีทัศนะทั้งสองด้านต่ำกว่ากลุ่ม
ลูกจ้าง ขณะที่กลุ่มผู้ประกอบอาชีพอิสระมีทัศนะทั้งสองด้านต่ำที่สุด (ตารางที่ 5.11จ)

ตารางที่ 5.11ก คะแนนเฉลี่ยของทัศนะที่สั่งท้อนโอกาสการสร้างความร่วมมือในอนุภูมิภาค

เปรียบเทียบตามเพศ

เพศ	คะแนนเฉลี่ยของทัศนะต่อ	
	ประชาชนก้มพูชา	ความร่วมมือของอนุภูมิภาค
ชาย	14.2	18.2
หญิง	14.1	16.7

**ตารางที่ 5.11ข คะแนนเฉลี่ยของทัศนะที่สะท้อนโอกาสการสร้างความร่วมมือในอนุภูมิภาค
เปรียบเทียบตามประเทศที่กลุ่มตัวอย่างจ่ายภาษีให้**

ประเทศที่จ่ายภาษีให้	คะแนนเฉลี่ยของทัศนะต่อ	
	ประชาชนกัมพูชา	ความร่วมมือของอนุภูมิภาค
กัมพูชา	14.5	18.0
ไทยและกัมพูชา	14.5	17.6
ไทย	14.0	17.9

**ตารางที่ 5.11ค คะแนนเฉลี่ยของทัศนะที่สะท้อนโอกาสการสร้างความร่วมมือในอนุภูมิภาค
เปรียบเทียบตามภูมิลำเนา**

ภูมิลำเนา (ภาค)	คะแนนเฉลี่ยของทัศนะต่อ	
	ประชาชนกัมพูชา	ความร่วมมือของอนุภูมิภาค
ใต้	14.6	19.1
กลาง	14.2	17.9
อีสาน	14.1	17.0
เหนือ	13.7	17.8

**ตารางที่ 5.11ง คะแนนเฉลี่ยของทัศนะที่สะท้อนโอกาสการสร้างความร่วมมือในอนุภูมิภาค
เปรียบเทียบตามระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในประเทศกัมพูชา**

ระยะเวลาการอาศัย	คะแนนเฉลี่ยของทัศนะต่อ	
	ประชาชนกัมพูชา	ความร่วมมือของอนุภูมิภาค
น้อยกว่า	14.3	17.9
1 ปี-น้อยกว่า 3 ปี	13.6	16.9
3 ปี-น้อยกว่า 5 ปี	14.3	18.3
5 ปีขึ้นไป	14.7	17.7

**ตารางที่ 5.11 จ คะແນນເຂົ້າມື່ອຂອງທັນະທີສະຫຼອນໂກາສກາຮສ້າງຄວາມຮ່ວມມື້ອໃນອຸນຸມົມືການ
ເປົ້າຍບເທິ່ງບຕາມອາຊີພ**

ອາຊີພ	ກະແນນເຂົ້າມື່ອຂອງທັນະຕ່ອ	
	ປະຈາບຸກົມພູ້າ	ຄວາມຮ່ວມມື້ອຂອງອຸນຸມົມືການ
ຜູ້ປະກອບກາງ (ນາຍຈ້າງ)	15.11	18.1
ຊູກຈ້າງ	14.1	17.7
ອາຊີພອີສະວະ	13.5	17.5

ອຸປສຣຄຂອງກາດດໍາຮັບໃຈໃນປະເທດກົມພູ້າ

ໃນທ້າຍທີ່ສຸດຜູ້ວິຈີຍໄດ້ຂອໃຫ້ກລຸ່ມຕົວອຍ່າງຮະບຸບໍ່ມູ້າສຳຄັນຕ່ອງກາດດໍາຮັບໃຈໃນປະເທດ
ກົມພູ້າ ດຳຕອບທີ່ໄດ້ຮັບຈັດລຳດັບໄດ້ ດັ່ງນີ້

ອຸປສຣຄໃນກາດດໍາຮັບໃຈ	ຈຳນວນຜູ້ຕອບ (ຄນ)
1. ສາຂາຮູ່ປົກແລະກາຄນາຄມແພງແລະໄມ່ມີມາຕຽ້ານ	145
2. ປໍ່ມູ້າຄວາມໄມ່ເປັນຮະເບີຍແລະເສົ່າຍຮາພຂອງຮູ້ບາລແລະຄຸນກາພ ຂອງພລເມື່ອງກົມພູ້າ	97
3. ຄຸນກາພແລະສົ່ວສົດກາຮັດປະກາດປະເທດ ໂງເວີຢັນ ໂງພຍາບາລ ອາຫາຮ ທີ່ພັກ ຮາຄາແພງແລະໄມ່ມີມາຕຽ້ານ	80
4. ເຈົ້າໜ້າທີ່ຂອງຮູ້ບາລປະສິທິກາພແລະຄອຮັບປັ້ນ	65
5. ຄວາມປິດປັບປຸງໃນຫຼືກົດແລະກົດປັບປຸງ	47
6. ປໍ່ມູ້າດ້ານກາຮັດປະກາດປະເທດກົມພູ້າ	41
7. ປໍ່ມູ້າດ້ານຄວາມຮູ້ກົມພູ້າແລະຄວາມແຕກຕ່າງຂອງກົມພູ້າ	36
8. ກາຮັດກັນແປ່ງແຍກ ທັນຄຕິທີ່ໄມ່ດີຮ່ວ່າງກັນ	27
9. ຄວາມແຕກຕ່າງດ້ານວັດນອຽມ ພົນບອຽມນີ້ຍືນ ປະເພດ	20
ປະວັດສະຕົງ	
10. ກາຮັດກັນແປ່ງແຍກ ມີຄວາມໜ້າໜ້ອນ	15
11. ຂາດກາຮັດກັນແປ່ງແຍກ ມີຄວາມໜ້າໜ້ອນ	12
12. ປໍ່ມູ້າທາງການເງິນ ດຳເນີນມີຄວາມຜັນຜວນ ດຳເນີນກາງຄູກ	9
13. ປໍ່ມູ້າຂອງສິນຄ້ານໍາເຂົ້າກາຮັດກັນທາງການຄ້າ	7
14. ປໍ່ມູ້າດ້ານກົມປະເທດ ກົມອາກາສ	1

กรณีศึกษา

กรณีลูกจ้างในประเทศไทยกัมพูชา (คุณบุญเลิศ)

คุณบุญเลิศ บ้านเกิดอยู่ที่จังหวัดสุรินทร์ เริ่มทำงานกับคนกัมพูชาในศูนย์อพยพชายแดนไทยกัมพูชาเป็นเวลาหลายปี เมื่อผู้ลี้ภัยเดินทางกลับประเทศไทย คุณบุญเลิศได้สัญญาจ้างงานกับหน่วยงานพัฒนาเอกชนเพื่อทำงานพัฒนาชนบทในประเทศไทยจึงมีโอกาสเข้ามาทำงานในกัมพูชาตั้งแต่ปี พ.ศ.2535

หลังจากหมดสัญญากับหน่วยงานพัฒนาเอกชนแล้ว คุณบุญเลิศได้ทำงานเป็นครูอนุบาลในโรงเรียนนานาชาติซึ่งเป็นงานที่ตนสนใจ และตรงกับวุฒิการศึกษาคุณบุญเลิศถือว่าเป็นงานหลัก และในขณะเดียวกันก็ทำร้านอาหารไทยเป็นงานรอง คุณบุญเลิศทำงานในประเทศไทยกัมพูชาจนถึงปัจจุบัน เป็นเวลา 14 ปีกว่า

โรงเรียนนานาชาติ

โรงเรียนนานาชาติที่ทำงานเปิดมา 10 ปี เป็นโรงเรียนที่พ่อแม่รวมตัวกันปักครองโดยผู้ปักครองของเด็กหลายชาติ (home school) จำกัดอยู่ต่างชาติเข้ามาสอน มีกรรมการบริหาร 7-8 คน มาจากผู้ปักครองของเด็กที่กำลังเรียนอยู่ พอดูกอออกพ่อแม่ก็ออกด้วย เพราะจะนั่ง คนที่อยู่ก็จะขออาสาสมัครพ่อแม่ขึ้นมาดูแลอีกเป็นชุด ๆ โรงเรียนไม่ได้ขอใบอนุญาตจากทางการไม่ขึ้นกับหลักสูตรใด รับเด็กอนุบาลถึง 5 ขวบ การเรียนการสอนขึ้นอยู่กับครูผู้สอน ทางคณะกรรมการแต่ละชุดที่ผ่านมา ได้พยายามปรับปรุงทำให้โรงเรียนมีหลักสูตรอนุบาลที่เป็นที่ยอมรับเวลาเดือนักเรียนไปเข้าโรงเรียนอื่น ๆ โรงเรียนมีเด็กประมาณ 40 คน ห้องละ 20 คน ระยะหลังเปิดรับเด็กอายุต่ำกว่า 2 ขวบด้วย มี 20-30 คน แต่กว่าโรงเรียนจะเปิดรับแค่ 3 ห้อง ๆ หนึ่งประมาณ 20 คน ปัจจุบันมีเดือนักเรียนประมาณ 60 คน

ความคิดเห็นต่อระบบราชการและคุณภาพการศึกษา

จากการทำงานในโรงเรียนอนุบาลนานาชาติ คุณบุญเลิศพบว่าระเบียบของทางการยังไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดทำเบียนเป็นสถานศึกษา ประกอบกับผู้ที่มีคุณวุฒิตามที่ทางการระบุก็ยังไม่มีคุณสมบัติตามที่โรงเรียนต้องการ คุณบุญเลิศเชิญถามดังนี้

“ถ้าจะขอเป็นทางการเคยจะขอมาแล้วครั้งหนึ่งแต่ว่าขั้นตอนมันเยอะมาก ผู้ช่วยครุที่เข้ามาจะต้องจบการศึกษาแบบนี้ ๆ แต่ที่นี่เคยดูแลคนที่เรียนเรื่องการดูแลเด็กของทางรัฐบาลจาก

วิทยาลัยครุ เขาจะมีวิธีการดูแลเด็กที่ใช้อ่านอาจ ตีเด็กบ้างแล้วใช้อ่านอาจด้วย กลุ่มพวงนี้ไม่ได้ภาษาอังกฤษ แต่ถ้าเรารับคนทั่วไปที่ได้ภาษาอังกฤษและก็เคยดูแลเด็กบ้านฝรั่งมา เราจะฝึกง่ายได้คนที่รักเด็กด้วย เพราะฉะนั้นคนนี้จะมีคุณสมบัติที่ดีกว่าที่เราจะรับของรัฐ ถ้าขอนอนญาตว่าจะมีข้อแม้ว่าจะต้องจบอะไร เพราะฉะนั้นรัฐจะไม่มีโอกาสได้ผู้ช่วยที่ดี ก็เลยงดไป จะไม่ขออนุญาต"

การจ้างงาน

การจ้างเป็นอัตราจ้างรายปี แต่ว่าสัญญาจ้างงานเพียงเก้าเดือน เพราะโรงเรียนปิดภาคฤดูร้อน ถ้าสอนภาคฤดูร้อนก็ได้เงินถ้าไม่สอนก็ไม่ได้เงิน เงินเดือน 1,000 เหรียญสหรัฐฯ ต่อเดือนทำงานครึ่งวันก็ถือว่าเป็นรายได้ในระดับที่น่าพอใจ เมื่อก่อนมีวิชาให้มีค่าเครื่องบินทั้งไป-กลับ แต่พอตอนหลังโรงเรียนขยายใหญ่ขึ้น ก็มาตัดค่าวิชาของคุณบุญเลิศแล้วก็มาตัดค่าเดินทางโดยเครื่องบินจากโรงเรียนนี้ อย่างไรก็ตามลักษณะการจ้างงานที่เป็นสัญญาจ้าง คุณบุญเลิศเห็นว่า คนทำงานจะต้องศึกษาสัญญาจ้างให้เรียบร้อย และต้องต่อรองกับนายจ้างเพื่อให้ได้สิทธิ์ที่ตนต้องการ

การทำงานในปัจจุบัน

คุณบุญเลิศยังเป็นครูสอนในโรงเรียนเล็กที่เป็น NGOs มีเงินไม่มาก แต่มีปรัชญาเดียวกับคุณบุญเลิศและทำให้มีเวลาดูแลร้านอาหาร นอกจากนี้คุณบุญเลิศมีแผนจะเปิดห้องที่ร้านอาหารสอนภาษาไทยให้กับเด็กที่นี้ด้วย มีพ่อไทยแม่กัมพูชา พ่อไทยอย่างให้ลูกอ่านออกเขียนไทยได้ก็เข้ามาให้สอน เริ่มช่วงนี้มี 2 คน

การเข้าถึงบริการสุขภาพ

คุณบุญเลิศคุ้นเคยกับชีวิตความเป็นอยู่ในกรุงพนมเปญเมื่อสามถึงความเป็นอยู่และสุขภาพ คุณบุญเลิศชอบบ่ายว่าได้ใช้บริการคลินิกเอกชน และการเดินทางระหว่างประเทศไทยและกัมพูชา มีความสะดวก คุณบุญเลิศก็ยังกลับมาใช้บริการสาธารณสุขที่บ้านเกิด

"เวลาไม่สบายไปหาหมอชาวรัสเซีย ที่คิดค่าวัสดุไม่แพง ครั้งละ 800 บาท ส่วนใหญ่ก็ไม่สบายธรรมดากๆ เป็นโรคผิวน้ำหนึ่งหรือว่าเป็นหวัด แต่ละครั้งที่ไปหาหมอตัวใจเดือด

ตราชອະໄຣด้วยกีรรมแล้วประมาณ 3-4 ครั้ง ค่าใช้จ่ายประมาณ 100 กว่าเหรียญสหรัฐฯ แต่ว่าที่เมืองไทยตราชสุขภาพประจำปีหรือไม่สบายก็ใช้บัตร 30 บาท”

ความประทับใจในประเทศไทยกัมพูชา

คุณบุญเลิศรุสีกนูกพันกับชาวกัมพูชาตั้งแต่ทำงานในศูนย์อพยพ รู้สึกว่าเข้ากับชาวกัมพูชาได้ดี ชีวิตในกัมพูชาถึงแม้จะอยู่ในเมืองหลวง คือ กรุงพนมเปญ แต่ความเป็นอยู่ก็ยังเรียบง่าย คุณบุญเลิศได้อธิบายว่า

“เคยไปอยู่บ้าน 2 เดือนรู้สึกคิดถึงที่นี่ คิดถึงความเรียบง่าย คิดถึงความติดดิน คิดถึงตลาด ที่เป็นคนขอบบลา เข้าไปตลาดก็มีปลาหากหลายให้เลือกผักก็ยังเป็นผักพื้นบ้านก็มีเยอะ เพื่อนที่ทำงานด้วยกันก็อยู่ที่นี่เป็นส่วนใหญ่แล้วก็เลยรู้สึกว่าอยู่ที่นี่จะขอบมากกว่า”

คุณบุญเลิศยังกล่าวถึงอนาคตของตนว่า

“จะทำงานที่นี่ต่อไป ก็คงอยู่ต่อไปคือหากจะมี 2 บ้าน เมืองไทยก็เป็นบ้านแรกที่นี่ก็เป็นบ้านที่สองที่จะไปฯ มาก ไม่เอาบ้านเดียว”

การจ้างงานของบริษัทไทยในกัมพูชา

การสัมภาษณ์ผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ ของบริษัทที่มีบริษัทแม่จากประเทศไทย ปัจจุบันมีลูกจ้างไทยประจำอยู่สำนักงาน 27 คน

ลักษณะการจ้างงาน

การจ้างงานคนไทยมาประจำสำนักงาน ณ กรุงพนมเปญ ลักษณะการจ้างงานเป็นการจ้างประจำโดยลูกจ้างสมัครใจมาประจำที่สำนักงานที่กรุงพนมเปญ ปัจจุบันสำนักงานมีพนักงานคนไทย 27 คน อยู่ในระดับบริหาร ทำงานร่วมกับลูกจ้างชาวกัมพูชาซึ่งจ้างในระดับท้องถิ่น การที่บริษัทสามารถจ้างเจ้าหน้าที่คนไทยได้หลายอัตรา เนื่องจากบริษัทดำเนินการภายใต้กฎหมายการลงทุน ที่สามารถจ้างเจ้าหน้าที่หรือพนักงานต่างด้าวที่มีทักษะพิเศษ ที่ยังไม่สามารถหาได้ทั่วไปในประเทศไทยกัมพูชา

ค่าจ้าง

การจ้างงาน มีการจ้างงานโดยจ่ายเงินเดือนเป็นเงินบาท โดยใช้ฐานเงินเดือนพนักงานเดียวกับบริษัทแม่ที่กรุงเทพ บริษัทจะหักภาษีเงินได้บุคคลธรรมดากลุ่มเดือน เป็นการหักภาษีสรรพากรของประเทศไทย

สวัสดิการ

บริษัทมีค่าเบี้ยเลี้ยง และค่าใช้จ่ายเพิ่มให้แก่พนักงานที่มาประจำการในสำนักงานณ กรุงเทพมหานคร รวมทั้งค่าโทรศัพท์กลับบ้านในประเทศไทย บริษัทได้จัดที่พักโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายให้แก่พนักงานทุกคน รวมทั้งมีบริการซักรีดผ้า และมีรถรับส่งพนักงานระหว่างที่พักและสำนักงานจนถึงเวลา 22.00 น. พนักงานได้รับอนุญาตให้เดินทางกลับบ้านได้เดือนละ 4 ครั้ง

การรักษาพยาบาลเมื่อพนักงานเจ็บป่วย บริษัทจะส่งพนักงานไปรักษาที่คลินิกเอกชนในปัจจุบันมีคลินิกเอกชนที่มีคนไทยเป็นเจ้าของ ซึ่งทำให้ได้รับความสะดวกในการใช้บริการอย่างไรก็ตาม ปัจจุบันการเดินทางไปมาระหว่างประเทศไทยและกัมพูชา มีความรวดเร็วและสะดวก พนักงานส่วนใหญ่จึงนิยม และคุ้นเคยกับการกลับไปใช้บริการทางการแพทย์ในประเทศไทย

สาธารณูปโภค

ในเรื่องการใช้ชีวิตอยู่ในประเทศไทยกัมพูชา น้ำประปาจัดไม่ค่อยสะอาด น้ำมันมีราคาแพงสูงผลให้ค่าไฟราคาสูง ไฟฟ้ามีเชื้ออยู่จำกัด และมีไฟตกเป็นประจำ ค่าใช้จ่ายระหว่างคนท้องถิ่นและคนต่างชาติมีความแตกต่างกัน เช่น ค่าเก็บขยะ คนท้องถิ่นจะจ่ายเดือนละ 5 เหรียญสหรัฐฯ ส่วนคนต่างชาติจะจ่ายเดือนละ 20 เหรียญสหรัฐฯ

สันทนาการ

ในกรุงเทพมหานครจะมีสวนสาธารณะริมแม่น้ำเป็นสถานที่ประชาชน และนักท่องเที่ยวออกมากินเล่น ออกกำลังกายในยามเช้า และยามเย็นถึงค่ำ สวนสถานที่สำหรับออกกำลังกายสนามกีฬา สันทนาการยังมีค่อนข้างจำกัด

สวัสดิภาพ

ความเป็นอยู่โดยทั่วไปมีความปลอดภัยดี อย่างไรก็ตามได้เตือนพนักงาน ว่าไม่ควรไปไหนตามลำพังในเวลาค่ำ และให้ระวังเรื่องการลักขโมยและการฉกชิงวิ่งราว

สถานทูตไทย ณ กรุงพนมเปญ

เมื่อคนไทยมาพำนักอาศัยในต่างแดน สถานที่หนึ่งที่คนไทยจะต้องไปติดต่อ และใช้บริการคือสถานทูตไทยในประเทศนั้น ๆ เมื่อผู้วิจัยสอบถามถึงการติดต่อสถานทูต ผู้จัดการฯ ได้กล่าวว่า

“สถานทูตอยู่ “กில”

“งานวันที่ 5 ธันวาคม เป็นทางการมาก”

คำพูดเหล่านี้อาจบ่งบอกความเป็นราชการ และความเป็นทางการ ซึ่งมีระเบียบ
กฎเกณฑ์ที่เป็นขั้นตอน และคงจะไม่มีความสะดวก และความคล่องตัวในการติดต่อกัน

ทัศนะของคนไทยในกัมพูชา

เมื่อผู้วิจัยเดินทางมาเก็บข้อมูลในประเทศไทย ก็พบว่าได้มีโอกาสพูดคุยกับคนไทย
ที่มาทำงานในกัมพูชาหลายกลุ่มทั้งในกรุงพนมเปญและเมืองเลียมเรียบ ผู้วิจัยได้พบปะและพูดคุย
กับผู้ที่ทำงานในกัมพูชาเกือบ 20 ปี และในทางกลับกันพบหญิงไทยที่เพิ่งแต่งงานกับชาวกัมพูชา
และเดินทางเข้ามาอยู่บ้านสามียังไม่ถึง 2 สัปดาห์ ผู้วิจัยได้รับทราบทัศนะและความคิดเห็นหลาย
ประการของคนไทยในกัมพูชาที่สามารถสรุปได้ดังนี้

การเข้ามาทำงานในประเทศไทยของคนไทย

ประเทศไทยและกัมพูชา มีชายแดนที่ติดต่อกัน การเดินทางไปมาหาสู่ระหว่างคนไทย
และคนไทยจึงมีมาช้านาน สภาพทางการเมืองและเศรษฐกิจของกัมพูชาเป็นองค์ประกอบของ
การเดินทางของคนไทยจำนวนหนึ่งที่เดินทางมาทำงานกับองค์กรช่วยเหลือผู้ลี้ภัยชาวกัมพูชาใน
ขณะที่ประเทศไทยมีภัยสงคราม และเมื่อเหตุการณ์ในประเทศไทยสงบลงชาวกัมพูชา
เดินทางกลับคืนถิ่น ก็ยังมีคนไทยอีกจำนวนหนึ่งที่เห็นเป็นโอกาสในการทำงานในประเทศไทย
โดยส่วนหนึ่งทำงานกับองค์กรที่เข้าไปช่วยเหลือในการฟื้นฟูประเทศไทย และอีกส่วนหนึ่งเข้า
ไปเพื่อประกอบธุรกิจการค้าของตนเอง ตามข้อมูลสถิติของสถานทูตไทย ณ กรุงพนมเปญ พบร่วม
รายชื่อคนไทยที่ลงทะเบียนเพื่อขอใช้สิทธิเลือกตั้งมีเกือบ 500 คน (2548)

ในขณะที่นักธุรกิจไทยในกัมพูชา มีรายชื่อสมาชิกคนไทย 470 คน จาก 140 บริษัท ซึ่งรายชื่อนี้ก็ยังไม่นับรวมผู้ประกอบการรายย่อยที่ไม่มาเป็นสมาชิกสมาคม และผู้ที่ทำงานประเภทอื่น ๆ เช่นองค์กรพัฒนาเอกชน และลูกจ้างบริษัทต่างชาติอื่นที่ไม่ใช่สัญชาติไทย

การคุ้มครองแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย

การคุ้มครองแรงงานต่างด้าวในประเทศไทยยังมีข้อจำกัดอยู่ รัฐบาลกัมพูชา yang ไม่สามารถให้ความคุ้มครองคนต่างด้าวที่ทำงานในประเทศไทยได้ ในขณะเดียวกันคนไทยที่มาทำงานในประเทศไทยที่แตกต่างกันไปตามประเภทที่บริษัทเหล่านั้นตั้งอยู่ได้แก่

1. กลุ่มคนไทยที่เข้ามาทำงานกับบริษัทแม่จากประเทศไทย จะได้รับเงินเดือนและสวัสดิการตามบริษัทแม่ในประเทศไทย

2. กลุ่มคนไทยที่ทำงานกับบริษัทต่างชาติ ได้แก่ จากรัฐโรป จีน สิงคโปร์ เป็นต้น ลักษณะการจ้างงานจะมีความแตกต่างกันไปตามกฎระเบียบของประเทศนั้น ๆ ขณะที่ผู้วิจัยเข้าไปศึกษาข้อมูลในประเทศไทย พบว่าประเด็นการควบกิจการเริ่มมีผลกระทบต่อการจ้างงาน กล่าวคือ การขยายกิจกรรมบริษัทสามารถแปรเปลี่ยนมีผลต่อการจ้างงาน โดยลูกจ้างไทยที่จำมาจากประเทศไทยสามารถกลับไปทำงานในประเทศไทยได้ แต่บริษัทไม่คุ้มครองลูกจ้างคนไทยที่จ้างในประเทศไทย

3. คนไทยรายย่อยที่เป็นลูกจ้างทั่วไป ส่วนมากจะเป็นคนงานมีฝีมือ ค่าแรงสูง คนไทยกลุ่มนี้โดยทั่วไปไม่มีใบอนุญาตทำงาน (Work permit) เนื่องจากใบอนุญาตทำงานเป็นกฎระเบียบใหม่ที่ยังไม่แพร่หลาย จะมีการประกันชีวิตหรือประกันสุขภาพที่ชื่อเอง

ปัญหาการสื่อสาร

ในการทำงานในประเทศไทย ความสามารถในการสื่อสารในท้องถิ่นมีความสำคัญ ในการติดต่อและการทำงานร่วมกัน ถึงแม้ว่าจะมีชาวกัมพูชาที่สามารถพูดภาษาไทยได้บางส่วนเนื่องจากได้รับอิทธิพลของสื่อสารมวลชนไทยที่มีต่อประเทศไทย แต่ก็เป็นความเข้าใจที่ไม่ลึกซึ้ง มีชาวกัมพูชาที่สนใจเรียนพิเศษภาษาไทย เนื่องจากต้องการสื่อสารและทำงานกับคนไทย เช่น เป็นมัคคุเทศก์ที่จังหวัดเสียมเรียบ และบริษัทเอกชนของคนไทยที่ไปลงทุนในประเทศไทย

ความสามารถในการใช้ภาษาท้องถิ่นได้ยอมเป็นประโยชน์ ช่วยให้สามารถติดต่อสื่อสารได้โดยตรง

กฎหมายของประเทศไทย

เมื่อประเทศไทยมีความสนใจในระบบเศรษฐกิจเสรี โดยระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ กัมพูชาได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานระดับนานาชาติหลายแห่งในการร่างกฎหมาย องค์กรที่สำคัญได้แก่ องค์การกองทุนระหว่างประเทศ (IMF), องค์การการค้าโลก (WTO) และ องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) กฎหมายสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการค้า การลงทุน และกฎหมายแรงงานจึงได้รับการยอมรับว่าเป็นไปตามมาตรฐานสากล แต่ด้วยองค์ประกอบหลาย ๆ ประการ ทำให้การบังคับใช้กฎหมายยังไม่เป็นไปตามเจตนาของตนารมณ์ที่ระบุไว้ องค์ประกอบที่เป็นคุปสรุคเหล่านี้ได้แก่

1. ความรู้ความเข้าใจกฎหมาย ยังมีอยู่จำกัด ทั้งในระดับผู้ใช้กฎหมาย และผู้ที่ต้องทำงานกฎหมายเหล่านี้
2. ความชัดเจนของกฎหมาย เช่น ระบบภาษีที่มีรายอัตราก หลายประเภท ยังไม่มีผู้ที่สามารถชี้แจง หรือให้ข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับภาษีได้
 - ในอนุญาตทำงานของคนต่างด้าวยังเป็นเรื่องใหม่ของประเทศไทยและยังมีข้อจำกัดในการบังคับใช้ ในอนุญาตทำงานจะมีระยะเวลาเป็นรายปีตามปฏิทินสากล (ม.ค.-ธ.ค.) ไม่สัมพันธ์กับวิชาเข้าประเทศไทย ในกรณีที่วิชาหมดอายุแต่ใบอนุญาตทำงานไม่หมดอายุ ถือว่าใบอนุญาตทำงานหมดอายุด้วย ต้องต่ออายุทั้งวิชา และใบอนุญาตทำงาน แต่ในกรณีที่ใบอนุญาตทำงานหมดอายุแต่ยังมีวิชา ให้ต่อใบอนุญาตทำงานได้อย่างเดียว
3. ทักษะและประสบการณ์ของเจ้าหน้าที่ยังมีจำกัด
4. ข้าราชการมีรายได้ต่ำ ประมาณเดือนละ 40 เหรียญสหรัฐฯ ซึ่งสูงกว่าเส้นความยากจน (1 เหรียญสหรัฐฯ:วัน) เพียงเล็กน้อย จึงเป็นภาระที่จะขัดการគรรคปั้น

คุณภาพการศึกษา

การศึกษาในประเทศไทยยังมีข้อจำกัดในเรื่องทักษะของบัณฑิต ผู้ประกอบการไทยหลายรายยังไม่พึงพอใจทักษะการทำงานเมื่อจ้างงานชาวกัมพูชาที่เพิ่งจบการศึกษาใหม่ คนหนุ่มสาวเหล่านี้มักขาดทักษะในการทำงาน ทำให้ต้องเพิ่มการสอนทักษะการทำงานด้วยในขณะที่ผู้ประกอบการบางส่วนพบว่าชาวกัมพูชาที่มีความรู้น้อยมีความตั้งใจทำงาน และพร้อมที่จะเรียนรู้งาน

การรวมตัวของคนไทย

การรวมตัวของคนไทยในกัมพูชาเมื่อ 2 กลุ่มด้วยกันคือ การจัดตั้งสมาคมธุรกิจไทยในกัมพูชาที่กรุงพนมเปญเริ่มโดย ท่าน โอมเดช บุนนาค เอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงพนมเปญ ซึ่ง ดำรงตำแหน่งในระหว่าง ปี 2542 นั้น มีวัตถุประสงค์ให้นักธุรกิจไทยได้รับประโยชน์ในการได้รับข้อมูลข่าวสารทางธุรกิจ ทิศทางในการลงทุนทำธุรกิจ อีกทั้งยังเป็นศูนย์รวมในการติดกันระหว่างคนไทยด้วยกันในทางอ้อม ประกอบกับในช่วงเวลาดังกล่าว ประเทศกัมพูชาเมืองน้ำลำ咫นี ประเทศถึง 2 คน การเนื่องในช่วงนั้นค่อนข้างไม่สงบ ทางสถานเอกอัครราชทูตไทย จึงเชิญนักธุรกิจไทยเข้าไปประชุมเพื่อรับฟังสถานการณ์ทุกเดือน

ปัจจุบันสมาคมนักธุรกิจไทยในกัมพูชา มีเว็บไซต์ให้ข้อมูลต่าง ๆ และจดหมายข่าวแก่สมาชิก สมาคมเก็บค่าสมาชิกสามระดับ คือระดับสามัญเป็นหน่วยงานธุรกิจขนาดใหญ่ปีละ 150 เหรียญสหรัฐฯ ขนาดกลางหรือสมาชิกสมทบ 60 เหรียญสหรัฐฯ และสำหรับบุคคลทั่วไป 20 เหรียญสหรัฐฯ

สมาคมยังได้จัดให้มีกิจกรรมพบปะกันระหว่างสมาชิกทุกเดือน ประกอบด้วยกิจกรรมทางวิชาการ เช่นการอบรมเรื่องภาษี เรื่องกฎหมายแรงงาน เป็นต้น และกิจกรรมสังสรรค์ระหว่างสมาชิก ซึ่งการพบปะกันทำให้รับทราบข่าวคราวของคนไทยในกรุงพนมเปญ และสามารถให้ความช่วยเหลือกันในคราวจำเป็น เหตุการณ์ลาจลในกรุงพนมเปญเป็นตัวอย่างหนึ่งที่ทำให้คนไทยตื่นตัว และให้ความช่วยเหลือกัน

ส่วนทางจังหวัดเสียมเรียบที่มีคนไทยทำงานอยู่มากถึงกว่า 200 คน ก็มีการรวมตัวกันอย่างไม่เป็นทางการ คนไทยที่ทำงานในเมืองเสียมเรียบได้ให้ข้อมูล ดังนี้

“ทางชุมชนคนไทยที่นี่เราตั้งขึ้นมากันเอง ไม่มีธุรกิจเข้ามาเกี่ยวข้อง ทุกคนก้มิงานหมด แต่ถ้าเอามาที่นี่เพื่อจะช่วยกัน คือคนไทยจะได้อยู่เป็นกลุ่มเป็นก้อนมีปัญหาจะได้ช่วยกันได้เมื่อว่าเรื่องอะไรก็ตาม” และมีทัศนะเพิ่มเติมว่า

“ชุมชนเป็นชุมชนอุตสาหกรรมอยู่เบื้องจากว่าเรามีความสามารถทดแทนได้ ก็เคยคุยกันอยู่ว่าเป็นไปได้ไหมถ้าเราใช้ชื่อสมาคมนักธุรกิจไทยในพนมเปญแล้วแยกออกจาก เรายังไม่ต้องไปจดทะเบียนเพิ่ม เพราะว่าการจดทะเบียนเพิ่มมันยุ่งยากมาก เพราะว่าถ้าปล่อยให้ชุมชนเป็นอย่างนี้เราเหมือนว่าเราอยู่นอกกฎหมายนั่นคือ ที่มาที่ไปมันค่อนข้างลำบาก คนที่ทำงานที่นี่ทำด้วยใจทำเพื่อให้โรงเรียนให้วัด เงินก็ไม่มี คือรับของบริจาค เอาเสื้อมาขายกัน 5 ชั้นว่าทุกคนจะรวมตัวกันง่ายที่สุดก็คือพร้อมใจกันแล้วงานมาใช้ว่าได้ หมดไปเยอะ เพราะว่าต้องมีค่าโทรศัพท์ค่าเดินทาง ค่ารถ ค่าօห์ไรอิก เราไม่ได้ไปคิดค่าสมาชิกหรือค่าօห์ไรทั้งนั้น”

คนไทยในเมืองเสียมเรียบกับสถานทูตไทยในกรุงพนมเปญ

เมืองเสียมเรียบอยู่ใกล้ชายแดนไทยกับพูชามากกว่ากรุงพนมเปญ คนไทยในเมืองเสียบเรียบจึงรู้สึกว่าไม่ได้รับการดูแลจากสถานทูตเท่าที่ควร

“ความรู้สึกของคนไทยทั้งหมด (ที่เสียมเรียบ) เราไม่ได้รับการดูแลเท่าที่ควร ไม่ว่าการสื่อสาร ข้อมูลข่าวสาร สมมุติว่าอย่างพูร์นี้เหตุการณ์ที่มันจะเกิดขึ้น ข้อมูลมันเพิ่มมาถึงบ่ายวันนี้ สถานทูตไม่ได้เตรียมการล่วงหน้า เราจะมีการแจ้งกันเกือบจะทุกครั้งมันจะเหมือนงานตัวคือจะเกิดขึ้นภายในวันนี้วันพูร์นี้แล้ว เพราะว่าคนไทยเราไม่ได้อยู่ด้วยกันไม่ได้เจอกันทุกวัน ข่าวสารข้อมูลกว่ามันจะไปถึง”

ในขณะที่เมืองเสียมเรียบใกล้ประเทศไทย และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญจึงมีบุคคลสำคัญจากประเทศไทยเดินทางเข้ามายังเมืองเสียมเรียบ คนไทยในเสียมเรียบรู้สึกถึงการทำงานที่ไม่เรียบร้อย และขาดการประสานงานของสถานทูต

“ที่ผ่านมาคราวที่แล้วสถานทูตเหมือนกับว่าโกหกเรา ต้องการจะให้เราเข้ามาช่วยสถานทูต การจัดงานบางครั้งท่านทูตเซ็นเตอร์หนังสือขอให้พากเรามาช่วย พอกไปถึงไม่มีที่นั่งให้แต่ว่าหลอกให้พากเรามา”

“ล่าสุดงานโอดีป บอกว่ารัฐมนตรีจะมาเปิดงานจริง ๆ แล้วท่านไม่ได้มางานนี้เลยนี่คือท่านทูตเซ็นเตอร์เองเลยนะ ไม่ใช่คนอื่นเซ็นเตอร์ ผู้ใดไม่เข้าใจว่าทำไปทำไม่เราเกิดต้องสะท้อนให้เค้าเห็นว่าเราไม่พอใจ คือเรามาทำงานที่นี่ เราทำมาหากิน นี่เชิญเราไปประชุม ค่าใช้จ่ายหละเราต้องทำงานนะ”

คนไทยในเมืองเสียมเรียบยังต้องดูแลกันเอง แม้กระทั้งการแจ้งการตายแก่สถานทูตเพื่อออกใบมรณบัตร เช่น กรณีที่เล่าให้ผู้วิจัยฟังดังนี้

“จริง ๆ แครายงานกงสุล เค้าต้องเดินทางมา แต่ไม่มีมาตรับ แพก่อนออกใบมรณบัตร เพราะว่าจริง ๆ ศพนี้ผูกไม้รู้จักหรอก ตำรวจเข้าบอกผู้ว่าเป็นคนไทยไปปดูเค้าหน่อยนะ คนไทยตายที่นี่ ก็ไปโทรบอกสถานทูต เป็นระดับผู้จัดการ ลูกเมียทำงานที่ฟรังเศสแกซือกแล้วไม่มีใครช่วย ทางตำรวจก็จะเอาเงินค่านมอให้ขีดศพ ดีที่เค้ายังมีเงิน ผูกบูกไม่เอา

ไม่ต้องฉีดจะເອົາຕັ້ງ 120 ເທິງຄູສຫວຼຸບ ດ່ານີ້ດີໃຫ້ຊ່າຍກັນເກີເຂົ້າຮັບໄປທີ່ວັດທິດຕ່ອວັດຮູ້ຈັກຫລວງພ່ອອີກ ຕໍາຮຽນມົກງົ້າຈັກຄາມຈະເອົາໄງ້ຮັບສຖານຫຼຸດຕິດຕ່ອເຈົ້າຍເດົ້າໄດ້ຈະເພົວນີ້ເປົ່າ ສັ່ນໃຫ້ເພັກຕ້ອງເພາ ແຕ່ມື່ນັ້ນສື່ອເດີນທາງອູ້ກໍເລີຍງ່າຍໄໝເປົ່າງວິເລີ່ອງເວລາ ສຖານຫຼຸດນ່າຈະມາກີ່ໄຟ"

ຫັນະຂອງຄນກົມພູ້າຕ່ອຄນໄທ

ຜູ້ຈີຍໄດ້ມີໂຄກສພບປະແລະສນທານກົມພູ້າໃນລັກຜະນະເປັນກຸ່ມແລະເປັນ
ຮາຍບຸຄຄລຫລາຍຄຣັງດ້ວຍກັນ ຜູ້ວ່າມສນທານມີທັ້ງໝໍ້າຮາຊາກາຣ ອາຈາຣຢົມຫາວິທາລີຍ ນັກສຶກໜາ
ຄນທຳການຫລາກຫລາຍາຂື່ຟ ຮວມທັ້ງກຸ່ມສາມາຊີກສຫພາພໂຮງການທອີ່າ ແລະກຸ່ມສາມາຊີກສຫພາພາກາຣ
ທ່ອງເຖິ່ງວ່າ ຂຶ້ງອຸດສາຫກຮ່ວມທັ້ງສອງເປັນອຸດສາຫກຮ່ວມສຳຄັນທີ່ກຳລັງກໍວ່ານໍາ ແລະສາມາດສ້າງຮາຍໄດ້
ໃຫ້ກັບປະເທດກົມພູ້າໄດ້ຍ່າງດີ ຂ້ອສັງເກຕປະກາຮນີ້ດີກຸ່ມຂໍ້າຮາຊາກາຣແລະອາຈາຣຢົມ
ຫາວິທາລີຍທີ່ ຜູ້ຈີຍພບປະເພື່ອແລກເປົ່າຍົນຄວາມຄິດເຫັນຈະມີຕໍ່ແໜ່ງໜ້າທີ່ກາງານສູງ ແຕ່ມີ
ອາຍຸໄໝມາກັນກີ່ໄໝເກີນ 45 ປີ ສ່ວນຄນຫຼຸມສາວທີ່ໄໝພຸດຄຸຍດ້ວຍນັ້ນ ສາມາດແປ່ງໄດ້ 2 ລັກຜະນະຄືອ
ກຸ່ມຜູ້ທີ່ທຳການມານານ ຕັ້ງແຕ່ວັນຈຸ່ນ ມີກາຮສຶກໜາຈຳກັດ ມີປະສບກາຮນົມຈາກກາຮທຳການແລະຈະ
ເຮັນເພີ່ມເຕີມເມື່ອມີໂຄກສ ຮົ້ວໂດຍໄດ້ຮັບໂຄກສຈາກນາຍຈຳຈັງ ດີກຸ່ມໜີ້ຈະເປັນຜູ້ທີ່ຈົບກາຮສຶກໜາ
ຮະດັບອຸດມີສຶກໜາໃນປະເທດ ແລະເຂົ້າທຳການ ຈະໄໝມີທັກໜະໃນກາຮທຳການ ລັກຜະນະກຸ່ມສາມາຊີກສຫພາທີ່
ໄດ້ພບປະຈິງສອດຄລ້ອງກັບຂໍ້ມູນໃນເຮືອງລັກຜະນະປະກາຮທີ່ໄໝລ່າວມາແລ້ວວ່າ ປະເທດກົມພູ້າເປັນ
ປະເທດຂອງຄນຫຼຸມສາວ ແລະ ຂ້ອຈຳກັດຂອງກາຮສຶກໜາທີ່ຍັງໄໝທົ່ວສິ່ງ ຮວມທັ້ງປົ້ນຫາຄຸນພາພຂອງ
ກາຮສຶກໜາກາຮສັນທາທັ້ງໝົດສາມາດສູບໄປໄດ້ໃນປະເດີນດັ່ງນີ້

ຫັນະຈາກອົດືຕ

ຄູ່ສນທານທ່ານໜີ້ມີປະສບກາຮນົມຈາກຄ່າຍຜູ້ລື້ກັຍ ໂດຍເກີດແລະເຕີບໂຕໃຫ້ເວລາໃນວັນເດືອກ
ໃນຄ່າຍອພຍພ ຍັງຈດຈຳບວຮຍາກາສແລະກາຮເລ່າຂານຄື້ນທ່າຮໄທຍທີ່ກະທຳທາຮຸນຕ່ອຜູ້ອພຍພຈາວ
ກົມພູ້າ ແລະກາຮຂໍ້ມູນຜູ້ໜົງສາມາຊີກສຫພາ ຄູ່ສນທານຫລາຍຮາຍຕ່າງຍື່ນຍັ້ນວ່າເຫດຖາກຮນົມໃນຄ່າຍ
ອພຍພວ່າເປັນເວື່ອງທີ່ເກີດຂຶ້ນຈິງ ຂຶ້ງສອດຄລ້ອງກັບຮາຍງານຂອງອົງກົງກາຮຜູ້ລື້ກັຍນານາຫາຕີທີ່ໄໝກາຮ
ສຖານກາຮນົມກາຮໃຊ້ຄວາມຈຸນແຮງຂອງທ່າຮໄທຍໃນຂ່າງເວລາດັ່ງກ່າວ

ຄູ່ສນທານຍັງເລ່າຄື້ນກາຮສື່ອສິນຄ້າໄທຍໃນອົດືຕວ່າ ພ່ອຄ້າໄທຍຂີ້ໂກງແລະເພີ່ມຄວາມ
ກົມພູ້າ ພ່ອຄ້າຄນໄທຍມັກເກົ່າສິນຄ້າດ້ວຍຄຸນພາພ ສິນຄ້າທີ່ໝົດອາຍຸມາຂາຍສາມາຊີກສຫພາ ທຳໃໝ່ສາມາ
ກົມພູ້າໄດ້ຮັບບທເຮືອນແລະຕ້ອງເພີ່ມຄວາມຮັດວັງໃນກາຮສື່ອສິນຄ້າ ຂໍ້ມູນນີ້ສອດຄລ້ອງກັບ

ผลงานวิจัยเรื่องการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา ที่อธิบายถึงการค้าในระยะแรกมีความฉบับจ่ายและเร่ง ตักด่วนผลกำไรวรรษะสัน (วัชรินทร์ ยงศิริ 2547) และสร้างความไม่พอใจแก่รัฐบาลกัมพูชา

ชาติพันธุ์ วัฒนธรรม

คนไทยและคนกัมพูชา มีความคล้ายคลึงกัน คู่สนทนารถายคนกล่าวถึงคนไทยที่มาอยู่ในประเทศไทยกัมพูชาว่า

“คนไทยกลมกลืนกับคนท้องถิ่น”

“คนไทยและคนกัมพูชาสามารถเดียวกัน วัฒนธรรมเดียวกัน”

และเมื่อผู้วิจัยถามถึงความขัดแย้งที่เกิดขึ้น คู่สนทนารถายคนกล่าวว่า

“พื้นของทะเลาะกัน”

คู่สนทนารถายคนยังพูดถึง

“ประวัติศาสตร์ทำให้คนเกลียดกัน”

ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเข้าใจต่อการเรียบเรียงประวัติศาสตร์ของแต่ละชาติ

ทัศนะในปัจจุบัน

คู่สนทนารถายหนึ่งชื่นชมคนไทย และเมืองไทย ในเรื่องการถ่ายทอดความรู้ในการทำงาน และเทคโนโลยีแก่ชาวกัมพูชา คู่สนทนารถายที่เป็นข้าราชการมีความพึงพอใจต่อความร่วมมือของรัฐบาลทั้งสองประเทศ และการเปิดโอกาสให้ข้าราชการกัมพูชาได้ไปอบรม และศึกษาการทำงานที่ประเทศไทย คู่สนทนารถายชื่นชมในความก้าวหน้าของประเทศไทย และความช่วยเหลือจากภาครัฐ และภาคเอกชนไทยที่มีต่อประเทศไทย โดยเฉพาะในเรื่องการศึกษา และการฝึกอบรมวิชาชีพ เช่น การสนับสนุนโรงเรียนเทคนิคไทย-กัมพูชา และเล็งเห็นว่าความร่วมมือเช่นนี้จะช่วยให้เกิดความเข้าใจในการทำงานร่วมกันมากขึ้น ส่วนคู่สนทนารถายที่เป็นคนทำงานที่ทำงานกับนายจ้าง คนไทยได้พูดถึงการทำงานกับนายจ้างคนไทยว่า “มีความยืดหยุ่น” “สอนงาน” “ให้โอกาส” ซึ่งช่วยให้ตนมีประสบการณ์ในการทำงานมากขึ้น

ความไม่เสมอภาค

เมื่อกล่าวถึงเข้ามาทำงานในประเทศไทยกัมพูชา คู่สันทนาหallyคนให้ข้อสังเกตว่า คนไทยเข้ามาทำงานในตำแหน่งที่สูง และได้เงินเดือนมากกว่าคนกัมพูชา คู่สันทนาท่านหนึ่ง กล่าวถึงระเบียบการเข้าประเทศไทยว่า ปัจจุบันคนเวียดนามได้รับรายได้เริ่มต้นไม่ต้องขอวีซ่า แต่ คนกัมพูชาอย่างต้องขอวีซ่าเข้าประเทศไทย คนไทยสามารถใช้เงินบาทในกัมพูชาได้ แต่คนกัมพูชา ไม่สามารถใช้เงินเรียลในประเทศไทยได้ ตลอดจนถึงเรื่องการทำงาน คู่สันทนายังได้กล่าวถึง คนไทยที่เป็นพยาบาลสามารถเข้ามาทำงานในประเทศไทยได้ แต่คนกัมพูชาอย่างไม่สามารถ ทำงานด้านพยาบาลในประเทศไทยได้

ความร่วมมือในภูมิภาค

ในประเด็นความร่วมมือในภูมิภาค มีคู่สันทนาที่เข้าใจข้อจำกัดของประเทศไทยกัมพูชานะใน เรื่องทรัพยากรน้ำเชื้อและสานะทางเศรษฐกิจ คู่สันทนาได้กล่าวว่า

“กัมพูชาไม่อาจมีความเท่าเทียมกับชาติอื่นในภูมิภาคได้ เนื่องจากข้อจำกัดทาง ทรัพยากรน้ำเชื้อและสานะทางเศรษฐกิจ”

คู่สันทนายังได้แสดงทัศนะเพิ่มเติมในเรื่องความร่วมมือว่า

“ความร่วมมือในภูมิภาค ควรจะเกี่ยวของกับการแบ่งปันทรัพยากรและมีความร่วมมือ ที่ไปร่วมใส่”

อภิปรายผล

พื้นฐานความสัมพันธ์

ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่นำเสนอในบทนี้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่มีมาอย่าง ยาวนานระหว่างไทยและกัมพูชา ตั้งแต่อามาจารสุโขทัยแยกตัวออกจากอาณาจักรขอม ไทยมี ความเข้มแข็งมากขึ้นและเผยแพร่ทธิพลในการทำสิ่งครามและครอบครองดินแดนกัมพูชา แต่บางครั้ง เมื่อไทยอ่อนแอ กัมพูชาจึงใช้การศึกโจมตีไทย ความสัมพันธ์โดยการใช้กำลังและครอบครอง ดินแดนระหว่างกัน เป็นลักษณะความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในอดีตในหลายประเทศทั่วโลก นอกจาก การ สู้รบแล้วไทยและกัมพูชาอย่างมีการถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และภาษาแก่กันและ

กัน ประเด็นที่น่าสนใจในความสัมพันธ์ไทยกับพุชานอดีตคือ การบันทึกประวัติศาสตร์ของสองชนชาติในลักษณะชาตินิยมก่อให้เกิดทัศนะที่เป็นอคติและความไม่ไว้วางใจกันในช่วงรุ่นหลัง

ในขณะที่ประเทศไทยมีการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมมากขึ้น ประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม ทำให้เกิดความต้องการที่จะเข้าใจและเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม รวมถึงความต้องการที่จะรักษาและอนุรักษ์มรดกโลกของชาติไทย ดังนั้น ประเทศไทยจึงต้องมีมาตรการที่ชัดเจนและยั่งยืนในการจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ใช่แค่การอนุรักษ์แต่เป็นการสนับสนุนให้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

គុណលក្ខខណະនៃទំនាក់ទំនង

คุณลักษณะของตัวอย่าง จากการเก็บข้อมูลพบว่า ประชากรตัวอย่างส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับสูงเป็นกลุ่มแรงงานที่มีทักษะฝีมือและเชี่ยวชาญ ส่วนใหญ่มาจากภาคกลางและมีสถานะในการทำงานส่วนใหญ่เป็นลูกจ้าง

กลุ่มประชากรตัวอย่างนี้จะหันลักษณะแรงงานไทยในกัมพูชาได้บางส่วน แต่อาจยังไม่ครอบคลุมส่วนเนื่องจากข้อจำกัดของเวลาในการเก็บข้อมูล ส่วนสถานที่เก็บข้อมูลผู้วิจัยเก็บข้อมูลเฉพาะกรุงพนมเปญและเมืองเดียมเรียบ โดยมีการเก็บข้อมูลตามหน่วยงานที่มีคนไทยทำงานเป็นจำนวนมาก อาจเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ได้กลุ่มประชากรตัวอย่างที่เป็นลูกจ้างมากตามมาด้วย

เมื่อผู้วิจัยเริ่มศึกษาข้อมูลสถิติคนไทยที่ทำงานในประเทศไทยก็พบว่ายังไม่มีสถิติที่แน่นอนและถูกต้องทั้งจากทางการไทยและกัมพูชา ทั้งนี้สาเหตุอาจเนื่องมาจากคนไทยสามารถเดินทางเข้าออกประเทศไทยได้หละຍช่องทาง เนื่องจากพร้อมเดินที่ติดต่อกัน ประกอบกับระบบข้อมูลและกฎหมายเกี่ยวกับการทำงานของบุคคลต่างด้าวในกัมพูชาจังเป็นสิ่งใหม่และยังไม่สามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้วิจัยคาดว่า yang มีคนไทยทำงานในลักษณะของผู้ประกอบการรายย่อย และอีกส่วนหนึ่งทำงานกับผู้ประกอบการต่างชาติ ตามข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ คนไทยเหล่านี้อาจมี

สถานะของแรงงานนอกระบบที่ไม่มีความชัดเจนของการได้รับการคุ้มครองสวัสดิการทางสังคม และหน้าที่จะได้รับความสนใจในการศึกษาวิจัยต่อไป

ความรู้ในสิทธิและกฎหมายสำหรับบุคคลต่างด้าว

จากผลการสำรวจกลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่งหนึ่งมีความรู้เกี่ยวกับสิทธิและกฎหมายสำหรับบุคคลต่างด้าวเพียงเล็กน้อย หรือไม่มีรู้เลยและต้องการที่จะได้รับรู้เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของตนเอง แต่ประเด็นนี้ไม่มีผลต่อการยอมรับในการเข้ามาทำงานในประเทศไทยก็ตามพูด ดังที่อธิบายไว้ในเบื้องต้นถึงภาวะสังคมของประเทศไทยก็ตาม พูดได้พัฒนากฎหมายใหม่ภายใต้คำแนะนำขององค์กรที่ให้ความช่วยเหลือจากนานาชาติ ในขณะที่ขาดแคลนบุคลากรที่มีทักษะและขาดระบบที่มีประสิทธิภาพ

คนไทยส่วนใหญ่ในกลุ่มตัวอย่างเป็นลูกจ้างมีทักษะที่เข้ามาในประเทศไทยก็ตามพูดภายใต้กฎหมายการลงทุน และได้รับการดูแลจากนายจ้าง อาจเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้มีได้ศึกษาความรู้เรื่องกฎหมายและสิทธิของตนเองในฐานะบุคคลต่างด้าวเท่าที่ควร

ในขณะที่ผู้วิจัยเข้ามาเก็บข้อมูลในกรุงเทพฯ ผู้วิจัยพบคนไทยกลุ่มนี้กำลังประสบปัญหาการจ้างงาน เนื่องจากการขยายกิจการของบริษัทไทยแก่ต่างชาติ จนทำให้คนไทยกลุ่มนี้เกิดความไม่มั่นคงในการทำงานและเกิดข้อสงสัยในสิทธิทางแรงงานและความคุ้มครองที่ตนพึงได้รับ

การเคลื่อนย้ายของทุนภายในประเทศและสิทธิ์ของคนต่างด้าว ภาระงานก็มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเช่นกันโดยที่รัฐบาลเปลี่ยนกฎระเบียบไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ดังที่อธิบายไว้ในบทที่ 2 รัฐบาลของแต่ละประเทศจึงสมควรที่จะพิจารณาความสอดคล้องของสิทธิและกฎหมายของประเทศไทย ที่จะสามารถให้ความคุ้มครองประชาชนของประเทศและแรงงานต่างด้าวในฐานะที่ทำประযุชน์ให้แก่ประเทศไทยและโลก เพื่อให้สิทธิและกฎหมายเหล่านี้รองรับและเท่าทันการเปลี่ยนแปลงในกระแสโลกที่ได้

ปัญหาการคุ้มครองสิทธิทางสังคมของคนไทย

การพิจารณาปัญหาที่แรงงานต่างด้าวต้องเผชิญ 4 ประเภท (Wai 2000) คือการกดขี่แรงงาน โอกาสการเข้าถึงบริการสังคม การครอบปั้นและปัญหาการยอมรับจากพลเมืองเจ้าของประเทศ ในปัญหา 4 ประการข้างต้น การกดขี่แรงงานไม่ใช้ปัญหาของแรงงานไทย เพราะกลุ่มแรงงานไทยเกือบทั้งหมดเป็นแรงงานมีฝีมือในการทำงานหรือเจ้าของกิจการที่ไปลงทุนในประเทศไทยก็ตามพูด

การเข้าถึงบริการทางสังคมเป็นปัญหาของคนไทยในประเทศไทยกับพูชาด้วยข้อจำกัดของบริการในปริมาณและคุณภาพของบริการของประเทศไทยที่พึงจะผ่านพ้นภาวะสงคราม ซึ่งเป็นที่เข้าใจของแรงงานไทยที่เลือกมาทำงานในประเทศไทย ถึงแม้คนไทยเหล่านี้จะเข้าเมืองอย่างถูกกฎหมาย และส่วนหนึ่งเสียภาษีให้แก่ประเทศไทย เนื่องจากประเทศไทยมีปริมาณและคุณภาพมากและดีพอที่จะให้หลักประกันได้ การศึกษา ข้อมูลกลุ่มตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าคนไทยได้รับความคุ้มครองจากการสวัสดิการจากการประกอบอาชีพโดยนายจ้างเป็นผู้รับผิดชอบเป็นหลักในการคุ้มครองด้านการเจ็บป่วย รองลงมาคือการชี้อ ความคุ้มครองจากการออกอาชีพ และสวัสดิการจากวัฒนธรรมจำนวนน้อยที่สุด

การละเมิดสิทธิในเรื่องของการครอบครัวเป็นปัญหาที่คนไทยในประเทศไทยประสบอยู่ด้วยข้อจำกัดของบุคลากรที่ขาดทักษะและระบบที่ยังไม่มีประสิทธิภาพ ข้อมูลจากการสำรวจคนไทยและคนไทยกับพูชา แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจในปัญหาที่เกิดขึ้นและแหล่งที่มาของปัญหานี้ ตามลำดับที่เกิดจากความช่วยเหลือทางวิชาการจากประเทศไทยในการพัฒนาบุคลากรและระบบการทำงานในกัมพูชา

ส่วนประเด็นในเรื่องการยอมรับจากประชาชนกัมพูชา ผลจากการสำรวจและการสำรวจแสดงให้เห็นถึงการยอมรับคนไทยในกัมพูชาและโอกาสในการทำงานที่มีอยู่มากกว่า พลเมืองกัมพูชาเอง ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่นำเสนอเบื้องต้นในด้านการขาดแคลนแรงงานที่มีฝีมือในประเทศไทย ก็อีกทั้งคนไทยยังมีส่วนในการเป็นผู้ประกอบการและสร้างงานแก่ประชาชนชาว กัมพูชาด้วย

ประเด็นที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือมีคนไทยกลุ่มนี้ที่เดินทางไปทำงานในประเทศไทยด้วยความพร้อมและมีศักยภาพอีกทั้งมีความสามารถที่จะเคลื่อนย้ายตนเองไปทำงานในประเทศไทย ได้ตามกระแสโลกวิวัฒนาดังที่อธิบายไว้ในบทที่ 2 คนไทยกลุ่มนี้ได้รับค่าตอบแทนในการทำงานสูง รวมทั้งสวัสดิการจากการทำงาน หากไม่ได้รับสวัสดิการดังกล่าวก็ยังมีความสามารถในการซื้อบริการจากภาคเอกชนได้ คนไทยกลุ่มนี้มักจะทำงานโดยมีข้อตกลงหรือสัญญาการจ้างงานจากนายจ้าง ซึ่งมีความต้องการการคุ้มครองเพื่อให้สิทธิ์ต่าง ๆ เป็นไปตามสัญญา และต้องการความเป็นธรรมหากมีการเปลี่ยนแปลงสัญญาเกิดขึ้น เมื่อเกณฑ์ชีวิตการทำงานคนไทยเหล่านี้ยังคงต้องการการคุ้มครองสิทธิทางสังคมและยังคงเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีค่าแก่ประเทศไทยอีกด้วย

จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างพบว่า มีคนไทยที่ไม่มีการคุ้มครองทางสุขภาพ 14.8% อีกทั้งยังไม่มีประกันชีวิต 17.9% ถึงแม้ว่าจะมีจำนวนไม่มาก แต่เป็นที่น่าสนใจว่าคนไทยเหล่านี้จะ

ได้รับสิทธิทางสวัสดิการสังคมอย่างไร และเมื่อศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์ผู้วิจัย อนุมานว่าคนไทยกลุ่มนี้น่าจะอยู่ในลักษณะของแรงงานนอกระบบ ดังที่ได้อธิบายไว้ในคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่างข้างต้น

การรวมตัวของคนไทยจากการสัมภาษณ์เป็นโอกาสที่ผู้วิจัยได้สัมผัสกับกลุ่มคนไทยโดยตรงทั้งในกรุงเทพฯ และเมืองเดียวเรียบ การรวมตัวของคนไทยทั้งสองแห่งได้มีส่วนช่วยกันดูแลสวัสดิภาพของคนไทยอย่างไม่เป็นทางการ คนไทยในพนมเปญอาจจะได้เปรียบกว่าผู้ที่อยู่ในเมืองเสียมเรียบ เนื่องจากอยู่ใกล้ชิดและสามารถติดต่อข้าราชการไทยได้โดยง่าย ต่างจากกลุ่มคนไทยที่เสียมเรียบ ข้อมูลเหล่านี้จึงเป็นส่วนหนึ่งของการนำเสนอประเดิมปัญหาและความต้องการของคนไทยต่อราชการไทยได้

การลงทุนด้านเศรษฐกิจและสังคมในประเทศกัมพูชา

ประเทศกัมพูชาได้รับการจัดอันดับด้านการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจในอันดับที่สูงกว่าประเทศไทย ทั้งนี้เนื่องจากความต้องการพื้นที่ดินที่ราคาถูก ห้องน้ำและสาธารณูปโภคที่ขาดแคลน ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัด ทำให้ประเทศไทยต้องหันมาลงทุนในประเทศกัมพูชา ที่มีห้องน้ำและสาธารณูปโภคที่ขาดแคลน ทำให้ประเทศไทยต้องหันมาลงทุนในประเทศกัมพูชา

ประเทศไทยมีโอกาสเข้ามารับสนับสนุนการบูรณะประเทศกัมพูชาตั้งแต่การเปิดประเทศให้นักลงทุนต่างชาติในปี พ.ศ. 2531-2532 ในลักษณะของการลงทุนและแรงงานมีฝีมือในโครงการขนาดใหญ่หลายประเภท เพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค การสื่อสาร โทรคมนาคม ถึงแม่นักลงทุนและผู้ทำงานจะต้องประสบกับปัญหาของระบบที่ไม่ได้มาตรฐานและขาดความโปร่งใส ซึ่งถือว่าเป็นความไม่ลงตัวของโลกวิถีนี้ ลักษณะหนึ่ง รัฐบาลไทยรวมทั้งภาคเอกชนไทยในปัจจุบันได้ให้ความช่วยเหลือกัมพูชามากขึ้นทางด้านวิชาการเพื่อพัฒนาการเกษตร การศึกษา การสาธารณสุข รวมทั้งการพัฒนาสาขาอื่น ๆ เช่น การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ การพัฒนาชนบทและการท่องเที่ยวเป็นต้น

ขณะที่ผู้วิจัยเดินทางเข้าไปเก็บข้อมูลในกรุงเทพฯ ผู้วิจัยได้พบกับเจ้าของกิจการโพลีклиนิกซึ่งเป็นคนไทยที่มีศักยภาพในการรุกใจให้แพทย์ผู้เชี่ยวชาญจากนานาประเทศชาติเข้ามาทำงานเป็นทีมงานเพื่อช่วยพัฒนางานสาธารณสุขในประเทศไทย และยังสามารถจัดเวลาให้ทำงานในคลินิกเพื่อหารายได้ในระยะเวลาหนึ่ง การจ้างงานเช่นนี้ได้รับความสนใจและตอบรับจากแพทย์ชาวต่างประเทศ เพราะต่างถือว่าได้เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย อีกทั้งยังได้ทำงานเพื่อรายได้และช่วยพัฒนาประเทศไทยในโอกาสเดียวกัน ผู้วิจัยยังได้มีโอกาสพบกับทีมงานจาก

โรงพยาบาลบำรุงราษฎร์ที่เข้ามาติดต่อกันมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๔ จึงได้รับการยกย่องว่าเป็น “โรงพยาบาลที่ดีที่สุดในประเทศไทย” ตามผลสำรวจของนิตยสาร “Healthcare Quality Report” ประจำปี พ.ศ. ๒๕๓๘

โอกาสในการลงทุนด้านเศรษฐกิจและสังคมในประเทศไทยก็มีอยู่มาก ในขณะที่ประเทศไทยมีความต้องการที่จะให้เกิดความรู้สึกถึงการครอบงำทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมอีกด้วย แต่สิ่งเดียวที่ให้เกิดความร่วมมือของประชาชนในประเทศไทยเพื่อนบ้าน และความเป็นประชาคมโลก

โอกาสของความร่วมมือไทยกับพม่า

ประวัติศาสตร์ของไทยและกัมพูชาแม้ว่าจะมีข้อดีเยี่ยมที่ก่อให้เกิดความรู้สึกที่เห็นอกหักหรือความคิดตามลักษณะความเป็นเจ้า (ดูบทที่ 2) แต่ข้อมูลจากการสำรวจและการสนทนากลุ่มกับคนไทยและคนกัมพูชา ผู้วิจัยเชื่อว่า�ังมีโอกาสในการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศทั้งสองคนไทยในประเทศไทยและคนกัมพูชาสามารถอยู่ร่วมกันอย่างผสมกลมกลืน คนไทยให้ความเคารพในเกียรติภูมิและประวัติศาสตร์ของประเทศไทยกัมพูชา อีกทั้งยังมีทัศนะที่ต้องการให้ความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ-สังคมเป็นไปในทำนองเดียวกับประชาคมยุโรป (ตารางที่ 5.9) จากการสนทนา�ังพบว่าคนกัมพูชาชื่นชมในความซื่อสัตย์อิทธิพลทางการที่ช่วยพัฒนาบุคลากรและระบบงานในกัมพูชา และได้ให้ข้อเสนอต่อความร่วมมือโดยให้มีการแบ่งปันทรัพยากรและความ碧ร่องใส

บทที่ 6

ผลการสำรวจเชิงเปรียบเทียบ

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะเปรียบเทียบให้เห็นถึงสิทธิทางสังคม ความคาดหวังต่อความร่วมมือในรูปแบบอนุภูมิภาคและประเด็นอื่น ๆ ของคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศลาวและกัมพูชา ข้อมูลจากการเปรียบเทียบจะช่วยให้ผู้อ่านทราบถึงความแตกต่างหรือคล้ายคลึงของผลการวิจัยจากประเทศทั้งสองซึ่งจะชื่อมโยงถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหาซึ่งจะกล่าวในบทสุดท้าย

ความตระหนักในสิทธิหน้าที่และกฎหมาย

การเปรียบเทียบข้อมูลเกี่ยวกับความตระหนักในสิทธิและหน้าที่ระหว่างพลเมืองไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศทั้งสอง สรุปได้สองประการดังนี้ (ตารางที่ 6.1)

1. คนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศลาวมีความรู้เกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ของคนไทยในประเทศนั้น ๆ และมีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของบุคคลต่างด้าวมากกว่า คนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศกัมพูชาค่อนข้างชัดเจน ดังจะเห็นได้จากร้อยละของผู้ที่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับสิทธิหน้าที่และกฎหมายที่จำเป็นของกลุ่มตัวอย่างในประเทศกัมพูชาสูงกว่า กลุ่มตัวอย่างในประเทศลาว ในทางตรงข้ามร้อยละของผู้มีความรู้พอกลุ่มตัวอย่างในประเทศกัมพูชาและรู้เป็นอย่างดีของกลุ่มตัวอย่างในประเทศลาว

2. ทั้ง ๆ ที่คนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศกัมพูชา มีความรู้ในสองประเด็นซึ่งตันน้อยกว่าคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศลาวแต่กลับแสดงความต้องการที่จะได้รับความรู้ด้านกฎหมายและสิทธิหน้าที่น้อยกว่า ในทำนองเดียวกันที่กลุ่มตัวอย่างในประเทศกัมพูชาแสดงความต้องการที่จะให้จัดการอบรมหรือปฐมนิเทศในเรื่องเหล่านี้น้อยกว่ากลุ่มตัวอย่างในประเทศลาว

การใช้บริการด้านที่พักอาศัย

**ข้อสรุปจากการเปรียบเทียบการวิเคราะห์ข้อมูลด้านการใช้บริการด้านที่พักอาศัย คือ¹
(ตารางที่ 6.2)**

1. กลุ่มตัวอย่างในประเทศไทยก้มพูชา มีอัตราของเป็นเจ้าของที่พัก การเช่า และการอาศัยในสถานที่พักของนายจ้างสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างในประเทศไทย ในทางตรงข้ามอัตราของการพักอาศัยอยู่กับบุคคลอื่นกลับต่ำกว่ากลุ่มตัวอย่างในประเทศไทยอย่างชัดเจน
2. กลุ่มตัวอย่างในประเทศไทยก้มพูชาต้องเสียค่าใช้จ่ายด้านที่พักอาศัยโดยเฉลี่ยแพงกว่า กลุ่มตัวอย่างในประเทศไทยมาก ด้วยเหตุนี้จึงทำให้อัตราของผู้ที่คิดว่าค่าใช้จ่ายด้านที่พักอาศัย 'แพงกว่า' ในประเทศไทยก้มพูชาสูงกว่าในประเทศไทยอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตามการหาที่พักในประเทศไทยก้มพูชาดูจะกระทำได้ยากกว่าในประเทศไทยเล็กน้อย
3. คนไทยที่ประกอบอาชีพในก้มพูชาเพียงพอใจกับสภาพที่พักมากกว่าคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศไทย ปัญหาสำคัญของกลุ่มตัวอย่างในประเทศไทยก้มพูชาคือความพึงพอใจต่อสาธารณูปโภคซึ่งอัตราของผู้ไม่เพียงพอใจต่อสาธารณูปโภคในกลุ่มตัวอย่างจากประเทศไทยก้มพูชา มีมากกว่ากลุ่มตัวอย่างจากประเทศไทยอย่างชัดเจน

ตารางที่ 6.1 ความตระหนักในสิทธิและหน้าที่ที่ประกอบอาชีพของคนไทยในประเทศไทยและกัมพูชา

ประเด็นเปรียบเทียบ	ลาว		กัมพูชา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ความรู้เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่				
ไม่รู้เลย	25	12.2	52	25.5
รู้เพียงเล็กน้อย	89	43.4	92	45.1
รู้พอสมควร	77	37.6	56	27.5
รู้เป็นอย่างดี	14	6.8	4	2.0
ความต้องการที่จะได้รับความรู้เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่				
ไม่ต้องการ	1	0.5	6	2.9
ต้องการ	123	60.0	150	73.9
ต้องการอย่างยิ่ง	81	39.5	47	23.2

ตารางที่

6.1

(ต่อ)

ประเด็นเปรียบเทียบ	ลาว		กัมพูชา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่จำเป็นสำหรับคนต่างด้าว				
ไม่รู้เลย	27	13.2	57	27.9
รู้เพียงเล็กน้อย	93	45.4	97	47.5
รู้พอสมควร	74	36.1	49	24.0
รู้เป็นอย่างดี	11	5.4	1	0.5
ความต้องการที่จะได้รับความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่จำเป็นสำหรับคนต่างด้าว				
ไม่ต้องการ	2	1.0	5	2.5
ต้องการ	120	59.1	138	67.9
ต้องการอย่างยิ่ง	81	39.9	60	29.6
การจัดอบรมหรือปฐมนิเทศเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่				
ไม่เห็นด้วย	2	0.9	3	1.5
เห็นด้วย	132	65.1	146	72.3
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	69	33.9	53	26.2

ตารางที่ 6.2 การใช้บริการที่พักอาศัยของคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศลาวและกัมพูชา

ประเด็นเปรียบเทียบ	ลาว		กัมพูชา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ประเภทของที่พัก				
เป็นของตนเองหรือครอบครัว	9	4.4	15	7.3
เช่า	47	22.9	55	26.8
นายจ้างจัดให้	122	59.5	129	62.9
อื่นๆ (อาทิ อาศัยอยู่กับบุคคลอื่น)	27	13.2	6	2.9
ความคิดเห็นด้านค่าใช้จ่ายด้านที่พัก (เฉพาะผู้ที่เช่า)				
แพง	22	53.7	132	69.1
เหมาะสมแล้ว	18	43.9	56	29.3
ถูก	1	2.4	3	1.6
การแสวงหาที่พัก (เฉพาะผู้ที่เช่า)				
หายาก	7	17.1	35	18.5
ไม่ยากนัก	29	70.7	120	63.5
หาได้ง่าย	5	12.2	34	18.0
ความพึงพอใจกับสภาพที่พัก				
ไม่พอใจ	50	24.5	43	21.6
พอใจ	143	70.1	133	66.8
พอใจมาก	11	5.4	23	11.6
ความพึงพอใจกับสาธารณูปโภค				
ไม่พอใจ	60	29.3	126	63.3
พอใจ	138	67.3	70	35.2
พอใจมาก	7	3.4	3	1.5

การใช้บริการทางการแพทย์

ข้อมูลจากการเปรียบเทียบแสดงให้เห็นว่าอัตราการเจ็บป่วยของกลุ่มตัวอย่างในประเทศกัมพูชาต่ำกว่ากลุ่มตัวอย่างในประเทศลาวประมาณ 4% เมื่อว่าส่วนใหญ่ของกลุ่มตัวอย่างในประเทศกัมพูชาอย่างคงต้องอาศัยบริการทางแพทย์ในประเทศไทยท่านองเดียวกับกลุ่มตัวอย่างในประเทศลาว แต่การพึ่งพาบริการทางการแพทย์ในประเทศไทยของคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศกัมพูชาน้อยกว่าคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศลาว

ความแตกต่างที่ชัดเจนที่สุด คือ การใช้บริการทางการแพทย์ของเอกชนของกลุ่มตัวอย่างในประเทศกัมพูชาซึ่งมีมากกว่ากลุ่มตัวอย่างในประเทศลาวเกือบ 25% ส่วนการใช้บริการของรัฐของกลุ่มตัวอย่างทั้งสองประเทศอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกัน ตามมาเกี่ยวกับโอกาสการใช้บริการสำหรับการเจ็บป่วยในครั้งต่อไปยืนยันให้เห็นว่าคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศกัมพูชาจำเป็นหรือสามารถ(หรือจำเป็นต้อง)พึ่งพาสถานรักษาพยาบาลของเอกชนได้มากกว่า คนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศลาวอย่างชัดเจน (39.9% เปรียบเทียบกันเพียง 15.5%) (ตารางที่ 6.3)

โอกาสการใช้บริการการศึกษา

เมื่อว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ในทั้งสองประเทศไม่คิดที่จะส่งบุตร-หลานเข้ารับการศึกษาขั้นพื้นฐานในประเทศลาวและกัมพูชา แต่การเปรียบเทียบแสดงผลสรุปที่สำคัญ คือ กลุ่มตัวอย่างในประเทศกัมพูชาไม่มีโอกาสที่จะส่งบุตร-หลานเข้ารับการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งในสถานศึกษาของรัฐและโดยเฉพาะของเอกชนในประเทศนั้นมากกว่ากลุ่มตัวอย่างในประเทศลาว (ตารางที่ 6.4) ผลการศึกษาในประเด็นนี้เป็นไปในลักษณะเดียวกับบริการทางการแพทย์ที่กล่าวมาก่อนหน้านี้

การประกอบอาชีพ

ตารางที่ 6.5 แสดงให้เห็นว่าคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศกัมพูชาถูกกีดกันทางอาชีพน้อยกว่าคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศลาว นอกจากนั้นระดับความแตกต่างระหว่างอัตราผู้ที่ได้รับโอกาสมากกว่ากับผู้ได้รับโอกาสน้อยกว่าผลเมื่อห้องถินในประเทศกัมพูชาอย่างสูง และต่ำกว่าประเทศลาวอย่างชัดเจนตามลำดับ

ตารางที่ 6.3 การใช้บริการทางการแพทย์ของคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศไทยและกัมพูชา

ประเด็นเบริยบเทียบ	ลาว		กัมพูชา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ประสบการณ์เจ็บป่วยจนต้องพึ่งแพทย์				
ไม่เคย	96	51.3	111	55.2
เคย	91	48.7	90	44.8
สถานที่ใช้บริการทางการแพทย์				
1. ในประเทศไทย	58	63.7	76	51.4
2. สถานพยาบาลของรัฐในประเทศไทยที่อาศัยอยู่	3	3.3	3	2.0
3. สถานพยาบาลเอกชนในประเทศไทยที่อาศัยอยู่	14	15.4	64	43.2
4. 1 และ 2	2	2.2	1	0.7
5. 1 และ 3	11	12.1	4	2.7
6. 2 และ 3	1	1.1	-	-
7. 1 และ 2 และ 3	2	2.2	-	-
โอกาสที่จะพึงพาบริการของรัฐในประเทศไทยที่อาศัยอยู่หากเจ็บป่วยในครั้งต่อไป				
ได้	31	16.4	25	13.4
ไม่ได้	158	83.6	161	86.6
โอกาสที่จะพึงพาบริการของเอกชนในประเทศไทยที่อาศัยอยู่หากเจ็บป่วยในครั้งต่อไป				
ได้	30	15.5	75	39.9
ไม่ได้	163	84.5	113	60.1

ตารางที่ 6.4 โอกาสการใช้บริการการศึกษาของคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศลาวและกัมพูชา

ประเด็นเปรียบเทียบ	ลาว		กัมพูชา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ความคิดที่จะส่งบุตร-หลานเข้ารับการศึกษา ระดับพื้นฐานในสถานศึกษาของรัฐใน ประเทศนั้น				
ส่ง	12	6.2	20	10.6
เหตุผล (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)				
มาตราฐานดีพอ	7		5	
ราคาไม่แพง	3		4	
สะดวกและทั่วถึง	3		2	
ได้รับการปฏิบัติเท่าเทียมกับพลเมืองลาว	1		9	
เหตุผลอื่น ๆ	3		9	
ไม่ส่ง				
เหตุผล (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	181	93.8	168	89.4
มาตราฐานไม่ดีพอ	155		138	
ไม่สะดวกและไม่ทั่วถึง	66		52	
ราคาแพงเกินไป	8		19	
ได้รับการปฏิบัติไม่เท่าเทียมกับพลเมืองลาว	8		11	
เหตุผลอื่น ๆ	10		28	
ความคิดที่จะส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษาระดับ พื้นฐานในสถานศึกษาของเอกชนในประเทศนั้น				
ส่ง	16	8.4	49	26.5
เหตุผล (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)				
มาตราฐานดีพอ	10		33	
ราคาไม่แพง	5		7	
สะดวกและทั่วถึง	3		9	
ได้รับการปฏิบัติเท่าเทียมกับพลเมืองลาว	2		9	
เหตุผลอื่น ๆ	5		13	
ไม่ส่ง	174	91.6	136	73.5
เหตุผล (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)				
มาตราฐานไม่ดีพอ	146		83	
ไม่สะดวกและไม่ทั่วถึง	62		27	
ราคาแพงเกินไป	16		54	
ได้รับการปฏิบัติไม่เท่าเทียมกับพลเมืองลาว	8		3	
เหตุผลอื่น ๆ	11		22	

กลุ่มตัวอย่างในประเทศกัมพูชาประเมินโอกาสหรือลู่ทางในการประกอบอาชีพในระดับที่มากกว่ากลุ่มตัวอย่างในประเทศลาวเล็กน้อย ขณะที่ผู้ประกอบอาชีพในประเทศกัมพูชารู้สึกมั่นคงในอาชีพมากกว่าผู้ประกอบอาชีพในประเทศลาวเล็กน้อย แต่กลับมีความพึงพอใจในรายได้น้อยกว่า

สำหรับลู่ทางในการประกอบอาชีพที่ระบุโดยกลุ่มตัวอย่างจากทั้งสองประเทศที่มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลจากความพร้อมของทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่

1. กลุ่มธุรกิจการเกษตรที่การระบุจากตัวอย่างในประเทศลาวนี้มากกว่าในประเทศกัมพูชา
2. งานซ่อมและงานซ่อมซึ่งถูกระบุในประเทศลาวมากกว่าในประเทศกัมพูชา
3. ธุรกิจที่ไม่ถูกระบุในประเทศกัมพูชา ได้แก่ เหมืองแร่และอุตสาหกรรมแร่ แอปรูปไม้และจำหน่ายเฟอร์นิเจอร์ และธุรกิจเงินฝอนและเช่าซื้อ
4. ส่วนธุรกิจที่ถูกระบุเฉพาะในประเทศกัมพูชาเท่านั้น ได้แก่ คาสิโน โรงเรียน สถานพยาบาล และที่ดิน อสังหาริมทรัพย์

ตารางที่	6.5	การประกอบอาชีพในประเทศลาวและกัมพูชา			
ประเด็นเปรียบเทียบ		ลาว		กัมพูชา	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ความเท่าเทียมในการประกอบอาชีพ					
ได้รับโอกาสสนับสนุนกว่าเพลเมืองในประเทศนั้น	61	30.5	36	18.8	
ได้รับโอกาสเท่าเทียมกัน	85	42.5	72	37.7	
ได้รับโอกาสมากกว่าเพลเมืองในประเทศนั้น	54	27.0	83	43.5	
ลู่ทางในการประกอบอาชีพในประเทศนั้น					
มีน้อย	29	14.9	23	11.7	
มีพอสมควร	125	64.1	121	61.7	
มีมาก	41	21.0	52	26.5	

ตารางที่	6.5	ลาว		กัมพูชา	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ความพึงพอใจในรายได้					
ยังไม่พึงพอใจ	47	23.4	57	29.1	
พอใจ	140	69.7	129	65.8	
พอใจมาก	14	7.0	10	5.1	
ความมั่นคงในอาชีพ					
ไม่มั่นคง	138	67.6	119	61.7	
มั่นคง	62	30.4	68	35.2	
มั่นคงมาก	4	2.0	6	3.1	

หลักประกันของชีวิต

ในเชิงเบรียบเทียบแล้ว (ตารางที่ 6.6) การสร้างหลักประกันในชีวิตของแรงงานและผู้ประกอบการชาวไทยในประเทศทั้งสองทั้งในด้านหลักประกันสุขภาพและการประกันชีวิตแตกต่างกัน ผลสรุปคงคล้ายคลึงกับการวิเคราะห์ก่อนหน้านี้คือ กลุ่มตัวอย่างในประเทศกัมพูชาต้องพึ่งพาโปรแกรมที่จัดโดยนายจ้างมากกว่ากลุ่มตัวอย่างในประเทศลาว ขณะที่อัตราการซื้อการคุ้มครองจากบริษัทประกันในประเทศไทยของกลุ่มตัวอย่างในประเทศสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างในประเทศกัมพูชาโดยเฉพาะในด้านหลักประกันด้านสุขภาพ

ส่วนการอาศัยหลักประกันจากโปรแกรมที่จัดโดยรัฐของกลุ่มตัวอย่างในทั้งสองประเทศ มีอัตราน้อยมาก แต่อัตราของผู้ที่ไม่ได้รับการคุ้มครองจากโปรแกรมใด ๆ โดยเฉพาะในด้านหลักประกันด้านสุขภาพของกลุ่มตัวอย่างในประเทศกัมพูชาต่างจากกลุ่มตัวอย่างในประเทศลาว ส่วนน้อยของกลุ่มตัวอย่างในทั้งสองประเทศอยู่ภายใต้โปรแกรมการคุ้มครองของประเทศไทย คันได้แก่การประกันสังคมหรือโปรแกรม 30 บาทรักษากุโกรค

ตารางที่ 6.6 โปรแกรมการคุ้มครองความมั่นคงของชีวิตของคนไทยที่ประกอบอาชีพใน
ประเทศลาวและกัมพูชา

ประเด็นเปรียบเทียบ	ลาว		กัมพูชา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
โปรแกรมการประกันสุขภาพ (บุคคลหนึ่งอาจได้รับการคุ้มครองมากกว่า 1 โปรแกรม)				
- โปรแกรมที่จัดโดยนายจ้าง	83	36.1	93	40.6
- การประกันกับบริษัทเอกชนในประเทศไทย	107	46.5	80	34.9
- อยู่ภายใต้การคุ้มครองของโปรแกรมที่จัดโดยรัฐบาลของประเทศไทย	8	3.5	4	1.7
- การประกันกับบริษัทเอกชนในประเทศไทย	7	3.0	12	5.2
- ประกันสังคม หรือโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรคในประเทศไทย	7	3.0	6	2.7
- ไม่ได้รับการคุ้มครองจากโปรแกรมใด ๆ	18	7.8	34	14.8
โปรแกรมการประกันชีวิต (บุคคลหนึ่งอาจได้รับการคุ้มครองมากกว่า 1 โปรแกรม)				
- โปรแกรมที่จัดโดยนายจ้าง	69	31.9	68	33.0
- การประกันกับบริษัทเอกชนในประเทศไทย	105	48.6	90	43.7
- อยู่ภายใต้การคุ้มครองของโปรแกรมที่จัดโดยรัฐบาลของประเทศไทย	2	0.9	3	1.5
- การประกันกับบริษัทเอกชนในประเทศไทย	7	3.2	8	3.9
- ประกันสังคมในประเทศไทย	6	2.8	-	-
- ไม่ได้รับการคุ้มครองจากโปรแกรมใด ๆ	27	12.5	37	17.9

ความคาดหวังในการสร้างหลักประกันทางสังคมของรัฐบาลไทย

โดยรวมแล้ว คนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศก้มพูชาคาดหวังจากรัฐบาลไทยในการสร้างหลักประกันทางสังคมน้อยกว่าคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศลาว อย่างไรก็ตาม ความหลากหลายในความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในประเทศก้มพูชาไม่มากกว่ากลุ่มตัวอย่างในประเทศลาว

มีเพียงการคาดหวังด้านการให้ความคุ้มครองสิทธิตามกฎหมายเพียงประเด็นเดียวที่กลุ่มตัวอย่างในประเทศก้มพูชาได้คะแนนเฉลี่ยมากกว่ากลุ่มตัวอย่างในประเทศลาว ส่วนคะแนนเฉลี่ยของความคาดหวังที่เหลืออีก 6 ประเด็นนั้น กลุ่มตัวอย่างในประเทศก้มพูชาได้รับเท่ากันหรือน้อยกว่ากลุ่มตัวอย่างในประเทศลาว (ตารางที่ 6.7)

ทัศนะที่สะท้อนโอกาสการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ

1. ทัศนะต่อผลเมืองท่องถิน โดยรวมแล้ว คนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศลาว มีทัศนะต่อกันล้าวดีกว่าทัศนะของคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศก้มพูชา มีต่อคนก้มพูชา มีเพียงประเด็นเดียว คือ การยอมรับในประวัติศาสตร์เท่านั้นที่กลุ่มตัวอย่างในประเทศก้มพูชา มีทัศนะที่ดีกว่า (ตารางที่ 6.8)

2. ทัศนะต่อความร่วมมือระหว่างประเทศ ทำนองเดียวกับในข้อที่ 1 ที่ทัศนะต่อความร่วมมือระหว่างประเทศในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของอนุภูมิภาคของกลุ่มตัวอย่างในประเทศลาวดีกว่าทัศนะของกลุ่มตัวอย่างในประเทศก้มพูชาทุกประเด็น ยกเว้นเพียงด้านความต้องการให้ความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ-สังคม มีลักษณะเดียวกับประเทศญี่ปุ่นที่ตัวอย่างหั้งสองกลุ่ม มีคะแนนเฉลี่ยของทัศนะเท่ากัน อย่างไรก็ตามความหลากหลายของทัศนะของตัวอย่างในประเทศก้มพูชาที่สะท้อนจากค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน มีมากกว่ากลุ่มตัวอย่างในประเทศลาว เช่นเดียวกับที่ได้กล่าวมาแล้ว (ตารางที่ 6.8)

**ตารางที่ 6.7 ความคาดหวังในการสร้างหลักประกันทางสังคมของรัฐบาลไทยของคนไทย
ที่ประกอบอาชีพในประเทศไทยและกัมพูชา**

ประเด็นเปรียบเทียบ	ลาว		กัมพูชา	
	คะแนนเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน	คะแนนเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
1. การให้ความคุ้มครองสิทธิตามกฎหมาย	4.3	0.74	4.5	0.73
2. การประกันชีวิตโดยรวม เช่น เดียว กับผู้ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย	4.2	0.80	4.2	0.95
3. การคุ้มครองด้านสุขภาพ เช่น เดียว กับผู้ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย	4.2	0.84	4.2	0.91
4. หลักประกันด้านที่อยู่อาศัย เช่น เดียว กับผู้ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย	4.0	0.86	3.7	1.1
5. หลักประกันด้านอาชีพ และรายได้ เช่นเดียว กับผู้ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย	3.9	0.88	3.6	1.1
6. หลักประกันด้านบ้าน眷เช่นเดียว กับผู้ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย	3.8	0.92	3.6	1.1
7. หลักประกันด้านการศึกษาบุตร เช่นเดียว กับผู้ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย	3.7	0.92	3.5	1.0
คะแนนเฉลี่ยรวม	28.0	4.49	27.33	5.2

**ตารางที่ 6.8 ทัศนะต่อประชาชนเจ้าของประเทศและต่อรูปแบบความร่วมมือระหว่างประเทศ
ของคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศลาวและกัมพูชา**

ประเด็นเปรียบเทียบ	ลาว		กัมพูชา	
	คะแนนเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน	คะแนนเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ทัศนะต่อประชาชนในประเทศนี้				
1. คนไทยและคนลาวหรือกัมพูชาสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างผสมกลมกลืน	4.3	0.7	4.1	0.7
2. คนลาวหรือกัมพูชาไม่เกี่ยวติดกันมากเท่ากับคนไทย	3.9	0.8	3.8	0.9
3. ประวัติศาสตร์ชาติลาวหรือกัมพูชาอย่างใหญ่พอ ๆ กับประวัติศาสตร์ชาติไทย	3.7	0.8	3.9	0.9
4. ท่านตั้งใจที่จะตั้งรากฐานในประเทศนี้	2.6	0.9	2.5	1.0
คะแนนเฉลี่ยรวม	14.5	2.6	14.2	2.5
ทัศนะต่อความร่วมมือระหว่างประเทศ				
1. ต้องการให้พร้อมเดนระหว่างประเทศควรเปิดเสรี	3.9(8)	0.9	3.5	1.3
2. ต้องการให้ความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ-สังคมเป็นไปในทำนองเดียวกับประเทศญี่ปุ่น	3.9(7)	0.7	3.9	0.9
3. การสร้างสรรค์ความสัมพันธ์มีโอกาสเป็นไปได้หากรัฐบาลตั้งใจอย่างจริงจัง	3.9(3)	0.8	3.8	0.9
4. ทั้งคนไทยและคนลาวหรือกัมพูชาจะได้รับประโยชน์จากความร่วมมือเท่าเทียมกัน	3.8	0.8	3.7	0.9
5. ประเทศไทยและลาวหรือกัมพูชาควรใช้เงินสกุลเดียวกัน	2.9	1.0	2.6	1.2
คะแนนเฉลี่ยรวม	18.9	3.8	17.6	3.8

อุปสรรคของการดำเนินชีพ

อุปสรรคของการดำเนินชีพในประเทศกัมพูชาและลาวสามารถจัดกลุ่มได้ในทำนองเดียวกัน (ยกเว้นปัญหาด้านการสื่อสารทางภาษาเท่านั้นที่พบเฉพาะในประเทศกัมพูชา) อย่างไรก็ตามกลุ่มตัวอย่างในประเทศทั้งสองของเผชิญกับอุปสรรคเหล่านี้ในระดับที่แตกต่างกันไป การเผชิญกับอุปสรรคเหล่านี้จำแนกเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มที่กลุ่มตัวอย่างในประเทศกัมพูชาต้องเผชิญมากกว่ากลุ่มตัวอย่างในประเทศลาว ซึ่งแสดงด้วยเครื่องหมาย(+) ในช่องสุดท้าย และอุปสรรคที่กลุ่มตัวอย่างในประเทศลาวต้องเผชิญมากกว่ากลุ่มตัวอย่างในประเทศกัมพูชาซึ่งแสดงด้วยเครื่องหมาย(-) ในช่องสุดท้าย การวิเคราะห์ดังกล่าวสรุปตามกลุ่มและลำดับความมากน้อยที่กลุ่มตัวอย่างในแต่ละประเทศต้องเผชิญมากกว่าอีกประเทศหนึ่งดังตารางที่ 6.9

ตารางที่ 6.9 อุปสรรคในการดำเนินชีพของผู้ประกอบอาชีพในประเทศลาวและกัมพูชา

อุปสรรคสำคัญในการดำเนินชีพ	จำนวนผู้ตอบ ในประเทศไทย (คน)		ผลต่างของ จำนวนผู้ตอบ
	กัมพูชา	ลาว	
อุปสรรคที่กลุ่มตัวอย่างในประเทศกัมพูชาต้องเผชิญมากกว่า			
1. ปัญหาการสื่อสารทางภาษา	41	-	+41
2. ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	47	6	+41
3. ความไม่เป็นระเบียบและเสถียรภาพทางการเมือง	97	60	+37
4. สาธารณูปโภคไม่ได้มาตรฐาน	145	117	+28
5. ความแตกต่างด้านวัฒนธรรม	20	5	+15
6. ขาดการเข้าใจใส่ใจรักษาบาลไทย	12	3	+9

ตารางที่	6.9	(ต่อ)		
		จำนวนผู้ตอบ ในประเทศ (คน)		ผลต่างของ จำนวนผู้ตอบ
	1 กัมพูชา	2 ลาว	1-2	
อุปสรรคสำคัญในการดำรงชีพ				
อุปสรรคที่กลุ่มตัวอย่างในประเทศไทยต้องเผชิญมากกว่า				
1. สิ่งสังคมไม่ได้มาตรฐานและราคาแพง	80	171	-91	
2. กวழ�性ไม่ซัดเจนแตกต่างจากของประเทศไทย	36	83	-47	
3. ค่าเงินผันผวนและราคากูก	9	29	-20	
4. เจ้าหน้าที่รัฐทำงานไม่มีประสิทธิภาพและคอร์ปชั่น	65	84	-19	
5. ภาษีแพงและซ้ำซ้อน	15	33	-18	
6. การกีดกัน แบ่งแยก และหัศนคติไม่ดีต่อกัน	27	36	-9	
7. มีคู่แข่งทางการค้า	7	15	-8	
อุปสรรคที่กลุ่มตัวอย่างในทั้งสองประเทศเผชิญเท่ากัน				
1. ปัญหาด้านกฎหมาย-กฎหมายอาชญากรรม	1	1	0	

การอภิปรายผล

ความตระหนักในกฎหมายและสิทธิมน้ำที่

ผลการศึกษาที่พับประเด็นนี้ คือ ระดับของการตระหนักร่วมกันในสิทธิ มน้ำที่ และกฎหมายที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพของคน(ต่างด้าว)ไทยในประเทศไทยมีมากกว่าคนไทย ในประเทศไทยกัมพูชาน่าจะมีเหตุผลสำคัญเกี่ยวนี้องกับอุปสรรคด้านภาษา เนื่องจากคนไทยและคนไทยสามารถสื่อสารทางภาษาโดยเฉพาะทางคำพูดได้โดยมีอุปสรรคโน้มถ่ายกว่าการสื่อสารกับคนกัมพูชามาก ดังนั้นโอกาสที่กลุ่มตัวอย่างจะรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิ มน้ำที่ และกฎหมายที่จำเป็นผ่านสื่อมวลชนและสื่อบุคคลประเภทต่าง ๆ จึงมากกว่ากลุ่มตัวอย่างในประเทศไทยกัมพูชา

เหตุผลประการที่สองน่าจะเป็นเพราะคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศไทยไม่เห็นความสำคัญในเรื่องนี้มากเท่ากับคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศไทย เหตุผลนี้สะท้อนจากการแสดงออกถึงความกระตือรือร้นที่จะได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ของกลุ่มตัวอย่างในประเทศไทย

กัมพูชา มีน้อยกว่ากลุ่มตัวอย่างในประเทศลาว (ตารางที่ 6.1) นอกจากนั้นจำนวนของผู้ที่ระบุว่า เรื่องนี้เป็นคุปสรrocต่อการดำรงชีวิตก็น้อยกว่าเช่นกัน (ตารางที่ 6.9)

คำอธิบายอีกประการหนึ่ง คือ กลุ่มตัวอย่างในประเทศกัมพูชาซึ่งมีสัดส่วนของผู้มีภูมิลำเนาจากภาคกลาง และมีระดับการศึกษาสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างในประเทศลาวอย่างชัดเจน คาดหวังว่าการดูแลด้านสิทธิและหน้าที่ และการคุ้มครองทางกฎหมายเป็นเรื่องที่รัฐบาลไทยต้องจัดให้มากกว่ากลุ่มตัวอย่างในประเทศลาว ดังจะเห็นได้จากตารางที่ 6.7 ซึ่งการให้ความคุ้มครองทางกฎหมาย เป็นการคาดหวังเพียงด้านเดียวที่ก่อให้เกิดกลุ่มตัวอย่างในประเทศเขมรได้คะแนนเฉลี่ย สูงกว่ากลุ่มตัวอย่างในประเทศลาว ทำนองเดียวกันที่จำนวนผู้ระบุว่า ‘ขาดการเอาใจใส่จากรัฐบาลไทย’ เป็นคุปสรrocต่อการดำรงชีพของกลุ่มตัวอย่างในประเทศเขมรมากกว่าเช่นกัน (ตารางที่ 6.9)

การคุ้มครองทางสังคม

โดยภาพรวมแล้วการได้รับการคุ้มครองทางสังคมหรือการให้ได้มาซึ่งสิทธิสวัสดิการ ของผู้ประกอบอาชีพในสองประเทศแตกต่างกัน ดังสรุปให้เห็นในตารางที่ 6.10 คำถามคืออะไร คือคำอธิบายของข้อดัชนพบที่นี่

ตารางที่ 6.10 รูปแบบของการคุ้มครองทางสังคมที่ผู้ประกอบอาชีพในประเทศไทยและกัมพูชาได้รับ

แหล่งของการให้ความคุ้มครองทางสังคมในภาพรวม	เบริยบเทียบระดับของการได้รับการคุ้มครองของผู้ประกอบอาชีพในประเทศ	
	ลาว	กัมพูชา
- โปรแกรมจากรัฐที่อาศัยอยู่ในฐานะบุคคลต่างด้าว	น้อยกว่า	น้อย
- โปรแกรมจากภาคธุรกิจในรัฐที่อาศัยอยู่ในฐานะบุคคลต่างด้าว	น้อยกว่า	มากกว่า
- โปรแกรมของนายจ้างที่รัฐที่อาศัยอยู่ในฐานะบุคคลต่างด้าว	มาก	มากกว่าเล็กน้อย
- โปรแกรมจากภาคธุรกิจในประเทศไทย	มากกว่า (โดยเฉพาะด้านสุขภาพ)	น้อยกว่า
- โปรแกรมจากรัฐบาลไทย	น้อย	มากกว่า
- ต้องพึ่งพาตนเองหรือไม่ได้รับการคุ้มครองสังคม	น้อยกว่า	
โดย		

คำอธิบายของปรากฏการณ์ในตารางที่ 6.10 น่าจะเกี่ยวข้องกับเหตุผลอย่างน้อย⁴ ประการ ดังนี้

1. สภาพทางภูมิศาสตร์ ดังได้กล่าวไว้ในบทที่ 4 แล้วว่าเมืองสำคัญ ๆ ที่เป็นแหล่งศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของลาวซึ่งมีชาวต่างชาติรวมทั้งคนไทยอาศัยอยู่มากตั้งอยู่ใกล้กับพรมแดนไทย ด้วยเหตุนี้การเดินทางข้ามพรมแดนกลับมาใช้บริการทางผ่านไทยภายใต้การคุ้มครองของโปรแกรมภาคเอกชนในประเทศไทยจึงสะดวกกว่าผู้ประกอบอาชีพในประเทศกัมพูชา

2. คุณภาพของสวัสดิการที่จัดโดยภาคเอกชน จากข้อมูลการสำรวจเมื่อเหตุผลที่จะเชื่อได้ว่าคุณภาพของสวัสดิการที่จัดโดยภาคเอกชนในประเทศไทยจึงไม่ดีกว่าด้านที่พักอาศัย (ความพึงพอใจในตารางที่ 6.2) ด้านการศึกษา และสาธารณสุข (ตารางที่ 6.3 และ 6.4) น่าจะดีกว่าในประเทศไทย ที่สำคัญตารางที่ 6.9 ยังแสดงให้เห็นว่าการระบุว่า “สวัสดิการสังคมไม่ได้มาตรฐานและมีราคาแพง” ของกลุ่มตัวอย่างในประเทศไทยยังน้อยกว่ากลุ่มตัวอย่างในประเทศไทยอย่างชัดเจน ด้วยเหตุนี้อัตราการใช้สวัสดิการที่จัดโดยภาคเอกชนของคนไทยในประเทศไทยจึงมากกว่ากรณีในประเทศไทย

3. ฐานะทางเศรษฐกิจ เหตุผลที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ กลุ่มตัวอย่างในประเทศไทยมีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่ากลุ่มตัวอย่างในประเทศไทยดังจะเห็นได้ว่าสัดส่วนของผู้มีรายได้ 40,000 บาทต่อเดือนในกลุ่มแรกอยู่ในระดับประมาณ 41% เปรียบเทียบกันเพียง 14% ในกลุ่มหลัง ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผู้ประกอบอาชีพในประเทศไทยมีความสามารถที่จะใช้สวัสดิการที่จัดโดยภาคเอกชนหรือเลือกที่จะพึ่งตนเองโดยไม่ใช้อาชญากรรมใด ๆ มากกว่าผู้ประกอบอาชีพในประเทศไทย

4. ประเภทกิจการ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นลูกจ้างในทั้งสองประเทศต้องพึ่งพาสวัสดิการที่จัดโดยนายจ้าง แต่ระดับการพึ่งพาของลูกจ้างในประเทศไทยมีมากกว่าลูกจ้างในประเทศไทย คำอธิบายในประเด็นนี้น่าจะเกี่ยวข้องกับความแตกต่างของประเภทกิจการในประเทศทั้งสองสัดส่วนของประเภทกิจการในประเทศไทยที่อยู่ในระดับสูงกว่าในประเทศไทย คือ ภาคการเกษตร-เหมืองแร่ การก่อสร้าง และขายส่ง-ขายปลีก-บริการซ่อม เป็นที่ทราบกันดีว่ากิจการเหล่านี้มักมีการจัดสวัสดิการให้กับลูกจ้างน้อยกว่ากิจการประเภทอุตสาหกรรมผลิต โรงเรມขนาดใหญ่-โกลด์สินค้า-ติดต่อสื่อสาร อสังหาริมทรัพย์ และบริการสุขภาพ-บริการชุมชนซึ่งมีสัดส่วนมากกว่าในประเทศไทย

5. คุณภาพของสวัสดิการที่จัดโดยรัฐ ระดับการใช้สวัสดิการที่จัดโดยรัฐบาลลาวและกัมพูชาอยู่ในระดับต่ำเป็นเพราะคุณภาพของสวัสดิการภาครัฐยังขาดมาตรฐาน ประกอบกับกลุ่มตัวอย่างในทั้งสองประเทศนี้ทางเลือกที่ดีกว่า คือ การอาศัยการคุ้มครองจากโปรแกรมภาค

เอกชนในประเทศไทย สวัสดิการที่จัดโดยนายจ้าง และสวัสดิการที่จัดโดยภาคเอกชนในประเทศไทย นั้นตามที่กล่าวมาแล้ว ดังนั้นจึงไม่จำเป็นต้องพึงพาสวัสดิการสังคมของรัฐในประเทศไทยทั้งสอง

6. ขอบเขตความคุ้มครองของสวัสดิการที่จัดโดยรัฐบาลไทย เนื่องจากขอบเขต

การให้การคุ้มครองของการประกันสังคมและโปรแกรม 30 บาทวิชาชีวศึกษาไม่ได้ครอบคลุม ถึงผลเมืองไทยที่ทำงานในประเทศอื่น ดังนั้นจึงมีกลุ่มตัวอย่างในทั้งสองประเทศเพียงส่วนน้อย เท่านั้นที่มีสถานภาพเป็นผู้ประกันตน หรือครอบครองบัตรประกันสุขภาพซึ่งในทางปฏิบัติแล้ว อาจจะมีปัญหาการใช้สิทธิในทางปฏิบัติ บุคคลเหล่านี้ส่วนหนึ่งคงเป็นลูกจ้างที่มีสิทธิทางสังคม ประเภทนี้อยู่ก่อนที่จะถูกสงไปทำงานในประเทศไทยและกัมพูชา

การแบ่งแยกกีดกัน

การคั่นพบที่นำเสนอเจอกับประเด็นหนึ่ง คือ ปัญหาด้านการกีดกันซึ่งถือเป็นสำคัญ ของการศึกษาด้านสิทธิมนุษยชน สิทธิพลเมือง และสิทธิทางสังคม ลิ่งที่พูด คือ คนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศไทยกัมพูชาต้องเผชิญปัญหาน้อยกว่าคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศไทย ข้อสรุปนี้ได้จากการข้อมูลที่เปรียบเทียบด้านความคิดของผู้ที่จะใช้บริการด้านการศึกษาของรัฐและเอกชน(ตารางที่ 6.4) ความเท่าเทียมในการประกอบอาชีพ (ตารางที่ 6.5) และอุปสรรคสำคัญ ของการดำรงชีวิตด้านการกีดกัน แบ่งแยก และทศนคติไม่ดีต่อกัน (ตารางที่ 6.9) การที่ถูกแบ่งแยกกีดกันน้อยกว่าอาจจะเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้คนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศไทยกัมพูชากระตือรือร้นในด้านสิทธิน้อยกว่าคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศไทยดังที่กล่าวมาแล้ว ในข้อที่ 1

ข้อคั่นพบนี้ยกแก่การหาคำอธิบาย ทั้งนี้เพราความใกล้เคียงกันด้านวัฒนธรรมและภาษาระหว่างไทยกับลาวมีมากกว่ากรณีไทยกับกัมพูชา ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างไทย กับกัมพูชาถูกไม่ได้ไปกว่ากรณีไทยกับลาว คำอธิบายที่เป็นไปได้จึงน่าจะเกี่ยวข้องกับกฎหมาย และระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวกับเรื่องนี้ซึ่งตารางที่ 6.9 แสดงให้เห็นว่า ปัญหาเกี่ยวกับความไม่ชัดเจนของกฎหมาย (และภาษีช้าช้อน) เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตของกลุ่มตัวอย่างในประเทศไทยกัมพูชาน้อยกว่ากลุ่มตัวอย่างในประเทศไทย คำอธิบายอีกประการหนึ่งอาจจะอยู่ในข้อที่ 3 ของตารางที่ 6.9 เกี่ยวกับปัญหาด้านประสิทธิภาพและการครอบคลุมของเจ้าหน้าที่ซึ่งกลุ่มตัวอย่างในประเทศไทยกัมพูชาต้องเผชิญกับปัญหานี้น้อยกว่ากลุ่มตัวอย่างในประเทศไทย

ในทางทฤษฎีแล้วการจัดสวัสดิการที่ถือว่าดีที่สุดคือการจัดในรูปแบบเชิงสถาบัน (Institutional Redistributive Model) (ดู Titmuss 1974; Wilensky and Lebeaux 1958; สรวพล ปราวนวนิช 2547) การจัดในรูปแบบนี้หมายถึงการที่รัฐได้ตระหนายเพื่อรับรองสิทธิของ

ประชาชนอย่างชัดเจน ขณะเดียวกันก็กำหนดสถาบันและบุคลากรที่จะรับผิดชอบเป็นการถาวร หากจะยึดตามหลักทฤษฎีเหล่านี้แล้ว การมีระบบกฎหมายชัดเจนกว่าของประเทศกัมพูชา ก็จะเป็นคำอธิบายว่าเหตุใดการกีดกันแบ่งแยกจึงเป็นปัญหาต่อกลุ่มตัวอย่างในประเทศกัมพูชา น้อยกว่ากลุ่มตัวอย่างในประเทศไทย เมื่อประกอบกับการที่ผู้ประกอบอาชีพในประเทศกัมพูชา มีสถานภาพทางการศึกษาสูงกว่าจึงสามารถปรับตัวโดยใช้ประโยชน์จากการที่ชัดเจนก็ยิ่งทำให้อุกาสการถูกกีดกันน้อยลงกว่ากลุ่มตัวอย่างในประเทศไทยซึ่งกฎหมายที่ชัดเจนก็ยิ่ง

กรณีของ Wai (2004) ที่กล่าวถึงปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนเนื่องมาจากการคอร์ปชั่น ของเจ้าหน้าที่ซึ่งได้กล่าวมาบ้างแล้วน่าจะเป็นคำอธิบายที่สมเหตุสมผลอีกประการหนึ่ง การที่มีระบบกฎหมายที่ไม่ชัดเจนเท่าเมื่อประกอบกับการใช้กฎหมายตามอำเภอใจมากกว่าจึงเป็นไปได้ที่กลุ่มตัวอย่างในประเทศไทยต้องเผชิญกับปัญหาการถูกกีดกันแบ่งแยกมากกว่ากลุ่มตัวอย่างในประเทศกัมพูชา

ทัศนะต่อการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ

ดังได้กล่าวแล้วว่ากลุ่มตัวอย่างในประเทศไทยมีทัศนะต่อการสร้างสรรค์ความร่วมมือระหว่างประเทศ (แบบทวิภาคีในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของอนุภูมิภาค) ติ่กกว่ากลุ่มตัวอย่างในประเทศกัมพูชา คำอธิบายส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับคำถามที่ใช้ซึ่งกำหนดขอบเขตของความสัมพันธ์แบบทวิภาคี (คือ ไทย-ลาว หรือ ไทย-กัมพูชา) ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของอนุภูมิภาค นอกจากนั้นหากย้อนไปพิจารณาเบริยบเทียนภูมิลำเนาของกลุ่มตัวอย่างในประเทศทั้งสองแล้วจะพบว่า ประมาณ 61% ของตัวอย่างในประเทศไทยเป็นผู้มีภูมิลำเนาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เบริยบเทียนกันเพียง 36% ในประเทศกัมพูชา ด้วยเหตุผลทั้งสองประการข้างต้นจึงน่าจะเป็นคำอธิบายว่าเหตุใดกลุ่มตัวอย่างในประเทศไทยจึงมีทัศนะที่ติ่กกว่า

เนื่องจากภาษาและวัฒนธรรมของประเทศไทยและของภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยมีความใกล้เคียงกัน ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างในประเทศไทยส่วนใหญ่ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจึงแสดงความคาดหวังต่อความร่วมมือแบบทวิภาคีไทย-ลาว สูงกว่าความคาดหวังต่อความร่วมมือแบบทวิภาคีไทย-กัมพูชาซึ่งกลุ่มตัวอย่างในประเทศกัมพูชา ซึ่งมีความหลากหลายของภูมิหลังด้านภูมิลำเนา (โดยเฉพาะสัดส่วนของผู้มีภูมิลำเนาจากภาคกลางซึ่งมีค่าสูงที่สุด) เป็นผู้ตอบแบบสำรวจ ที่สำคัญภาษาและวัฒนธรรมของไทยและกัมพูชาแตกต่างกันมากกว่ากรณีไทย-ลาว

บทที่ 7

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

สภาพปัจุบัน

ปัจจุบันการพัฒนาความร่วมมือด้านเศรษฐกิจและสังคมระหว่างกลุ่มประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงโดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจกำลังได้รับการปฏิบัติอย่างจริงจังจากกลุ่มประเทศสมาชิก ขณะเดียวกัน การอพยพเคลื่อนย้ายหรือการประปันกันของประชากรระหว่างประเทศสมาชิกไม่ว่าจะเป็นประเทศไทย พม่า ลาว กัมพูชา เวียتنาม และจีนตอนใต้ ก็เป็นสิ่งที่พบเห็นได้เสมอ ในอนาคตปรากฎการณ์นี้จะขยายตัวมากขึ้นอย่างเด่นชัด ในการพัฒนาความร่วมมือดังกล่าวนั้น กลุ่มประเทศสมาชิกมุ่งความสนใจไปที่ความร่วมมือด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญ จนละเลยความร่วมมือทางสังคม อันก่อให้เกิดปัญหาการคุ้มครองแรงงานต่างด้าวในกลุ่มประเทศสมาชิก ดังเห็นได้จากประเทศไทยที่มีการใช้ประโยชน์จากแรงงานต่างด้าวเป็นจำนวนมาก

คนไทยจำนวนไม่น้อยทั้งที่เป็นแรงงานที่มีฝีมือหรือเป็นผู้ประกอบการที่ไปทำงานในกลุ่มประเทศเหล่านี้และต้องประสบปัญหาทางสังคมเข่นเดียวกันกับแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย ดังนั้น คนไทยกลุ่มนี้จึงต้องมีความเสี่ยงภัยในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นชีวิตหรือทรัพย์สินที่นำไปลงทุนในกลุ่มประเทศเหล่านี้ เมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นก็มักจะมีความซุญเสียเป็นมูลค่ามหาศาลตามมาเสมอ ดังตัวอย่างที่เคยเกิดขึ้นในประเทศไทยและกัมพูชา เป็นต้น

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งที่จะนำเสนอปัญหาการคุ้มครองสิทธิทางสังคมในอีกแห่งมุมหนึ่งโดยประสงค์ที่จะกระตุ้นให้รัฐเตรียมการพัฒนาการล่าทางสังคมที่จะสร้างความคุ้มครองให้แก่คนไทยที่ต้องการหรือกำลังวางแผนเตรียมตัวที่จะไปประกอบอาชีพในอนุภูมิภาคนี้

วิธีการศึกษา

สำหรับการศึกษาสภาพปัจุบันในวงกว้าง ผู้วิจัยอาศัยการสำรวจจากตัวอย่างคนไทยที่เป็นแรงงานและผู้ประกอบการในประเทศลาวและกัมพูชา ประเทศละประมาณ 200 คน

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังสำรวจข้อมูลจากเอกสารทั้งในภาคภาษาไทย อังกฤษ ลาว และ กัมพูชา เพื่อประโยชน์ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองที่ประเทศไทยมีต่อทั้งสองประเทศตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ยิ่งไปกว่านั้น ข้อมูลจากเอกสารยังเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาสาระของนโยบายโดยเฉพาะกฎหมายที่เกี่ยวข้อง กับการประกอบอาชีพของบุคคลต่างด้าว

นอกจากวิธีการศึกษาข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการศึกษาเจาะลึกแบบกรณีศึกษาของ การดำเนินชีวิตของคนไทยในประเทศทั้งสอง โดยพิจารณาว่าคนไทยในประเทศทั้งสองจะมี อุปสรรคหรือความรับรู้ในการดำรงชีวิตมากน้อยเพียงใด ส่วนหนึ่งนั้นขึ้นอยู่กับทัศนะของ คนพื้นเมืองด้วย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงพยายามประมาณความคิดเห็นของคนพื้นเมืองในประเทศลาว และ กัมพูชา มาเสนอประกอบไว้ด้วย

ผลการศึกษา

ความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศลาวและประเทศ กัมพูชาดำเนินไปไม่ค่อยราบรื่นนัก ความร่วมมือทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างประเทศเพิ่ง ปรากฏชัดเจนภายหลังสองครามเย็นสิ้นสุดลง ระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของทั้ง สองประเทศยังอยู่ในระดับต่ำและค่อนข้างล้าหลังโดยเฉพาะประเทศไทย เมื่อเปรียบเทียบกับ ประเทศไทยแล้ว ประเทศทั้งสองยังมีปัญหาความยากจน ปัญหาความขาดแคลนสาธารณูปโภค พื้นฐาน ปัญหาการศึกษาและปัญหาสาธารณสุขเป็นปัญหาที่สำคัญของประเทศ นอกจากนี้ ประเทศไทยยังเป็นผู้ลงทุนรายสำคัญในทั้งสองประเทศโดยเฉพาะประเทศไทย

นอกจากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นแล้ว การวิจัยยังให้รายละเอียดของกฎหมายเกี่ยวกับ การประกอบอาชีพในประเทศทั้งสอง ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายการส่งเสริมการลงทุน ภาษี ประกันสังคม การสมรสและการหย่าร้าง เป็นต้น กฎหมายเหล่านี้เป็นกฎหมายที่บุคคลต่างด้าว พึ่งพา การสนับสนุนกับบุคคลพื้นเมืองพบว่าคนรุ่นเก่าของประเทศไทยทั้งสองยังมีทัศนคติในแง่ลบ ต่อคนไทยและประเทศไทยอยู่ ขณะที่คนหนุ่มสาวกลับมีทัศนคติถือว่าคนรุ่นเก่า

สำหรับประเด็นสิทธิทางสังคมนั้น การศึกษาพบข้อมูลที่สำคัญ ดังนี้

ประการแรก กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ของคนไทยที่ไปประกอบอาชีพในประเทศทั้งสอง โดยเฉพาะในประเทศกัมพูชา มีความรู้เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของบุคคลต่างด้าวและกฎหมายที่ จำเป็นเพียงเล็กน้อยเท่านั้น หรือไม่มีเลย ตรงกันข้าม เกือบทั้งหมดของกลุ่มตัวอย่างโดยเฉพาะ ในประเทศลาวต้องการทราบเกี่ยวกับประเด็นเหล่านี้

ประการที่สอง คนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศทั้งสองปัจจุบันในการเข้าถึงบริการทางสังคมทุกประเภทในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน คือปัญหาด้านคุณภาพของบริการที่ยังไม่ได้มาตรฐานและไม่ทั่วถึงโดยเฉพาะการบริการในประเทศลาว ส่วนความไม่เท่าเทียมของสิทธิยังไม่เป็นปัญหามากนัก สำหรับด้านที่อยู่อาศัยนั้นค่าบริการกลับมีราคาแพงโดยเฉพาะในประเทศกัมพูชา

ประการที่สาม ในด้านการประกอบอาชีพนั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่พอใจกับรายได้ที่ได้รับ แต่ยังคงประสบปัญหาด้านความไม่นิ่นคงทางรายได้ ส่วนปัญหาด้านความเท่าเทียมในการประกอบอาชีพปรากฏชัดเจนว่าปัญหาด้านการเข้าถึงบริการในประการที่สอง โดยเฉพาะในประเทศลาว อย่างไรก็ตาม ลุ่ทางในการประกอบอาชีพในประเทศทั้งสองยังมีอีกมากโดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้เสนอแนะลุ่ทางหรืออาชีพที่ยังเปิดกว้างในประเทศทั้งสอง

ประการที่สี่ จากข้อจำกัดในการเข้าถึงบริการทางสังคมในประเทศลาวและกัมพูชา วิธีการปรับตัวของคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศทั้งสองจึงต้องพึ่งพาสวัสดิการที่จัดโดยนายจ้างและการซื้อการคุ้มครองจากบริษัทประกันชีวิตเอกชนในประเทศไทย จึงทำให้คนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศทั้งสองต้องกลับมาใช้บริการรักษาพยาบาลในประเทศไทย อย่างไรก็ตาม ยังมีคนไทยอยู่จำนวนหนึ่งที่ไม่ได้อยู่ภายใต้โปรแกรมการคุ้มครองใด ๆ เลยขณะที่คนไทยส่วนน้อยอยู่ภายใต้โปรแกรมประกันสังคม หรือ 30 บาทรักษาทุกโรคของประเทศไทย

นอกจากนี้แล้ว คนลาวและคนกัมพูชาที่มีฐานะ (ตลอดจนชาวต่างประเทศที่อาศัยอยู่ในประเทศทั้งสอง) นิยมใช้บริการด้านการรักษาพยาบาลในประเทศไทยด้วยเงินกัน

ประการที่ห้า กลุ่มตัวอย่างคนไทยในประเทศลาวและประเทศกัมพูชาอย่างคาดหวังที่จะให้รัฐบาลไทยสร้างหลักประกันทางสังคมด้านต่าง ๆ โดยมีลำดับความสำคัญมากไปหนึ่งอย่างดังนี้ (1) การคุ้มครองทางกฎหมาย (2) การประกันชีวิตโดยรวม และการคุ้มครองด้านสุขภาพ (3) หลักประกันด้านที่อยู่อาศัย (4) หลักประกันด้านอาชีพและรายได้ (5) หลักประกันด้านบำนาญ (6) หลักประกันด้านการศึกษาบุตร

โดยรวมแล้ว การสร้างหลักประกันจากรัฐบาลไทยถูกคาดหวังจากกลุ่มตัวอย่างในประเทศลาวมากกว่ากลุ่มตัวอย่างในประเทศกัมพูชา ยกเว้นการคุ้มครองทางกฎหมายเท่านั้นที่กลุ่มตัวอย่างในประเทศกัมพูชาไม่ความคาดหวังสูงกว่า

ประการที่หก โดยรวมแล้ว กลุ่มตัวอย่างคนไทยในประเทศลาวมีทัศนะต่อคนลาวและชาติลาวดีกว่าทัศนะของคนไทยต่อคนและชาติกัมพูชา ยกเว้นทัศนะต่อประวัติศาสตร์ของ

ประเทศไทยนั้น ๆ เท่านั้นที่กลุ่มตัวอย่างคนไทยในประเทศก้มพูชา มีระดับทัศนะที่ดีกว่าทัศนะของกลุ่มตัวอย่างในประเทศลาว

ประการที่เจ็ด ส่วนทัศนะต่อโอกาสการสร้างสรรค์ความร่วมมือระหว่างประเทศโดยรวมและรายประเด็นนั้น กลุ่มตัวอย่างคนไทยในประเทศลาว มีทัศนะดีกว่ากลุ่มตัวอย่างคนไทยในประเทศก้มพูชา

ประการที่แปด คนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศลาวและประเทศก้มพูชาประสบปัญหาในการดำรงชีวิตคล้ายคลึงกันโดยมีอุปสรรคที่ต้องเผชิญ คือ สาธารณูปโภคไม่ได้มาตรฐาน สวัสดิการสังคมไม่มีคุณภาพและบางประเภทราคาแพง ความไม่เป็นระเบียบและเสถียรภาพทางการเมือง ประสิทธิภาพการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐและการคอร์ปัชั่น และการกีดกันแบ่งแยกและอื่น ๆ

หากพิจารณาในเชิงเบรียบเทียบแล้ว จะเห็นได้ว่า อุปสรรคเหล่านี้เป็นปัญหาต่อการดำรงชีวิตของคนไทยในแต่ละประเทศแตกต่างกันไป กล่าวคือ ภาษา ความปลดออกัยในชีวิต และทรัพย์สิน ความไม่เป็นระเบียบและเสถียรภาพทางการเมือง สาธารณูปโภคที่ไม่ได้มาตรฐาน ความแตกต่างด้านวัฒนธรรม และการขาดการเข้าใจใส่ใจรัฐบาลไทยเป็นปัญหาที่คนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศก้มพูชาต้องประสบมากกว่าคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศลาว ส่วนอุปสรรคด้านมาตรฐานและราคาของสวัสดิการ ความไม่ชัดเจนของกฎหมาย ค่าและความผันผวนของเงินตรา ประสิทธิภาพและการคอร์ปัชั่นของเจ้าหน้าที่รัฐ ภาษีเพงข้าช้อน การกีดกันแบ่งแยก การมีคู่แข่งทางการค้า กลับเป็นปัญหาที่คนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศลาวประสบมากกว่าคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศก้มพูชา

ประการสุดท้าย คนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศลาวและประเทศก้มพูชาแสดงทัศนะเกี่ยวกับโอกาสหรือลู่ทางในการประกอบอาชีพในประเทศทั้งสองว่ามีมากพอสมควร แม้ประเทศทั้งสองจะมีลู่ทางในการประกอบอาชีพเกี่ยวกับความจำเป็นขั้นพื้นฐานที่คล้ายคลึงกัน ไม่ว่าจะเป็นการจำหน่ายเครื่องอุปโภค-บริโภค อาหารไทยและวัสดุก่อสร้าง แต่ลู่ทางในการประกอบอาชีพในด้านอื่นกลับแตกต่างกันไป กล่าวคือ ธุรกิจการเกษตรและการซื้อขายและตลาดต่างประเทศเป็นจุดเด่นของประเทศลาว ขณะที่ในประเทศก้มพูชา ธุรกิจการท่องเที่ยว โรงแรม สถานศึกษาและคาสิโนเป็นกลุ่มอาชีพนำเสนใจ

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับตัวของคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศลาวและกัมพูชา

การเสริมสร้างความสัมพันธ์ปั้นฐาน

สิ่งจำเป็นอันดับแรกที่รัฐพึงปฏิบัติเพื่อสร้างหลักประกันของสิทธิทางสังคมของคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศลาวและกัมพูชา คือ การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศให้มั่นคงขึ้น ผลของความพยายามในด้านนี้ถือเป็นรากฐานของหลักประกันความมั่นคงด้านสิทธิทางสังคมสำหรับคนไทยในประเทศทั้งสอง การศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นหลายประการ ในเบื้องแรกนั้นมีคนไทยเป็นจำนวนมากที่ประกอบอาชีพในประเทศทั้งสอง ที่สำคัญ คือ สถานการณ์แรงงานไทยในประเทศทั้งสองแตกต่างจากในประเทศแถบตะวันออกกลาง ญี่ปุ่น ไต้หวัน สิงคโปร์ และ อินเดีย กล่าวคือคนไทยในประเทศไทยและกัมพูชาเป็นจำนวนมากไม่ใช่ผู้ชายแรงงาน แต่เป็นผู้ประกอบการของธุรกิจขนาดต่าง ๆ การกล่าวเช่นนี้เมื่อได้หมายความว่า คนไทยที่เป็นผู้ประกอบการมีความสำคัญกว่าคนไทยที่มีฐานะเป็นลูกจ้าง แต่ปัญหาสำคัญ คือ ในภาวะวิกฤตที่จำเป็นต้องเคลื่อนย้ายแรงงานหรือต้องให้ความคุ้มครองแก่แรงงานซึ่งในระยะหลังเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้แล้ว การจัดการกับปัญหานี้ในประเทศทั้งสองจะยุ่งยากกว่าเนื่องจากไม่สามารถยกย้ายทรัพย์สินและเงินลงทุนกลับมาได้โดยเร็วพร้อมกับคนไทย ทรัพย์สินและการลงทุนที่ทิ้งไว้จึงเสี่ยงต่อการสูญเสียจากการถูกทำลายหรือยึดไว้

ผลการศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์ยังบ่งบอกด้วยว่าความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศทั้งสองไม่ราบรื่นนัก ดังนั้น ทั้งบุคคลในรัฐบาลและประชาชนของทั้งสองประเทศโดยเฉพาะ คนรุ่นเก่ายังคงมีความหวาดระแวงประเทศและคนไทยอยู่เป็นทุนเดิม หากไม่สามารถสร้างรากฐานความสัมพันธ์ขึ้นได้แล้ว แรงงาน ผู้ประกอบการ ตลอดจนทรัพย์สินการลงทุนของไทยย่อมตกอยู่ในสภาพความเสี่ยง เนตุการณ์ของสถานทูตไทยและการทำลายทรัพย์สินของคนไทยในกรุงพนมเปญเป็นตัวอย่างอันดีของความเสี่ยงภัยที่มีอยู่

การเพิ่มระดับของความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจเป็นทางเลือกหนึ่งที่เป็นความต้องการของประเทศทั้งสองโดยเฉพาะประเทศไทย อย่างไรก็ตามความช่วยเหลือเหล่านี้ต้องไม่มีเจตนาแบบแห้งๆ แต่ควรเป็นการช่วยเหลือแบบให้เปล่าในฐานะเพื่อนบ้านเพราะไม่ เช่นนั้นจะกลายเป็นการสร้างทัศนะในเชิงลบทำนองเดียวกับปัญหาการให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศที่เป็นอยู่กิจกรรมความร่วมมือทางวัฒนธรรมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นที่กระทำอยู่ในปัจจุบันโดยเฉพาะกับประเทศไทยเป็นกลุ่มที่เหมาะสมอยู่แล้ว

ปัญหาสำคัญในยุคปัจจุบัน คือ โครงการวัฒนธรรมไม่สามารถควบคุมการไหลเวียนของข่าวสารได้ นอกจากนั้นประเทศไทยให้บริการในเรื่องของการแสดงออกสูง เนื้อหาของสื่อ ตลอดจนการพูดของบุคคลสาธารณะโดยเฉพาะ ดารา และนักการเมือง บางครั้งอาจพาดพิงประเทศไทยหรือประชากรของประเทศทั้งสองจะโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม เนื่องจากประชากรของประเทศทั้งสองมีความค่อนข้างในสถานะภาพ ตลอดจนมีความคาดคะเนต่อไปอย่างของประเทศไทยเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ดังนั้น ข่าวสารที่ไม่เหมาะสมเหล่านี้จึงมีโอกาสบันทอนหรือทำลายความพยายามเสริมสร้างความสัมพันธ์ได้ในเวลาเพียงชั่วคืนดังตัวอย่างที่ปรากฏมาแล้วในประเทศไทย

อย่างไรก็ตามการจะควบคุมข้อมูลเหล่านี้คงเป็นเรื่องยาก ทางที่จะทำได้อาจได้แก่

1. การให้การศึกษาแก่สื่อมวลชนแข่งต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการผลิตข่าวสารภาพยนตร์ และรายการต่าง ๆ ให้รวมด้วยที่จะไม่ให้นำข่าวสารสื่อไปในทางดูถูกหรือละเมิดประชาชน วัฒนธรรม และเกียรติภูมิของประเทศทั้งสอง

2. ในทำนองเดียวกัน ควรให้การศึกษาแก่คณะกรรมการหรือองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนที่รับผิดชอบการตรวจพิจารณาสื่อแข่งต่าง ๆ

3. สำหรับผู้ที่จะเดินทางไปยังประเทศไทยทั้งสองควรได้รับทราบแนวปฏิบัติที่จะไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกัน การรับทราบแนวปฏิบัติอาจผ่านทางเอกสารที่จัดทำขึ้นหรือจากสื่อหรือซองทางอื่น ๆ อาทิ บริษัทนำเที่ยว

การให้ความคุ้มครองทางกฎหมาย

สิ่งที่ถือเป็นพื้นฐานของการปรับตัวด้านสิทธิทางสังคมของคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศไทยทั้งสอง คือ การได้รับการคุ้มครองทางกฎหมายซึ่งจากการศึกษาแสดงให้เห็นว่าบุคคลต่างด้าวชาวไทยในประเทศไทยทั้งสองยังมีความรู้ด้านกฎหมายที่จำเป็นจำกัด ทั้งยังแสดงความต้องการที่จะได้รับทราบความรู้ในด้านนี้โดยเฉพาะผู้ที่ประกอบอาชีพในประเทศไทย ดังนั้น สิ่งที่จะช่วยให้ผู้ที่กำลังจะเดินทางไปประกอบอาชีพหรือผู้ที่ประกอบอาชีพในประเทศไทยทั้งสองอยู่แล้วสามารถปรับตัวได้ดีขึ้น คือ การปรับปรุงวิธีการให้การคุ้มครองทางกฎหมายแก่บุคคลเหล่านี้ให้มีลักษณะเป็นเชิงรุกหรือเชิงป้องกันมากขึ้น วิธีการเหล่านี้อาจประกอบด้วย

1. การจัดทำเอกสารเผยแพร่ที่บรรยายเกี่ยวกับกฎหมายสำคัญ ๆ ที่พึงทราบในขณะที่ใช้ชีวิตในฐานะบุคคลต่างด้าวในประเทศไทยทั้งสอง ผู้ที่กำลังจะเดินทางไปประกอบอาชีพหรือผู้ที่กำลังประกอบอาชีพในประเทศไทยทั้งสองควรได้รับเอกสารดูด้วย

2. การจัดอบรมหรือปฐมนิเทศให้กับผู้ที่ประกอบอาชีพในประเทศไทยทั้งสองเป็นการให้ความคุ้มครองทางกฎหมายเชิงป้องกันที่สามารถกระทำได้อีกทางหนึ่ง การอบรมหรือปฐมนิเทศอาจจัดขึ้นในประเทศไทยหรือในประเทศทั้งสองก็ได้ นอกจากการให้ความรู้ด้านกฎหมายที่จำเป็นต่อการดำรงชีพแล้ว ยังสามารถผสมผสานเนื้อหาให้ครอบคลุมถึงแนวปฏิบัติอื่น ๆ ที่จำเป็นแก่การดำรงชีพ หรือเพื่อการรักษาสัมพันธ์มิตรอันดีระหว่างประเทศไทยและระหว่างประชาชน

3. ขยายบริการด้านที่ปรึกษากฎหมายโดยอาศัยภาคเอกชนในประเทศไทยทั้งสอง วิธีการนี้จะบรรลุผลสำเร็จได้โดยการส่งเสริมให้มีการตั้งสมาคมคนไทย หรือเสริมสร้างความแข็งแกร่งของสมาคมที่มีอยู่แล้ว เช่น สมาคมคนไทยในประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางในการให้บริการด้านกฎหมายแก่คนไทยในประเทศไทยนั้น ๆ

นอกจากสมาคมคนไทยแล้ว การรวมตัวเฉพาะกลุ่ม ออาทิ ของนักธุรกิจตลอดจนองค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศไทยทั้งสองอาจเป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยให้ความคุ้มครองทางกฎหมายแก่คนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศไทยทั้งสองได้ แต่ทั้งนี้หน่วยงานที่รับผิดชอบต้องพัฒนาบุคลากรขององค์กรพัฒนาเอกชน ตลอดจนของสมาคมให้มีความพร้อมที่จะให้คำแนะนำทางกฎหมายเบื้องต้นแก่คนไทย เครือข่ายและวิธีการทำงานขององค์กรเหล่านี้จะช่วยให้บริการต่าง ๆ สามารถเข้าถึงคนไทยที่กระจายตัวกันประกอบอาชีพในพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศไทยทั้งสองอย่างทั่วถึงมากกว่าการอาศัยกลไกของทางราชการเพียงอย่างเดียว อย่างไรก็ตามการสนับสนุนด้านงบประมาณ และข้อมูลยังคงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะช่วยให้องค์กรภาคเอกชนสามารถทำงานเชิงรุกได้ ดังนั้น รัฐจึงต้องเตรียมความพร้อมในด้านนี้ให้มากพอ

ระบบคุ้มครองทางสังคม

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า คนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศไทยทั้งสองประสบปัญหาในด้านสิทธิทางสังคมโดยเฉพาะในมิติหลักประกันด้านสุขภาพ ดังนั้น การพัฒนาระบบการคุ้มครองทางสังคมเพื่อช่วยให้คนไทยมีความมั่นคงทางสังคมขณะประกอบอาชีพในต่างแดนจึงเป็นความจำเป็น การพัฒนาระบบดังกล่าวเกี่ยวข้องทั้งการปรับปรุงองค์ประกอบเดิมที่มีอยู่แล้ว และการสร้างสรรค์องค์ประกอบใหม่ที่ช่วยเสริมสร้างโครงสร้างของระบบให้แข็งแกร่งขึ้น เมื่อประมวลข้อมูลจากผลการวิจัยและข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ แล้ว ผู้วิจัยเสนอว่าการพัฒนาระบบการคุ้มครองทางสังคมสำหรับคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศไทยและกัมพูชาควรเกี่ยวข้องกับ 5 องค์ประกอบหรือยุทธศาสตร์ ดังนี้

1. (การปรับปรุง) พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 และการบังคับใช้ในปัจจุบันข้อกำหนดของกฎหมายประกันสังคมหลายประเด็นยังเป็นอุปสรรคต่อการสร้างความ

คุ้มครองทางสังคมให้กับพลเมืองไทยทั้งที่มีสถานภาพการทำงานเป็นลูกจ้าง และไม่ใช่ลูกจ้างที่ประกอบอาชีพในต่างแดน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงหลักการหรือข้อกำหนดของกฎหมายตลอดจนแนวทางการบังคับใช้ที่สำคัญดังนี้

1.1 มาตรา 4 อุปสรรคสำคัญคือขอบเขตการคุ้มครองของการประกันสังคมซึ่งกฎหมายจำกัดไว้เฉพาะลูกจ้างชาวไทย (และลูกจ้างชาวต่างประเทศ) ที่ทำงานอยู่ในประเทศไทยเท่านั้น สำหรับลูกจ้างที่ทำงานในต่างประเทศจะไม่ได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายนี้โดยมาตรา 4 ระบุว่า (บัณฑิตย์ ชนชัยเศรษฐสุวนิ 2542) “พระราชบัญญัตินี้ไม่ใช้บังคับแก่... (3) ลูกจ้างของนายจ้างที่มีสำนักงานในประเทศไทยและไปประจำทำงานในต่างประเทศ” ก่อนหน้านี้ได้แสดงให้เห็นแล้วว่ามีลูกจ้างชาวไทยจำนวนหนึ่งในประเทศไทยและกัมพูชาที่ระบุว่าอยู่ภายใต้ไปร่วมการประกันสังคมหรือ กล่าวในอีกทางหนึ่งคือได้จ่ายเงินสมทบให้กับกองทุนประกันสังคม แต่ในทางนิติธรรมแล้วบุคคลเหล่านี้หาได้อยู่ภายใต้การคุ้มครองของกฎหมายไม่ กล่าวคือหากบุคคลเหล่านี้เจ็บป่วยหรือเสียชีวิตหรือทุพพลภาพหรือคลอดบุตร ในระหว่างที่ทำงานในประเทศไทยและกัมพูชาอาจจะไม่สามารถเรียกร้องประโยชน์ทดแทนจากกองทุนประกันสังคมได้

ดังนั้นหากจะสร้างหลักประกันของสิทธิทางสังคมให้กับพลเมืองไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศไทยและกัมพูชาแล้วก็ต้องหาทางขัดอุปสรรคที่เกิดจากมาตรา 4 ข้างต้นโดยอาจจะยกเลิกข้อ 3 ของมาตรา 4 หรือโดยการแก้ไขกฎหมายโดยระบุเป็นข้อยกเว้นสำหรับลูกจ้างชาวไทยที่ทำงานในประเทศไทยที่มีข้อตกลงกับประเทศไทยดังจะกล่าวถึงในข้อ 2 นอกจานนั้นยังจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงคำว่า “ลูกจ้าง” เป็นคำอื่นที่มีความหมายกว้างกว่าดังที่จะชี้แจงในข้อ 1.2

1.2 ขอบเขตการคุ้มครอง สาระเกื้อบหงมหาดของกฎหมายมุ่งไปที่การสร้างความคุ้มครองให้กับกลุ่มลูกจ้างเท่านั้นโดยจะเห็นว่ามีเพียงมาตรา 40 เพียงมาตราเดียวที่กล่าวถึงการประกันตนที่ไม่ใช่ลูกจ้าง ส่วนมาตราที่เหลือซึ่งระบุถึงผู้อยู่ภายใต้การคุ้มครองล้วนเกี่ยวข้องกับลูกจ้างทั้งสิ้น มาตรา 40 ดังกล่าวระบุไว้ดังนี้ (บัณฑิต ชนชัยเศรษฐสุวนิ 2542)

มาตรา 40 บุคคลอื่นใดซึ่งไม่ใช่ลูกจ้างตามมาตรา 33 จะสมควรเข้าเป็นผู้ประกันตนตามพระราชบัญญัตินี้ได้ โดยให้แสดงความจำนงต่อสำนักงาน หลักเกณฑ์และอัตราการจ่ายเงินสมทบ ประเภทของประโยชน์ทดแทนที่จะได้รับตามมาตรา 54 ตลอดจนหลักเกณฑ์และเงื่อนไขแห่งสิทธิในการรับประโยชน์ทดแทนให้ตราเป็นพระราชบัญญัติ

พระราชบัญญัติที่ตราขึ้นในภายหลังกำหนดให้ผู้ประกันตนที่ไม่ใช่ลูกจ้างรับภาระการจ่ายเงินสมบทเพียงฝ่ายเดียว (โดยไม่มีรัฐเป็นผู้ร่วมจ่าย) ในอัตรา 3,110 บาท/ปี เพื่อการคุ้มครองเพียง 3 ประเภท (จากที่มีอยู่ 7 ประเภท) คือ กรณีคลอดบุตร ทุพพลภาพและเสียชีวิตเห่านั้น (ดู เกษมสันต์ วิลาวรรณ 2543) ดังนั้นแม้จะมีการยกเลิกข้อ 3 ของมาตรา 4 ตามที่เสนอแนะไว้จริง แต่คนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศไทยและกัมพูชาจำนวนหนึ่งก็จะยังคงมีปัญหาด้านสิทธิของการคุ้มครองอยู่ด้วยเหตุผลสำคัญ 2 ประการ

เหตุผลประการแรกเกี่ยวข้องกับข้อกฎหมายโดยตรง กล่าวคือความเสี่ยงภัยที่สำคัญที่สุดคือ “การเจ็บป่วย” ยังไม่ได้ถูกกำหนดให้ผู้ที่ไม่ใช่ลูกจ้างมีสิทธิซื้อความคุ้มครองได้ (ทำงานเดียวกับการประกันชราภาพ) ผลการศึกษาได้แสดงให้เห็นแล้วว่าบริการด้านการรักษาพยาบาลเป็นปัญหาสำคัญของคนไทยในประเทศไทยทั้งสอง ดังนั้น หากไม่มีการแก้ไขกฎหมายในประเด็นนี้แล้ว คนไทยซึ่งไม่ใช่ลูกจ้างที่เดินทางไปประกอบอาชีพในประเทศไทยทั้งสองก็จะไม่มีโอกาสได้รับการคุ้มครอง

เหตุผลประการที่สองเป็นประเด็นเกี่ยวกับการบังคับใช้ โดยเหตุที่การให้การคุ้มครองตามพระราชบัญญัติข้างต้นไม่ได้รับการเผยแพร่สู่ประชาชนในวงกว้าง ดังนั้นจึงมีประชาชนจำนวนน้อยที่ทราบและเข้าร่วมโปรแกรมดังกล่าว ดังนั้นโอกาสที่คนไทยในต่างแดนจะทราบถึงสิทธินี้จึงมีอยู่น้อยมาก

หากประสงค์จะให้กฎหมายประกันสังคมมีส่วนสร้างหลักประกันแก่คนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศไทยและกัมพูชาแล้ว ก็ต้องปรับปรุงกฎหมายฉบับปัจจุบันโดยเปิดโอกาสให้ความคุ้มครองเป็นกรณีทั่วไปไม่จำกัดเฉพาะลูกจ้าง ในทำนองเดียวกัน ประเภทการคุ้มครองก็ต้องเปิดกว้างแก่พลเมืองไทยอย่างเท่าเทียม ในกรณีที่การปรับปรุงกฎหมายกระทำได้ยาก รัฐอาจใช้วิธีการตรากฎหมายใหม่อีกหนึ่งฉบับที่มีมาตรฐานเดียวกับกฎหมายประกันสังคมฉบับปัจจุบันแต่บังคับใช้กับพลเมืองที่ไม่มีสถานภาพเป็นลูกจ้าง

1.3 ที่เกิดแห่งภัย เพื่อให้สอดคล้องกับการปรับปรุงกฎหมายในข้อที่ 1.1 ควรบรรจุมาตราหนึ่งที่ระบุให้อย่างชัดเจนว่าการคุ้มครองภัยที่จะเกิดขึ้นครอบคลุมถึงภัยที่คุบตีขึ้นในต่างแดนที่พลเมืองไทยประกอบอาชีพอยู่ อย่างไรก็ตามเพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการซ้ำซ้อนของการคุ้มครองของโปรแกรมประกันสังคมอาจจำเป็นต้องระบุต่อหัวมาตราว่า แนวปฏิบัติเกี่ยวกับประเด็นนี้ให้เป็นไปตามความตกลงระหว่างประเทศไทยกับประเทศที่คนไทยประกอบอาชีพอยู่ ซึ่งประเด็นนี้จะกล่าวถึงในข้อเสนอแนะที่ 2

1.4 ฐานการคิดเงินสมบทและประโยชน์ทดแทน เนื่องจากกฎหมายฉบับปัจจุบันถูกออกแบบสำหรับการคุ้มครองลูกจ้างเท่านั้น ดังนั้นฐานการคิดคำนวนเงินสมบทประโยชน์ทดแทน และอื่น ๆ จึงอาศัย “ค่าจ้าง” เป็นหลัก การปรับปรุงกฎหมายเพื่อให้เอื้อต่อการคุ้มครองสิทธิของคนไทยที่ไม่ใช่ลูกจ้างจึงจำเป็นต้องเปลี่ยนฐานการคิดคำนวนจากค่าจ้างไปสู่รายได้จากการทำงาน ยกเว้นการคุ้มครองบางกรณี เช่น เงินทดแทนการขาดรายได้ของลูกจ้างอาชคง “ค่าจ้าง” ให้เป็นฐานการคิดได้ แต่โดยภาพรวมแล้วต้องเปลี่ยนฐานการคิดคำนวนที่เปิดกว้างแก่พลเมืองในวงกว้าง

1.5 การเชื่อมโยงการคุ้มครองกับระบบภาษี ข้อจำกัดของการให้การคุ้มครองแก่คนไทยที่ไม่ใช่ลูกจ้างซึ่งประกอบอาชีพในต่างแดน อีกประการหนึ่งคือ การประกันสังคมถูกตัดขาดจากระบบภาษี ดังนั้นจึงขาดกลไกที่จะดึงบุคคลเหล่านี้เข้าสู่การคุ้มครองโดยอัตโนมัติ บุคคลเหล่านี้ไม่มีนายจ้างที่จะคอยหักเงินสมบท ณ ที่จ่าย แต่มีเพียงการเสียภาษีประจำปีเท่านั้น การโยงระบบเข้ากับกลไกภาษีจึงเป็นทางหนึ่งที่จะเอื้ออำนวยต่อการคุ้มครองสิทธิทางสังคมของพลเมืองไทยที่ประกอบอาชีพในต่างแดนได้มากขึ้น

1.6 การเข้าสู่การคุ้มครองระบบบังคับ เพื่อให้การคุ้มครองเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างกว้างขวางและเท่าเทียม เงื่อนไขการให้ความคุ้มครองแบบสมัครใจของผู้ที่ไม่ใช่ลูกจ้างตามกฎหมายปัจจุบันต้องถูกเปลี่ยนเป็นการให้ความคุ้มครองแบบบังคับทั้งหมด

1.7 บทบาทของฝ่ายแรงงานประจำสถานทูต โดยเหตุที่การคุ้มครองสิทธิทางสังคมตามกฎหมายในปัจจุบันยังอยู่ภายใต้กระทรวงแรงงาน ประกอบกับสถานทูตในประเทศไทยที่มีพลเมืองไทยประกอบอาชีพอยู่เป็นจำนวนมากมีฝ่ายแรงงานประจำอยู่ด้วย ดังนั้น หากมีการปรับปรุงกฎหมายตามแนวทางนี้แล้ว บทบาทของทูตแรงงานและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต้องขยายขอบข่ายขึ้นโดยการคุ้มครองจะไม่จำกัดเฉพาะกลุ่มลูกจ้างภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงานเท่านั้น แต่ต้องครอบคลุมถึงการบริการตามสิทธิภัยใต้กฎหมายประกันสังคมของพลเมืองไทยที่ไม่ประกอบอาชีพในสถานการณ์ที่เป็นลูกจ้างและไม่ใช่ลูกจ้างในประเทศไทย ด้วย

1.8 สถานที่ให้บริการ การปรับปรุงกฎหมายต้องเปิดช่องให้ผู้ประกันตนหรือญาติสามารถเข้ารับบริการจากสถานพยาบาลหรือสถานบริการที่ตั้งอยู่ในต่างประเทศได้ ทั้งนี้โดยอาศัยสิทธิค่าทดแทนสูงสุดตามกฎหมายเป็นเกณฑ์การควบคุม หรือไม่ก็ใช้การตรวจรักษาของสถานบริการภายนอกได้ข้อตกลง การปรับปรุงในประเด็นนี้จะมีส่วนช่วยอำนวยความสะดวกแก่พลเมืองไทยที่ประกอบอาชีพในต่างแดนอย่างยิ่ง นอกจากนั้นยังเป็นเงื่อนไขสำคัญของการพัฒนาระบบการคุ้มครองด้านสวัสดิการที่จะกล่าวถึงในข้อที่ 5

2. ความตกลงระหว่างประเทศ* การปรับปรุงกฎหมายประกันสังคมเพียงองค์ประกอบเดียวไม่สามารถสร้างหลักประกันสิทธิทางสังคมของคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศ

*ข้อเสนอแนะจำกัดเฉพาะการแก้ไขปัญหาให้กับคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศลาวและกัมพูชา ท่านนี้จะสามารถช่วยให้ประเทศไทยต้องปรับตัวตามที่เหมาะสมต่อสิ่งที่มีอยู่ในปัจจุบัน ไม่ได้หมายความว่าจะทำให้เกิดความท้าทายที่มากขึ้น แต่เป็นการปรับตัวเพื่อให้กับการคุ้มครองด้านความมั่นคงทางสังคม ในขณะที่ความร่วมมือระดับภูมิภาคยังไม่เป็นรูปธรรม การเจรจาทำความตกลงแบบทวิภาคี ไทย-ลาว และ ไทย-กัมพูชา จึงเป็นสิ่งจำเป็น

2.1 ปัญหา หากข้อเสนอแนะที่ 1 มีผลจริงก็จะทำให้เกิดปัญหาสำหรับพลเมืองไทยที่ไม่ประนองอาชีพในประเทศทั้งสองโดยเฉพาะในประเทศลาวซึ่งกฎหมายประกันสังคมมีผลบังคับใช้แล้ว 2 ลักษณะคือ

2.1.1 ปัญหาการคุ้มครองจาก “สองระบบ” ทันทีที่ข้อเสนอแนะที่ 1 มีผล
ผลเมืองไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศลาวและกัมพูชา(รวมทั้งในประเทศอื่น ๆ) จะเผชิญกับ
ปัญหาการคุ้มครองจากการประกันสังคม 2 ระบบ คือ ระบบของไทยและระบบของประเทศที่
ผู้นั้นอาศัยอยู่ ควบคู่กับปัญหาประการที่สองคือ การขาดต่อเนื่องคุณสมบัติ

2.1.2 ปัญหามาตรฐานของประโยชน์ทั่วไป การประกอบอาชีพของพลเมืองจากประเทคโนโลยีนี้ในอีกประเทคโนโลยีที่มีมาตรฐานการดำเนินชีพที่ใกล้เคียงกันแล้วจะไม่เชิงรุกับปัญหานี้ แต่สำหรับการประกอบอาชีพของคนไทยซึ่งมีมาตรฐานการดำเนินชีพและโปรแกรมการคุ้มครองที่ดีกว่าในประเทศไทยและกัมพูชาซึ่งมีมาตรฐานการดำเนินชีพและโปรแกรมประกันสังคมที่มีคุณภาพต่างกันแล้ว คนไทยในประเทศทั้งสองต้องตกลอยู่ในภาวะเสียเบรียบ

2.2 การแก้ไขปัญหาด้วยความตกลงแบบทวิภาคี สาระสำคัญของความตกลง ความมีแนวทางดังนี้

2.2.1 ผู้อุทิศตนให้การคุ้มครอง โดยหลักทั่วไปแล้ว ผู้ที่จะได้รับการคุ้มครองคือพลเมืองไทย (และพลเมืองของประเทศคู่ความตกลง) ที่อยู่ภายใต้โปรแกรมการประกันสังคมซึ่งเดินทางไปประกอบอาชีพในประเทศคู่ความตกลงแบบชั่วคราวซึ่งตามปกติกำหนดระยะเวลาไว้ไม่เกิน 5 ปี

2.2.2 การนับรวมเวลาตามเงื่อนไขของคุณสมบัติ เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดตอนของระยะเวลาในการส่งเงินสมบทหรืออื่น ๆ ก่อนจะมีคุณสมบัติครบเพื่อรับประโยชน์ทดแทน (โดยเฉพาะกรณีชราภาพ) ข้อตกลงควรกำหนดให้สามารถนับรวมระยะเวลาของการส่งเงินสมบทจากทั้งสองประเทศเข้าด้วยกันได้ ด้วยวิธีนี้จะช่วยให้เกิดความต่อเนื่องของการนับ

เวลาไม่มากขึ้นหรือเท่ากับเพิ่มโอกาสที่บุคคลนั้น ๆ จะมีสิทธิได้รับประโยชน์ทดแทนจากการประกันสังคมของประเทศไทย หรือประเทศไทยคุ้มครองต่างๆ ได้มากขึ้น

2.2.3 การคุ้มครองจากโปรแกรมของประเทศไทยบ้านเกิด ข้อตกลงควรแก้ไขปัญหาการต้องอยู่ภายใต้การคุ้มครองสองระบบและความไม่เท่าเทียมของมาตรฐานการบริการซึ่งคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศไทยและกัมพูชาเป็นการชั่วคราว (ระยะเวลาไม่เกิน 5 ปี) ต้องประสบดังนี้

- กำหนดข้อยกเว้นการจ่ายเงินสมบทของคนไทยแก่กองทุนประกันสังคมของประเทศไทยและกัมพูชา แต่ให้จ่ายเงินสมบทเฉพาะกับโปรแกรมของประเทศไทย
- สิทธิประโยชน์ที่จะได้รับตลอดจนการความรับผิดชอบต่อค่าใช้จ่ายด้านประเทศไทยยังคงเป็นของโปรแกรมของประเทศไทย
- ผู้ประกันตนชาวไทยสามารถรับบริการด้านการรักษาพยาบาลทั้งที่ตั้งอยู่ในประเทศไทย หรือกัมพูชาและในประเทศไทยตามซื้อที่แจ้งไว้กับสำนักงานประกันสังคมโดยภาระค่าใช้จ่ายในการรับบริการเป็นของโปรแกรมการประกันสังคมของประเทศไทยดังได้กล่าวมาแล้ว

2.2.4 การคุ้มครองระยะยาว สำหรับผู้ที่จำเป็นต้องประกอบอาชีพในประเทศไทยและกัมพูชานานกว่า 5 ปี จะต้องเชื่อมกับปัญหาการคุ้มครองสิทธิทางสังคมที่ซับซ้อนขึ้น เพราะโดยหลักการสากลแล้วนิยมที่จะให้หลักความสมัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่างด้าวทั้งประเทศที่บุคคลนั้นประกอบอาชีพมากกว่ากับประเทศไทยบ้านเกิด ปัญหาเกิดขึ้นเพราประมาณของประโยชน์ทดแทนแตกต่างกันดังได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้น คนไทยทุกคนคงต้องการที่จะได้รับสิทธิจากโปรแกรมที่มีมาตรฐานดีกว่า แนวทางต่อไปนี้จะช่วยให้การคุ้มครองสิทธิโดยโปรแกรมสวัสดิการสังคมแก่คนไทยในประเทศไทยทั้งสองด้านดังนี้

- หลักการนับรวมตามเงื่อนไขของคุณสมบัติยังต้องคงไว้สำหรับการสร้างความคุ้มครองในระยะยาว
- ข้อตกลงควรกำหนดให้คนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศไทยหรือกัมพูชานับแต่เริ่มนับของปีที่ 6 แสดงความจำงว่าจะอยู่ภายใต้การคุ้มครองจากการประกันสังคมของประเทศไทย หรือจากทั้งสองประเทศหากมีความพร้อม
- สิ่งที่จำเป็นอีกประการหนึ่ง คือ การผ่อนปรนคุณสมบัติสำหรับคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศไทยทั้งสองของโปรแกรมประกันสังคมของทั้งประเทศไทยและประเทศไทยคุ้มครอง ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสการเสียสิทธิที่จะได้รับประโยชน์ทดแทนโดยเฉพาะกรณีชราภาพ มีน้อยลง การผ่อนปรนทำนองนี้มีความจำเป็นเพรา

คนไทยกลุ่มนี้อาจต้องขาดคุณสมบัติเพาะปลูกเปลี่ยนการคุ้มครองจากโปรแกรมของประเทศไทยนี้สู่อีกประเทศไทยนึง ตัวอย่างการผ่อนปรนประเทศไทยนี้ ได้แก่ กำหนดเวลาการส่งเงินสมบทจนมีคุณสมบัติจะรับประโยชน์ทดแทนให้สั้นลงเป็นกรณีพิเศษ หรือกำหนดให้การขาดตอนของการส่งเงินสมบทไม่เป็นเหตุให้สูญเสียสิทธิ แต่ให้สามารถนำระยะเวลาที่ส่งเงินสมบทในแต่ละช่วงมาบรวมกันได้เป็นต้น

3. แนวสนับสนุนด้านสวัสดิการตามจังหวัดชายแดน (Borderline Welfare Belt)

เป็นที่คาดหมายได้ว่าพลเมืองไทยที่จะเดินทางไปประกอบอาชีพในประเทศลาว กัมพูชา (พม่า เกี้ยดนาม และยูนนาน) จะมีปริมาณมากขึ้น ขณะเดียวกันการวิจัยครั้งนี้ได้แสดงให้เห็นแล้วว่า คนไทยเหล่านี้เมื่อสามารถพำนักบริการทางสังคมโดยเฉพาะด้านการรักษาพยาบาล และความมั่นคงทางสังคมของประเทศไทยทั้งสองได้มากนัก แต่ส่วนใหญ่ต้องปรับตัวด้วยการซ่อมแซมเสื่อตอนเอง หรือซื้อการคุ้มครองจากภาคธุรกิจ ที่สำคัญคือ ส่วนใหญ่ของบุคคลเหล่านี้ต้องเดินทางกลับมาใช้บริการในประเทศไทย ดังนั้น องค์ประกอบที่สามของระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศไทยทั้งสอง คือ การพัฒนาแนวสนับสนุนด้านสวัสดิการตามแนวชายแดน เพื่อร่วมรับรองค์ประกอบที่ 1 และ 2 ที่กล่าวมาก่อนหน้านี้ตลอดจนเพื่อช่วยยกระดับการคุ้มครองสิทธิให้กับคนไทยในต่างแดนเหล่านี้

แนวสนับสนุนด้านสวัสดิการ หมายถึง พื้นที่ของจังหวัดตามแนวชายแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศลาว กัมพูชา (และเมียนมา) ที่ถูกพัฒนาให้มีความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสวัสดิการเพื่อร่วมกับความต้องการของคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศลาวและกัมพูชา แนวสนับสนุนด้านสวัสดิการประกอบด้วยสวัสดิการหลักสำคัญ 2 ประเภท คือ บริการทางการแพทย์ และบริการทางการศึกษา บริการเหล่านี้ต้องถูกออกแบบให้พร้อมสำหรับการเดินทางกลับมาใช้บริการของคนไทยในต่างแดนหรือของบุตรหลานของบุคคลเหล่านี้ที่อาจจะต้องใช้ชีวิตในพื้นที่แนวสนับสนุนด้านสวัสดิการโดยลำพัง สำหรับกรณีหลังอาจจำเป็นต้องพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกด้านที่พักอาศัยสำหรับบุตรหลานของคนไทยด้วยก็ได้ ผู้จัดบริการในพื้นที่ไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นเพียงหน่วยงานของรัฐเท่านั้น แต่คงต้องพัฒนาให้ภาคเอกชนทั้งที่มุ่งหวังและไม่มุ่งหวังกำไรให้มีส่วนในการพัฒนาสวัสดิการเหล่านี้ สำหรับบริการทางการแพทย์นั้นต้องถูกจัดให้เป็นเครือข่ายของโปรแกรมการประกันสังคมที่ถูกปรับปรุงให้พร้อมสำหรับการให้บริการตามแนวทางที่ 1 และ 2

การพัฒนาแนวสนับสนุนด้านสวัสดิการตามแนวชายแดนไม่เพียงแต่จะช่วยสร้างหลักประกันทางสังคมให้กับคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศลาวและกัมพูชาเท่านั้น แต่ยังมี

ส่วนสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาชนบท และการเสริมสร้างความมั่นคงตามแนวชายแดนได้ในอีกด้านนึง

4. ศูนย์กลางด้านสวัสดิการของอนุภูมิภาค (Mekong-Subregional Welfare Hub) องค์ประกอบที่ 4 ของระบบคุ้มครองทางสังคมถือเป็นส่วนขยายของแนวสนับสนุนด้านสวัสดิการตามจังหวัดชายแดน ได้กล่าวแล้วว่าคนลาวและกัมพูชาจำนวนไม่น้อยที่ต้องพึ่งพาบริการสังคมในประเทศไทย ขณะเดียวกันก็มีชาวต่างประเทศเป็นจำนวนมากที่ประกอบอาชีพในประเทศลาว และกัมพูชา (รวมทั้งเมียนมา เวียดนาม และญี่ปุ่น) ชาวต่างประเทศเหล่านี้คงประสบปัญหาในการเข้าถึงบริการทางสังคมที่นองเดียวกับคนไทย ดังนั้น การริเริ่มพัฒนาศูนย์กลางด้านสวัสดิการของอนุภูมิภาคตามจังหวัดชายแดนจึงเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาที่สำคัญมาก ซึ่งเป็นไปได้อย่างจริงจัง และควรเป็นยุทธศาสตร์ที่ควรริเริ่มปฏิบัติโดยเร็วที่สุด ที่ประเทศไทย ฯ ในภูมิภาคโดยเฉพาะเวียดนาม หรือจีนจะช่วงชิงทำไปก่อน

4.1 ลักษณะของศูนย์กลางด้านสวัสดิการของอนุภูมิภาค ศูนย์กลางด้านสวัสดิการของอนุภูมิภาคเป็นพื้นที่ของจังหวัดตามแนวชายแดนเดียวกับแนวสนับสนุนด้านสวัสดิการในข้อที่ 3 แต่มีเป้าหมายและบทบาทหน้าที่แตกต่างไป ศูนย์เหล่านี้ไม่ได้ถูกเตรียมไว้สำหรับการให้บริการแก่คนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศลาวและกัมพูชาเท่านั้น แต่ยังมีเป้าหมายที่จะรองรับความต้องการของชาวต่างประเทศในอนุภูมิภาคนี้ นอกจากนั้นหน้าที่ของศูนย์กลางนี้ยังไม่จำกัดเพียงการให้บริการด้านการศึกษาและสาธารณสุขเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมส่วนประกอบอื่น ๆ ของสวัสดิการสังคม

4.2 ความเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์การพัฒนาอื่น ๆ การพัฒนาศูนย์กลางด้านสวัสดิการของอนุภูมิภาคจำเป็นต้องมีทิศทางที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาอื่น ๆ ของประเทศ อันได้แก่ ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว ยุทธศาสตร์การพัฒนาศูนย์กลางทางการแพทย์ของโลก ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการมีงานทำ ยุทธศาสตร์การพัฒนาสังคม และยุทธศาสตร์การสร้างความมั่นคงตามแนวชายแดน

4.3 บริการและกลุ่มเป้าหมาย ยุทธศาสตร์นี้เป็นโครงการระดับนานาชาติโดยมีกลุ่มเป้าหมายสำคัญ คือ ชาวต่างประเทศที่มีถิ่นฐานหรือประกอบอาชีพในอนุภูมิภาค อันได้แก่ พลเมืองลาว กัมพูชา เมียนมา เวียดนาม และจีน ที่มีความพร้อมทางเศรษฐกิจ ตลอดจนผู้ประกอบการและลูกจ้างชาวต่างประเทศที่ประกอบอาชีพในอนุภูมิภาคนี้ สวัสดิการที่ริบบริการที่อยู่ในข่ายจะริเริ่มในพื้นที่นี้ได้แก่

- บริการด้านการรักษาพยาบาล

- บริการด้านการศึกษา
- บริการจัดหางานและพัฒนาแรงงานตามความต้องการของอนุภูมิภาค
- บริการด้านกิจกรรมนันทนาการในยามว่างจากงาน (leisure time)
- บริการด้านที่พักอาศัย

4.4 การจัดการ เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายหลักของบริการเหล่านี้ไม่ใช่พลเมืองไทยแต่เป็นชาวต่างชาติที่มีความพร้อมทางด้านเศรษฐกิจ ดังนั้น การบริหารจัดการจึงอาจจำเป็นต้องใช้วิธีการกึ่งธุรกิจ อย่างไรก็ตามหากเกิดการรวมตัวในรูปอนุภูมิภาคจริง บุคคลที่ประกอบอาชีพในอนุภูมิภาคนี้ควรถูกเรียกเก็บค่าบริการในอัตราลดหย่อน หรือเป็นราคาที่ถูกกว่าผู้ใช้บริการจากนอกอนุภูมิภาค อย่างไรก็ตามมีสิ่งที่ควรคำนึงสู่ประการ

ประการแรก ส่วนหนึ่งของผู้ใช้บริการจะเป็นพลเมืองไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศไทยและกัมพูชาโดยเฉพาะโปรแกรมคุ้มครองการเจ็บป่วยดังได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้น บริการด้านสวัสดิการจึงจำเป็นต้องสร้างความหลากหลายเพื่อตอบสนองกับความต้องการของแต่ละกลุ่มเป้าหมาย อย่างไรก็ตามหากมีการปรับปรุงตามแนวทางเสนอแนะก่อนหน้านี้แล้ว โปรแกรมคุ้มครองการเจ็บป่วยคงเชื่อมโยงกับการประกันสังคมของประเทศไทยซึ่งจะทำให้คนไทยที่ทำงานในต่างแดนต้องเจาะจงเลือกสถานรักษาพยาบาลโดยภาระค่าใช้จ่ายเป็นของกองทุน

ข้อควรคำนึงประการที่สองเกี่ยวข้องกับโปรแกรมการคุ้มครองทางสังคมระดับอนุภูมิภาคที่อาจจะบังเกิดขึ้นในอนาคต หากเป็นเช่นนี้จึงการคุ้มครองบางประเภทโดยเฉพาะบริการทางการแพทย์ อาจกล้ายเป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมระดับอนุภูมิภาคซึ่งจะทำให้การกำหนดราคาหรือการจัดบริการไม่เป็นไปตามกลไกราคา แต่ต้องถูกแทรกแซงหรือกำหนดโดยข้อตกลงระหว่างประเทศในอนุภูมิภาค

ประการที่สาม การจัดการบริการของรัฐซึ่งอาจต้องปรับเปลี่ยนเป็นเชิงธุรกิจมากขึ้น เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของชาวต่างประเทศ ขณะเดียวกันก็ต้องสามารถแข่งขันกับบริการของภาคธุรกิจได้ ไม่ใช่จะเป็นด้านรักษาพยาบาล การศึกษา ที่อยู่อาศัย การจัดหางาน และการพัฒนาฝีมือแรงงาน การปรับเปลี่ยนในลักษณะนี้แม้จะเป็นผลดีในบางส่วน แต่ขณะเดียวกันก็อาจส่งผลกระทบในแง่ประสิทธิภาพของการจัดสวัสดิการสังคมอันเป็นหน้าที่ของหน่วยงานรัฐ ดังนั้นอาจต้องมีการกำหนดบทบาท และวิธีการให้บริการเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการจัดบริการสังคมแก่พลเมืองไทย กับการจัดบริการด้านสวัสดิการเชิงธุรกิจเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดในระดับอนุภูมิภาค

การแข่งขันกับการลงทุนจากต่างประเทศเป็นข้อควรคำนึงประการสุดท้ายที่จะกล่าวถึง ในที่นี้ การเปิดพรมแดนเสรีระดับอนุภูมิภาคประกอบกับกระแสโลกาภิวัตน์ ย่อมหมายความว่า การลงทุนของรัฐรวมทั้งด้านสวัสดิการย่อมสามารถทำข้ามพรมแดนได้ (ดังจะได้กล่าวในหัวข้อต่อไป) ในเวลาเดียวกันก็เป็นการยกที่จะปิดกั้นการลงทุนด้านสวัสดิการจากต่างชาติ ดังนั้น ย่อมหมายความว่า การจัดบริการสวัสดิการในพื้นที่แนวสนับสนุนตามแนวชายแดนสำหรับบุคคลที่ไม่ใช่พลเมืองไทยย่อมต้องเป็นการแข่งขันไม่เฉพาะหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานธุรกิจ และองค์กรพัฒนาเอกชนของไทยเท่านั้น แต่คู่แข่งสำคัญคือชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศไทยที่มีพลเมืองของตนในภูมิภาคนี้เป็นจำนวนมาก อาทิ จีน ญี่ปุ่น เกาหลี และสิงคโปร์ ดังนั้น ประสิทธิภาพของการจัดการจึงเป็นหัวใจสำคัญของการจัดบริการในมิตินี้

5. การส่งเสริมการลงทุนด้านสวัสดิการในต่างแดน องค์ประกอบสุดท้ายของระบบการคุ้มครองด้านสวัสดิการ คือ การดำเนินงานเชิงรุกโดยทรัพยากรัฐเป็นผู้ส่งเสริมให้เกิดการลงทุน พัฒนาบริการด้านสวัสดิการในประเทศลาวและกัมพูชา (รวมทั้งเมียนมา เวียดนาม และยุนนาน) บริการด้านสวัสดิการที่กล่าวมาข้างต้น อันได้แก่ การรักษาพยาบาล การจัดการศึกษา ที่พักราชอาชีวะ จัดหางานและพัฒนาฝีมือแรงงาน ล้วนอยู่ในข่ายที่ควรศึกษาในรายละเอียดเพื่อการส่งเสริมการลงทุนทั้งสิ้น ประเด็นที่ควรพิจารณาขั้นต้นเพื่อการพัฒนาองค์ประกอบของระบบในส่วนนี้คือ

5.1 กลุ่มเป้าหมาย การลงทุนพัฒนาสวัสดิการในประเทศไทยเหล่านี้คงมีกลุ่มเป้าหมายหลักที่มีความสามารถในการเข้าถึงบริการในประเทศ เช่น ชาวต่างด้าว แรงงานต่างด้าว แรงงานต่างด้าวในประเทศ ล้วนอยู่ในข่ายที่ควรศึกษาในรายละเอียดเพื่อการลงทุน ไม่ได้พูดจนทำให้ต้องเดินทางข้ามพรมแดนกลับมาใช้บริการในฝั่งไทย เพื่อลดภาระดังกล่าว การพัฒนาบริการในองค์ประกอบนี้จึงเป็นความจำเป็น ในทำนองเดียวกับข้อ 4 ที่ชาวต่างประเทศซึ่งประกอบอาชีพในประเทศลาวและกัมพูชาตลอดจนพลเมืองของประเทศไทยทั้งสองที่มีฐานะดียังคงเป็นกลุ่มเป้าหมายของการดำเนินงานตามองค์ประกอบนี้เช่นกัน

5.2 การเชื่อมโยงกับโปรแกรมการประกันสังคมของไทย ในทางปฏิบัติแล้ว การพัฒนาระบบทามองค์ประกอบนี้คงต้องอาศัยการทำงานของภาคเอกชนทั้งที่มุ่งหวังและไม่มุ่งหวังกำไรในลักษณะของการเป็นผู้ร่วมลงทุนกับเอกชนหรือรัฐบาลของประเทศไทยนั้น ๆ อย่างไรก็ตาม โอกาสที่สวัสดิการตามองค์ประกอบนี้จะเชื่อมโยงกับโปรแกรมการประกันสังคมในประเทศไทยนั้น ๆ คงมีไม่มากนัก เพราะโปรแกรมเหล่านั้นคงขาดความสามารถในการจ่ายหรือสามารถรับภาระค่าใช้จ่ายได้เพียงเล็กน้อย ดังนั้น สิ่งที่จะช่วยลดภาระความรับผิดชอบของผู้ลงทุนได้

ทางหนึ่งคือการให้บริการเหล่านี้เป็นเครื่องข่ายของโปรแกรมการประกันสังคมในประเทศไทย เนื่องจากค่าจ้างแรงงานในประเทศไทยเหล่านี้ยังถูกอยู่ ดังนั้น การรับงบประมาณเหมาจ่ายจากโปรแกรมการประกันสังคมของไทยจึงเป็นรายได้ที่จะช่วยให้การลงทุนดำเนินไปได้

แม้การลงทุนจะหวังพึงโปรแกรมการประกันสังคมของประเทศไทยนั้น ๆ โดยตรงไม่ได้ดังที่กล่าวมาแล้ว แต่การซื้อขายกับโปรแกรมเหล่านี้อาจเป็นผลดีในทางอ้อม กล่าวคือจะทำให้ผู้มีฐานะดีในประเทศไทยนั้น ๆ ที่อยู่ภายใต้โปรแกรมการประกันสังคมมาใช้บริการได้มากขึ้น เพราะภาระการจ่ายของตนลดลง (แม้จะไม่นักนัก) เนื่องจากรับผิดชอบเฉพาะส่วนต่างที่เกินกว่าประโยชน์ทดแทนที่โปรแกรมประกันสังคมของประเทศไทยนั้นผูกพันอยู่

สำหรับบริการนี้ ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการการรักษาพยาบาล อาทิ ที่อยู่อาศัย การจัดหางาน การพัฒนาฝีมือแรงงาน (หรือการศึกษาบางประเภท) นั้นผู้ลงทุนสามารถใช้วิธีการทางธุรกิจในการบริหารได้มากขึ้น

5.3 ข้อจำกัดทางกฎหมาย การลงทุนจัดบริการเหล่านี้อาจมีข้อจำกัดด้านกฎหมาย อาทิ การห้ามลงทุนในกิจการสาธารณสุขของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว หรือการกำหนดสัดส่วนการลงทุนของชาวต่างชาติเป็นต้น ดังนั้นผู้ลงทุนจึงต้องศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับประเทศไทยเหล่านี้ นอกจากนั้นบทบาทของรัฐในการส่งเสริมการลงทุนตามองค์ประกอบนี้ถือเป็นเงื่อนไขสำคัญโดยรัฐต้องพยายามทำความตกลงกับรัฐบาลลาวและกัมพูชาเพื่อให้ลดเงื่อนไขเหล่านี้เป็นกรณีพิเศษแก่รัฐบาลไทยเพื่อให้โอกาสการผ่อนปรนมากขึ้น การเจรจาทำความตกลงควรควบคู่ไปกับการเจรจาทางการค้า

5.4 การแข่งขันกับการดำเนินงานในข้อที่ 4 แม้ว่าทางเลือกนี้จะเป็นการดำเนินงานเชิงรุกที่จะช่วยแก้ปัญหาการคุ้มครองทางสังคมให้กับคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศไทยและกัมพูชาได้เป็นอย่างดี แต่การพัฒนาองค์ประกอบนี้อาจมีส่วนแข่งขันกับการพัฒนาแนวสนับสนุนด้านสวัสดิการตามแนวทางเด่นในข้อ 4 เนื่องจากการลงทุนในประเทศไทยเหล่านี้จะเป็นการสกัดกั้นผู้ใช้บริการที่จะเดินทางเข้ามาเยือนประเทศไทย ดังนั้นจึงต้องแสวงหาจุดสมดุลระหว่างการยุทธศาสตร์ในข้อ 4 และ 5 หรืออาจจำเป็นต้องเลือกใช้เพียงยุทธศาสตร์ใดยุทธศาสตร์หนึ่งเท่านั้น

การแสวงหาจุดสมดุลระหว่างยุทธศาสตร์ทั้งสองอาจเป็นในรูปของการกำหนดขนาดของการลงทุนในต่างประเทศที่เหมาะสมเพื่อลดโอกาสการแข่งขันกันเองให้น้อยลง อีกทางหนึ่งที่จะทำได้คือการแยกประเภทการลงทุนระหว่างยุทธศาสตร์ที่ 4 และ 5 โดยยุทธศาสตร์ที่ 4 ไม่จำกัด

ประเกทของสวัสดิการ ขณะที่ยุทธศาสตร์ที่ 5 ให้เน้นเฉพาะบริการจัดการศึกษาโปรแกรมนานาชาติและบริการด้านที่พักอาศัยเป็นต้น

การเตรียมพร้อมเพื่อการปรับตัวที่เหมาะสม

ผู้ที่จะเดินทางไปประกอบอาชีพก็ดี หรือ แม้แต่จะไปทัศนารถในประเทศทั้งสองก็ดี จำเป็นที่จะต้องเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวที่เหมาะสม การศึกษาถึงวัฒนธรรม และที่สำคัญคือทัศนคติและค่านิยมของประชาชนในประเทศทั้งสอง ตลอดจนปัญหาและข้อกฎหมายถือเป็นการเตรียมพร้อมที่สำคัญ ความจริงแล้ว การวิจัยเรื่องนี้สามารถใช้เป็นคู่มือสำหรับการเตรียมตัวไปประกอบอาชีพในประเทศลาวและกัมพูชาได้เป็นอย่างดี

สาระในบทที่ 4, 5 และ 6 ได้ให้ข้อมูลที่พึงทราบ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาที่จะต้องเผชิญตลอดจนความอ่อนไหวทางค่านิยมและความคิดของประชากรในประเทศทั้งสองที่ชาวต่างชาติควรระมัดระวัง ที่สำคัญกว่า�ันคือข้อกฎหมายสำคัญ ๆ ที่ชาวต่างชาติพึงทราบสำหรับการประกอบอาชีพในประเทศลาวและกัมพูชา ดังนั้น ผู้สนใจสามารถย้อนกลับไปศึกษาบทที่ 4 หรือ 5 หรือ 6 แล้วแต่กรณี

การส่งเสริมการลงทุน

เมื่อว่าประเทศทั้งสองจะมีข้อจำกัดด้านการคุ้มครองทางสังคม สิ่งอำนวยความสะดวกและการพัฒนา ความปลอดภัยในบางแห่งมุ่งอาทิ กับรับเบิดในบางพื้นที่ ตลอดจนการครอบปั้นของเจ้าหน้าที่ แต่ประเทศทั้งสองยังอุดมด้วยทรัพยากรและกำลังเปิดประเทศเพื่อการพัฒนา ดังนั้นจึงเป็นโอกาสอันดีสำหรับนักลงทุนไทยดังที่ผู้ประกอบอาชีพในประเทศทั้งสองได้ประเมินไว้และนำเสนอมาแล้ว แม้การศึกษาเรื่องนี้ไม่ได้เกี่ยวข้องกับมิติทางเศรษฐกิจ แต่สาระในบทที่ 4 และ 5 ก็ได้นำเสนอซึ่งทางการลงทุนของประเทศทั้งสองไว้แล้ว เพื่อหลีกเลี่ยงการกล่าวหาในที่นี้ จึงขอให้ผู้สนใจย้อนกลับไปศึกษาในบทที่ 4 และ 5 เกี่ยวกับซึ่งทางการลงทุนและกฎหมายที่เกี่ยวข้องได้

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กรมอุตสาหกรรมฯ กระทรวงการต่างประเทศ (2549). ราชอาณาจักรกัมพูชา. คืนครัวเมือง
28 กรกฎาคม 2549, จาก <http://www.mfa.go.th/web/479.php?id=51>

กระทรวงการต่างประเทศ. (2548). โครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาค
คู่มั่นคง. ค้นคว้าเมื่อ 1 กรกฎาคม 2549, จาก <http://www.mfa.go.th>

กระทรวงพาณิชย์. (2549). ภาระการค้าและการลงทุนไทย - กัมพูชา. ค้นคว้าเมื่อ 28 กรกฎาคม 2549, จาก [http://www.dft.moc.go.th/level4Frame.asp?sPage=the_files/\\$\\$9/level4/kumpucha2.html&level4=100](http://www.dft.moc.go.th/level4Frame.asp?sPage=the_files/$$9/level4/kumpucha2.html&level4=100)

เขียน ชีริวิทย์ และคณะ. (2543). กัมพูชา. กรุงเทพ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ເຂົ້າຢັ້ງ ອີວະວິທຍ໌ ອົດສຽງ ເສມແຍ້ມ ແລະ ທານຕະວັນ ມໂນຮມຍ໌. (2544). ຄວາມສໍາພັນນີ້ໄທຍ-ລາວໃນ
ສາຍຕາຄນລາວ. ກຽມເທເພ: ສຳນັກງານກອງທຸນສັນບສຸນກາວວິຈີຍແລະສຕາບັນເຄເຫື່ອ¹
ຕຶກຂາ ຈູ່ພໍາລັງກຣະນົມທ້າວວິທຍາລັ່ງ.

ไชยรัตน์ เจริญสินโภพ.(2545). ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิภาวดี.

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2544). เอกสารประกอบการสัมมนา “วิสัยทัศน์ก้ามพูชา สปป. ลาเวียดนาม และการปรับตัวของนักลงทุนไทย” ณ ห้องออกคิดบอลงลุ่ม 2 โรงแรมโซฟิเทล ราชากองคิด จังหวัดขอนแก่น วันที่ 8 สิงหาคม 2544 คืนวันเมื่อ 22 กรกฏาคม 2549, จาก http://www.bot.or.th/bothomepage/databank/RegionEcon/n_east/cambodia/text/ATT00422.htm

บันทิต อนซัยเศรษฐกุณิ. (2542). พราชาบัญญติประกันสังคมพร้อมด้วยพระราชบัญญากฎหมายและกฎหมาย. กรุงเทพฯ: มูลนิธิอรามณ์ พงศ์พัน.

วัชรินทร์ ยงศิริ (2548). ก้มพูชา วันวารที่ผันเปลี่ยน. กรุงเทพฯ: จก.ศรีบูรณ์คอมพิวเตอร์การพิมพ์.

วัชรินทร์ ยงศิริ (บรรณาธิการ). (2547). การค้าชายแดนไทยกับอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง.
กรุงเทพ: นักกังการพิมพ์.

ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยความร่วมมือของกรมศุลกากร. (2548).

สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ ณ กรุงพนมเปญ. (2548). ราชอาณาจักรกัมพูชา.

พนมเปญ: สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ.

ສູງໝັ້ນ ສົມບັດ. (2548). ກາວພັນນາເທຣະຮູກິຈແລະການເນື່ອງລາວ (ฉบັບປັບປຸງ). ກຽມເທິງ:
ໂຄງກາຈັດພິມພົບໄຟ.

สรุปผล ปีบานวนนิช. (2547). นโยบายสังคม : เส้นทางสู่สวัสดิการ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อาทาร จันทวิมล. (2548). ประวัติของแผ่นดินไทย (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรไทย.

อมรา พงศ์พิชญ์. (2543). ความหลากหลายทางวัฒนธรรม กระบวนการทัศน์และบทบาทใน
ประชาสังคม (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

ភាសាខ្មែរ

A Web Resource for Combating H.T. (n.d.). *Thailand*. Retrieved June 29, 2006, from
<http://www.humantafficking.org/countries/thailand>

Asian Development Bank. (2005). *Country strategy and program 2005-2009: Cambodia*. Retrieved July 28, 2006, from <http://www.adb.org/Documents/CSPs/CAM/2004/csp0100.asp>

Asian Development Bank. (2006a). *Projects in the Greater Mekong Subregion*. Retrieved July 17, 2006, from http://www.adb.org/GMS/Projects/adb_projects.asp

Asian Development Bank. (2006b). *Greater Mekong Subregion : Cooperation in employment promotion and training in the GMS (TANO.5681-REC)*. Retrieved July 17, 2006, from <http://www.adb.org/GMS/Projects/reta-5681.asp>

Australian Broadcasting Corporation ABC (n.d.). *Human rights*. Retrieved September 22, 2005, from <http://www.abc.net.au/civics/rights/envter.htm>

Averbach, S. (Ed.) (1998). *Encyclopedia of multiculturalism* (Volume 4). New York: Marshall Cavendish Corporation.

Baubock, R. (1994). *Transnational citizenship: Membership and rights in international Migration*. Aldershot (Hants, England): Edward Elgar Publishing.

Bauman, Z. (2000). *Globalization: The human consequences*. Cambridge: Polity Press.

- Callinicos, A.T. (2000). *Equality*. Malden (MA): Blackwell Publishers.
- Castles, S. & Davidson, A. (2000). *Citizenship and migration : Globalization and the politics of belonging*. Hounds Mills: Macmillan Press.
- Cavanagh, M. (2002). *Against equality of opportunity*. Oxford: Oxford University Press.
- CIA. (2006). *The World Factbook : Cambodia*. Retrieved July 28, 2006, from <http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/cb.html#Intro> retrieved June 29, 2006
- Chan, S. & Ear, S. (October-December 2004). Towards understanding social protection in Cambodia. *Cambodia Development Review*, 8 (4).
- Council of Europe. (n.d.a). *European Social Charter (revised)*. Retrieved October 10, 2005, from <http://www.conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/htm>
- Council of Europe. (n.d.b). *Foreign nationals and the European Social Charter*. Retrieved October 10, 2005, from <http://www.humanrights.cae.int/cseweb/GB/GB1 /GB15.htm>
- Council of Europe. (n.d.c). *Fact sheets on conclusions XV-1*. Retrieved October 10, 2005, from <http://www.humanrights.coe.int/cseweb/gb/GB2/GB23e.htm>
- Dagger, R. (2000). Metropolis, memory and citizenship. In E.F. Isin (Ed.). *Democracy, citizenship and the global city*. London: Routledge.
- Dauenhauer, B.P. (1996). *Citizenship in a fragile world*. Boston : Rowman & Littlefield Publishers.

Department of Justice (Canada). (2004). *Proclamation declaring the argument on social security between Canada and the United States of America in force February 9, 1982*. Retrieved October 10, 2005, from <http://www.laws.justice.gc.ca/en/O-9/s1-82-105/155864.html>

Doherty, E.M. (2001). Globalization, social partnership, and industrial relations. In C. Clandland & R. Sil (Eds.). *The politics of labor in a global age*. Oxford : Oxford University Press.

Economic Institute of Cambodia. (April 2006). Cambodia country strategy and program update 204-2006. *Cambodia Economic Watch*, IV. Retrieved July 28, 2006, from http://www.eicambodia.org/publication/CEW_details.php

Embassy of the Lao People's Democratic Republic (Washington D.C.). (1997). *How to do business with Laos*. Retreived July 7, 2006, from <http://www.lavembany.com/news/download/business.html>

Espada, J.C. (1996). *Social citizenship rights : A critique of F.A. Hayek and Raymond Plant*. Houndsills: Macmillan Press.

Fabre, C. (2000). *Social rights under the constitution : Government and the decent life*. Oxford: Oxford University Press.

Fitzpatrick, T. (1999). Cash transfers, In J. Baldock, N. Manning, S. Miller & S. Vickerstaff (Eds.). *Social policy*. Oxford: Oxford University Press.

GMSARN. (2004). *Greater Mekong Subregion Academic and Research Network (GMSARN)*. Retrieved August 11, 2005, from <http://www.gmsarn.org/about/GMSARN>

Grassi, D.M. (2005). *Latest totalization agreement threatens social security*. Retrieved October 10, 2005, from <http://www.sierratimes.com/05/04/15/grassi.htm>

Halsall, P. (1997). *Modern history sourcebook: Universal declaration of human rights 1948*. Retrieved September 22, 2005, from <http://www.fordham.edu/halsall/mod/modsbook.html>

Inter Press Service Asia Pacific. (2002). ‘Our Mekong: A vision amid globalization’ Chiang Rai, Thailand, 03-05 April 2002. Retrieved 18 July, 2006, from <http://www.ipsnews.net/mekong/workshop.html>

Janowitz, M. (1994). Observations on the sociology of citizenship. In B. Turner & P. Hamilton (Eds.). *Citizenship: Critical concepts*. London: Routledge.

Kasetsiri, C. (March 2003). Thailad-Cambodia: A love-hate relationship. *Kyoto Review of Southeast Asia*, 3.

Kivistö, P. (2002). *Multiculturalism in a global society*. London: Blackwell Publishers.

Lundvall, B. & Archibugi, D. (2002). Introducing: Europe and the learning economy, In D. Archibugi & B. Lundvall (Eds.). *The globalizing learning economy*, Oxford: Oxford University Press.

Macan-Markar, M. (n.d.). *A nightmare for minorities - Human Rights Watch*. Retrieved June 30, 2006, from http://www.newsme Kong.org/a_nightmare_for_Minorities_human_rights_watch

Marshall, T.H. (2000). Citizenship and social class, In C. Pierson & F.G. Castles (Eds.). *The welfare state reader*. Cambridge: Polity Press.

Mishra, R. (2000). *Globalization and the welfare state*. Cheltenham, (UK): Edward Elgar Publishing.

Mekong Migration Network. (2005). *Resource book - Migration in the Greater Mekong Sub-region* (2nd ed.). Hong Kong: Asian Migrant Centre.

Ministry of Foreign Affairs & International Cooperation. (2006). *Foreign policy*. Retrieved July 8, 2006, from <http://www.mfaic.gov.kh/foreignpolicy.php#culture>

National Institute of Statistics (NIS) of Cambodia. (2004). *Cambodia socio - economic survey 2004*. Retrieved July 28, 2006, from <http://www.nis.gov.kh/SURVEYS/CSES2003-04/summary.htm>

Newfield, C. & Gordon, A.F. (Eds.). (1996). *Mapping multiculturalism*. London: University of Minnesota Press.

NumbersUSA. (2005). *Hot topic : Totalization - Social security for illegal aliens*. Retrieved October 11, 2005, from <http://www.numbersusa.com/index>

NZAID. (2005). *Greater Mekong Subregion: 2005/2006 allocation: \$4.61 million*. Retreived August 11, 2005, from <http://www.nzaid.govt.nz/programmes/r-asia-regional.html>

Pilger, J. (2004, January 30). A journey through genocide. *The Guardian*.

Pundrikabha, M. (1999). *The Royal Thai government's policy towards Cambodian refugees*. Canberra: Asia Pacific Press.

Rayner, M. (n.d.). *History of human rights*. Retrieved September 22, 2005, from
<http://www.universalrights.net/main/histaf.htm>

Royal Government of Cambodia. (2006). *Cambodia*. Retrieved July 28, 2006, from
<http://www.cambodia.gov.kh/unisql1/egov/english/country.history.html>

SEAMEO. (2000). *Chapter One-Introduction*. Retrieved July 29, 2006, from
http://vl.semeo.org/combat/1_chap.html

Serrano, M.R., Marasigan, M.L.C. & Palafox, J.A.F. (2004). *Is a social charter possible in the ASEAN?* Retrieved September 16, 2005, from <http://www.fesspore.org/pdf/others/social%20study.pdf>

Soubert, S. (2004). *Thai – Cambodian relations with a potential outlook at Thai relations with Laos and Burma*. Retrieve July 28, 2006, from http://www.hbfasia.org/southeastasia/thailand/exhibitions/identitiesversusglobalisation/ivg_debates/nation_building/son_soubert.htm

Spicker, P. (2000). *The welfare state : A general theory*. London: SAGE Publications.

State Planning Committee. (1998). *National human development report 1998*. Vientian (Lao PDR) : Author.

Tong, N.C. (2004). *Case study: Impacts of regional economic cooperation on human rights in Burma*. Retrieved August 11, 2005, from http://www.shanwomen.org/pdf/policyworkshop_on_rec.pdf

Turner, B.S. (2000a). Cosmopolitan virtue : Loyalty and the city. In E.F. Isin (Ed.). *Democracy, citizenship and the global city*. London: Routledge.

- Turner, B.S. (2000b). Liberal citizenship and democracy in a global era. In A. Vandenberg (Ed.). *Citizenship and democracy in a global era*. Hounds Mills: Macmillan Press.
- Twine, F. (1994). *Citizenship and social rights*. London: SAGE Publications.
- UNDP. (2006). *Cambodia in human development report 2006*. Retrieved July 28, 2006, from <http://hdr.undp.org/statistics/data/countries.cfm?c=KHM>
- Unicef. (2006). *Cambodia statistics*. Retrieved July 28, 2006, from http://www.unicef.org/infobycountry/cambodia_statistics.html
- United Nations Office. (2006). *Memorandum of Understanding*. Retrieved 18 July, 2006, from <http://www.unodc.un.or.th/mou/>
- University of Minnesota Human Rights Library. (2006). *International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families*. Retrieved September 27, 2005, from <http://www1.umm.edu/humanrts/instree/n8icprmw.htm>
- Wai, M. (2004). *A memoir of Burmese workers : From slave labour to illegal migrant workers*. Bangkok: Thai Action Committee for Democracy in Burma.
- Wechsler, M. (2006, January 29). A quiet anniversary. *Bangkok Post Perspective*.
- WGHRD. (2004). *Greater Mekong Subregion (GMS) Fifth Meeting of the Working Group on Human Resource Development (WGHRD)-5, 16-17 June, 2004, Yangon, Myanmar*. Retrieved August 11, 2005, from <http://www.adb.org/GMS/CMS-SA-hrd>

WGHRD. (2005). *Summary of Proceedings, Greater Mekong Subregion Sixth Meeting of the Mekong Working Group on Human Resource Development (WGHRD-6), 21-22 April, 2005, Phuket, Thailand.* Retrieved August 11, 2005, from <http://www.adb.org/GMS/CMS-SA-hrd>

Wikipedia. (2003). *2003 Phnom Penh riots.* Retrieved July 28, 2006, from http://en.wikipedia.org/wiki/2003_Phnom_Penh_riots

Worldbank. (2006). *Cambodia.* Retrieved July 28, 2006, from <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/EASTASIAPACIFICEXT/CAMBODIAEXT/N/0,,menuPK:293865~pagePK:141132~piPK:141107~theSitePK:293856,00.html>

Yoon, S. (2003, February 6). The burning of the Thai embassy in Cambodia. *The Nation.*

ภาคผนวก

บทความสำหรับการเผยแพร่'

การสร้างหลักประกันทางสังคมสำหรับคนไทยในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง :

กรณีประเทศไทยและกัมพูชา

โลกภาคีและข้อตกลงระหว่างประเทศทำให้การเคลื่อนย้ายทางประชากรของทุกภูมิภาคในโลกเป็นไปอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ปรากฏการณ์นี้คงบังเกิดขึ้นกับประเทศไทยในแบบอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงเช่นกัน บรรดาแรงงานต่างด้าวชาวลาว กัมพูชา และพม่าที่พบรหัสโซนี้ คาดเดินในประเทศไทยเป็นข้อพิสูจน์อันดีของสิ่งที่กล่าวมาข้างต้น การเคลื่อนย้ายของประชากรข้ามประเทศเป็นปรากฏการณ์ 2 ทาง กล่าวคือ ขณะที่แรงงานเคลื่อนย้ายจากประเทศที่มีเศรษฐกิจไม่ดีสู่ประเทศที่มีเศรษฐกิจดีกว่านั้น ประชากรที่เป็นเจ้าของทุนกลับเคลื่อนย้ายในทิศทางที่ตรงข้าม ดังนั้นจึงไม่ต้องสงสัยเลยว่าต้องมีคนไทยในฐานะของผู้ประกอบการในประเทศลาวและกัมพูชาเข่นกัน โดยเฉพาะในประเทศไทยนั้นการลงทุนของผู้ประกอบการไทยมีปริมาณสูงเป็นอันดับหนึ่ง

สิ่งที่ช่วยเร่งให้การเคลื่อนย้ายของประชากรในแบบนี้ทรัพยากรด้วยการพัฒนาในรูปอนุภูมิภาค แนวทางการพัฒนาดังกล่าวพยายามจะเชื่อมโยงประเทศไทย 6 ประเทศตามแนวลำน้ำโขง อันได้แก่ พม่า ไทย ลาว กัมพูชา เวียดนาม และจีนตอนใต้ ให้เป็นหนึ่งเดียวแก้ไขภัยได้ ชื่อ ‘อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง’ โดยการส่งเสริมของหน่วยงานต่าง ๆ โดยเฉพาะธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย ได้นำไปสู่โครงการพัฒนาหลายโครงการโดยเฉพาะในเชิงเศรษฐกิจที่ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างประเทศไทยและประเทศในอนุภูมิภาคนี้ แรงจูงใจทางเศรษฐกิจเมื่อประกอบกับความคล้ายคลึงทางวัฒนธรรมและการส่งเสริมจากหน่วยงานทั้งระดับชาติและนานาชาติทำให้การเคลื่อนย้ายของประชากร ผลผลิต ข้าวสาร และอื่น ๆ เพิ่มปริมาณขึ้น

ขณะที่สื่อมวลชนและการศึกษาทางวิชาการพากันตีแฉปัญหาความเดือนร้อนของแรงงานต่างด้าวจากประเทศไทยเพื่อนบ้านที่ใช้ชีวิตอยู่ในประเทศไทยอย่างกว้างขวางจนทำให้เราลืมไปว่า อันที่จริงแล้วมีคนไทยจำนวนไม่น้อยที่กำลังใช้ชีวิตเผชิญโชคในประเทศไทยเพื่อนบ้านเช่นกัน หลายครั้งที่คนไทยเหล่านี้ต้องหนีตายทึ่งทารพย์สินและการลงทุนกลับมาเมืองไทยในคราวที่เกิดความขัดแย้งกับเพื่อนบ้านที่มีสาเหตุจากปัญหาทางสังคมและวัฒนธรรม หลายคนคงยังไม่ลืมกรณีเผาสถานทูตไทยในกรุงพนมเปญ หรือ ความขัดแย้งระหว่างไทยกับพม่าในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน แม้คนไทยเหล่านี้มีฐานะเป็นผู้ประกอบการหรือแรงงานมีฝีมือ แต่การใช้ชีวิตในประเทศไทยที่ไม่ใช่บ้านเกิดย่อมต้องมีปัญหาด้านการปรับตัวแม้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน บทความซึ่งอยู่จากกรณีเรื่อง ‘สิทธิทางสังคมของแรงงานและผู้ประกอบการไทยในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ระยะที่ 1 ลาว และกัมพูชา’ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

เรื่องนี้จะให้ข้อมูลอีกด้านหนึ่งที่แสดงถึงปัญหาที่คนไทยเหล่านี้ต้องเผชิญอยู่พร้อมทั้งเสนอ
ยุทธศาสตร์การพัฒนาหลักประกันทางสังคมให้กับคนไทยกลุ่มนี้

ภูมิหลังของปัญหา

1. **รอยร้าวทางประวัติศาสตร์** ประวัติศาสตร์ของไทยส่วนใหญ่กล่าวถึงความขัดแย้ง
กับประเทศที่ห้อมล้อมอยู่ทางตอนเหนือมากกว่าทางตอนใต้ทั้ง ๆ ที่ประเทศไทยกับประเทศเหล่านี้
มีวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน สิ่งนี้สะท้อนทัศนะของความต้องการที่จะเป็นผู้ปกครองหรือ
'ลัทธิความเป็นเจ้า' ที่ประเทศเหล่านี้มีต่อกัน ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาประเทศไทยมีทัศนะและ
การปฏิบัติในลักษณะของการวางแผน ในฐานะผู้ปกครองประเทศไทยและกัมพูชามาโดยตลอด
ขณะที่ประเทศไทยทั้งสองพยายามที่จะปลดปล่อยตนเองให้เป็นอิสระจากประเทศไทย ความขัดแย้ง¹
ทำนองนี้ดำเนินติดต่อมากอย่างยาวนานจนกระทั่งในยุคสมัยจักรวรรดินิยมของชาติตะวันตกที่ช่วย
เปลี่ยนให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับลาวและกัมพูชาดีขึ้นแต่ก็ไม่เสียดายที่เป็นเพียงระยะเวลา
อันสั้น ช่วงเวลาที่ว่านี้คือสมัยที่นายปรีดี พนมยงค์ ได้เป็นผู้นำประเทศไทยอันเป็นระยะเวลานาน
ที่ประเทศทั้งสามมีอุดมการณ์ทางการเมืองที่คล้ายคลึงกัน และได้มีส่วนช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการ
ต่อสู้กับประเทศไทยล่าอาณาจักร เหตุการณ์ที่น่าจดจำคือการช่วยนำตัวเจ้าสุพานหุวงศ์ที่ถูกยิง
จากเครื่องบินขึ้นไปลงขององค์กรชาติเปริบการวิชาชีพโรงพยาบาลจังหวัดนครพนม ตลอดจนทำการ
สนับสนุนการต่อสู้เพื่ออิสรภาพจากประเทศไทยตะวันตก

ภายหลังยุคของนายปรีดี พนมยงค์ ความขัดแย้งก็หวนกลับมาและรุนแรงขึ้นกว่าเดิม
 เพราะในคราวนี้เป็นความขัดแย้งในแง่อุดมการณ์ทางการเมือง และที่สำคัญแต่ละฝ่ายต่างถูก
 แทรกแซงหรือสนับสนุนจากต่างชาติที่เป็นปฏิบัติกันทางความคิด ประเทศไทยในเวลานั้น
 กลายเป็นฐานทพของการใช้กำลังรุกรานประเทศไทยและกัมพูชาซึ่งกำลังทหารที่เข้าไปร่วมใน
 ประเทศ ทั้งสองมีทั้งที่เป็นทหารต่างชาติและทหารไทยที่ทำหน้าที่ไม่ต่างจากทหารรับจ้าง

แม้เมื่อสิ้นสุดยุคของความขัดแย้งทางอุดมการณ์การเมืองแล้วก็ตามผลพวงของ
ประวัติศาสตร์ทำให้ร่องรอยของความขัดแย้งทางความคิดอยู่ในใจของคนไทย กัมพูชา
 และลาว คำพูดของคุณหนาชาวกัมพูชาจากการสัมภาษณ์คนหนึ่งที่กล่าวว่า 'ประวัติศาสตร์
 ทำให้คนเกลียดกัน' น่าจะเป็นคำอธิบายที่ดีที่สุด ทุกวันนี้เรอยร้าวและความแคลงใจยังคงอยู่
 วันดีคืนดีความขัดแย้งกับทุกขั้นคั่งหนึ่ง เชื้อประทุในปัจจุบันไม่ใช่เรื่องอุดมการณ์ทางการเมืองที่
 แตกต่างกันแต่กลับกลายเป็นความแรงที่ยังคงอยู่โดยเฉพาะต่อท่าที่แสดงนัยของการวางแผน
 อยู่หนึ่ง หรือการดูถูกดูหมิ่น หรือการครอบงำทางวัฒนธรรม ทัศนะและความรู้สึกทำงานของนี้ยังคง

ฝังอยู่ในความคิดของคนลาวและกัมพูชา โดยเฉพาะกับคนรุ่นเก่าและกล้ายเป็นพื้นฐานของทัศนะกีดกันคนไทยอยู่ระหว่างดับหนึ่งโดยเฉพาะในประเทศลาว

2. อุปสรรคการดำรงชีวิต คนไทยในประเทศทั้งสองต้องเผชิญกับอุปสรรคในการดำรงชีพแตกต่างกันไป ขณะที่การประกอบอาชีพในประเทศลาวมีความปลดภัยด้านชีวิตและทรัพย์สิน เสถียรภาพทางการเมือง ไม่มีอุปสรรคด้านภาษา-วัฒนธรรม แต่กลับเผชิญกับปัญหาด้านความไม่ชัดเจนของกฎหมาย ประสิทธิภาพการทำงานของเจ้าหน้าที่ ทัศนะกีดกัน และที่สำคัญคือสวัสดิการสังคมมีคุณภาพไม่ได้มาตรฐานแฉมยังราคาแพงมากกว่าในประเทศกัมพูชา

แม้การใช้ชีวิตในประเทศกัมพูชาต้องเผชิญปัญหาที่คล้ายคลึงกันแต่สิ่งที่ถือเป็นปัญหาที่ประสบน้อยกว่าคนไทยในประเทศลาว คือ ทัศนะกีดกัน ความผันผวนของเงินตรา ภาษีที่แพง และข้อซ่อน กฎหมายที่ขาดความชัดเจน และคุณภาพของสวัสดิการสังคม แต่ในเวลาเดียวกันสิ่งที่ถือเป็นอุปสรรคสำหรับผู้ประกอบการและแรงงานไทยมากกว่าในประเทศลาว คือ ภาษา-วัฒนธรรม ความปลดภัยในชีวิตและทรัพย์สินและเสถียรภาพทางการเมือง

3. การละเลยสิทธิ-หน้าที่ในฐานะบุคคลต่างด้าว ที่ผ่านมาดูประกอบการและแรงงานไทยที่อาศัยในประเทศทั้งสองไม่สนใจกับความรู้สึกของสิทธิและหน้าที่ในฐานะบุคคลต่างด้าวมาก ล้วนใหญ่ของคนไทยในประเทศทั้งสองยอมรับว่าไม่มีความรู้สึกเกี่ยวกับเรื่องนี้ โชคดีที่เกือบทุกคนแสดงความกระตือรือร้นหากจะมีการจัดอบรมเพื่อให้ความรู้สึกเกี่ยวกับ สิทธิ หน้าที่และกฎหมายที่จำเป็นสำหรับบุคคลต่างด้าว

ความไม่ใส่ใจในเรื่องดังกล่าวทำให้การปรับตัวของคนไทยเหล่านี้ต้องอาศัยความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์ หรือไม่ก็ต้องยอมรับวิถีปฏิบัติที่ต้องพึ่งพาเจ้าหน้าที่บ้านเมือง ทั้งจากการสำรวจและการสนทนาก oy ไม่เป็นทางการแสดงผลลัพธ์ลึกลับกันคือ การสร้างความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ และการตรวจสอบการอำนวยความสะดวกหรือผ่อนปรนจากเจ้าหน้าที่รัฐยังจำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพในประเทศทั้งสอง การปรับตัวในลักษณะนี้อาจเป็นรูปแบบที่ต้องไป ตรงมายื่นเอกสารให้ค่าตอบแทน ให้ความช่วยเหลือทางการไปจนถึงการใช้โอกาสจากการได้รู้จัก คุ้นเคยกับข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ซึ่งจะช่วยให้การแก้ไขปัญหานำการประกอบอาชีพเป็นไปง่ายขึ้น อาทิ การขอสัญชาติ หรือ การอำนวยความสะดวกในการประกอบการ

4. ปัญหาด้านที่พักอาศัย ค่าเงินที่ถูกในประเทศทั้งสองทำให้คนไทยเข้าใจผิดว่าค่าครองชีพคงจะถูกกว่าเมืองไทย แต่ความจริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ ของกิน-ของใช้รวมทั้งที่พักอาศัยและบริการขนาดสาธารณูปโภคที่มีราคาแพง ส่วนใหญ่ของคนไทยในประเทศลาวและโดยเฉพาะในกัมพูชาถูกกว่าคล้ายคลึงกันว่าบ้านพักหาได้ไม่ยากนัก แต่ปัญหาสำคัญคือค่าเช่าแพงสภาพบ้านในประเทศกัมพูชาดูจะดีและเป็นที่พอดีของผู้ประกอบการและผู้แรงงานในประเทศ

กัมพูชามากกว่า สวัสดิการด้านที่พักอาศัยที่จัดโดยนายจ้างเป็นที่พึงสำคัญของคนไทยที่ประกอบอาชีพในทั้งสองประเทศโดยเฉพาะในประเทศไทย กการแก้ไขปัญหาของคนไทยในประเทศลาวที่แตกต่างไปจากในประเทศไทยอย่างชัดเจนประการหนึ่งคือการพักอาศัยกับบุคคลอื่น ๆ อาทิ ญาติ หรือ เพื่อน

5. สุขภาพอนามัย การใช้ชีวิตในประเทศทั้งสองเป็นเวลานานจึงหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะต้องเจ็บป่วย มากกว่าร้อยละ 40 ของคนไทยในทั้งสองประเทศเคยเจ็บป่วยอย่างน้อย 1 ครั้ง ระหว่างที่ประกอบอาชีพในประเทศทั้งสอง ที่สำคัญคือน้อยคนนักที่ใช้บริการรักษาพยาบาลของรัฐ แต่ส่วนใหญ่โดยเฉพาะคนไทยในประเทศลาวใช้วิธีเดินทางกลับมารักษาพยาบาลในประเทศไทย สถานพยาบาลของเอกชนโดยเฉพาะในประเทศไทยพอเป็นที่พึ่งพาได้บ้าง โอกาสการจะใช้บริการของสถานรักษาพยาบาลเอกชนในอนาคตคงรักษาจะระดับไว้ได้โดยจำนวนผู้ที่คิดจะพึ่งพาบริการของเอกชนในประเทศทั้งสองไม่แตกต่างจากปัจจุบันนัก

ผู้เปลกใจที่ผู้คิดจะไปใช้บริการของรัฐหากเจ็บป่วยในครั้งต่อไปเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างชัดเจนโดยเฉพาะในประเทศไทย ลิ้งนี้สะท้อนให้เห็นว่าปัจจุบันได้มีการปรับปรุงบริการทางการแพทย์ของรัฐในประเทศทั้งสองให้ดีขึ้นกว่าในอดีต นอกจากนั้นการตรวจภูมายังคงสังคมขึ้นในทั้งสองประเทศโดยเฉพาะในประเทศลาวที่มีผลบังคับใช้แล้วคงมีส่วนช่วยให้คนไทยมีความหวังในบริการทางการแพทย์ของรัฐมากกว่าเดิม

6. โอกาสการพึ่งพาการศึกษาของบุตร-หลาน มาตรฐานทางการศึกษาของประเทศไทยและกัมพูชาคงคล้ายคลึงกับบริการทางการแพทย์คือไม่เป็นที่เชื่อถือในสายตาของคนไทยโดยเฉพาบริการของรัฐ ในเชิงเปรียบเทียบแล้ว บริการทางการศึกษาของกัมพูชาได้รับการยอมรับจากคนไทยมากกว่าของลาว คนไทยไม่เกินร้อยละสิบมีความคิดจะส่งบุตร-หลานไปเรียนในโรงเรียนรัฐของกัมพูชาหรือลาว แต่หากเป็นโรงเรียนเอกชนแล้ว ความไว้วางใจมีมากขึ้นโดยเฉพาในประเทศไทย ปัญหาเกี่ยวกับมาตรฐานของบริการเป็นเหตุผลสำคัญของการไม่คิดที่จะส่งบุตรหลานไปศึกษาในโรงเรียนของประเทศไทยและกัมพูชา ลิ้งที่ยืนยันผลการศึกษาเกี่ยวกับทัศนะการกีดกันคนไทยของคนไทย ซึ่งกล่าวมาก่อนหน้านี้ คือ ความรู้สึกว่าถูกเลือกปฏิบัติจากระบบการศึกษาของลาวมีมากกว่าระบบของกัมพูชา

7. ความมั่นคงทางอาชีพ จากการประเมินเปรียบเทียบแสดงให้เห็นว่าโอกาสการประกอบอาชีพในประเทศไทยมีมากกว่าในประเทศลาวทุกด้านไม่ว่าจะเป็นความเท่าเทียมด้านโอกาส ลู่ทางในการประกอบอาชีพ และความมั่นคงในอาชีพ จะมีก็แต่เพียงความพอยใจในรายได้ที่คนไทยในประเทศไทยมีน้อยกว่าคนไทยในประเทศลาว ลิ้งนี้น่าจะเกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของคนไทยในประเทศไทยซึ่งโดยเฉลี่ยแล้วมีระดับการศึกษาสูงกว่าจึงคาดหวังผลตอบแทน

ด้านรายได้มากกว่ากลุ่มคนไทยในประเทศลาว ไม่เพียงแต่ความรู้สึกเท่าเทียมด้านการประกอบอาชีพในประเทศกัมพูชาไม่มากกว่าเท่านั้น แต่คนไทยในประเทศกัมพูชาที่รู้สึกว่าตนเองได้รับการปฏิบัติด้านอาชีพดีกว่าคนพื้นเมืองมีมากกว่าคนไทยในประเทศลาวย่างชัดเจน

8. ความคาดหวังจากรัฐบาลไทย คนไทยในประเทศลาวยาคาดหวังที่จะได้รับการคุ้มครองสิทธิทางสังคมจากรัฐบาลไทยทั้งในด้านที่อยู่อาศัย การรักษาพยาบาล บำนาญ อาชีพ และการศึกษาบุตร มากกว่าคนไทยในประเทศกัมพูชา ยกเว้นเพียงประเด็นด้านสิทธิทางกฎหมายเท่านั้น ที่เป็นเช่นนี้น่าจะเกี่ยวข้องกับความรู้สึกใกล้ชิดกับประเทศไทยของคนไทยในประเทศลาวยามีมากกว่าคนไทยในประเทศกัมพูชา ส่วนประเด็นการคุ้มครองด้านกฎหมายที่คนไทยในประเทศกัมพูชาคาดหวังมากกว่าคนพื้นเมืองน่าจะเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ความมั่นคงทางการเมืองตลอดจนความรู้สึกไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินที่เป็นปัญหาสำคัญในประเทศกัมพูชา

9. ทัศนะต่อความร่วมมือแบบอนุภูมิภาค ทั้งคนไทยในประเทศลาวและกัมพูชาต่างมีทัศนะที่ดีต่อความร่วมมือในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง อย่างไรก็ตามคนไทยในประเทศลาวยาคาดหวังต่อความร่วมมือมากกว่าไม่ว่าจะเป็นการเปิดพรมแดนเสรี การสร้างความสัมพันธ์ในทางเศรษฐกิจ การใช้เงินสกุลเดียวกัน โอกาสที่จะเป็นไปได้ และประโยชน์ที่จะได้รับ

นอกจากนั้นคนไทยในประเทศลาวยังมีทัศนะต่อคนไทยในประเทศกัมพูชาไม่ว่าจะเป็นด้านความผสานกลมกลืนและเกี่ยวด้วยกัน มีเพียงด้านความยิ่งใหญ่และทัดเทียมทางประวัติศาสตร์เท่านั้นที่คนไทยในประเทศกัมพูชาไม่ทัศนะที่ดีกว่าคนไทยในประเทศลาว

ยุทธศาสตร์การสร้างหลักประกันทางสังคม

บทเรียนในอดีตแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาหรือส่งเสริมด้านเศรษฐกิจเพียงมิติเดียว ไม่สามารถสร้างความมั่นคงในชีวิตได้อย่างแท้จริง สถานการณ์ปัญหาที่คนไทยในระดับภูมิภาคกำลังเผชิญอยู่แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาสังคมควบคู่ไปกับมิติทางเศรษฐกิจคนไทยเหล่านี้ส่วนใหญ่ยังคงดำเนินชีวิตอยู่ในชนบท เมืองไทยอยู่ ดังนั้นการให้ความคุ้มครองสิทธิทางสังคมกับคนไทยที่กำลังสร้างผลผลิตทางเศรษฐกิจให้กับประเทศไทยอีกด้วย และให้กับประเทศไทยจึงถือเป็นความรับผิดชอบของรัฐ ยุทธศาสตร์ที่จะนำเสนอต่อไปนี้ไม่ได้มีส่วนสร้างหลักประกันให้กับสิทธิทางสังคมของคนไทยในอนุภูมิภาคเท่านั้นแต่หลายส่วนยังแหงนัยของวัฒนธรรมที่บูรณาการเข้ากับการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่จะนำประโยชน์มาสู่ประเทศไทยและพลาเมืองของประเทศต่าง ๆ ที่ประกอบอาชีพในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง

การเสริมสร้างความสัมพันธ์ปั้นฐาน

สิ่งจำเป็นอันดับแรกที่รัฐพึงปฏิบัติเพื่อสร้างหลักประกันของสิทธิทางสังคมของคนไทย ที่ประกอบอาชีพในประเทศไทยและกัมพูชา คือ การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศให้มั่นคงขึ้น ผลของความพยายามในด้านนี้ถือเป็นรากฐานของหลักประกันความมั่นคงด้านสิทธิทางสังคมสำหรับคนไทยในประเทศไทยทั้งสอง

การเพิ่มระดับของความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจเป็นทางเลือกหนึ่งที่เป็นความต้องการของประเทศไทยทั้งสองโดยเฉพาะประเทศไทย อย่างไรก็ตามความช่วยเหลือเหล่านี้ต้องไม่มีเจตนาแอบแฝงใด ๆ และควรเป็นการช่วยเหลือแบบให้เปล่าในฐานะเพื่อนบ้าน เพราะไม่เช่นนั้นจะกลายเป็นการสร้างทศนัชไนซิ่งลบทำนองเดียวกับปัญหาการให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศที่เป็นอยู่การจัดกิจกรรมความร่วมมือทางวัฒนธรรมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นที่กระทำอยู่ในปัจจุบันโดยเฉพาะกับประเทศไทยเป็นกลุ่มที่เหมาะสมอยู่แล้ว

ปัญหาสำคัญในยุคปัจจุบัน คือ โอกาสภัยภัยที่ไม่สามารถควบคุมการไหลเวียนของข่าวสารได้ นอกเหนือจากนั้นประเทศไทยให้บริการในการแสดงออกสูง เนื้อหาของสื่อ ตลอดจนการพูดของบุคคลสาธารณะโดยเฉพาะ ดารา และนักการเมือง บางครั้งอาจพาดพิงประเทศไทยหรือประชากรของประเทศไทยทั้งสองจะโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม เนื่องจากประชากรของประเทศไทยทั้งสองมีความอ่อนไหวในสถานะภาพ ตลอดจนมีความหวาดระแวงต่อนโยบายของประเทศไทยเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ดังนั้นข่าวสารที่ไม่เหมาะสมเหล่านี้จึงมีโอกาสบันทอนหรือทำลายความพยายามเสริมสร้างความสัมพันธ์ได้ในเวลาเพียงชั่วคืนดังตัวอย่างที่ปรากฏมาแล้วในประเทศไทยกัมพูชา วิธีการที่จะควบคุมข้อมูล ได้แก่

1. การให้การศึกษาแก่สื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการผลิตข่าวสารภาพยนตร์ และรายการต่าง ๆ ให้ระมัดระวังที่จะไม่ให้เนื้อข่าวสารสื่อไปในทางดูถูกหรือละเมิดประชาชน วัฒนธรรม และเกียรติภูมิของประเทศไทยทั้งสอง

2. ในทำนองเดียวกัน ควรให้การศึกษาแก่คณะกรรมการหรือองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนที่รับผิดชอบการตรวจพิจารณาสื่อแขนงต่าง ๆ

3. สำหรับผู้ที่จะเดินทางไปยังประเทศไทยทั้งสองควรได้รับทราบแนวปฏิบัติตนที่จะไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกัน การรับทราบแนวปฏิบัติอาจผ่านทางเอกสารที่จัดทำขึ้นหรือจากสื่อหรือช่องทางอื่น ๆ อาทิ บริษัทนำเที่ยว

การให้ความคุ้มครองทางกฎหมาย

สิ่งที่ถือเป็นพื้นฐานของการปรับตัวด้านสิทธิทางสังคมของคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศไทยทั้งสอง คือ การได้รับการคุ้มครองทางกฎหมายเพราบุคคลต่างด้าวชาวไทยในประเทศไทยทั้งสองยังมีความรู้ด้านกฎหมายที่จำเป็นจำกัด ดังนั้นสิ่งที่จะช่วยให้ผู้ที่กำลังจะเดินทางไปประกอบอาชีพหรือผู้ที่ประกอบอาชีพในประเทศไทยทั้งสองอยู่แล้วสามารถปรับตัวได้ดีขึ้น คือ การปรับปรุงวิธีการให้การคุ้มครองทางกฎหมายแก่บุคคลเหล่านี้ให้มีลักษณะเป็นเชิงรุกหรือเชิงป้องกันมากขึ้น วิธีการเหล่านี้อาจประกอบด้วย

1. การจัดทำเอกสารเผยแพร่ที่บรรจุสาระเกี่ยวกับกฎหมายสำคัญ ๆ ที่พึงทราบในขณะที่ใช้ชีวิตในฐานะบุคคลต่างด้าวในประเทศไทยทั้งสอง ผู้ที่กำลังจะเดินทางไปประกอบอาชีพหรือผู้ที่กำลังประกอบอาชีพในประเทศไทยทั้งสองควรได้รับเอกสารชุดนี้

2. การจดอบรมหรือปฐมนิเทศให้กับผู้ที่ประกอบอาชีพในประเทศไทยทั้งสองเป็นการให้ความคุ้มครองทางกฎหมายเชิงป้องกันที่สามารถกระทำได้อีกทางหนึ่ง การอบรมหรือปฐมนิเทศอาจจัดขึ้นในประเทศไทยหรือในประเทศไทยทั้งสองก็ได้ นอกจากการให้ความรู้ด้านกฎหมายที่จำเป็นต่อการดำรงชีพแล้ว ยังสามารถผสมผสานเนื้อหาให้ครอบคลุมถึงแนวปฏิบัติอื่น ๆ ที่จำเป็นแก่การดำรงชีพ หรือเพื่อการรักษาสัมพันธ์ไมตรีอันดีระหว่างประเทศและระหว่างประชาชน

3. ขยายบริการด้านที่ปรึกษากฎหมายโดยอาศัยภาคเอกชนในประเทศไทยทั้งสอง วิธีการนี้จะบรรลุผลสำเร็จได้โดยการส่งเสริมให้มีการตั้งสมาคมคนไทย หรือเสริมสร้างความแข็งแกร่งของสมาคมที่มีอยู่แล้ว เช่น สมาคมคนไทยในประเทศไทยกัมพูชาให้เป็นศูนย์กลางในการให้บริการด้านกฎหมายแก่คนไทยในประเทศไทยนั้น ๆ

นอกจากสมาคมคนไทยแล้ว การรวมตัวเฉพาะกลุ่ม ออาทิ ของนักธุรกิจตลอดจนองค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศไทยทั้งสองอาจเป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยให้ความคุ้มครองทางกฎหมายแก่คนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศไทยทั้งสองได้ แต่ทั้งนี้หน่วยงานที่รับผิดชอบต้องพัฒนาบุคลากรขององค์กรพัฒนาเอกชน ตลอดจนของสมาคมให้มีความพร้อมที่จะให้คำแนะนำทางกฎหมายเบื้องต้นแก่คนไทย เครือข่ายและวิธีการทำงานขององค์กรเหล่านี้จะช่วยให้บริการต่าง ๆ สามารถเข้าถึงคนไทยที่กระจายตัวกันประกอบอาชีพในพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศไทยทั้งสองอย่างทั่วถึงมากกว่าการอาศัยกลไกของทางราชการเพียงอย่างเดียว อย่างไรก็ตามการสนับสนุนด้านงบประมาณ และข้อมูลยังคงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะช่วยให้องค์กรภาคเอกชนสามารถทำงานเชิงรุกได้ ดังนั้นรัฐจึงต้องเตรียมความพร้อมในด้านนี้ให้มากพอ

ระบบคุ้มครองทางสังคม

การศึกษาแสดงให้เห็นว่า คนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศทั้งสองปัจจุบัน ในด้านสิทธิทางสังคมโดยเฉพาะในมิติหลักประกันด้านสุขภาพ ดังนั้นการพัฒนาระบบการคุ้มครองทางสังคมเพื่อช่วยให้คนไทยมีความมั่นคงทางสังคมขณะประกอบอาชีพในต่างแดนจึงเป็นความจำเป็น การพัฒนาระบบดังกล่าวเกี่ยวข้องทั้งการปรับปรุงองค์ประกอบเดิมที่มีอยู่แล้ว และการสร้างสรรค์องค์ประกอบใหม่ที่ช่วยเสริมสร้างโครงสร้างของระบบให้แข็งแกร่งขึ้น การคุ้มครองทางสังคมสำหรับคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศลาวและกัมพูชาควรเกี่ยวข้องกับ 5 องค์ประกอบหรือยุทธศาสตร์ ดังนี้

1. (การปรับปรุง) พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 และการบังคับใช้ในปัจจุบันข้อกำหนดของกฎหมายประกันสังคมหลายประเด็นยังเป็นอุปสรรคต่อการสร้างความคุ้มครองทางสังคมให้กับพลเมืองไทยทั้งที่มีสถานภาพการทำงานเป็นลูกจ้าง และไม่ใช่ลูกจ้างที่ประกอบอาชีพในต่างแดน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงหลักการหรือข้อกำหนดของกฎหมายตลอดจนแนวทางการบังคับใช้ที่สำคัญดังนี้

1.1 มาตรา 4 อุปสรรคสำคัญคือขอบเขตการคุ้มครองของการประกันสังคมซึ่งกฎหมายจำกัดไว้เฉพาะลูกจ้างชาวไทย (และลูกจ้างชาวต่างประเทศ) ที่ทำงานอยู่ในประเทศไทยเท่านั้น สำหรับลูกจ้างที่ทำงานในต่างประเทศจะไม่ได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายนี้

ดังนั้นหากจะสร้างหลักประกันของสิทธิทางสังคมให้กับพลเมืองไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศลาวและกัมพูชาแล้วก็ต้องหาทางขัดอุปสรรคที่เกิดจากมาตรา 4 ข้างต้นโดยอาจจะยกเลิกข้อ 3 ของมาตรา 4 หรือโดยการแก้ไขกฎหมายโดยระบุเป็นข้อยกเว้นสำหรับลูกจ้างชาวไทยที่ทำงานในประเทศที่มีข้อตกลงกับประเทศไทยดังจะกล่าวถึงในข้อ 2 นอกจากนั้นยังจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงคำว่า “ลูกจ้าง” เป็นคำอื่นที่มีความหมายกว้างกว่าดังที่จะชี้แจงในข้อ 1.2

1.2 ขอบเขตการคุ้มครอง สาระเกื้อบทั้งหมดของกฎหมายมุ่งไปที่การสร้างความคุ้มครองให้กับกลุ่มลูกจ้างเท่านั้นโดยจะเห็นว่ามีเพียงมาตรา 40 เพียงมาตราเดียวที่กล่าวถึงการประกันตนที่ไม่ใช่ลูกจ้าง ส่วนมาตราที่เหลือซึ่งระบุถึงผู้อยู่ภายใต้การคุ้มครองล้วนเกี่ยวข้องกับลูกจ้างทั้งสิ้น

หากประสงค์จะให้กฎหมายประกันสังคมมีส่วนสร้างหลักประกันแก่คนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศไทยและกัมพูชาแล้ว ก็ต้องปรับปรุงกฎหมายฉบับปัจจุบันโดยเปิดโอกาสให้ความคุ้มครองเป็นกรณีทั่วไปไม่จำกัดเฉพาะลูกจ้าง ในทำนองเดียวกัน ประเภทการคุ้มครอง ก็ต้องเปิดกว้างแก่พลเมืองไทยอย่างเท่าเทียม ในกรณีที่การปรับปรุงกฎหมายกระทำได้ยากรัฐอาจใช้วิธีการตรากฎหมายใหม่อีกหนึ่งฉบับที่มีมาตรฐานเดียวกับกฎหมายประกันสังคมฉบับปัจจุบันแต่บังคับใช้กับพลเมืองที่ไม่มีสถานภาพเป็นลูกจ้าง

1.3 ที่เกิดแห่งภัย เพื่อให้สอดคล้องกับการปรับปรุงกฎหมายในข้อที่ 1.1 ควรบรรจุมาตราหนึ่งที่ระบุไว้อย่างชัดเจนว่าการคุ้มครองภัยที่จะเกิดขึ้นครอบคลุมถึงภัยที่อุบัติขึ้นในต่างแดนที่พลเมืองไทยประกอบอาชีพอยู่ อย่างไรก็ตามเพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการชี้ช่องของ การคุ้มครองของโปรแกรมประกันสังคมอาจจำเป็นต้องระบุต่อห้ามตราว่า แนวปฏิบัติเกี่ยวกับประเด็นนี้ให้เป็นไปตามความตกลงระหว่างประเทศไทยกับประเทศที่ตนไทยประกอบอาชีพอยู่ ซึ่งประเด็นนี้จะกล่าวถึงในข้อเสนอแนะที่ 2

1.4 ฐานการคิดเงินสมบทและประโยชน์ทดแทน เนื่องจากกฎหมายฉบับปัจจุบันถูกออกแบบสำหรับการคุ้มครองลูกจ้างเท่านั้น ดังนั้นฐานการคิดคำนวนเงินสมบทประโยชน์ทดแทน และอื่นๆ จึงอาศัย “ค่าจ้าง” เป็นหลัก การปรับปรุงกฎหมายเพื่อให้อื้อต่อการคุ้มครองสิทธิของคนไทยที่ไม่ใช่ลูกจ้างจึงจำเป็นต้องเปลี่ยนฐานการคิดคำนวนจากค่าจ้าง ไปสู่รายได้จากการทำงานยกเว้นการคุ้มครองบางกรณี เช่น เงินทดแทนการขาดรายได้ของลูกจ้างอาชคง “ค่าจ้าง” ให้เป็นฐานการคิดได้ แต่โดยภาพรวมแล้วต้องเปลี่ยนฐานการคิดคำนวนที่เปิดกว้างแก่พลเมืองในวงกว้าง

1.5 การเชื่อมโยงการคุ้มครองกับระบบภาษี ข้อจำกัดของการให้การคุ้มครองแก่คนไทยที่ไม่ใช่ลูกจ้างซึ่งประกอบอาชีพในต่างแดน อีกประการหนึ่งคือ การประกันสังคมถูกตัดขาดจากระบบภาษี ดังนั้นจึงขาดกลไกที่จะดึงบุคคลเหล่านี้เข้าสู่การคุ้มครองโดยอัตโนมัติ บุคคลเหล่านี้ไม่มีรายจ้างที่จะคอยหักเงินสมบท ณ ที่จ่าย แต่มีเพียงการเสียภาษีประจำปีเท่านั้น การโยงระบบเข้ากับกลไกภาษีจึงเป็นทางหนึ่งที่จะเอื้ออำนวยต่อการคุ้มครองสิทธิทางสังคมของพลเมืองไทยที่ประกอบอาชีพในต่างแดนได้มากขึ้น

1.6 การเข้าสู่การคุ้มครองระบบบังคับ เพื่อให้การคุ้มครองเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างกว้างขวางและเท่าเทียม เงื่อนไขการให้ความคุ้มครองแบบสมัครใจของผู้ที่ไม่ใช่ลูกจ้างตามกฎหมายปัจจุบันต้องถูกเปลี่ยนเป็นการให้ความคุ้มครองแบบบังคับทั้งหมด

1.7 บทบาทของฝ่ายแรงงานประจำสถานทูต โดยเหตุที่การคุ้มครองสิทธิทางสังคมตามกฎหมายในปัจจุบันยังอยู่ภายใต้กระทรวงแรงงาน ประกอบกับสถานทูตในประเทศไทยที่มีผลเมืองไทยประกอบอาชีพอยู่เป็นจำนวนมากมีฝ่ายแรงงานประจำอยู่ด้วย ดังนั้นหากมีการปรับปรุงกฎหมายตามแนวทางนี้แล้ว บทบาทของทูตแรงงานและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต้องขยายขอบข่ายนี้โดยการคุ้มครองจะไม่จำกัดเฉพาะกลุ่มลูกจ้างภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงานเท่านั้น แต่ต้องครอบคลุมถึงการบริการตามสิทธิภัยภายใต้กฎหมายประกันสังคมของผลเมืองไทยที่ไปประกอบอาชีพในสถานการณ์ที่เป็นลูกจ้างและไม่ใช่ลูกจ้างในประเทศไทยนั้น ๆ ด้วย

1.8 สถานที่ให้บริการ การปรับปรุงกฎหมายต้องเปิดช่องให้ผู้ประกันตนหรือญาติสามารถเข้ารับบริการจากสถานพยาบาลหรือสถานบริการที่ตั้งอยู่ในต่างประเทศได้ทั้งนี้โดยอาศัยสิทธิค่าทดแทนสูงสุดตามกฎหมายเป็นเกณฑ์การควบคุม หรือไม่ก็ใช้การตรวจรักษาของสถานบริการภายใต้ข้อตกลง การปรับปรุงในประเด็นนี้จะมีส่วนช่วยอำนวยความสะดวกแก่ผลเมืองไทยที่ไปประกอบอาชีพในต่างแดนอย่างยิ่ง นอกจากนั้นยังเป็นเงื่อนไขสำคัญของการพัฒนาระบบการคุ้มครองด้านสวัสดิการที่จะกล่าวถึงในข้อที่ 5

2. ความตกลงระหว่างประเทศไทย การปรับปรุงกฎหมายประกันสังคมเพียงองค์ประกอบเดียวไม่สามารถสร้างหลักประกันสิทธิทางสังคมของคนไทยที่ไปประกอบอาชีพในประเทศไทยและกัมพูชาได้ แต่องค์ประกอบที่สองที่ต้องริเริ่มนี้คือปัจจัยคือการทำความตกลงระหว่างประเทศไทยกับการคุ้มครองด้านความมั่นคงทางสังคม ในขณะที่ความร่วมมือระดับภูมิภาคยังไม่เป็นรูปธรรม การเจรจาทำความตกลงแบบทวิภาคี ไทย–ลาว และ ไทย–กัมพูชา จึงเป็นสิ่งจำเป็น

2.1 ปัญหา หากข้อเสนอแนะที่ 1 มีผลจริงก็จะทำให้เกิดปัญหาสำหรับผลเมืองไทยที่ไปประกอบอาชีพในประเทศไทยทั้งสองโดยเฉพาะในประเทศไทยซึ่งกฎหมายประกันสังคมมีผลบังคับใช้แล้ว 2 ลักษณะคือ

2.1.1 ปัญหาการคุ้มครองจาก “สองระบบ” ทันทีที่ข้อเสนอแนะที่ 1 มีผล พลเมืองไทยที่ไปประกอบอาชีพในประเทศไทยและกัมพูชา(รวมทั้งในประเทศไทยอื่น ๆ) จะเผชิญกับปัญหาการคุ้มครองจากการประกันสังคม 2 ระบบ คือ ระบบของไทยและระบบของประเทศไทย ผู้นั้นาอาศัยอยู่ ควบคู่กับปัญหาประการที่สองคือ การขาดตอนของคุณสมบัติ

2.1.2 ปัญหามาตรฐานของประโยชน์ทดแทน การประกอบอาชีพของผลเมืองจากประเทศไทยนี้ในอีกประเทศไทยนี้ที่มีมาตรฐานการดำเนินชีพที่ใกล้เคียงกันแล้วจะไม่เผชิญกับปัญหานี้ แต่สำหรับการประกอบอาชีพของคนไทยซึ่งมีมาตรฐานการดำเนินชีพและ

โปรแกรมการคุ้มครองที่ดีกว่าในประเทศลาวและกัมพูชาซึ่งมีมาตรฐานการดำเนินชีพและโปรแกรมประกันสังคมที่มีคุณภาพต่างกว่าแล้ว คนไทยในประเทศทั้งสองต้องตกอยู่ในภาวะเสียเบรียบ

2.2 การแก้ไขปัญหาด้วยความตกลงแบบทวิภาคี สร้างสำคัญของความตกลงความมีแนวทางดังนี้

2.2.1 ผู้อยู่ภายใต้การคุ้มครอง โดยหลักทั่วไปแล้วผู้ที่จะได้รับการคุ้มครองคือพลเมืองไทย (และพลเมืองของประเทศคู่ความตกลง) ที่อยู่ภายใต้โปรแกรมการประกันสังคมซึ่งเดินทางไปประกอบอาชีพในประเทศคู่ความตกลงแบบชั่วคราวซึ่งตามปกติกำหนดระยะเวลาไว้ไม่เกิน 5 ปี

2.2.2 การนับรวมเวลาตามเงื่อนไขของคุณสมบัติ เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดตอนของระยะเวลาในการส่งเงินสมทบที่อยู่ใน ก่อนจะมีคุณสมบัติครบเพื่อรับประโยชน์ทดแทน (โดยเฉพาะกรณีชาวนา) ข้อตกลงควรกำหนดให้สามารถนับรวมระยะเวลาของการส่งเงินสมทบที่ตั้งสองประเทศเข้าด้วยกันได้ ด้วยวิธีนี้จะช่วยให้เกิดความต่อเนื่องของการนับเวลาไม่มากขึ้นหรือเท่ากับเพิ่มโอกาสที่บุคคลนั้น ๆ จะมีสิทธิได้รับประโยชน์ทดแทนจากการประกันสังคมของประเทศไทย หรือประเทศคู่ความตกลงได้มากขึ้น

2.2.3 การคุ้มครองจากโปรแกรมของประเทศบ้านเกิด ข้อตกลงควรแก้ไขปัญหาการต้องอยู่ภายใต้การคุ้มครองสองระบบและความไม่เท่าเทียมของมาตรฐานการบริการซึ่งคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศลาวและกัมพูชาเป็นการชั่วคราว (ระยะเวลาไม่เกิน 5 ปี) ต้องประสบดังนี้

- กำหนดข้อยกเว้นการจ่ายเงินสมทบที่อยู่ในประเทศให้กับคนไทยและกัมพูชา แต่ให้จ่ายเงินสมทบที่อยู่ในประเทศให้กับคนไทยและกัมพูชา
- สิทธิประโยชน์ที่จะได้รับตลอดจนภาระความรับผิดชอบต่อค่าใช้จ่ายด้านประโยชน์ทดแทนยังคงเป็นของประเทศไทย
- ผู้ประกันตนชาวไทยสามารถรับบริการด้านการรักษาพยาบาลทั้งที่ตั้งอยู่ในประเทศไทย หรือกัมพูชาและในประเทศไทยตามซื้อที่แจ้งไว้กับสำนักงานประกันสังคมโดยภาระค่าใช้จ่ายในการรับบริการเป็นของโปรแกรมการประกันสังคมของประเทศไทยดังได้กล่าวมาแล้ว

2.2.4 การคุ้มครองระยะยาว สำหรับผู้ที่จำเป็นต้องประกอบอาชีพในประเทศลาวและกัมพูชานานกว่า 5 ปี จะต้องเพิ่มกฎกับปัญหาการคุ้มครองสิทธิทางสังคมที่ชัดเจนขึ้น เพราะโดยหลักการสากลแล้วนิยมที่จะใช้หลักความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่างด้าวกับประเทศที่บุคคลนั้นประกอบอาชีพมากกว่ากับประเทศไทย ปัญหาเกิดขึ้นเพรามาตรฐาน

ของประโยชน์ทั่วไปแต่ก่อต่างกันดังได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้นคนไทยทุกคนคงต้องการที่จะได้รับสิทธิจากโปรแกรมที่มีมาตรฐานดีกว่า แนวทางต่อไปนี้จะช่วยให้การคุ้มครองสิทธิโดยโปรแกรมสวัสดิการสังคมแก่คนไทยในประเทศทั้งสองด้านนี้

- หลักการนับรวมตามเงื่อนไขของคุณสมบัติยังต้องคงไว้สำหรับการสร้างความคุ้มครองในระยะยาว
- ข้อตกลงควรกำหนดให้คนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศลาวหรือกัมพูชาบันไดเริ่มต้นของปีที่ 6 แสดงความจำง่ายๆ ให้การคุ้มครองจากการประกันสังคมของประเทศได้ หรือจากทั้งสองประเทศหากมีความพร้อม
- สิ่งที่จำเป็นอีกประการหนึ่ง คือ การผ่อนปรนคุณสมบัติสำหรับคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศทั้งสองของโปรแกรมประกันสังคมของทั้งประเทศไทยและประเทศคู่คุ้มครอง ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสการเสียสิทธิที่จะได้รับประโยชน์ทั่วไป ไม่น้อยลง การผ่อนปรนทำนองนี้มีความจำเป็น เพราะคนไทยกลุ่มนี้อาจต้องขาดคุณสมบัติ เพราะเปลี่ยนการคุ้มครองจากโปรแกรมของประเทศหนึ่งสู่อีกประเทศหนึ่ง ตัวอย่างการผ่อนปรนประเภทนี้ ได้แก่ กำหนดเวลาการส่งเงินสมบทจนมีคุณสมบัติจะรับประโยชน์ทั่วไป ให้สั้นลงเป็นกรณีพิเศษ หรือกำหนดให้การขาดตอนของการส่งเงินสมบทไม่เป็นเหตุให้สูญเสียสิทธิแต่ให้สามารถนำระยะเวลาที่ส่งเงินสมบทในแต่ละช่วงมาบวกกันได้เป็นต้น

3. แนวสนับสนุนด้านสวัสดิการตามจังหวัดชายแดน (Borderline Welfare Belt)

เป็นที่คาดหมายได้ว่าพลเมืองไทยที่จะเดินทางไปประกอบอาชีพในประเทศลาว กัมพูชา (พม่า เวียดนาม และยูนนาน) จะมีปริมาณมากขึ้น ขณะเดียวกันการวิจัยครั้งนี้ได้แสดงให้เห็นแล้วว่า คนไทยเหล่านี้ไม่สามารถพึงพาบริการทางสังคมโดยเฉพาะด้านการรักษาพยาบาล และความมั่นคงทางสังคมของประเทศทั้งสองได้มากนัก แต่ส่วนใหญ่ต้องปรับตัวด้วยการซ่อมแซมเสื่อตอนเอง หรือซื้อการคุ้มครองจากภาคธุรกิจ ที่สำคัญคือส่วนใหญ่ของบุคคลเหล่านี้ต้องเดินทางกลับมาใช้บริการในประเทศไทย ดังนั้น องค์ประกอบที่สามของระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศทั้งสอง คือ การพัฒนาแนวสนับสนุนด้านสวัสดิการตามแนวชายแดน เพื่อร่วมรับองค์ประกอบที่ 1 และ 2 ที่กล่าวมาก่อนหน้านี้ตลอดจนเพื่อช่วยยกระดับการคุ้มครองสิทธิให้กับคนไทยในต่างแดนเหล่านี้

แนวสนับสนุนด้านสวัสดิการ หมายถึง พื้นที่ของจังหวัดตามแนวชายแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศลาว กัมพูชา (และเมียนมา) ที่ถูกพัฒนาให้มีความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวก

ความหลากหลายด้านสวัสดิการเพื่อรองรับกับความต้องการของคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศ
ลาวและกัมพูชา แนวสนับสนุนด้านสวัสดิการประกอบด้วยสวัสดิการหลักสำคัญ 2 ประเภท คือ
บริการทางการแพทย์ และบริการทางการศึกษา บริการเหล่านี้ต้องถูกออกแบบให้พร้อมสำหรับ^{น้ำ}
การเดินทางกลับมาใช้บริการของคนไทยในต่างแดนหรือของบุตรหลานของบุคคลเหล่านั้นที่^{น้ำ}
อาจจะต้องใช้ชีวิตในพื้นที่แนวสนับสนุนด้านสวัสดิการโดยลำพัง สำหรับกรณีหลังอาจจำเป็นต้อง^{น้ำ}
พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกด้านที่พักอาศัยสำหรับบุตรหลานของคนไทยด้วยก็ได้ ผู้จัดบริการ^{น้ำ}
ในพื้นที่ไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นเพียงหน่วยงานของรัฐเท่านั้น แต่คงต้องพัฒนาให้ภาคเอกชนทั้งที่^{น้ำ}
มุ่งหวังและไม่มุ่งหวังกำไรให้มีส่วนในการพัฒนาสวัสดิการเหล่านี้ สำหรับบริการทางการแพทย์^{น้ำ}
นั้นต้องถูกจัดให้เป็นเครื่องข่ายของโปรแกรมการประกันสังคมที่ถูกปรับปรุงให้พร้อมสำหรับการ^{น้ำ}
ให้บริการตามแนวทางที่ 1 และ 2

การพัฒนาแนวสนับสนุนด้านสวัสดิการตามแนวทางเด่นไม่เพียงแต่จะช่วยสร้างหลักประกันทางสังคมให้กับคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศลาวและกัมพูชาเท่านั้น แต่ยังมีส่วนสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ การค้า และการบริการในประเทศ รวมถึงการสร้างความมั่นคงตามแนวทางเด่นได้ในอีกด้วย

4. ศูนย์กลางด้านสวัสดิการของอนุภูมิภาค (Mekong-Subregional Welfare Hub) องค์ประกอบที่ 4 ของระบบคุ้มครองทางสังคมถือเป็นส่วนขยายของแนวสนับสนุนด้านสวัสดิการตามจังหวัดชายแดน ได้ก่อตัวแล้วว่าคนลาวและกัมพูชาจำนวนไม่น้อยที่ต้องพึ่งพาบริการสังคมในประเทศไทย ขณะเดียวกันก็มีชาวต่างประเทศเป็นจำนวนมากที่ประกอบอาชีพในประเทศไทย และกัมพูชา (รวมทั้งเมียนมา เวียดนาม และยุนนาน) ชาวต่างประเทศเหล่านี้คงประสบปัญหาในการเข้าถึงบริการทางสังคมที่นักเรียนของเดียวกับคนไทย ดังนั้นการริเริ่มพัฒนาศูนย์กลางด้านสวัสดิการของอนุภูมิภาคตามจังหวัดชายแดนจึงเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาที่นำไปสู่ความเป็นไปได้อย่างจริงจัง และควรเป็นยุทธศาสตร์ที่ควรริเริ่มปฏิบัติโดยเร็วที่สุด ที่สำคัญที่สุดคือ ศูนย์กลางด้านสวัสดิการของอนุภูมิภาคโดยเฉพาะเวียดนาม หรือจีนจะช่วยชิงทำไปก่อน

4.1 ลักษณะของศูนย์กลางด้านสวัสดิการของอนุภูมิภาค ศูนย์กลางด้านสวัสดิการของอนุภูมิภาคเป็นพื้นที่ของจังหวัดตามแนวชายแดนเดียวกันแนวสนับสนุนด้านสวัสดิการในข้อที่ 3 แต่มีเป้าหมายและบทบาทหน้าที่แตกต่างไป ศูนย์เหล่านี้ไม่ได้ถูกเตรียมไว้สำหรับการให้บริการแก่คนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศลาวและกัมพูชาเท่านั้น แต่ยังมีเป้าหมายที่จะรองรับความต้องการของชาวต่างประเทศในอนุภูมิภาคนี้ นอกจากนั้นหน้าที่ของ

ศูนย์กลางนี้ยังไม่จำกัดเพียงการให้บริการด้านการศึกษาและสาธารณสุขเท่านั้นแต่ยังครอบคลุม ส่วนประกอบอื่น ๆ ของสวัสดิการสังคม

4.2 ความเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์การพัฒนาอื่น ๆ การพัฒนาศูนย์กลาง ด้านสวัสดิการของอนุภูมิภาคจำเป็นต้องมีทิศทางที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาอื่น ๆ ของประเทศ อันได้แก่ ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว ยุทธศาสตร์การพัฒนาศูนย์กลางทางการแพทย์ ของโลก ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการมีงานทำ ยุทธศาสตร์การพัฒนาสังคม และยุทธศาสตร์ การสร้างความมั่นคงตามแนวชายแดน

4.3 บริการและกลุ่มเป้าหมาย ยุทธศาสตร์นี้เป็นโครงการระดับนานาชาติโดย มีกลุ่มเป้าหมายสำคัญ คือ ชาวต่างประเทศที่มีถิ่นฐานหรือประกอบอาชีพในอนุภูมิภาค อันได้แก่ พลเมืองลาว กัมพูชา เมียนมา ร์ เวียดนาม และจีน ที่มีความพร้อมทางเศรษฐกิจ ตลอดจนผู้ประกอบการและลูกจ้างชาวต่างประเทศที่ประกอบอาชีพในอนุภูมิภาคนี้ สวัสดิการ หรือบริการที่อยู่ในข่ายจะเริ่มในพื้นที่นี้ได้แก่

- บริการด้านการรักษาพยาบาล
- บริการด้านการศึกษา
- บริการจัดหางานและพัฒนาแรงงานตามความต้องการของอนุภูมิภาค
- บริการด้านกิจกรรมนันทนาการในยามว่างจากการ (leisure time)
- บริการด้านที่พักอาศัย

4.4 การจัดการ เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายหลักของบริการเหล่านี้ไม่ใช่พลเมือง ไทยแต่เป็นชาวต่างชาติที่มีความพร้อมทางด้านเศรษฐกิจ ดังนั้น การบริหารจัดการจึงอาจ จำเป็นต้องใช้วิธีการกึ่งธุรกิจ อย่างไรก็ตามหากเกิดการรวมตัวในรูปอนุภูมิภาคจริง บุคคลที่ ประกอบอาชีพในอนุภูมิภาคนี้ควรถูกเรียกเก็บค่าบริการในอัตราลดหย่อน หรือเป็นราคาที่ถูกกว่า ผู้ใช้บริการจากนอกอนุภูมิภาค อย่างไรก็ตามมีสิ่งที่ควรคำนึงถึงในการ

ประการแรกส่วนหนึ่งของผู้ใช้บริการจะเป็นพลเมืองไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศไทย และกัมพูชาโดยเฉพาะโปรแกรมคุ้มครองการเจ็บป่วยดังได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้นบริการด้าน สวัสดิการจึงจำเป็นต้องสร้างความหลากหลายเพื่อตอบสนองกับความต้องการของแต่ละกลุ่ม เป้าหมาย อย่างไรก็ตามหากมีการปรับปรุงตามแนวทางเสนอแนะก่อนหน้านี้แล้วโปรแกรม คุ้มครองการเจ็บป่วยคงเชื่อมโยงกับการประกันสังคมของประเทศไทยซึ่งจะทำให้คนไทยที่ทำงานใน ต่างแดนต้องเจาะจงเลือกสถานรักษาพยาบาลโดยภาครัฐฯ จ่ายเป็นของกองทุน

ข้อควรคำนึงประการที่สองเกี่ยวกับกับโปรแกรมการคุ้มครองทางสังคมระดับอนุภูมิภาคที่อาจจะบังเกิดขึ้นในอนาคต หากเป็นเช่นนี้จึงการคุ้มครองบางประเภทโดยเฉพาะบริการทางการแพทย์ อาจกล้ายเป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมระดับอนุภูมิภาคซึ่งจะทำให้การกำหนดราคาหรือการจัดบริการไม่เป็นไปตามกลไกราคาแต่ต้องถูกแทรกแซงหรือกำหนดโดยข้อตกลงระหว่างประเทศในอนุภูมิภาค

ประการที่สามการจัดการบริการของรัฐซึ่งอาจต้องปรับเปลี่ยนเป็นเชิงธุรกิจมากขึ้น เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของชาวต่างประเทศและเดียว根ก์ต้องสามารถแข่งขันกับบริการของภาคธุรกิจได้ ไม่ว่าจะเป็นด้านรักษาพยาบาล การศึกษา ที่อยู่อาศัย การจัดงาน และการพัฒนาฝีมือแรงงาน การปรับเปลี่ยนในลักษณะนี้แม้จะเป็นผลดีในบางส่วนแต่ขณะเดียว根ก์อาจส่งผลกระทบในแง่ปรัชญาของการจัดสวัสดิการสังคมอันเป็นหน้าที่ของหน่วยงานรัฐ ดังนั้นอาจต้องมีการกำหนดบทบาท และวิธีการให้บริการเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการจัดบริการสังคมแก่พลเมืองไทย กับการจัดบริการด้านสวัสดิการเชิงธุรกิจเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดในระดับอนุภูมิภาค

การแข่งขันกับการลงทุนจากต่างประเทศเป็นข้อควรคำนึงประการสุดท้ายที่จะกล่าวถึง ในที่นี้ การเปิดรวมแคนเสรีระดับอนุภูมิภาคประกอบกับกระแสโลกาภิวัตน์ย่อมหมายความว่า การลงทุนของรัฐรวมทั้งด้านสวัสดิการย่อมสามารถกระทำการข้ามพรมแดนได้ (ดังจะได้กล่าวในหัวข้อต่อไป) ในเวลาเดียว根ก์เป็นการยากที่จะปิดกั้นการลงทุนด้านสวัสดิการจากต่างชาติ ดังนั้นย่อมหมายความว่าการจัดบริการสวัสดิการในพื้นที่แนวสนับสนุนตามแนวชายแดนสำหรับบุคคลที่ไม่ใช่พลเมืองไทยย่อมต้องเป็นการแข่งขันไม่เฉพาะหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานธุรกิจ และองค์กรพัฒนาเอกชนของไทยเท่านั้น แต่คู่แข่งสำคัญคือชาวต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศไทยที่มีพลเมืองของตนในภูมิภาคนี้เป็นจำนวนมาก อาทิ จีน ญี่ปุ่น เกาหลี และสิงคโปร์ ดังนั้นประสิทธิภาพของ การจัดการจึงเป็นหัวใจสำคัญของการจัดบริการในมิตินี้

5. การส่งเสริมการลงทุนด้านสวัสดิการในต่างแดน องค์ประกอบสุดท้ายของระบบการคุ้มครองด้านสวัสดิการ คือ การดำเนินงานเชิงรุกโดยที่รัฐเป็นผู้ส่งเสริมให้เกิดการลงทุน พัฒนาบริการด้านสวัสดิการในประเทศลาว และกัมพูชา (รวมทั้งเมียนมา เวียتنาม และยูนนาน) บริการด้านสวัสดิการที่กล่าวมาข้างต้น อันได้แก่ การรักษาพยาบาล การจัดการศึกษา ที่พักอาศัย จัดงานและพัฒนาฝีมือแรงงาน ล้วนอยู่ในข่ายที่ควรศึกษาในรายละเอียดเพื่อการส่งเสริมการลงทุนทั้งสิ้น ประเต็นที่ควรพิจารณาขั้นต้นเพื่อการพัฒนาองค์ประกอบของระบบในส่วนนี้คือ

5.1 กลุ่มเป้าหมาย การลงทุนพัฒนาสวัสดิการในประเทศเหล่านี้คงมีกลุ่มเป้าหมายหลักทำงานของเดียวกับองค์ประกอบในข้อที่ 4 คนไทยที่ประกอบอาชีพในต่างแดนคงเป็นเป้าหมายอันดับแรกทั้งนี้เพราะคุณภาพ และความสามารถในการเข้าถึงบริการในประเทศเหล่านั้นไม่ดีพอกันทำให้ต้องเดินทางข้ามพรมแดนกลับมาใช้บริการในฝั่งไทย เพื่อลดภาระดังกล่าว การพัฒนาบริการในองค์ประกอบนี้จึงเป็นความจำเป็น ในทำงานของเดียวกับข้อ 4 ที่ชาวต่างประเทศซึ่งประกอบอาชีพในประเทศลาวและกัมพูชาตลอดจนพลเมืองของประเทศทั้งสองที่มีฐานะดียังคงเป็นกลุ่มเป้าหมายของการดำเนินงานตามองค์ประกอบนี้เช่นกัน

5.2 การเชื่อมโยงกับโปรแกรมการประกันสังคมของไทย ในทางปฏิบัติแล้ว การพัฒนาระบบตามองค์ประกอบนี้คงต้องอาศัยการทำงานของภาคเอกชนทั้งที่มุ่งหวังและไม่มุ่งหวังกำไรในลักษณะของการเป็นผู้ร่วมลงทุนกับเอกชนหรือรัฐบาลของประเทศนั้น ๆ อย่างไรก็ตาม โอกาสที่สวัสดิการตามองค์ประกอบนี้จะเชื่อมโยงกับโปรแกรมการประกันสังคมในประเทศนั้น ๆ คงมีไม่มากนัก เพราะโปรแกรมเหล่านั้นคงขาดความสามารถในการจ่ายหรือสามารถรับภาระค่าใช้จ่ายได้เพียงเล็กน้อย ดังนั้นสิ่งที่จะช่วยลดภาระความรับผิดชอบของผู้ลงทุนได้ทางหนึ่งคือการให้บริการเหล่านี้เป็นเครือข่ายของโปรแกรมการประกันสังคมในประเทศไทย เนื่องจากค่าจ้างแรงงานในประเทศเหล่านี้ยังถูกอยู่ ดังนั้น การรับงบประมาณมาจากโปรแกรมการประกันสังคมของไทยจึงเป็นรายได้ที่จะช่วยให้การลงทุนดำเนินไปได้

แม้การลงทุนจะหวังเพื่อโปรแกรมการประกันสังคมของประเทศนั้น ๆ โดยตรงไม่ได้ดังที่กล่าวมาแล้ว แต่การเชื่อมโยงเข้ากับโปรแกรมเหล่านี้อาจเป็นผลดีในทางอ้อม กล่าวคือจะทำให้ผู้มีฐานะดีในประเทศนั้น ๆ ที่อยู่ภายใต้โปรแกรมการประกันสังคมมาใช้บริการได้มากขึ้น เพราะภาระการจ่ายของตนลดลง (แม้จะไม่มากนัก) เนื่องจากรับผิดชอบเฉพาะส่วนต่างที่เกินกว่าประโยชน์ทดแทนที่โปรแกรมประกันสังคมของประเทศนั้นผูกพันอยู่

สำหรับบริการอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการการรักษาพยาบาล อาทิ ที่อยู่อาศัย การจัดหางาน การพัฒนาฝีมือแรงงาน (หรือการศึกษาบางประเภท) นั้นผู้ลงทุนสามารถใช้วิธีการทางธุรกิจในการบริหารได้มากขึ้น

5.3 ข้อจำกัดทางกฎหมาย การลงทุนจัดบริการเหล่านี้อาจมีข้อจำกัดด้านกฎหมาย อาทิ การห้ามลงทุนในกิจการสาธารณสุขของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว หรือการกำหนดสัดส่วนการลงทุนของชาติตามต้น ดังนั้นผู้ลงทุนจึงต้องศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับประเทศไทยเหล่านี้ นอกจากนั้นบทบาทของรัฐในการส่งเสริมการลงทุนตามองค์ประกอบนี้ถือเป็นเงื่อนไขสำคัญโดยรัฐต้องพยายามทำความตกลงกับรัฐบาลลาวและกัมพูชาเพื่อให้ลด

เงื่อนไขเหล่านี้เป็นกรณีพิเศษแก่รัฐบาลไทยเพื่อให้โอกาสการผ่อนปรนมีมากขึ้น การเจรจาทำความตกลงควรควบคู่ไปกับการเจรจาทางการค้า

5.4 การแข่งขันกับการดำเนินงานในข้อที่ 4 แม้ว่าทางเลือกนี้จะเป็นการดำเนินงานเชิงรุกที่จะช่วยแก้ปัญหาการคุ้มครองทางสังคมให้กับคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศลาวและกัมพูชาได้เป็นอย่างดี แต่การพัฒนาองค์ประกอบนี้อาจมีส่วนแข่งขันกันเองกับการพัฒนาแนวสนับสนุนด้านสวัสดิการตามแนวทางเด่นในข้อ 4 เนื่องจากการลงทุนในประเทศเหล่านี้จะเป็นการสะกัดกั้นผู้ใช้บริการที่จะเดินทางเข้ามายังประเทศไทย ดังนั้นจึงต้องแสวงหาจุดสมดุลระหว่างการยุทธศาสตร์ในข้อ 4 และ 5 หรืออาจจำเป็นต้องเลือกใช้เพียงยุทธศาสตร์ใดยุทธศาสตร์หนึ่งเท่านั้น

การแสวงหาจุดสมดุลระหว่างยุทธศาสตร์ทั้งสองอาจเป็นในรูปของการกำหนดขนาดของการลงทุนในต่างประเทศที่เหมาะสมเพื่อลดโอกาสการแข่งขันกันเองให้น้อยลง อีกทางหนึ่งที่จะทำได้คือการแยกประเภทการลงทุนระหว่างยุทธศาสตร์ที่ 4 และ 5 โดยยุทธศาสตร์ที่ 4 ไม่จำกัดประเภทของสวัสดิการ ขณะที่ยุทธศาสตร์ที่ 5 ให้เน้นเฉพาะบริการจัดการศึกษาโปรแกรมนานาชาติและบริการด้านที่พัฒนาศักยภาพเป็นต้น

สิทธิทางสังคมในภาษาของบุคคลต่างด้าว*

สุรพล ปราบวนิช

ความงุนหงิดจริงๆและกิจกรรมทางสังคมต่างด้าวไม่ใช่เรื่องใหม่แต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาแต่โบราณ ในสมัยโบราณกรีก ซึ่งรัฐหรือประเทศมีอาณาเขตเล็ก ๆ ในรูป ‘นครรัฐ’ (polis หรือ city state) และความเป็นพลเมืองตัดสินกันด้วยความสัมพันธ์ทางสายเลือดนั้นบุคคลต่างด้าวถือเป็นภาระ หรือ ตัวสร้างความกวนวายไม่ต่างไปจาก สตรี เด็ก และทาส ที่เป็นเช่นนี้ เพราะบุคคลต่างด้าวไม่เพียงแต่จะไม่มีส่วนในการป้องกันการรุกรานเท่านั้น แต่ยังถือเป็นบุคคลที่ไม่น่าไว้วางใจและถูกกีดกันจากสิทธิพิเศษที่พลเมืองกรีกเท่านั้นจะได้รับ

แม้เวลาจะผ่านไปนานปี ทศศติที่เป็นปฏิปักษ์และการกีดกันคนต่างด้าวคงจะไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมนัก ทุกวันนี้พลเมืองในประเทศต่าง ๆ ยังคงตั้งข้อเดียดจันบุคคลต่างด้าวอยู่เช่นเดิม การตั้งข้อสงสัย การเลือกปฏิบัติแตกต่าง ๆ ที่มีมาเป็นพันปีไม่สามารถหยุดยั้งกระแสของการขยายตัวได้ จุดหักเหในประวัติศาสตร์ยุคใหม่น่าจะได้แก่การอุบัติของโลกวิวัฒนาที่ทำให้กำแพงกีดกันทางสังคมไม่สามารถหยุดยั้งการไหลป่าของบุคคลต่างด้าวที่กล้ายเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วโลก

ผู้สร้างโลกทุนนิยม

บุคคลต่างด้าวกล้ายเป็นเป้าของการโจมตีจากนักการเมือง นักวิชาการ และพลเมืองส่วนใหญ่ของประเทศต่าง ๆ มาช้านาน แต่ก็มีบุคคลเป็นจำนวนไม่น้อยเช่นกันที่มองโลกในแง่ดีเกี่ยวกับปัญหาบุคคลต่างด้าว ในจำนวนนี้约瑟夫 ชิมเมล (Georg Simmel) และเวอร์เนอร์ ซอมบาร์ท (Werner Sombart) เป็นนักคิดสองท่านที่กล่าวถึงคุณปัจจัยของบุคคลต่างด้าวต่อเศรษฐกิจทุนนิยมมาตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 20

ในสายตาของชิมเมล และ ซอมบาร์ท (ดู Trigilia 2002) บุคคลต่างด้าวถือเป็นกลุ่มบุคคลชายขอบที่ถูกกีดกันจากพลเมืองส่วนใหญ่และจากระบบสังคมของประเทศนั้น ๆ ชิมเมลมีสมมติฐานว่าบุคคลและกลุ่มสังคมที่ถูกกีดกันจากโอกาสที่จะเขียนหนังหรือใช้สิทธิในสังคมหนึ่ง ๆ จะอุทิศตนเองเพื่อสะสมเงินทองทั้งนี้เพื่อนำไปสู่สถานภาพทางทางสังคมที่ตนเองไม่มีทางที่จะบรรลุได้โดยวิธีการดังเดิมที่มีอยู่ ชิมเมลยังชี้ให้เห็นด้วยว่ากฎเกณฑ์หรือการควบคุมของสังคมหลายกรณีไม่ได้มีผลต่อวิถีปฏิบัติของบุคคลต่างด้าว อาทิ การปล่อยเงินกู้ที่คิดดอกเบี้ยแพง บุคคลต่างด้าว

* สังเคราะห์จากการวิจัยเรื่อง “สิทธิทางสังคมของแรงงานและผู้ประกอบการไทยในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง (ระยะที่ 1 : ลาวและกัมพูชา)” ซึ่งได้รับการสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

จึงมีโอกาสที่จะหาเงินได้มากขึ้น บุคคลต่างด้าวจึงถือเป็นกลุ่มชายขอบกลุ่มนี้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจแบบดังเดิมไปสู่ระบบทุนนิยม

ซอมบาร์ท (ดู Trigilia 2002) ให้คำอธิบายที่แตกต่างไปบ้างโดยชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มนอกริท (heretics) ที่ปฏิเสธศาสตร์ของรัฐนั่น ๆ และต้องอพยพไปสู่ดินแดนใหม่หรือต้องกลายเป็นบุคคลต่างด้าวในที่สุด ผลของการอพยพ คือ แนวคิด ‘การประกอบการนิยม (entrepreneurialism)’ มีเหตุผลสามประการที่ซอมบาร์ทยิบยกขึ้นมาอธิบาย ปราศจากการนี้ที่การพยายามนำไปสู่การประกอบการนิยม เหตุผลประการแรก คือ การพยายามเป็นกระบวนการคัดสรรคนที่มีความแన่แฝง สร้างสรรค์ และกล้าหาญพอที่จะเผชิญโชคในประเทศอื่น ที่ไม่ใช่บ้านเกิดเมืองนอน เหตุผลประการที่สอง บุคคลต่างด้าวมีความโน้มเอียงที่จะเมื่อยืดกับธรรมเนียมปฏิบัติของความสัมพันธ์ทางสังคมในประเทศที่ตนอพยพไปสู่ ซอมบาร์ทกล่าวถึงเหตุผลประการสุดท้ายไว้ว่า บุคคลต่างด้าวมีโอกาสที่จะเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางสังคมจำกัด กิจกรรมทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งเดียวที่จะช่วยเลื่อนสถานภาพได้ ผู้ชายถูกเป็นคนที่ไม่มีอิทธิ ไม่มีปัจจุบัน มีแต่อนาคตเท่านั้น ‘กำไร’ เป็นสิ่งสำคัญเพียงสิ่งเดียวที่จะช่วยสร้างอนาคตได้

หากเราลืมภาพของแรงงานต่างด้าวชาวพม่า ลาว และกัมพูชาในปัจจุบันแต่คิดย้อนหลังไปสู่อดีตสมัยเมื่อชาวจีน(และแขก) จากโพ้นทะเลอพยพมาหากินในเมืองไทย ก็จะช่วยให้ เข้าใจคำอธิบายของซิมเมลและซอมบาร์ทได้ดีขึ้น ชาวจีนโพ้นทะเลที่อพยพมา มีสถานภาพทางสังคมในเวลานั้นไม่ต่างจากที่ซิมเมลและซอมบาร์ทได้กล่าวไว้ คือ เป็นกลุ่มชายขอบที่ถูกปฏิเสธจากสังคมไทยในเวลานั้น ชาวจีนต่างด้าวจึงหุ่มเหี้ยให้กับกิจกรรมทางเศรษฐกิจซึ่งเป็นช่องทางที่จะช่วยให้เลื่อนสถานภาพทางสังคมของตนได้ ผลกระทบกระทำดังกล่าวจากจะทำให้คนจีนต่างด้าวกลายเป็นผู้คุมอำนาจทางเศรษฐกิจแล้วยังทำให้ประเทศไทยกลายเป็นสังคมทุนนิยมเร็วขึ้น แรงงานต่างด้าวชาวพม่า ลาว และกัมพูชา ก็คงกำลังแสวงหาอนาคตทางเศรษฐกิจทำงานของเดียวกับชาวจีนโพ้นทะเลก่อนหน้านี้เพียงแต่ในปัจจุบันสังคมเป็นทุนนิยมอย่างเต็มที่ การแข่งขันทางเศรษฐกิจมีมากขึ้นและโอกาสก็ไม่ได้มีมากเหมือนอดีตเท่านั้น

ขอใช้สิทธิพลเมืองโลก

คำว่า ‘สิทธิพลเมือง’ ในภาษาของบุคคลต่างด้าวในยุคปัจจุบันน่าจะแตกต่างไปจากความหมายตามการรับรู้ของผู้เป็นเจ้าของประเทศ ความรู้สึกชาตินิยมทำให้เจ้าของประเทศต้องการสงวนสิทธิ์เฉพาะตัว ๆ ซึ่งหนึ่งในจำนวนนี้คือ สิทธิทางสังคมไว้เฉพาะผู้ที่เป็นพลเมือง หรือเจ้าของประเทศเท่านั้น กล่าวในทางตรงข้ามคือต้องการกีดกันบุคคลต่างด้าวไม่ให้มีสิทธิ

พิเศษเหล่านี้ได้ นagrรัฐและประชาชนของรัฐทั้งหลายพากันคิดเช่นนี้ทั้งหมดแล้ว ก็คงจะไม่เหลือ พื้นที่ให้บุคคลต่างด้าวได้กล่าวอ้างสิทธิของตน

ดังนั้นการกล่าวอ้างสิทธิของบุคคลต่างด้าวจึงจำเป็นต้องอาศัยหลักการอื่นสนับสนุน ใชคดีที่มีแนวคิดด้านสิทธิมนุษยชนช่วยทำให้ความหมายของคำว่า ‘สิทธิพลเมือง’ ขยายขอบเขตครอบคลุมถึงบุคคลต่างด้าว ทฤษฎีด้านสิทธิพลเมืองสมัยใหม่ถือว่าสิทธิพลเมืองมีองค์ประกอบหลายชั้น (multi-layer citizenship) โดยเฉพาะในยุคสมัยของการรวมกลุ่มของประเทศต่าง ๆ บุคคลหนึ่ง ๆ จึงมีโอกาสเป็นพลเมืองของประเทศไทยได้หลายระดับ นับแต่ ชุมชน เมือง รัฐ ประเทศ อนุภูมิภาค ภูมิภาค และโลก สิทธิพลเมืองจึงไม่ควรจำกัดอยู่เฉพาะรัฐชาติหนึ่ง ๆ เท่านั้น คนชาวในประเทศไทยแม้จะไม่ถือเป็นพลเมืองของประเทศไทย แต่ก็ถือเป็นพลเมืองในอนุภูมิภาคเดียวกันหรืออย่างน้อยก็เป็นมนุษย์ร่วมโลกเดียวกัน ดังนั้นประเทศไทยนั่น ๆ โดยเฉพาะที่ร่วมภูมิภาคเดียวกันจึงควรให้ความเอื้ออาทร

แนวคิดทำงานองนี้ไม่ได้เป็นเพียงทฤษฎีทางวิชาการหรือความเชื่อของอุดมการณ์นั่น เท่านั้น แต่ยังมีกฎเกณฑ์โลกที่บัญญัติเพื่อกำหนดให้การนี้โดยเฉพาะ คำประกาศสาがらว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่ใช้มานานกว่าครึ่งศตวรรษเป็นตัวอย่างหนึ่งของการให้การรับรองสิทธิพื้นฐานของคนในชาติที่ไม่จำกัด เชื้อชาติผู้พันธุ์ที่รัฐหนึ่ง ๆ ต้องให้การคุ้มครอง ถ้อยคำที่ใช้ในคำประกาศแสดงนัยที่ครอบคลุมถึงบุคคลต่างเชื้อชาติผู้พันธุ์ในรัฐนั้น ๆ (ดู Halsall 1997) อาทิ คำกล่าวถึงสิทธิที่ไม่คำนึงถึงเชื้อชาติผู้พันธุ์ (inalienable rights) ครอบครัวของมนุษยชาติ (human family) ความเป็นพี่น้อง (brotherhood) ความสำนึกของมนุษยชาติ (the conscience of mankind)

มาตราที่ 22-27 ของคำประกาศข้างต้นอุทิศให้กับการรับรองสิทธิทางสังคมในด้านความมั่นคงทางสังคม การประกอบอาชีพ สวัสดิการ สุขภาพและบริการทางสังคมแก่กลุ่มต่าง ๆ การศึกษา และศิลปวัฒนธรรม อย่างไรก็ตามคำประกาศนี้ประกาศใช้ในยุคที่โลกวิวัฒน์ยังไม่ได้ขยายตัวเต็มที่ ดังนั้นสาระของคำประกาศจึงไม่สามารถรับมือกับสถานการณ์ปัจจุบันที่การอพยพเคลื่อนย้ายของพลเมืองโลกเป็นไปอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง

เมื่อบทบัญญัติของคำประกาศฯ ขาดประสิทธิผลที่จะให้การรับรองสิทธิทางสังคมของบุคคลต่างด้าวในยุคโลกวิวัฒน์ ดังนั้นใน พ.ศ. 2548 องค์การสหประชาชาติจึงได้ตราอนุสัญญาไว้ด้วย ‘การคุ้มครองสิทธิของแรงงานอพยพและครอบครัว’ ขึ้น อนุสัญญาฉบับนี้พุ่งเป้าไปที่แรงงานอพยพ [ซึ่งก็คือบุคคลต่างด้าวที่แสวงหาการประกอบอาชีพในต่างประเทศ] และครอบครัวโดยตรง อนุสัญญาบรรจุมาตราที่ว่าด้วยการคุ้มครองทางสังคมไว้หลายมาตรา อาทิ (ดู University of Minnesota Human Rights Library 2005)

มาตราที่ 25 55 และ 56 ว่าด้วยการจ้างงานและค่าตอบแทน

มาตราที่ 26 ว่าด้วยการสมัครและการจัดตั้งสหภาพแรงงาน

มาตราที่ 28 ว่าด้วยการรับบริการทางการแพทย์

มาตรา 43 และ 45 ซึ่งให้ความคุ้มครองอย่างกว้างขวางนับแต่บริการทางสังคม การแหนวนอาชีพ การอบรมอาชีพ ที่อยู่อาศัย สาธารณสุข และกิจกรรมด้านวัฒนธรรม

กฎเกณฑ์โลกทั้ง 2 ฉบับช่วยขยายความหมายของคำว่า 'สิทธิทางสังคม' ให้เป็นคุณแก่นบุคคลต่างด้าว แต่การให้การรับรองสิทธิทางสังคมของบุคคลต่างด้าว ก็ไม่ได้บังเกิดขึ้น เพราะจิตสำนึกรักสู้ต่าง ๆ ดังเช่นการตรา 'ธรรมนูญทางสังคม' ของประชาคมยุโรป หรือจากกฎเกณฑ์โลกที่แลกเปลี่ยน หลายประเทศเริ่มให้การยอมรับกันเพราะพิจารณาถึงการเคลื่อนย้ายแรงงานเป็นสิ่งที่ยากจะสกัดกัน นอกจานั้นแรงงานอพยพหรือการประกอบอาชีพของบุคคลต่างด้าว เป็นปัจจัยสำคัญต่อความเติบโตทางเศรษฐกิจ หลายประเทศอาจเอาไว้เปนาເຄາຕາไปไร้กับการทำงานของบุคคลต่างด้าว หรือบางประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ยอมทำข้อตกลงกับประเทศคู่สนับสนุนที่แยกกฎหมายคนเข้าเมืองกับการคุ้มครองด้านความมั่นคงทางสังคมออกจากกัน โดยแรงงานต่างด้าวยังคงดำรงสิทธิ์ของการได้รับการคุ้มครองอยู่หากปฏิบัติตามเงื่อนไขแม้จะเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายก็ตาม (ดู NumhersUSA 2005)

การกีดกันทางสังคมในภาษาของบุคคลต่างด้าว

ความสำนึกรักสู้ หรือ กฎเกณฑ์โลก ก็ไม่ได้ช่วยแก้ไขปัญหาการกีดกันหรือละเมิดสิทธิทางสังคมของบุคคลต่างด้าวได้มากนัก ในโลกแห่งความเป็นจริงการกีดกันทางสังคมเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นอยู่เนื่อง ๆ หากจะเข้าใจความหมายของการกีดกันทางสังคมได้อย่างถ่องแท้แล้ว ก็ไม่ต้องไปศึกษาจากทฤษฎีหรือตำราวิชาการเล่มไหนเพราะการแยกแยะได้ถ่องแท้และลุ่มลึกที่สุดต้องใช้ภาษาของบุคคลต่างด้าวที่สะท้อนความทุกข์จากการถูกกีดกันทางสังคมโดยตรง

ไว (Wai 2004) ซึ่งเป็นแรงงานต่างด้าวชาวพม่าในเมืองไทยได้บรรยายให้เห็นว่าการกีดกันทางสังคม 4 ประเภทที่แรงงานต่างด้าวมีโอกาสที่จะเผชิญ ได้แก่

1. การกดขี่แรงงาน อันหมายถึงการที่ต้องทำงานภายใต้สภาพภารاج หรือได้รับการปฏิบัติที่เลวร้ายหรือไม่เป็นธรรม ทั้งนี้ก្មหมายแรงงานที่มีอยู่ไม่สามารถให้การคุ้มครองได้ การกดขี่เหล่านี้อาจ ได้แก่ ชั่วโมงการทำงานที่ยาวนาน ค่าจ้างต่ำ ถูกละเมิดรูปแบบต่าง ๆ จาก

นายจ้าง

2. โอกาสเข้าถึงบริการทางสังคม การกีดกันสิทธิทางสังคมอีกประเภทหนึ่งที่ไก่ล่าว่าแรงงานต่างด้าวต้องเผชิญคือการจำกัดโอกาสการใช้บริการทางสังคมไม่ได้จะเป็น การ

ประกันสังคม การวิชาการพยาบาล การศึกษา และอื่น ๆ ทั้งนี้เพราตามปกติแล้วสิทธิเหล่านี้มักจะกัดໄว้เฉพาะพลเมืองของประเทศไทย

3. การครอบครองบุคคลต่างด้าวมักหลีกเลี่ยงปัญหาครอบครองชั่นชิงหมายถึงการเรียกรับผลประโยชน์เพื่อแฉกเปลี่ยนกับการได้รับการปฏิบัติหรือยกเว้นการปฏิบัติได้ ๆ ตามต้องการ

4. การยอมรับจากสังคม ปัญหาที่บุคคลต่างด้าวต้องเผชิญร่วมกันคือลักษณะหนึ่งคือ ทัศนคติไม่ยอมรับบุคคลต่างด้าวของชาวพื้นเมือง เจ้าของประเทศ การปฏิเสธอาจเป็นในรูปของ คำพูดดูแคลน กระยาหารทาง การไม่สมความด้วยหรือการปฏิบัติลักษณะอื่น ๆ

การกีดกันที่บุคคลต่างด้าวประสบอาจมีรูปแบบ หรือระดับที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการดังจะได้กล่าวต่อไป การเลือกปฏิบัติบางประเภทอาจเป็นสิ่งที่คนต่างด้าวบางกลุ่มเท่านั้นที่ประสบและแผลดูผิด เหมือนกับจะไม่ใช่การกีดกันทางสังคม เนื่องจากไม่เป็นแรงงานต่างด้าว而是มีอดัณนั่นเอง ไม่มีโอกาสเผชิญกับการกีดกันบางลักษณะ ออาท การต้องซื้อสินค้าและบริการในราคาแพงกว่าชาวพื้นเมืองเป็นต้น นอกจากนั้นปัญหานี้ข้อที่ 1 2 และ 4 อาจเป็นสิ่งที่บุคคลต่างด้าวบางกลุ่มโดยเฉพาะผู้ประกอบการ หรือแรงงานมีฝีมือที่ออกจากจะไม่เคยประสบแล้วยังอาจจะได้รับการปฏิบัติที่กว่าชาวพื้นเมือง การได้รับสิทธิพิเศษทางภาษีในการซื้อสินค้า การได้รับโอกาสให้ใช้บริการสังคมที่จัดให้เฉพาะหรือท่าที่ชื่นชมจากคนพื้นเมือง ล้วนเป็นการปฏิบัติพิเศษที่คนต่างด้าวกลุ่มนี้ได้รับชีวิตไม่ได้ก่อตัวไว้ในอุตสาหกรรมเกี่ยวกับการกีดกันทางสังคมที่บุคคลต่างด้าวต้องเผชิญ

มูลเหตุของการกีดกันทางสังคม

‘สิทธิทางสังคม’ เป็นเรื่องของบุคคลต่างด้าวไม่จำกัดเชื้อชาติและเชื้อพันธุ์ ขณะที่ໄว้ได้แยกแยะถึงประเภทของการกีดกันสิทธิทางสังคมของบุคคลต่างด้าว ส่วนซึ่งเมลและซ้อมบาร์ทได้ชี้ให้เห็นถึงบทบาทในการสร้างโลกทุนนิยมของบุคคลต่างด้าวนั้น คนไทยในประเทศไทยและกัมพูชา (ดู สุรพล ปานวนิช และ จริยา พงศ์วิวัฒน์ 2550) ได้ให้ข้อมูลที่แสดงถึงมูลเหตุของการกีดกันทางสังคมหลายประการ

1. ความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ ทัศนะและท่าทีของประชากรเจ้าของประเทศไทยต่อบุคคลต่างด้าวส่วนหนึ่งถูกกำหนดจากความสัมพันธ์ในเชิงประวัติศาสตร์ระหว่างประเทศไทยและประเทศเมืองบุคคลต่างด้าวที่บุคคลต่างด้าวนั้น ๆ อย่างไปสู่ กรณีของคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศไทยและกัมพูชาจะท่อนถึงความแตกต่างระหว่างทัศนะของคนรุ่นเก่า และคนรุ่นใหม่ที่มีต่อบุคคลต่างด้าว ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศไทยทั้งสองเป็นไปในทางลบ

มากกว่าบวก โดยเฉพาะความขัดแย้งด้านอุดมการณ์ทางการเมืองระหว่างสังคมรัฐ ซึ่งคนลาวและกัมพูชาในช่วงอายุประมาณ 50 ปีขึ้นยังคงฝังใจว่าคนไทยร่วมกับต่างชาติได้เข้าไปรุกรานประเทศทั้งสองในลักษณะที่คล้ายคลึงกับสิ่งที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ก่อนหน้านั้น สำหรับคนหนุ่มสาวในประเทศไทยทั้งสองที่ไม่มีประสบการณ์ในความขัดแย้งแต่เติบโตมาพร้อมกับอิทธิพลของสื่อมวลชนแล้ว ความฝังใจในคนไทยแตกต่างไปจากคนรุ่นเก่า กล่าวคือมีท่าทียอมรับ หรือถึงขั้นชื่นชมคนและความเจริญของประเทศไทย สิ่งนี้ผลอย่างทำให้คนไทยในสถานภาพของบุคคลต่างด้าวได้รับการยอมรับจากคนรุ่นใหม่ในประเทศไทยทั้งสองขณะที่คนรุ่นเก่าจำนวนไม่น้อยยังมีความหวาดระแวงคนไทย ประโยชน์สันต์ฯ ที่ให้ข้อสรุปเกี่ยวกับประเด็นนี้ดีที่สุดได้จากชาวกัมพูชาคนหนึ่งที่กล่าวว่า ‘ประวัติศาสตร์ทำให้คุณเกลียด[หรือรัง]กัน’

2. ระดับการเปิดของสังคม ทัศนะของบุคคลต่างด้าวไทยในประเทศไทยกัมพูชาและลาวสะท้อนให้เห็นต่อไปว่าโอกาสการใช้สิทธิทางสังคมในประเทศไทยกัมพูชาไม่มากกว่าในประเทศไทยโดยเฉพาะในด้านการประกอบอาชีพ สิ่งที่ต้องคำนึงสำคัญต่อไปคืออะไรเป็นคำอธิบายปรากฏการณ์นี้ คำตอบที่ได้จากข้อสันนิษฐานส่วนตัวที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์การวิจัยในประเทศไทยทั้งสอง คือ สังคมกัมพูชาเปิดกว้างกว่าสังคมลาว ข้อสันนิษฐานนี้มีข้อมูลสนับสนุนจากระดับตัวชี้วัดด้าน เสียงภาพในการแสดงออกและความรับผิดชอบ (Voice & Accountability) (ดู Keuleers 2004) ซึ่งครอบคลุมเสียงภาพของสื่อมวลชน ข้อมูลข่าวสารด้านธุรกิจและอิสราภาพของประชาชน ซึ่งประเทศไทยกัมพูชาไม่มากกว่าประเทศไทยมาก นอกจานั้น แฮมป์ตัน (Hampton 2004) เป็นอีกท่านหนึ่งที่กล่าวอ้างว่าประเทศที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมสามารถผลิตความสัมพันธ์ทางเชื้อชาติผ่านพันธุ์อนดีและการใช้สิทธิทางสังคมของบุคคลต่างด้วยเชื้อชาติผ่านพันธ์ได้ หากสามารถสร้างบรรยากาศที่เหมาะสม ดังนั้นจึงนำไปสู่ข้อสรุปในเชิงมหภาคอีกประการหนึ่งคือ ระดับการกีดกันทางสังคมที่บุคคลต่างด้าวต้องเผชิญจะแปรผันกับระดับการเปิดกว้างของสังคม กล่าวคือระดับการกีดกันทางสังคมจะลดลงหากประเทศที่บุคคลต่างด้าวอาศัยอยู่มีระดับการเปิดทางสังคมสูง

3. ความชัดเจนของกฎหมายและการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่รัฐ ข้อมูลจากบุคคลต่างด้าวไทยในประเทศไทยและกัมพูชาช่วยให้ข้อสันนิษฐานอีกประการหนึ่งคือการที่การกีดกันสิทธิทางสังคมในประเทศไทยมีระดับสูงกว่าในประเทศไทยกัมพูชาน่าจะมีมูลเหตุจาก ความชัดเจนของกฎหมายและการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่รัฐ ในเชิงเปรียบเทียบแล้วข้อมูลจากคนไทยในสองประเทศแสดงให้เห็นว่าความชัดเจนของกฎหมายในประเทศไทยกัมพูชาไม่มากกว่าในประเทศไทย และการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐของกัมพูชาไม่ค่อยโปร่งใสมากกว่าเช่นกัน สำหรับมูลเหตุประการ

หลังนั้นช่วยขยายคำอธิบายของໄວต่อไปได้ว่าการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่รัฐไม่ได้เป็นเพียงการกีดกันทางสังคมด้วยตัวของมันเองเท่านั้นแต่ยังเป็นสาเหตุของการกีดกันทางสังคมด้วย

ข้อสรุปเกี่ยวกับความโปรดปรานของกฎหมายและเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งได้จากข้อมูลการศึกษาจากคนไทยในประเทศทั้งสองสอดคล้องกับข้อมูลของธนาคารโลก (ดู Keuleers 2004) ในด้านการควบคุมครองปัจจัน การใช้กฎหมายและคุณภาพของระเบียบกฎหมายซึ่งค่าดัชนีของประเทศกัมพูชาสูงกว่าของประเทศไทยในทุกด้านโดยเฉพาะในประเด็นแรก เงื่อนไขระดับมหภาคเหล่านี้ จึงจะเป็นคำอธิบายอีกประการหนึ่งเกี่ยวกับระดับการกีดกันทางสังคมที่บุคคลต่างด้าวจะต้องประสบในประเทศไทยนั่น ๆ

นอกจากเงื่อนไขระดับมหภาคทั้งสามประการข้างต้นแล้ว ข้อมูลจากบุคคลต่างด้าวชาวไทยในประเทศไทยและกัมพูชายังสะท้อนให้เห็นถึงปัจจัยระดับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับโอกาสที่บุคคลต่างด้าวจะต้องเผชิญกับการกีดกันทางสังคมในระดับที่แตกต่างกันไป ปัจจัยระดับบุคคลเหล่านี้ได้แก่

4. สถานภาพของบุคคลต่างด้าว ปัญหาการใช้แรงงานต่างด้าวในประเทศไทยในปัจจุบันเป็นไปในลักษณะที่ว่าแรงงานต่างด้าวเกือบทั้งหมดถูกกีดกันสิทธิทางสังคมในลักษณะเดียวกัน แต่ข้อมูลจากแรงงานและผู้ประกอบการชาวไทยในประเทศไทยและกัมพูชาช่วยให้ภาพเกี่ยวกับปัญหานี้ชัดเจนขึ้น

เนื่องจากการให้บริการทางสังคมมักต้องอาศัยการสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นช่องทางสำคัญ ดังนั้น ท่าที่และการแสดงออกซึ่งได้รับอิทธิพลจากสถานภาพของบุคคลต่างด้าวจึงกลายเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยลดหรือเพิ่มโอกาสการถูกกีดกันจากผู้ให้บริการชาวพื้นเมือง บทความนี้ได้กล่าวแล้วว่าระดับการกีดกันทางสังคมในประเทศไทยสูงกว่าประเทศกัมพูชา หากวิเคราะห์ลึกลงไปจะพบเช่นกันว่า แรงงานและผู้ประกอบการชาวไทยในประเทศไทยมีฐานะทางเศรษฐกิจและระดับความรู้สูงกว่าแรงงานและผู้ประกอบการชาวไทยในประเทศไทย การวิเคราะห์นี้แสดงถึงอิทธิพลของสถานภาพทางเศรษฐกิจและการศึกษาต่อโอกาสการถูกกีดกันได้ในระดับหนึ่ง ข้อมูลเจาะลึกที่ได้จากบุคคลต่างด้าวชาวไทยในประเทศไทยแสดงผลยืนยันการวิเคราะห์เปรียบเทียบข้างต้นดังนี้

4.1 สถานภาพการทำงาน ผู้ทำงานในสถานภาพผู้ประกอบการไม่เพียงแต่จะถูกกีดกันทางอาชีพน้อยกว่ากลุ่มลูกจ้างอย่างชัดเจนเท่านั้น แต่โอกาสที่จะได้รับการปฏิบัติหรือสิทธิที่ดีกว่า(คนพื้นเมือง)ยังมากกว่าเช่นกัน

4.2 รายได้ ในทำงเดียวกันกลุ่มผู้มีรายได้น้อย(กว่า 20,000 บาท) มีโอกาสที่จะเพิ่มขึ้นกับการถูกกีดกันทางอาชีพมากกว่ากลุ่มผู้มีรายได้มาก(กว่า 20,000 บาท) ในทางตรงข้ามกลุ่มหลังมีโอกาสที่จะได้รับสิทธิและการปฏิบัติค่าวคนพื้นเมืองมากกว่ากลุ่มแรกอย่างชัดเจน

5. ความตระหนักในสิทธิและกฎหมาย โอกาสการถูกกีดกันทางสังคมยังเกี่ยวข้องกับปัจจัยที่สำคัญอีก 2 ปัจจัย คือ ความตระหนักรหรือความรู้ในสิทธิของบุคคลต่างด้าว และความรู้ในกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลจากคนไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศลาวแสดงให้เห็นว่าผู้ที่ตระหนักรในสิทธิน้ำที่ของบุคคลต่างด้าวระดับพอควรถึงมาก หรือมีความรู้ในกฎหมายที่จำเป็นสำหรับบุคคลต่างด้าวระดับพอควรถึงมากประ升กับปัญหาการกีดกันทางอาชีพน้อยกว่ากลุ่มผู้ตระหนักรในสิทธิน้ำที่ หรือ มีความรู้ในกฎหมายที่จำเป็นระดับน้อยหรือไม่มีเลยในทางตรงข้ามกลุ่มแรกจะได้รับสิทธิและการปฏิบัติที่ดีกว่ากลุ่มหลังอย่างชัดเจน

6. ประเภทของบริการทางสังคม ข้อสันนิษฐานจากการเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากบุคคลต่างด้าวชาวไทยในประเทศลาวและกัมพูชาอีกประการหนึ่ง คือ การกีดกันทางสังคมน่าจะเกี่ยวข้องกับประเภทของบริการที่ใช้ ขณะที่บุคคลต่างด้าวชาวไทยในประเทศกัมพูชาประเมินว่าต้องเพิ่มขึ้นกับปัญหาการกีดกันทางสังคมน้อยกว่าบุคคลต่างด้าวชาวไทยในประเทศลาวดังได้กล่าวมาแล้วนั้น ระดับของการใช้บริการทางสังคมที่จัดโดยภาคเอกชนในประเทศกัมพูชากลับมีมากกว่าในประเทศลาว จึงเป็นไปได้ว่าประเภทของบริการอาจจะเกี่ยวข้องกับระดับการกีดกันโดยโอกาสการกีดกันจากบริการที่จัดโดยภาคเอกชนซึ่งการเข้าถึงขึ้นอยู่กับความสามารถในการจ่ายของผู้ใช้บริการเป็นสำคัญควรจะน้อยกว่าบริการภาครัฐที่การรับบริการต้องขึ้นกับกฎเกณฑ์ซึ่งสำหรับประเทศที่กำลังพัฒนาแล้วหลักเกณฑ์เหล่านี้อาศัยการใช้วิจารณญาณของผู้ให้บริการเป็นสำคัญ

บทสรุป

หากมองปัญหาบุคคลต่างด้าวด้วยจิตใจที่เปิดกว้างแล้วก็จะพบว่าบุคคลต่างด้าว ก่อให้เกิดผลดีในเชิงเศรษฐกิจต่อประเทศอันเป็นที่พำนักอาศัยของบุคคลต่างด้าว บุคคลต่างด้าวในสังคมของผู้ประกอบการถือเป็นแหล่งทุนที่ช่วยให้เศรษฐกิจขยายตัว แรงงานต่างด้าวที่มีทักษะฝีมือช่วยถ่ายเทคโนโลยีการผลิตและบริหารจัดการที่ก้าวหน้ามาสู่ประเทศที่บุคคลต่างด้าวประกอบอาชีพอยู่ ในระดับฐานนั้นแรงงานต่างด้าวไว้ฝีมือถือเป็นแรงงานราคาถูกที่ทำงานด้วยความอดทนและไม่เลือกงาน องค์ประกอบทั้ง 3 ระดับดังกล่าวทำให้บุคคลต่างด้าวกลายเป็นปัจจัยที่ช่วยให้เศรษฐกิจทุนนิยมขยายตัวอย่างรวดเร็ว นอกเหนือจากความสำคัญ

ทางด้านเศรษฐกิจแล้ว ดูเหมือนว่าบุคคลต่างด้าวจะสร้างผลกระทบทางสังคมที่ไม่พึงประ遑นา
สำหรับ เจ้าของประเทศหลายประการ

หนึ่งในปัญหาสังคมที่บังเกิดขึ้น คือ ปัญหาสิทธิทางสังคม เนื่องจากสิทธิทางสังคม เป็นสิทธิเชิงบวกที่บุคคลกล่าวอ้างเพื่อใช้ทรัพยากรทางสังคม การดำรงอยู่ของบุคคลต่างด้าวจึง ก่อให้เกิดความรู้สึกว่าบุคคลเหล่านี้กำลังแย่งชิงทรัพยากรของสังคมหรือสวัสดิการสังคมจากชาว พื้นเมืองทั้ง ๆ ที่บุคคลต่างด้าวมีส่วนช่วยสร้างความเติบโตและจ่ายภาษีให้กับประเทศนั้น ๆ ปัญหาสิทธิทางสังคมเกิดขึ้นในสองลักษณะ ในลักษณะแรกเป็นปัญหาที่บุคคลต่างด้าวซึ่ง ส่วนใหญ่เป็นแรงงานไร้ฝีมือถูกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม อาทิ ถูกกดขี่ ทารุณกรรม และการ ถูกกีดกันจากบริการทางสังคม ลักษณะที่สองของปัญหาได้แก่การที่บุคคลต่างด้าวบางกลุ่ม โดยเฉพาะผู้ที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสูง ได้รับสิทธิพิเศษหรือการปฏิบัติเดียวกับชาวพื้นเมือง โดยทั่วไป ปัญหาทั้งสองลักษณะเชื่อมโยงไปสู่ การครอบครองด้วยตัวของมันเองแล้วเป็นทั้งการ กีดกันทางสังคมและสาเหตุของการกีดกันทางสังคม

ข้อมูลจากบุคคลต่างด้าวชาวไทยที่ประกอบอาชีพในประเทศไทยและกัมพูชาช่วยให้ คำตอบเกี่ยวกับสาเหตุหรือตัวแปรที่จะอธิบายถึงโอกาสที่บุคคลต่างด้าวนั่น ๆ จะประสบกับการ กีดกันทางสังคม ปัจจัยเหล่านี้แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ระดับมหภาค และจุลภาค ปัจจัยระดับ มหภาคเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ในเชิงประวัติศาสตร์ระหว่างประเทศแม่ของบุคคลต่างด้าวและ ประเทศที่เป็นแหล่งอาศัยของบุคคลต่างด้าว ระดับการเปิดของสังคม ความชัดเจนของกฎหมาย และการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ในประเทศที่เป็นแหล่งอาศัยของบุคคลต่างด้าว

ปัจจัยระดับจุลภาคมีส่วนสำคัญต่อโอกาสการถูกกีดกันทางสังคม เช่นกัน สถานภาพ การทำงาน รายได้ ความตระหนักในสิทธิของบุคคลต่างด้าว และความรู้ในกฎหมายที่เกี่ยวข้อง มีความสัมพันธ์ในเชิงผกผันหรือเป็นปฏิภาคกับโอกาสการถูกกีดกันทางสังคม โดยบุคคลต่างด้าว จะเผชิญกับปัญหาน้อยลงหากสถานภาพ ความตระหนักรและความรู้ในสิทธิและกฎหมายที่ เกี่ยวข้องสูง หากประเทศไทยนั่น ๆ ต้องการจะแก้ไขปัญหาการกีดกันทางสังคมของบุคคลต่างด้าว แล้วก็สามารถกระทำได้โดยจัดการกับสาเหตุหรือปัจจัยที่กล่าวมา

รายการอ้างอิง

สุรพล ปราบวนิช และ จริยา พงศ์วิวัฒน์. (2550). สิทธิทางสังคมของแรงงานและผู้ประกอบการไทยในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง (ฉบับที่ 1: ลาวและกัมพูชา). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

Halsall, P. (1997). *Modern history sourcebook: Universal declaration of human rights 1948*. Retrieved September 22, 2005, from <http://www.fordham.edu/halsall/mod/odssbk.htm>

Hampton, K. (2004). *Achieving integration in multicultural societies*. Retrieved February 25, 2007, from <http://www.iemed.org/mhicon-gress/dialegs/tots/papers/hampton.pdf>

Keuleers, P. (2004). *Governance in the least developed countries in Asia and Pacific: An assessment of the current situation*. Retrieved February 26, 2007, from <http://regionalcentrebangkok.undp.or.th/documents/reports/GovernanceinLDCsinAP.pdf>

NumbersUSA. (2005). *Hot topic: Totalization - Social security for illegal aliens*. Retrieved October 11, 2005, from <http://www.numbersusa.com/index.html>

Trigilia, C. (2002). *Economic sociology: State, market, and society in modern capitalism*. Oxford: Blackwell Publishing.

University of Minnesota Human Rights Library. (2005). *International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families*. Retrieved September 27, 2005, from <http://www1.umn.edu/humanrts/instrct/n8icprmw.htm>

Wai, M. (2004). *A memoir of Burmese workers: From slave labour to illegal immigrant workers.* Bangkok: Thai Action Committee for Democracy in Burma.